

COLLECTANEA VATICANA HUNGARIAE

vol. 12

BREVIA CLEMENTINA

VII. Kelemen pápa magyar vonatkozású brevái
(1523–1526)

NEMES GÁBOR

BUDAPEST • GYŐR • RÓMA
2015

PUBLICATIONES ARCHIVI DIOECESANI IAURIENSIS

FONTES, STUDIA 23

BREVIA CLEMENTINA

The Hungarian-related Breves of Pope Clement VII
(1523–1526)

Edited by
GÁBOR NEMES

BUDAPEST ♦ GYŐR ♦ ROME
2015

COLLECTANEA VATICANA HUNGARIAE

CLASSIS I, VOL. I 2

BREVIA CLEMENTINA

VII. Kelemen pápa magyar vonatkozású brevéi
(1523–1526)

Feltárta és közreadja
NEMES GÁBOR

BUDAPEST ♦ GYŐR ♦ RÓMA
2015

*Bibliotheca Historiae Ecclesiasticae Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nuncupatae
sub Alto Patrocinio Em.mi ac Rev.mi*

P. CARD. ERDŐ

Szerkesztőbizottság
Editorial Committee

Mons. J. TÖRÖK (*Pres. - elnök*)

Rev. G. ADRIÁNYI, I. FAZEKAS, Rev. Á. FÜZES, Rev. M. GÁRDONYI, Gy. RÁCZ, L. SOLYMOSI,
K. SZOVÁK, N. SPANNENBERGER, Rev. A. SZ. SZUROMI *O.Praem.*, Rev. T. TÓTH, Rev. T. VÉGHSEŐ

Series I: Collectanea Vaticana Hungariae

Sorozatszerkesztő
Moderator
P. TUSOR

Kiadja a MTA-PPKE 'Lendület' Egyháztörténeti Kutatócsoport és a Győri Egyházmegyei Levéltár
Published by the MTA-PPKE 'Lendület' Church History Research Institute and by the Diocesan Archives of Győr

A kötet elkészítését és megjelenését az NKA és az MTA TKI támogatta
*The edition was sponsored by the National Cultural Fund of Hungary
and by the Hungarian Academy of Sciences*

Lektorálás - *Vetting*: K. SZOVÁK, Á. BUJDOSÓ
Szerkesztés - *Redaction*: KRISZTINA TÓTH

<http://institutumfraknoi.hu>

© G. NEMES, 2015

ISSN 1786-2116; 1786-6480
ISBN 978-963-508-806-5
ISBN ebook 978-963-508-807-2

Felelős kiadó - *Responsible Publisher*
a Gondolat Kiadó igazgatója
the Director of the Gondolat Publishing House
Borítóterv - *Envelope design*: Cs. Tanai
Kiadásra előkészítette - *Prepared for publication by*
a GONDOLAT Kiadó - *the Gondolat Publishing House*

TARTALOM

<i>Bevezetés</i>VII
I. A Jagelló-kor magyar vonatkozású brevéinek kutatástörténete.....	IX
II. A bréve	XI
Brevék a vatikáni levéltárban	XIV
III. Magyarország és VII. Kelemen pápa a brevék tükrében (1523–1526)	XVIII
IV. A forrásközlés szempontjai és a kiadási elvek	XXI
 <i>Okmánytár</i>	I
 <i>Olasz nyelvű szavak jegyzéke</i>175
 <i>Források</i>177
 <i>Bibliográfia</i>	179
 <i>Rövidítések</i>187
 <i>Index</i>	189
 <i>Az iratok jegyzéke</i>	197
 <i>The Hungarian-Related Breves of Pope Clement VII (1523–1526) (transl. by Krisztina Tóth)</i>	201
 <i>Table of Contents</i>	209

BEVEZETÉS

I. A JAGELLÓ-KOR MAGYAR VONATKOZÁSÚ BRÉVÉINEK KUTATÁSTÖRTÉNETE

CSELES MÁRTON jezsuita volt az első magyar, aki a Vatikáni Levéltár *Registra Brevium* és *Minutae Brevium* (Arim. XXXIX., ill. XL.) fondjainak kötetekben kutatásokat végzett és másolatokat készített.¹ Tizenegy kötetből álló másolatai közül kettő tartalmaz brévétet, az egyik VIII. Ince és II. Gyula, a másik VII. Kelemen pápa idejéből,² amelyeket elsősorban jezsuita történetíró rendtársai aknáztak ki. Kaprinay István gyűjteményében megtalálhatók a Cseles kötetéről készült másolatok,³ emellett PRAY GYÖRGY, SCHMITTH MIKLÓS és TIMON SÁMUEL⁴ is CSELESTŐL vett brévétet építettek be műveikbe, sőt sok esetben teljes terjedelmükben közölték is azokat. KATONA ISTVÁN elsősorban az előbb említett rendtársak művei alapján idézi – igen gyakran teljes szövegekben – e forrásokat,⁵ KOLLER JÓZSEF, a pécsi egyházmegye történetírója volt az, aki az eredeti, kötetekbe rendezett bréve-minutákat elsőként vette kézbe, és többet teljes egészében is közölt.⁶

AUGUSTIN THEINER, a levéltár prefektusa Roskoványi Ágoston váci, majd nyitrai püspök felkérésére összeállított két vastok kötetében szép számmal találhatunk – főleg II. Gyula pápa idejéből – brévétet, de az ez után készített horvát és lengyel okmánytár is tartogat számunkra néhány forrást.⁷

¹ CSELES Kollonich Lipót esztergomi érsek megbízásából és támogatásával 1697–1698 között elsősorban a magyar érsekek és püspökök prozopográfijához szükséges adatok után kutatott. Életére lásd MONAY FERENC, *Arómiai magyar gyóntatók*, Róma 1956, 101–107, munkásságára lásd SZELESTEI N. LÁSZLÓ, *Irodalom- és tudomszervezési törekvések a 18. századi Magyarországon 1690–1790* (Az Országos Széchenyi Könyvtár Kiadványai, Új Sorozat 4), Budapest 1989, 51–53; TUSOR PÉTER, *Magyar történeti kutatások a Vatikánban*, (Collectanea Vaticana Hungariae [CVH] I/1 – Excerptum) Budapest–Róma 2004, xvi. – Pietro Bembo leveleskönyvéből már Verancsics Antal is gyűjtött ki magyar vonatkozású leveleket, ezeket lásd Országos Széchenyi Könyvtár (OSzK), Kézirattár, Fol. Lat. vol. 425, fol. 26r–30r; SZALAY LÁSZLÓ (ed.), *Verancsics Antal m. kir. helytartó, esztergomi érsek összes munkái II* (Monumenta Hungariae Historica [MHH] II/3), Pest 1857.

² Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára, Kézirattár (ELTE EK KT) Ms. Ab 50. tom. IX, ill. XI, lásd még *Catalogus manuscriptorum Bibliothecae Reg. Scient. Universitatis Budapestinensis II/1–3*, Budapestini 1889–1907, II/1, 54.

³ ELTE EK KT Coll. Kapr., A, tom. XII–XIV, ill. LXV, lásd még *Catalogus manuscriptorum*, II/3, 54.

⁴ GEORGIUS PRAY, *Epistolae procerum regni Hungariae I*, Posonium 1806; NICOLAUS SCHMITTH, *Episcopi Agrienses fide diplomatum concinnati II*, Tytnavia 1768; SAMUEL TIMON, *Purpura Panonica, sive vitae et res gestae S. R. E. cardinalium*, Claudiopolis 1746.

⁵ STEPHANUS KATONA, *Historia critica regum Hungariae X–XII*, Buda 1793, ill. STEPHANUS KATONA, *Historia metropolitanae Colocensis ecclesiae I–II*, Colocae 1800.

⁶ JOSEPHUS KOLLER, *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum IV–V*, Posonium–Pestini 1796–1801.

⁷ AUGUSTIN THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia II*, Roma 1860; AUGUSTIN THEINER, *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia II*, Roma 1862;

A levéltár 1881-es megnyitása után FRAKNÓI VILMOS vezetésével megindult, és a *Monumenta Vaticana Hungariae* kötetekben⁸ testet öltött nagyszabású forrásfeltárás a Jagelló-kor brevéit tekintve felemás eredményt hozott. A korszakból ugyanis a Lorenzo Campeggio bíboros legátus és Giovanni Antonio Burgio nuncius jelentései láttak napvilágot,⁹ a brevék pedig csak Mátyás királynak a Szentszékkal folytatott levelezését feldolgozó kötetben¹⁰ kerültek kiadásra. Ez persze nem jelenti azt, hogy FRAKNÓI összefoglaló munkáiban ne merített volna e forrásokból, bár ezek nehezen leellenőrizhető és néhol pontatlan jegyzeteiből (*A brève a pápai regestákban*) nem mindig követhetők egyértelműen.¹¹ FRAKNÓI mellett KOLLÁNYI FERENC nevét kell megemlíteni, aki bár az 1526 utáni bréveminutákat tanulmányozta át, az 1526. év egyik kötetét mégis bevonta vizsgálatai körébe, és több, Mohács előtti regesztát is közölt belőle.¹²

A két világháború között csak ARTNER EDGÁR kutatta a Jagelló-kor brevéit, de elsősorban az Angyalvár levéltárának (*Archivum Arcis*) csekély, és részben már ismert forrásait használta a Mohács előtti éveket feldolgozó tanulmányában és *Magyarország mint a nyugati kereszténység védőbástyája* című okmánytárában.¹³ Munkássága után több mint fél évszázadot kellett várni arra, hogy 1975-ben SOLYMOSI LÁSZLÓ¹⁴ és ÉRSZEGI GÉZA¹⁵ egyéb, szélesebb körű kutatásaik mellett betekintsenek a brévesorozatokba, és néhány kötet magyar vonatkozású anyagát kigyűjtésük.¹⁶ A bréveregisztrumok 1490-ig terjedő köteteit E. Kovács Péter nézte át 1985–1986-ban.¹⁷

AUGUSTIN THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia I*, Roma–Zagabria 1863.

⁸ Erről lásd TUSOR, *Magyar történeti kutatások*, XIX–XXIX.

⁹ FRAKNÓI VILMOS (kiad.), *Magyarországi pápai követek jelentései 1524–1526* (Monumenta Vaticana Hungariae [MVH] II/1), Budapest 1884. FRAKNÓI mellett ÓVÁRY LIPÓT is csak a követjelentések alapján ismertette az ország helyzetét: ÓVÁRY LIPÓT, *Hazai állapotaink a mohácsi vész előtt*, Századok 19 (1885) 396–403, 482–490.

¹⁰ FRAKNÓI VILMOS–DÉCSÉNYI-SCHÖNHERR GYULA (eds.), *Mátyás király levelezése a római pápákkal 1458–1490* (MVH I/6), Budapest 1891.

¹¹ Pl. FRAKNÓI VILMOS, *Magyarország a mohácsi vész előtt. A pápai követek jelentései alapján* (Házi könyvtár 49), Budapest 1884; FRAKNÓI VILMOS, *Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római Szentszékkal I–III*, Budapest 1901–1903, II. – FRAKNÓI 1901-ben úgy nyilatkozik, hogy „Ezen sorozat a bazai szempontból teljesen át van kutatva”, lásd FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, I, 342. Ugyanakkor hagyatékában az erről szóló jegyzetei nem lelhetők fel. (Hagyatékáról lásd TUSOR, *Magyar történeti kutatások*, CXVII–CXXIII.)

¹² KOLLÁNYI FERENC, *Regesták a római és a parmai levéltárakból*, Történelmi Tár (TT) 6 (1905) 311–376.

¹³ ARTNER EDGÁR, *Magyarország és az Apostoli Szentszék viszonya a mohácsi vészt megelőző években (1521–1526)*, Mohácsi emlékkönyv 1526 (szerk. Lukinich Imre), Budapest 1926, 63–123.

¹⁴ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) Kutatási jelentések, Olaszország 12. (Solymosi László 1977). SOLYMOSI LÁSZLÓ a *Brevia ad principes* egy kötetét (Arm. XLIV, vol. 5. MNL OL Mikrofilmtár 3111.) és a bréveregisztrumok több kötetét (Arm. XXXIX, vol. 30–31, 33–34, 36–38, az ezekről készült felvételekhez lásd MNL OL Mikrofilmtár 3111. tekercs, ill. MNL OL Diplomatikai Fényképgyűjtemény [DF] 290797–290798.) nézte át.

¹⁵ MNL OL Kutatási jelentések, Olaszország II. (Érszegi Géza 1977). ÉRSZEGI GÉZA a *Brevia Lateranensia* 2. és 5. kötetét, (az ezekről készült felvételeket lásd MNL OL Mikrofilmtár 31107.), valamint a *Minutae brevium* első három kötetét (Arm. XL, vol. 1–3, a felvételeket lásd MNL OL Mikrofilmtár 31109.) nézte át.

¹⁶ A két kutató a parasztháború okmánytára (*Monumenta rusticorum in Hungaria rebellium anno MDXIV*, maiorem partem collegit ANTONIUS FEKETE NAGY, ediderunt VICTOR KENÉZ et LADISLAUS SOLYMOSI atque in volumen redegit GEISA ÉRSZEGI [Magyar Országos Levéltár Kiadványai II. Források 12], Budapest 1979) számára gyűjtött adatokat.

¹⁷ Gyűjtését lásd MNL OL DF 290699–290796. Ennek listáját lásd MNL OL Kutatási jelentések, Olaszország 23, 15–19.

II. A BRÉVE

A pápai brevék vékony, szalagszerű, „északi” típusú hártýára íródtak, mégpedig a bullák gótikus betűivel szemben humanista kancelláriai írással (*cancelleresca italica*).¹⁸ A bullákban a hagyományos *‘episcopus servus servorum Dei’* intuláció helyett a brevékben az egyházfők nemes egyszerűséggel *papa*-ként jelennek meg; a címzés pedig a hátlapon található. Modern datálással zárulnak, és a hártýa hátlapján vörös viaszba nyomott pápai gyűrűspecséttel (halászyűrű, *annulus piscatoris*) hitelesítették.¹⁹

A legelső ismert brévét 1390-ben adta ki IX. Bonifác pápa, létrejötté azonban egy összetett folyamat eredménye volt.²⁰ Az avignoni pápaság zűrzavaros idűzakaiban felmerült az a praktikus igény, hogy a nagy létszámú és lassú, idűnként nem teljesen megbízható személyekből álló kancellária helyett a diplomáciai levelezés és az állami adminisztrációval kapcsolatos bizalmas rendelkezések számára új levelezési forma jöjjon létre: ennek egyik jele pedig a kamara fokozatos megerűsödése volt.²¹ Ezzel együtt megjelentek a titkárok (*secretarius*), akik egyenlűre a pápai familiából kiemelt notáriusként csekély befolyással rendelkező, kamarai függésben lévű kúriai hivatalnokok voltak.²² A gyorsan és kevés kézen átmenű titkos levelezés irattípusa elűször az

¹⁸ Ezekrűl részletesen: THOMAS FRENZ, *Zur äußeren Form der Papsturkunden 1230–1530*, Archiv für Diplomatik (AfD) 22 (1976) 347–375; THOMAS FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit* (Historische Grundwissenschaften in Einzeldarstellungen 2), Stuttgart 1986, 28–29; THOMAS FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste der Hochrenaissance 1471–1527* (Bibliothek des deutschen Instituts in Rom 63), Tűbingen 1986, 12–15; PAULUS RABIKAVSKAS SI, *Diplomatica pontificia*, Roma 1998⁶, 93–95.

¹⁹ A pecsételűsrűl lásd KARL AUGUST FINK, *Untersuchungen über die päpstlichen Breven des 15. Jahrhunderts*, Quellen und Forschungen aus Italienischen Archiven und Bibliotheken (QFIAB) 32 (1942) 55–86, 81–85.

²⁰ Egyes elgondolások szerint már VI. Orbán (1378–1389) idején is létezhetett. A brève eredetűhez: KARL AUGUST FINK, *Die ältesten Breven und Brevenregister*, QFIAB 20 (1934–1935) 292–307; KARL AUGUST FINK, *Untersuchungen über die päpstlichen Breven des 15. Jahrhunderts*, QFIAB 32 (1942) 55–86, 55–59, ill. 74–77; KARL AUGUST FINK, *Lorigine dei brevi apostolici*, Annali della Scuola Speciale per Archivisti e Bibliotecari dell’Università di Roma II (1971) 75–81; ARMANDO PETRUCCI, *Lorigine dei brevi pontifici e gli antichi eruditi*, Archivio della Società Romana di Storia Patria (ASRomSP) 89 (1966) 79–84; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 165.

²¹ A bizalmas levelek kiemelt kezelésűre és regisztrálásűra: FRIEDRICH BOCK, *Über Registrierung von Sekretbriefen. Studien zu den Sekretregistern Johanss XXII*, QFIAB 28 (1937–1938) 147–234; FRIEDRICH BOCK, *Über Registrierung von Sekretbriefen. Studien zu den Sekretregistern Benediktss XII*, QFIAB 29 (1938–1939) 41–88; FRIEDRICH BOCK, *Einführung in das Registerwesen des Avignonesischen Papsttums*, QFIAB 31 (1941) 1–107, 37–58; GOTTFRID OPITZ, *Über Registrierung von Sekretbriefen. Studien zu den Sekretregistern Clemens VI*, QFIAB 29 (1938–1939) 89–134.

²² A titkárság kialakulásűra: GOTTFRIED OPITZ, *Die Sekretäre Franciscus de Sancto Maximo und Johannes de Sancto Martino. Bemerkungen zur Frühzeit des päpstlichen Sekretariats*, QFIAB 30 (1940) 189–206; ANDREAS KRAUS, *Die Sekretäre Pius II. Eine Entwicklungsgeschichte des päpstlichen Sekretariats*, Römische

ún. *litterae secretae* lett. Az elsősorban VII. Kelemen (1378–1394) és XIII. Benedek (1394–1423) ellenpápák alatt kiadott, papírra írott levelek nem gyökeresedtek meg, és nem tekinthetők a brévék elődeinek, inkább párhuzamos képződményeknek.²³ A brévék jelentősége – amelynek előképeit, eredetét a jelenlegi kutatásnak még nem sikerült tisztázni²⁴ – ezt követően szoros összefüggésben fejlődött tovább a titkár szerepével.

A 15. század folyamán a *secretarius*ok között – akik II. Pius (1458–1464) alatt már önálló irodaként működtek – számos neves humanistát találunk, akik tovább emelték e poszt rangját. Emellett természetesen tovább nőtt az igény arra, hogy a fontosabb ügyekben közvetlenül a pápa személyétől függő házi-, illetve magántitkárok (*secretarius domesticus*, ill. *intimus*) jártak el, és ezáltal az egyházfőnök közvetlen rálátása lett a kimenő levelekre.²⁵

A brévék kiállítása kezdetben kizárólag a titkár feladata volt: szövegét a pápa szóbeli utasítására megfogalmazta, és egyből meg is írta az oklevelet. Később az irat tisztázását és kiállítását egy segédje vette át, ez esetben viszont a titkár saját kezű aláírása a szöveg alatt, a bréve jobb alsó sarkában elengedhetetlenné vált.²⁶

A kancelláriai, illetve kamarai ügymenetnél rövidebb utat bejáró, gyors és ezáltal olcsóbb expedálás viszont azt eredményezte, hogy a Szentszékhez kérvénnyel (*supplicatio*) fordulók közül a 15. század közepétől egyre többen brévében kértek pápai engedélyt.²⁷ Így a politikai és adminisztratív ügyekben kiadott *breve de curia* mellett megjelent a benyújtott kérvényekre adott engedélyeket tartalmazó, jogi vonatkozású *breve commune* is. Létrejött egy harmadik típus is, a *breve supplicatione introclusa*, amely nem más, mint a szignált, tehát jóváhagyott kérvényhez mellékelte, a végrehajtásra kijelölt személyeknek címzett igen sablonos utasítás.²⁸ A titkárok tehát az új oklevéltípus bevezetésével „forradalmasították” a pápai

Quartalschrift (RQ) 53 (1958) 25–80, 72–75; ANDREAS KRAUS, *Secretarius und Sekretariat. Der Ursprung der Intuition des Staatssekretariats und ihr Einfluß auf die Entwicklung moderner Regierungsformen in Europa*, RQ 55 (1960) 43–84, 63–67.

²³ FINK, *Die ältesten Breven*, 300–301; FINK, *Untersuchungen über die päpstlichen Breven*, 74–77, 79; FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 31; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 165.

²⁴ Felmerült a francia, az aragóniai és a milánói kancellária hatása is, de egyik sem bizonyítható kellőképp. FINK, *Untersuchungen über die päpstlichen Breven*, 77–78; FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 29.

²⁵ KRAUS, *Die Sekretäre Pius II.*, 76–78; KRAUS, *Secretarius und Sekretariat*, 69–75.

²⁶ V. Márton korában megritkultak, IV. Jenő idején pedig meg is szűntek a titkárok saját kézzel írott brévéi. FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 166.

²⁷ A különböző ügymenetekre (*expeditio per cancellariam*, *expeditio per cameram* és *expeditio per breve*) lásd FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 105–180; FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 66–78; TUSOR PÉTER–NEMES GÁBOR (kiad.), *Consistorialia Documenta Pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungariae (1426–1605)* (CVH I/7), Budapest–Róma 2011, xxv–xxviii. – A kérvényekben kért *expeditio per breve* megokolása általában a szegénység: a kérvényezők között elsősorban szerzeteseket, polgárokat és mezővárosi plébánosokat találunk (pl. *Monumenta Romana Episcopatus Vespriemiensis I–IV*, ed. GUILLELMUS FRAKNÓI–IOSEPHUS LUKCSICS, Budapest 1896–1908, III, n. 430, 450–451, 456, 460; IV, n. 1, 23, 51, 66–67, 70, 81). Olykor az ügyintézés egyszerűsége és gyorsasága, vagy a kérvényben előforduló ügy nem jelentős volta (pl. MREV III, n. 409; IV, n. 73, 82, 169.) és – a *supplicatione introclusa* esetén – a diszkréció is (MREV III, n. 451) indokolhatta. A brévék taxáiról: FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 173.

²⁸ KARL AUGUST FINK, *Zu den Brevia Lateranensia des Vatikanischen Archivs*, RQ 43 (1935) 260–266; FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 29; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 168–169. Ferdinand Kaltenbrunner (FERDINAND KALTENBRUNNER, *Die Fragmente der ältesten Registra Brevium im*

iratkiadást, és Szent Péter utóda a túlságosan megerősödő Apostoli Kancellária mellőzésével is tudott levelezést lebonyolítani vagy kegyet gyakorolni.²⁹

A titkárok számának gyarapodása a hierarchia létrejöttét is eredményezte, kiemelkedtek a tényleges jövedelmeken osztozó *secretarii participantes* hat tagú csoportja, akik közül a legjelentősebb a közvetlenül a pápa szolgálatában álló, saját írnokaival, alkalmazottaival, önálló kompetenciákkal rendelkező irodát létrehozó *secretarius secretus* vagy *domesticus*. A megnövekedett irattermelés szervezett hivatalt igényelt, ezért 1487-ben VIII. Ince a titkárok számát 30-ra emelve megalapította a közvetlenül a pápa személyéhez tartozó titkárok, 1503-ban VI. Sándor pedig a brévescriptorok kollégiumát (*collegium secretarii apostolici* és *collegium scriptorum brevium*).³⁰

Bár a kezdetben néhány fős titkárság jelentősen átalakult, a brévék expediálása továbbra is egyszerű maradt. A *per breve*-megjegyzéssel szignált kérvény alapján a fogalmazványt két erre kijelölt *scriptor brevium* készítette, melyet az adott hónap két ügyeletes *secretarius*a közül az egyik megvizsgált, adott esetben korrigált, és végül aláírásával engedélyezte az oklevél kiállítását. A fogalmazvány tisztázása már természetesen ismét a brévescriptorok feladata volt, akik a titkárokhoz hasonlóan havi váltásban egyszerre hárman dolgoztak; nevüket a bréveregisztrumok őrzik. Az eredeti irat kiállítását csak olyan írnok készíthette, akinek az adott hónapban nem volt semmilyen beosztása.³¹ A fogalmazványokat általában keskeny papírszalagra írták, de találunk közöttük eredeti brévéket is, melyeket korrigáltak, és így már az új oklevél fogalmazványául szolgáltak (*brevia rescribenda*).³²

Ezt követte a regisztrálás, amely a fogalmazvány alapján készült. Kezdetben a tisztázással megbízott írnokok havi szolgálati idejük letelte után az adott hónap csomókba rendezett fogalmazványait³³ átadták egy, a regisztrálással megbízott scriptornak, aki általában jóval később vezette be ezeket a regisztrumokba. Kollégiumuk megalapítása (1503) után azonban a regisztrálás folyamata megváltozott, mert még a folyó hónapban sort kellett kerí-

Vatikanischen Archive, Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 6 [1885] 79–93, 89–90) a *breve supplicacione introclusa*t még nem ismerte, ennek fontosságára Karl August Fink hívta fel a figyelmet (FINK, *Zu den Brevia Lateranensia*, 262–264).

²⁹ CHARLES MARTIAL DE WITTE O.S.B. egyenesen „diplomatikai forradalomnak” (*révolution diplomatique*) nevezte e folyamatot, elsődleges motorjának pedig az ügymenet felgyorsítását tartotta. CHARLES MARTIAL DE WITTE OSB, *Notes sur les plus anciens registres de brevés*, Bulletin de L’Institut historique Belge de Rome 31 (1958) 153–168, 160–161.

³⁰ KRAUS, *Secretarius und Sekretariat*, 67–68; THOMAS FRENZ, *Das Eindringen humanistischer Schriftformen in die Urkunden und Akten der päpstlichen Kurie im 15. Jahrhundert*, AFD 19 (1973) 287–418, 20 (1974) 384–506, I, 323–324. A tanulmány újabb, olasz nyelvű kiadása: THOMAS FRENZ, *L’introduzione della scrittura umanistica nei documenti e negli atti della curia pontificia del secolo XV* (Littera Antiqua 12), Città del Vaticano 2005. Lásd erre még: FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 166–167, 220–225; FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 56.

³¹ FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 170–173.

³² FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 168. *Brevia rescribenda*t lásd Okmánytár n. n. 62, 97, 127–129.

³³ Lásd erre az *Archivio Segreto Vaticano* (ASV), *Archivum Arcis* (A.A.) I–XVIII. n. 5029. jelzetű kis kötetet, melynek címe: „*Minute brevium expeditorum sub papa Alex. VI. in mese Mai 1502, pontificatus sui anno X^o. Fasciculus 2°.*”

tenie erre egy, az adott hónapra kinevezett scriptornak.³⁴ A regisztrálásra utaló feljegyzés és/vagy regisztratúrajel (R) a fogalmazvány hátoldalán kapott helyet.

Fontos megjegyezni ugyanakkor, hogy a *secretarius domesticus* és irodája a titkárok kollégiumától teljesen függetlenül működött. A titkár a pápai palotában lakott, ő bonyolította a Szent-szék diplomáciai levelezését: hozzá érkeztek a bizalmas levelek, amelyről referált a pápának,³⁵ és az erre való válaszokat is maga fogalmazta meg. Tartotta a kapcsolatot – gyakran rejtejes írással (*ciffre*)³⁶ lebonyolított levélváltások útján – a fejedelmi udvarokba küldött követekkel, amelyről rendszeresen be is számolt a pápának.³⁷ A fogalmazványok elkészítésében és tisztázásában az *abbreviator de curia* segítkezett neki, az írónki munkát pedig a *scriptor de curia* látta el.³⁸

A *secretarius domesticus* irodája nem csak a diplomáciai levelezést és a pápai követségekkel való kapcsolattartást bonyolította le, hanem expediálta az *absque signatura* brévéket is, amelyeket – mint a neve is mutatja – szignált kérvény nélkül állítottak ki. Itt a kérelmezőnek kellett elkészítenie a fogalmazványt, amit a legfelsőbb pápai bíróság, a *Signatura* bíboros prefektusa engedélyezett.³⁹

BRÉVÉK A Vatikáni Levéltárban

A Vatikáni Levéltárban a trienti zsinat szervezeti reformjai⁴⁰ előtt kiadott brévék – a kérvény- és a bullaregisztrumok tekintélyes, több ezer kötetes sorozataival szemben – szétszórtan és igen esetlegesen helyezkednek el.

A brévék többségét a levéltár ősi része, az ún. *Armadí* őrzi, amely az *'armadió'*, olasz *'szekrény'* (a továbbiakban: Arm.) jelentésével a tárolási egységre utal. Az itt lévő, 1567 előtt kelt brévéket

³⁴ FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 174–178. A regisztrálásról lásd lentebb.

³⁵ Pl. Jacopo Sadoletto 1517. márc. 18-án a konzisztóriumon felolvasta II. Lajos király levelét, lásd TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 27, n. 17.

³⁶ TUSOR PÉTER, *Pázmány bíboros olasz rejtjelkulcsa. C. H. Motmann „residente d’Ungheria”. A római magyar agenzia történetéhez*, Hadtörténelmi Közlemények 116 (2003) 535–581, 549–550, további szakirodalmat lásd ott.

³⁷ Hatáskörének áttekintése: WALTER VON HOFMANN, *Forschungen zur Geschichte der Kurialen Behörden vom Schisma bis zur Reformation I–II* (Bibliothek des Königlich-Preußischen Historischen Instituts in Rom 12–13), Rom 1914, II, 152–153. A titkárság 17. századi működéséről lásd TUSOR PÉTER, *A barokk pápaság (1600–1700)*, Budapest 2004, 176–178.

³⁸ FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 227–228. Az *abbreviator du curia* feladatainak 17. századi átalakulásáról lásd TUSOR, *A barokk pápaság*, 184.

³⁹ Ezek jellemzően magas rangú egyházi és világi személyek magánlevélben érkező kérései voltak, melyekben pápai kegy gyakorlását kérték. FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 169–170. A titkárság későbbi fejlődésére lásd TUSOR, *A barokk pápaság*, 167–170, 176–185.

⁴⁰ 1567-ben létrehozták a brévetitkárságot (*Segreteria dei brevi*) és a fejedelmekkel való levelezést lefolytató titkárságot (*Segreteria brevi ai principi*). KARL AUGUST FINK, *Das Vatikanische Archiv. Einführung in die Bestände und ihre Erforschung*, Rom 1951, 76–79; LAJOS PÁSZTOR, *Guida delle fonti per la storia dell’America Latina negli archivi della Santa Sede e negli archivi ecclesiastici d’Italia* (Collectanea Archivi Vaticani [CAV] 2), Città del Vaticano 1970, 112–124. Lásd még LAJOS PÁSZTOR, *Per la storia degli archivi della Curia Romana nell’epoca moderna. Gli archivi delle Segreterie dei Brevi ai Principi e delle Lettere Latine*, Römische Kurie. Kirchliche Finanzen. Vatikanisches Archiv. Studien zu Ehren von Hermann Hoberg I–II, hrsg. v. Erwin Gatz (Miscellanea Historia Pontificiae 46), Roma 1979, II, 659–686.

tartalmazó köteteket VIII. Orbán pápa hozatta át a *Segreteria dei Breve*nek otthont adó Palazzo Altempsoól.⁴¹ Az Arm. XXXVIII. eredeti brévéket őriz, amelyeket vagy nem küldtek el, vagy a küldetéséből visszatért legátus vagy nuncius hozta vissza.⁴² A következő az Arm. XXXIX. a *Registra Brevium* elnevezést kapta, és összetételét tekintve igen heterogénnek mondható.⁴³ Az első eredeti regisztrumkötet⁴⁴ 1470–71-ből, II. Pál pápa 7. pontifikátusi évéből maradt fenn és X. Leó pápáig mintegy 25 kötet áll rendelkezésünkre, amelyeknek egy része *de curia*, más része *commune* típusú brévéket tartalmaz. A korábbi, V. Mártontól II. Pius pontifikátusáig terjedő időszakot átfogó kötetek részben korabeli, a titkárok munkáját segítő mintakönyvek, részben későbbi másolatok révén őrződtek meg.⁴⁵ A regisztrumok hiányos voltára magyará-

⁴¹ HODINKA ANTAL, *Arómai levéltárak*, Bossányi Árpád, Regesta supplicationum. (A pápai kérvénykönyvek magyar vonatkozású adatai) I–II, 1342–1394, Budapest 1916–1918, I, 7–165 és II, 7–148, I, 34.

⁴² PÁSZTOR LAJOS, *A Vatikáni Levéltár*, Levéltári Közlemények (LK) 20–23 (1942–1945) 100–129, 104; FINK, *Das Vatikanische Archiv*, 32; PÁSZTOR, *Guida delle fonti*, 16; LEONARD E. BOYLE OP, *A Survey of the Vatican Archives and of its Medieval Holdings* (Subsidia mediaevalia 1), Toronto 1972, 39; ÉRSZEGI GÉZA, *A Curia Romana középkori levéltárai*, Levéltári Szemle 28 (1978) 321–339, 334.

⁴³ HODINKA, *Arómai levéltárak*, I, 142; PÁSZTOR, *A Vatikáni Levéltár*, 104; FINK, *Das Vatikanische Archiv*, 75; PÁSZTOR, *Guida delle fonti*, 16–17; HERMANN DIENER, *Die grossen Registererien im Vatikanischen Archiv (1378–1523)*, Tübingen 1972, 44–47; BOYLE, *A Survey of the Vatican Archives*, 63; ÉRSZEGI, *A Curia Romana középkori levéltárai*, 334; FRENZ, *Das Eindringen humanistischer Schriftformen*, I, 326–333; FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 51.

⁴⁴ Arról megoszlanak a vélemények, hogy a brévék regisztrálása mikor indulhatott, az azonban biztosnak tűnik, hogy az igazán bizalmas iratokat már a 14. században sem regisztrálták, és ez így maradt a későbbi korokban is (BOCK, *Einführung in das Registerwesen*, 82). XXII. János alatt a vicekancellár – nehogy túl sokan betekinthessek a bizalmas levelekbe – megtiltotta a *litterae clausae* regisztrálását (BOCK, *Sekretregistern Johannis XXII*, 208). XII. Benedek pápa idején – a kancellária háttérbe szorulásával és a kamara erősödésével egy időben – volt arra példa, hogy a fejedelmeknek írott leveleket a kamarai regisztrumok között egy külön kötetbe másolták (BOCK, *Sekretregistern Benedikts XII*, 70). VI. Kelemen pápánál pedig egyes fogalmazványok hátoldalára rá is vezették, hogy a levél „non registratur” (OPITZ, *Sekretregistern Clemens VI*, 105). Az iratok regisztrálására utaló nyomok V. Márton korától mutathatók ki (FINK, *Die ältesten Breven*, 301), DIETER BROSIUS szerint II. Pálig sem *de iustitia*, sem *de gratia* ügyeket nem tartalmazó brévéket – praktikussági okokból – nem regisztrálták (DIETER BROSIUS, *Breven und Papst Pius II*, RQ 70 [1975] 180–224, 180). Az összes bréve regisztrálására viszont 1503-ig, a brévescriptorok kollégiumának megalakulásáig kell várni (THOMAS FRENZ, *Die verlorenen Brevenregister 1421–1527*, QFIAB 57 [1977] 354–365, 355–358; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste, 174–175*). A *de curia* és *commune* brévéket külön kötetekbe regisztrálták, ezek listáját lásd i. m. 360–361, csak a *commune* brévéket: FINK, *Zu den Brevia Lateranensia*, 261.

⁴⁵ Az Arm. XXXIX. egyes köteteit részletesen ismerteti: KALTENBRUNNER, *Die Fragmente der ältesten Registra Brevium*; DÉCSÉNYI-SCHÖNHERR GYULA, *Olaszországi történelmi kutatások*, Századok 26 (1892) 467–475, 550–559, 470–473 és 552–554; DE WITTE, *Notes sur les plus anciens registres de brevs*, 162; KRAUS, *Die Sekretäre Pius II*, 64–72; BROSIUS, *Breven und Papst Pius II*, 184–197; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste, 174–175*. Egyes mintakönyvekről részletesen: KARL AUGUST FINK, *Poggio-Autographen kurialer Herkunft*, Miscellanea archivistica Angelo Mercati (Studi e testi 165), Città del Vaticano 1952, 129–133; FRANK-RUTGET HAUSMANN, *Armarium 39, Tomus 10 des Archivio Segreto Vaticano*, QFIAB 50 (1971) 112–180. De Witte e formuláskönyvek meglétéből egyenesen a regisztrumkötetek hiányára következtet, lásd DE WITTE, *Notes sur les plus anciens registres de brevs*, 154, ill. 158–159. A titkárok később is készítették munkájukat segítő mintakönyveket, erre utal a II. Gyula pápa idejében készült Arm. XXXIX. II. kötete: FRENZ THOMAS, *Armarium XXXIX. vol. II. im Vatikanischen Archiv. Ein Formelbuch für Breven aus der Zeit Julius' II*, Römische Kurie. Kirchliche Finanzen. Vatikanisches Archiv. Studien zu Ehren von Hermann Hoberg I–II, hrsg. v. Erwin Gatz (Miscellanea Historia Pontificiae 46) Roma 1979, I, 197–209.

zatot szolgáltatathat az 1527-ben bekövetkezett súlyos katasztrófa, a *Sacco di Roma*,⁴⁶ ezenkívül igen valószínű, hogy a diplomáciai anyagok egy része – velük együtt akár regisztrumok is – a titkárok magán-, illetve családi levéltárába kerülhetett.⁴⁷

A következő négy *armadió*ban a brévefogalmazványok (*minutae brevium*) kaptak helyet (Arm. XL–XLIII), amelyek közül a minket érdeklő korszakra csak az elsőben találhatunk köteteket.⁴⁸ Az archiválás módja elsősorban igen szokatlannak tűnhet: az egykor minden biztonnal csomókban őrzött papírszalagokra írt fogalmazványokat⁴⁹ egymáshoz ragasztották, majd keménypapírra kasírozták és így hozták létre köteteket valamikor a 18. század folyamán.⁵⁰ Itt tehát nem a régebbi korok bevett gyakorlatáról, ti. a fogalmazványok regisztrumköteté alakításáról vagy titkárokat segítő formulagyűjteményekről, mintakönyvekről lehet szó,⁵¹ hanem az idők viharait túlélő titkári hagyatékok utólagos rendezéséről, amelynek szándéka minden biztonnal az elveszett regisztrumok pótlása volt.

A minuták – amelyek korszakunk végétől, elsősorban VII. Kelemen pontifikátusából maradtak meg számottevő mennyiségben – nem csak forrásként lehetnek érdekesek számunkra,

⁴⁶ A *Sacco di Roma* alatti pusztulásra biztos adat Ioannes Miletus II. Gyula pápa 1602-ben megtalált egyik bréveregisztrumára vonatkozó bejegyzése, lásd KALTENBRUNNER, *Die Fragmente der ältesten Registra Brevium*, 80. és DE WITTE, *Notes sur les plus anciens registres de brevés*, 155. Az elveszett állomány becslésére CHARLES MARTIAL DE WITTE és THOMAS FRENZ vállalkozott. DE WITTE szerint a regisztrálás kései megindulása miatt a pusztulás korántsem volt olyan nagy mértékű, mint ahogy azt korábban FERDINAND KALTENBRUNNER vagy KARL AUGUST FINK gondolták, lásd DE WITTE, *Notes sur les plus anciens registres de brevés*, 155–157. FRENZ szerint az 1470–1503-ig terjedő időszakban a brévék 17–18%-a, míg az 1503–1527-ig terjedő időszakban 24% őrződött meg, lásd FRENZ, *Die verlorenen Brevenregister*, 359–362; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 175. Okozhatott árákat a levéltár Napoleon általi elköltöztetése és későbbi visszahozatala is: REMIGIUS RITZLER, *Die Verschleppung der päpstlichen Archive unter Napoleon I*, *Römische Historische Mitteilungen* 6-7 (1962–1964) 144–190, különösen 146–149.

⁴⁷ CHARLES MARTIAL DE WITTE és DIETER BROSIUS VIII. Ince titkárára, Lodovico Podocatarora és a velencei állami levéltárban lévő gyűjteményére hívták fel a figyelmet (*Archivio di Stato di Venezia, Collezione Podocataro*), lásd erre DE WITTE, *Notes sur les plus anciens registres de brevés*, 158, 165–166; BROSIUS, *Breven und Papst Pius II*, 181–182. A gyűjteményben lévő bréveregisztrumtöredékről: GUISEPPINA ROSELLI, *Il frammento di un registro perduto di brevi del papa Innocenzo VIII (gennaio–marzo 1489)*, *Archivio Storico Italiano* 149 (1991) 93–118. Hasonlóképp kerülhetett Veroliba egy bréveregisztrum, melynek másolatát a sorozatba illesztették Arm. XXXIX. vol. 16D néven. Ezenkívül az *Archivio di Stato di Roma* is őriz két bréveregisztrumot IV. Sixtus pápa korából (ASRoma, Aquisiti e doni 26/1, ill. 27/1), melyekre egy árverésen tettek szert, erről lásd RITA COSMA, *Due nuovi registri di brevi di Sixto IV*, *ASRomSP* 103 (1980) 305–312. (E két kötetben 18, eddig ismeretlen magyar vonatkozású brévét találtam.)

⁴⁸ PÁSZTOR, *AVatikáni Levéltár*, 104; FINK, *Das Vatikanische Archiv*, 75; PÁSZTOR, *Guida delle fonti*, 17–18; DIENER, *Die grossen Registerserien*, 46; BOYLE, *A Survey of the Vatican Archives*, 64; ÉRSZEGI, *A Curia Romana középkori levéltárai*, 334; FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 51.

⁴⁹ A fogalmazványokat VI. Kelemen pápa idejétől írták papírszalagokra: OPITZ, *Sekretregistern Clemens VI*, 101; BOCK, *Einführung in das Registerwesen*, 37–38; FRENZ, *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 32.

⁵⁰ A kötetbe kötés dátumára DE WITTE, *Notes sur les plus anciens registres de brevés*, 165. 3. j. CESELS MÁRTON még a kötetbe rendezés előtt vette kézbe az iratokat.

⁵¹ Az avignoni pápák idején több példa van arra, hogy fogalmazványokat kötetekbe kötöttek (lásd pl. ASV Registri Vaticani vol. 244 A–N), BOCK, *Einführung in das Registerwesen*, 55–56. Formulagyűjteményre: PAUL KEHR, *Die Minuten von Passignano. Eine diplomatische Miscelle*, QFIAB 7 (1904) 8–41, különösen 10–15; GEOFFREY BARRACLOUGH, *Minutes of papal letters (1316–1317)*, *Miscellanea archivistica Angelo Mercati*, 109–127; FRIEDRICH BOCK, *Kodifizierung und Registrierung in der spätmittelalterlichen kurialen Verwaltung. Eine Inmediatforschungsbbericht über die päpstlichen Register*, *Archivalische Zeitschrift* 56 (1960) 11–75, 41 (az ún. *Forma pacistró*).

hanem bepillantást engednek a kúriai ügymenetbe is. A túlnyomórészt *de curia* brévék fogalmazványain látható javítások, korrekktúrák nem csak stilisztikai jellegűek.⁵² Néhány esetben tetten érhető az időközben megváltozott helyzetre, történésekre való gyors reagálások, néha pedig a Szentszék diplomáciájának eltérő nézőponttal rendelkező irányítói csapnak össze a papírosokon, amelyekről terjedelmes lapszéli beszűrésok és áthúzott bekezdések árulkodnak.⁵³

Részben a *minutae brevium*hoz kapcsolódik a sorban ezt követő három *armadio* (Arm. XLIV–XLVI), amelyeket *Epistolae* vagy *Brevia ad principes*nek neveztek el.⁵⁴ A korszakunkat érintő három kötetben összefűzött, füzet formájú fogalmazványok, tiszta-átok, másolatok vegyes kavalkádjá olvasható, nagy részük az egyik kötet (Arm. XLIV., vol. 9)⁵⁵ első oldalának bejegyzése szerint a neves humanista, a pápai titkár Jacopo Sadoletto kézírásával íródott uralkodókhoz, magas rangú egyházi és állami méltóságokhoz.⁵⁶

Amint azt már fent említettem, *brevia communē*kat tartalmazó regisztrumkötetek az Arm. XXXIX-ben is voltak, de nagy számban a *Dataria Apostolica* levéltárában található *Brevia Lateranensia*ban őrződtek meg.⁵⁷ Ezekben a kötetekben található túlnyomórészt a *brevia supplicatione inntroducusa* is, melyeket a *communiától* szétválasztva regisztráltak, de a vasok, néha ezer *foliót* is meghaladó kötetekben gyakran összekeveredtek.⁵⁸ E sorozathoz kapcsolható a *Minutae brevium in forma gratiosa*⁵⁹ is, amelyek a regisztrálandó brévék fogalmazványait tartalmazzák.⁶⁰ Végül meg kell említenünk, hogy a levéltár legrégebbi fondjában, az Angyalvárban őrzött levéltárban (*Archivum Arcis, Archivio di Castel S. Angelo*)⁶¹ számos eredeti bréve található.⁶²

⁵² Számos példa igazolja, hogy a sriptorok nem értették a secretariusok által fogalmazott szöveget: FRANK-RUTGER HAUSMANN, *Individualschriften und ihre Bedeutung für die Erforschung des italienischen Humanismus*, Scriptorium 31 (1977) 267–277, 271–272. és Okmánytár n. 145.

⁵³ Lásd erre Okmánytár n. 23–24, 29, 60, 140–141.

⁵⁴ PÁSZTOR, *AVatikáni Levéltár*, 104; FINK, *Das Vatikanische Archiv*, 75; PÁSZTOR, *Guida delle fonti*, 18–19; DIENER, *Die grossen Registerserien*, 46; BOYLE, *A Survey of the Vatican Archives*, 64–65; ÉRSZEGI, *A Curia Romana középkori levéltárai*, 334. A sorozat köteteiről készített regesztagyűjtemény: LUIGI NANNI (ed.), *Epistolae ad principes I–III*, (Collectanea Archivi Vaticani [CAV] 28–29, 41), Città del Vaticano 1992–1997.

⁵⁵ A kötetben szereplő brévék jelentős része kiadva: PETRUS BALAN (ed.), *Monumenta saeculi XVI. historiam illustrantia. I: Clementis VII. epistolae per Sadoletum scriptae*, Oniponte 1885.

⁵⁶ „*Brevia Clementis VII ad Princeps per Sadoletum exarata*”. Erről lásd még i. m. iv.

⁵⁷ HODINKA, *Arómai levéltárak*, I, 144; PÁSZTOR, *AVatikáni Levéltár*, 106; FINK, *Zu den Brevia Lateranensia*; FINK, *Das Vatikanische Archiv*, 68–69; PÁSZTOR, *Guida delle fonti*, 54–56; BOYLE, *A Survey of the Vatican Archives*, 52–53; ÉRSZEGI, *A Curia Romana középkori levéltárai*, 331; FRENZ, *Papstorkunden des Mittelalters und der Neuzeit*, 51.

⁵⁸ FINK, *Zu den Brevia Lateranensia*, 261–263; FINK, *Das Vatikanische Archiv*, 69. Ilyen típusú brévét az Arm. XXXIX. 26. és 27. kötete is őriz.

⁵⁹ PÁSZTOR, *AVatikáni Levéltár*, 108; FINK, *Zu den Brevia Lateranensia*, 266; FINK, *Das Vatikanische Archiv*, 70; PÁSZTOR, *Guida delle fonti*, 72–73; BOYLE, *A Survey of the Vatican Archives*, 53–54; ÉRSZEGI, *A Curia Romana középkori levéltárai*, 331.

⁶⁰ A 17. század elején a két sorozat egyesül, ui. a *Brevia Lateranensia*ban az eredeti minutákat kezdik el bekötni. FINK, *Zu den Brevia Lateranensia*, 266.

⁶¹ PÁSZTOR, *AVatikáni Levéltár*, 116; FINK, *Das Vatikanische Archiv*, 146–148; PÁSZTOR, *Guida delle fonti*, 21–24; BOYLE, *A Survey of the Vatican Archives*, 58–60; ÉRSZEGI, *A Curia Romana középkori levéltárai*, 335.

⁶² Kivételesen VI. Sándor pápa kori bréve-minutákat őrző kis kötet: ASV A.A. I–XVIII. n. 5029. Egy 1486-ból származó, I. Mátyás királyhoz írott bréve fogalmazványa az *Instrumenta Miscellanea*ban is található, lásd ASV Instrumenta Miscellanea n. 4151.

III. MAGYARORSZÁG ÉS VII. KELEMEN PÁPA A BREVEK TÜKRÉBEN (1523–1526)

A Jagelló-kori magyar vonatkozású brevék szisztematikus összegyűjtése során világossá vált, hogy a csaknem félezer feltárt brevé közel harmada a hazánk történelme szempontjából kulcsfontosságú 1523 és 1526 közötti évekből származik.⁶³

A vizsgált időszakban fennmaradt brevék nagyobb része a pápai diplomáciai levelezést jelentő ún. *de curia* típusú, ezen belül is nagy számban maradtak fenn a magyar királyság és az Apostoli Szentszék közötti kapcsolattartás szereplőire vonatkozó levelek. VII. Kelemen pápa *in forma brevis* tájékoztatta az érintetteket mind Campeggio bíboros legátusi kinevezéséről,⁶⁴ mind Burgio nuncius visszaküldéséről, majd később visszahívásáról.⁶⁵

Mivel a Vio bíboros által Budára hozott pápai segély kezelése a budai követség egyik legfontosabb feladata volt, így VII. Kelemen több ízben is utasításokkal látta el mind Campeggio bíborost, mind Burgio nunciust.⁶⁶ Campeggio nemcsak pénzzel, hanem egyéb pápai engedélyek útján – mint például az elpusztult templomok köveinek végvárak építéséhez való felhasználása vagy a törökök elleni harcban elhalálozóknak teljes búcsú hirdetése – is segítette a török elleni védekezést.⁶⁷

A legátusnak és a nunciusnak többször is el kellett járnia kényes diplomáciai vagy jogi ügyekben. Vio bíboros fellépett a Budán elhunyt firenzei kereskedő, Pietro Corsellini javainak visszaszerzése érdekében,⁶⁸ Burgiónak pedig intézkednie kellett a VI. Adorján pápa által a horvát végek védelmének megsegítésére küldött gabona jogtalan eladása,⁶⁹ a zárai kikötőben elfogott török kereskedőhajó⁷⁰ és a Fuggerek magyarországi kiűzése⁷¹ miatt is. Campeggio budai tartózkodása alatt a cseh kelyheseknek a katolikus egyházba való visszatéréséről folyó

⁶³ Erről lásd NEMES GÁBOR, *A Jagelló-kori Magyarország és az Apostoli Szentszék kapcsolatai a pápai brevék tükrében. Kutatási beszámoló*, Tíz éves a Történelemtudományi Doktori Iskola, szerk. Fröhlich Ida, Piliscsaba 2011, 43–58; NEMES GÁBOR, *Az Apostoli Szentszék és a Jagelló-kori Magyarország kapcsolatai különösen VII. Kelemen pápa idején (1523–1526)*. Ph.D. értekezés. PPKÉ 2014, 22–90. – Vatikáni kutatásaimat a Klebelsberg Kunó-ösztöndíj támogatta.

⁶⁴ Okmánytár n. 7–9, 19–21.

⁶⁵ Okmánytár 12–25, 142–143.

⁶⁶ Okmánytár n. 35, 89, 115, 150.

⁶⁷ Okmánytár n. 72.

⁶⁸ Okmánytár n. 3–5.

⁶⁹ Okmánytár n. 27.

⁷⁰ Okmánytár n. 59–60.

⁷¹ Okmánytár n. 103–106.

tárgyalásokat vezetett, az egyes szereplők közötti kapcsolattartásba pedig a nuncius is belefolyt.⁷² A Budán tartózkodó pápai követeknek az események alakulására való hatását mutatja, hogy a cseh felekezeti unió jelentős részben Campeggio bíboros hajthatatlanságán múlt, Szalkai László esztergomi érseknek – az ezzel az ügygel szorosan összefüggő – bíborosi kinevezése pedig nagyrészt Burgio nuncius negatív jelentései miatt hiúsult meg.⁷³ A pápa aktívan támogatta Lajos király római követének, Brodarics Istvánnak kancellári kinevezését, és a még bíboros korában megismert barátja, Verbóci István érdekében nádori hivatalba lépése után fél tucat ajánlólevelet küldött a magyar és a lengyel királyi udvarba.⁷⁴

A budai Fugger-faktorátusnak a pápa rendszeresen küldött brévéket a náluk letétbe helyezett összeg felhasználásáról. Ezekből azt is megtudhatjuk, hogy Burgio nuncius, valamint Vio és Campeggio bíboros legátusok mellett a Ferdinánd főherceghez küldött követ, Girolamo Rorario is innen kapta az ellátását.⁷⁵

Burgio nuncius nemcsak Budán képviselte a pápa érdekeit, hanem a lengyel udvart is rendszeresen informálta.⁷⁶ A horvát és dalmát végekre a segély szétosztására VII. Kelemen külön megbízottakat küldött a spalatói származású szentszéki diplomata, Thomas Niger és a pápai famíliához tartozó, valószínűleg firenzei származású Leonardo Cresci személyében.⁷⁷

A pápai diplomácia magyarországi jelenléténél kevesebb, de hasonlóképpen hiánypótló adalékokat találunk a brévékben a Jagelló-országok római érdekképviseletéről:⁷⁸ Giovanni Salviasi bíboros protektor tevékenységéről⁷⁹ vagy II. Lajos római „követéséről” (Brodarics István, Francesco Marsuppini és Kálnai Imre) és annak működéséről.⁸⁰ Különösen érdekesek azok a brévék, melyek az Örök Városban udvari megbízással vagy zarándoklat céljából megforduló magyarokról, így például II. Lajos király leveleivel a pápához küldött Acél István pozsonyi várnagyról vagy a népes kísérettel – főleg lengyel aulikusokkal – Rómába zarándokló magyar királyi udvarmesterről, Trepka Andrásról tudósítanak.⁸¹ Továbbá azt is megtudhatjuk, hogy az 1525. évi Szentév idején Rómában horvátul is lehetett gyónni, és Georg von Logau sziléziai költő verseivel a szentatyát is lenyűgözte.⁸²

A pápai levelezésben értelemszerűen komoly szerepet kapott Magyarország török fenyegetettsége. Különösen fontosak az Európa uralkodóinak, egyházi és világi méltóságoknak

⁷² Okmánytár n. 49, 51–55, 88.

⁷³ Okmánytár n. 54–55, 113–114, 122. Erre lásd NEMES GÁBOR, *Elszalasztott lehetőségek. VII. Kelemen pápa és II. Lajos országainak belpolitikája (1523–1526)*, Egyháztörténeti Szemle 15 (2014:4) 3–19.

⁷⁴ Okmánytár n. 94, ill. 96, 116–121.

⁷⁵ Okmánytár n. 50, 62, 64–66, 68–71.

⁷⁶ Okmánytár n. 88, 140–141.

⁷⁷ Okmánytár n. 26, 31, 47–48, 56–57, 84, 87, illetve 107–108, 126, 131, 133–135. Erre lásd NEMES GÁBOR, *VII. Kelemen pápa magyar vonatkozású brévéi (1523–1526). Adatok a Magyar Királyság és a Szentszék kapcsolataihoz*, Magyarország és a római Szentszék (Források és távlatok). Tanulmányok Erdő bíboros tiszteletére, szerk. Tusor Péter (CVH I/8), Budapest–Róma 2012, 51–69, 58–62.

⁷⁸ Erről bővebben lásd NEMES GÁBOR, *Magyarország kapcsolatai az Apostoli Szentszékkel (1523–1526)*, Századok 149 (2015) 479–506.

⁷⁹ Okmánytár n. 31, 43, 45.

⁸⁰ Okmánytár n. 34, 44, 63, 67, 91–97, 122.

⁸¹ Okmánytár n. 75–77, ill. 46.

⁸² Okmánytár n. 102, ill. 110–111.

küldött brévék, melyekben VII. Kelemen segítséget kért a végveszélyben lévő birodalom megsegítésére.⁸³ A pápa 1526. február végén egy követséget küldött, melynek egyik feladata volt az európai udvarok tájékoztatása a török fenyegetésről.⁸⁴

A diplomáciai levelezés mellett számos olyan brevét is találunk, melyet a Kúrián beadott és jóváhagyott kérvények alapján állítottak ki.⁸⁵ Az ún. *commune* típusú brévék esetében több ízben találkozunk ferencesekkel, akik az ügymenet alacsonyabb költségei miatt kérték, hogy szupplikációjukra a pápai válasz *in forma brevis* érkezzen.⁸⁶ A kedvezményezettek között persze találunk magas rangú személyeket is, akik talán nem is az expedíció olcsósága, hanem annak a kancelláriához képest kifejezett gyorsasága ösztönzött arra, hogy az engedélyt brevében kérjék. VII. Kelemen pápa Mária királyné kérésére Bucsei Illés hippói püspök első miséjére teljes búcsút engedélyezett, Trepka András magyar királyi udvarmester és kísérete teljes bűnbocsánatot, Frangepán Bernát és Kristóf szentévi búcsút nyertek,⁸⁷ Csulai Móré Fülöp pécsi püspök, valamint Tomori Pál kalocsai érsek pedig az esedékes *ad limina* látogatás alól nyertek mentességet, Frangepán Ilona, Johann von Ungnad és Thúry Anna pedig a szamobori ferences kolostor ügyében intézkedhettek.⁸⁸ A gyorsaság és a kiállítás egyszerűbb volta indíthatta a pápát arra, hogy bírósági perekkel vagy javadalmakkal kapcsolatos ügyekben is küldjön brévét.⁸⁹

Még ennél is olcsóbbak és gyorsabbak voltak a *supplicatione introclusa* típusú brévék, melyek tulajdonképpen a szignált kérvényhez mellékelt, a végrehajtással megbízott személynek – legtöbbször kanonokoknak vagy általános püspöki helynöknek – címzett rövid utasítások. A kedvezményezettek köre elég színes, laikusok, áldozópapok, kanonokok mellett egy ízben Várdai Pál választott veszprémi püspök is szerepel.⁹⁰

⁸³ Okmánytár n. 80, 123–125, 131, 137–139, 144.

⁸⁴ Okmánytár n. 127–130.

⁸⁵ Pl. Okmánytár n. 32, 61.

⁸⁶ Okmánytár n. 33, 36, 73, 74, 81, 136.

⁸⁷ Okmánytár n. 45, 46, 78–79, 99–100.

⁸⁸ Okmánytár n. 112.

⁸⁹ Okmánytár n. 26, 34, 43–44, 47–48, 63, 84, 86, 101–102.

⁹⁰ Okmánytár n. 1–2, 6, 37–39, 41–42. A források további felhasználása a szupplikáció-kutatás feladata lesz, VI. Adorján kérvényeit LAKATOS BÁLINT, VII. Kelemenét TÓTH PÉTER dolgozza fel.

IV. A FORRÁSKÖZLÉS SZEMPONTJAI ÉS A KIADÁSI ELVEK

A források kiválasztásának szempontjait a teljesség igényére való törekvés vezérelte, tehát jelen okmánytár tartalmazza mindazon brévéket, melyeknek kéziratát kutatásaim során felleltem. Nem szerepelnek benne azok, melyeknek csak kiadását vagy regesztáját ismerem, és melyeknek kézírata további – elsősorban külföldi (London, Firenze, Varsó) – kutatást igényelne; ezen hiányosságot a jövőben mindenképpen pótolni kell.

A Vatikáni Levéltár (*Archivio Segreto Vaticano*) mellett a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár és Diplomatikai Fényképgyűjtemény képezte gyűjtőterületemet, a benne való tájékozódást és a kutatást a rendelkezésre álló számítógépes adatbázis tette lehetővé.⁹¹ Felhasználtam továbbá a Vatikáni Levéltárban kutató és ott másolatokat készítő CSELES MÁRTON, valamint az azokat lemásoló KAPRINAY ISTVÁN kézíratait, melyek az ELTE Egyetemi Könyvtár Kézírtárában találhatóak.

Az okmánytár tételeinek felépítése a következő: a sorszám, dátum, kiadó és címzett feltüntetése után az irat magyar nyelvű összefoglalása olvasható. Ezt követik az irat típusára (fogalmazvány, tisztázat), anyagára (papír, hártya), esetlegesen állapotára utaló megjegyzések, valamint – ha vannak – az iraton lévő egyéb, nem a szöveg szerves részét képező feljegyzések, tartalmi kivonatok stb. Itt találhatóak a forrás szövegét megőrző kéziratok jelzetei is. Eredetinek (ORIG.) vettem minden olyan kéziratot, mely a kiadás során keletkezett: legyen az fogalmazvány, tisztázat, oklevél, regisztrum. Ha több eredeti kézirat van, akkor azokat keletkezésük sorrendjében számoztam (ORIG.₁, ORIG.₂ ...). Másolatnak (COP.) vettem minden olyan kéziratot, mely az irat expedálása után keletkezett. Itt tüntettem fel a forrás eddigi kiadásait: teljes szövegű (E.D.), magyar fordítás (TRANS.), regeszta (REG.). Emellett feltüntettem a források fontosabb szakirodalmi idézéseit is (CIT.), amelyek segítik a feldolgozást, a tágabb kontextusba helyezést.

A források átírásánál – tekintve, hogy a szövegek fogalmazói 16. századi itáliai humanista műveltségű személyek voltak – a klasszikus latin helyesírás szabályait vettem alapul. Emiatt a szövegen elvégeztem bizonyos fokú normalizálást is (lásd I. táblázat). A diftongusok alkalmazásától egyrészt a források eltérő fennmaradási formái (fogalmazvány, tisztázat, eredeti, másolat stb.), másrészt a könnyebb olvashatóság miatt tekintettem el.

⁹¹ *Collectio Diplomatica Hungarica. A középkori Magyarország levéltári forrásainak adatbázisa.* Internetes kiadás (DL-DF 5.1) 2009. <http://mol.arcanum.hu/dldf/opt/a110505htm?v=pdf&a=start>.

1. táblázat: *Normalizálás a latin szövegben*

æ → e	ecclesiæ	ecclesie
ch → c	charitatis	caritatis
ci → ti	instancia	instantia, kivéve: condicio
ę → e	concordię	concordie
œ → e	pœna	pena
th → ct	authoritate	auctoritate
y → i	inckyto	inclito

A tulajdonneveket (hely- és személynevek a keresztnévek kivételével) betűhíven írtam át, az esetleges kiegészítéseket szögletes zárójellel jeleztem. A szövegek értelmezését segítő a felsorolásoknál és a tagmondatok határainál vesszőt tettem. Ha a kéziratban lévő mondatok logikailag összetartoztak, azokat egy mondatná fűztem össze.

Ha a kézirat állapota (szakadás, vízfolt stb.) akadályozta az olvashatóságot, akkor a hiányzó szöveg pótlására vagy annak jelzésére is szögletes zárójelet alkalmaztam, és a kritikai apparátusban ennek okát mindig jelöltem.

A jegyzetapparátus két szintű: a kritikai jegyzeteket betűvel jelöltem és közvetlenül a forrás szövege után olvashatók, a számmal jelölt tárgyi jegyzetek pedig az oldal alján láthatók. A kritikai jegyzetekben helyet kaptak a kéziratban olvasható javítások, korrekciók, valamint több kézirat vagy szövegkiadás esetén az esetleges szövegbeni eltérések. A forrásokban szereplő személyek rövid életrajzai azok első előfordulásakor olvashatók, az okmánytárban lévő szakirodalmak feloldása a bibliográfiában található.

Köszönetet mondok Tusor Pétenek a szerkesztésért és értékes tanácsaiért, Tóth Krisztinának a tördelésért. Köszönöm Szovák Kornélnak, Lakatos Bálintnak és Bujdosó Ádámnak, hogy az okmánytár szövegét gondosan átolvásták, köszönöm C. Tóth Norbertnek és Tringli Istvánnak értékes észrevételeit, megjegyzéseit. Köszönettel tartozom Dreska Gábornak és Rácz Györgynek, hogy a Diplomatikai Fényképgyűjteményben meglévő, de rossz állapotú felvételek helyett kiváló minőségű digitális felvétellel segítettek munkámat. Köszönöm Szőnyi Tamásnak, Martí Tibornak, Cristina Bravo Lozonának, Roberto Quirós Rosadónak, Péterfi Bencének és az Archivio di Stato di Torino munkatársainak, hogy a középkori adatbázisban nem szereplő iratok felvételeihez hozzásegítettek. A legnagyobb hálával azonban feleségemnek és lányaimnak tartozom, akik mindig támogatták munkámat.

OKMÁNYTÁR

IRATOK

I.

Róma, 1523. november 26.

VII. Kelemen pápa Kajári Antal esztergomi kanonokhoz és Nyási Demeter esztergomi érseki helynökböz

Elrendeli, hogy az Újlaki András esztergomi kanonok által beadott, és általa jóváhagyott kérvényt annak tartalma szerint hajtsák végre.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. A bal margón a regisztrumot lejegyző kéz írásával: 'Strigonien[sis]', alatta ugyanezen kéz írásával: 'Evangelista'.¹ ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 6r.

Commissio cause appellationis pro Andrea Wylak² canonico ecclesie Strigonien[sis] per cessum, ut petitur etc. L[aurentius] cardinalis Campegius³ per breve supplicatione introclusa.

Dilectis filiis Ant[onio] Kaiar canonico ecclesie Strigonien[sis]⁴ et vicario venerabilis fratris archiepiscopi Strigonien[sis]⁵ in spiritualibus generalis⁶ vel eorum alteri.

Dilecti filii etc. Mittimus etc., ut vos vel alter vestrorum etc., ut signatura. Datum Rome, die XXVI Novembris 1523, pontificatus nostri anno primo.

¹ Evangelista Tarasconi (1459–1532) secretarius apostolicus (1511–1532; domesticus 1515–1530). Vö. AFFÒ, *Memorie degli scrittori*, 229–231; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 320.

² Újlaki András esztergomi kanonok (1523–1526). Vö. KOLLÁNYI, *Esztergomi kanonokok*, 136–137; SOLYMOSI, *Az esztergomi székeskáptalan jegyzőkönyve*, 151–170, *passim*.

³ Lorenzo Campeggio (1474–1539) bíboros (1518–1539), legatus a latere (1524–1525). Vö. HC III, 16; FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, xciv–xcvi; STEPHAN SKALWEIT, *Campeggi, Lorenzo*, DBI vol. 17, 454–462; KALOVS, *Plenitudo potestatis*, 380–382.

⁴ Kajári Antal esztergomi kanonok (1521–1532), az esztergomi szentszék jegyzője (1524). Vö. KOLLÁNYI, *Esztergomi kanonokok*, 132; SOLYMOSI, *Az esztergomi székeskáptalan jegyzőkönyve*, 141–171, *passim*.

⁵ Szatmári György (1457 k.–1524) veszprémi (1499–1501), váradi (1501–1505), pécsi (1505–1522) püspök, esztergomi érsek (1521–1524), titkos kancellár (1503–1521), főkancellár (1521–1524). Vö. HC II, 266, III, 280, 304; BUNYITAY, *A váradi püspökség*, I, 344–353; KÖBLÖS, *Az egyházi közélet*, 330–331, 366; TÓTH-SZABÓ, *Szatmári György*.

⁶ Nyási Demeter helynök (1510–1525), santoriai püspök (1513–1525). Vö. HC III, 291; KOLLÁNYI, *Esztergomi kanonokok*, 124; KÖRMENDY, *Studentes extra regnum*, 209.

2.

Róma, 1523. december 14.

VII. Kelemen pápa Grangyai Péter zágrábi olvasókanonokhoz
és Gergely zágrábi püspöki helynökhöz

Elrendeli, hogy a Banolbich János, a zágrábi egyházmegye lakosa által beadott, és általa jóváhagyott kérvényt annak tartalma szerint hajtsák végre.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. A bal margón a regisztrumot lejegyző kéz írásával: 'Zagrabien[*sis*]'. ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 13r.

Commissio cause appellationis pro Ioanne Banolbich Zagrabien[*sis*] diocesis per concessum, ut petitur etc. L[*Laurentius*] cardinalis Campegius.

Dilectis filiis lectori ecclesie Zagrabien[*sis*]⁷ et vicario venerabilis fratris episcopi Zagrabien[*sis*]⁸ in spiritualibus generali⁹ vel eorum alteri.

Dilecti filii etc. Mittimus etc., ut signatura. Datum Rome etc. die XIII Decembris 1523, anno primo.

Evang[*elis*]ta¹⁰

3.

Róma, 1524. január 1.

VII. Kelemen pápa Tommaso de Vio bíboros legátusához

Francesco Corsellini firenzei kereskedő és fivérei ügyében – akik azért fordultak hozzá, mert elhunyt testvériük, Pietro Corsellini javait II. Lajos magyar király örökösök hiányára hivatkozva elkobozta – a királlyal szemben képviselje a polgárok igazát.¹¹

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: 'Cardinali Sancti Sixti legato Hungarie pro Corsellinis', alatta más kéz írásával: 'Dilecto filio nostro Tho[*me*] tituli Sancti Sixti presbytero cardinali in regno Ungarie nostro et Apostolice Sedis legato de later'e'. A lap alján más kéz írásával: 'Nicolaus L. 6.'¹² A hátoldalon: 'Thome cardinali Sancti Sixti in regno Hungarie legato'. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 3r^v, n. 5. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 51v–52r, n. 5. Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., tom. XI, pag. 332., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 459.

⁷ Grangyai Péter zágrábi olvasókanonok (1515–1536). Vö. MNL OL DF 256707.; BÉKEFI, *Káptalani iskolák*, 186.

⁸ Erdődi Simon (1489 k.–1543) zágrábi püspök (1518–1543). Vö. HC III, 338; *Zagrebački biskupi*, 233–237.

⁹ Valószínűleg Varasdi Gergely zágrábi kanonok, vaskai főesperes (1513), kamarcai főesperes (1517–1523), helyettes vikárius (locumtenens in officio vicariatus, 1516–1518) és vikárius (1523) (1509. jún. 21. MNL OL DL 34428. „Gregorius de Warasdino”; 1513. nov. 2. MNL OL DF 276881.; 1516. márc. 12. MNL OL DL 104282.; 1517. márc. 23. MNL OL DF 256755.; 1518. szept. 29. MNL OL DF 232496.; 1523. júl. 18. MNL OL DL 104413.).

¹⁰ Evangelista Tarasconi.

¹¹ Tommaso de Vio OP (1469–1534) bíboros (1517–1534), Magyarországra küldött pápai legátus (1523–1524). Vö. HC III, 16; L. ECKEHART STÖVE, DBI vol. 39, 567–578. – A Corsellini család magyarországi működésére lásd KUBINYI, *Budai kereskedők*, 340; KUBINYI, *Távolsági kereskedelem*, 379; TEKE, *Raggione Bontempi*, 988–990.

¹² Niccolò Riccardi, notarius camere 1524–1525. Vö. FRENZ, *Repertorium Officiorum Romanae Curiae*.

Dilecte fili noster etc. Accepimus ex dilecti filii Franciscij Corsellini civis et mercatoris Florentini, qui has circumspectioni tue reddet, relatione, ipsam circumspectionem tuam eidem Franciscio et aliis fratribus eius super repetitione bonorum per quondam Petrum, eorum fratrem ^anuper istic defunctum^a relictorum, et que per istum regem, tanquam nullis heredibus existentibus, ad fiscum regium devoluta alteri ^bconcessa erant,^b favorem apud eundem regem prestitisse se eorumque procuratores^c iuvisse.^d Quod nobis valde gratum fuit intelligere,^e et quod iustitiam foveris,^f et quod nostros concives iuveris. Itaque eandem circumspectionem tuam de preterito commendantes hortamur in futurum, ut eosdem fratres in consequendis plene et integre^g bonis eidem nostro nomine dicto regi commendes, ad quem nos etiam scribimus, nec cesses eorum iustitiam fovere, quoad^h suum ⁱplene et effectualiterⁱ consequentur.^j Quod Deo acceptum et nobis erit pergratum. Datum primo^k Ianuarii 1524, anno primo.

^{a-a} Lapszéli beszűrás. ^{b-b} Sorközi beszűrás, az eredeti kihűzva és kiszakadva, nem olvasható. ^c A szó átírással javítva, eredetileg: 'procuratorem'. ^d A másolatban: 'immissi'. ^e A szó lapszéli beszűrás. ^f A szó sorközi beszűrás, alatta kihűzva: 'protexeris'. ^g Utána kihűzva: 'eisdem'. ^h A szó fölött kihűzött sorközi beszűrásként: 'isti'. ⁱ⁻ⁱ Sorközi beszűrás, alatta kihűzva: 'medio'. ^j A másolatban: 'consequantur'. ^k A másolatban: 'prima'.

4•

Róma, 1524. január 1.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Arról értesült, hogy a nemrég elhunyt Pietro Corsellini firenzei kereskedő javait az ott tartózkodó Silvestro Figgini orvos szerint öfelsége örökösök hiányára hivatkozva elkobozta. Felhívja a figyelmét, hogy az elhunytnek Firenzében még négy édestestvére él, ezért kéri, járjon el igazságosan.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: 'Regi Hungarie pro Corsellinis', a jobb felső sarokban: '3'; alatta: 'Carissime etc. Lud[ovico] Hungarie et Bobemie regi illustri', A lap alján más kéz írásával: 'Nicolaus L. 7';¹³ mellette utólag odaragasztott papírszalagon más kézzel: 'Phylippus] Strozzi ex parte sanctissimi domini nostri'. A hátoldalon más kéz írásával: 'Ludovico Hungarie et Bobemie regi'. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 47v, n. 6. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 52v, n. 6; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., tom. XI, pag. 332–333., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 459–460. ED.: NEMES, *A Jagelló-kori*, 53–54.

Carissime etc. Obiit nuper in isto tuo regno Hungarie Petrus Corsellinus, civis et mercator Florentinus, relictis nonnullis bonis et mercibus partim suis, partim vero fratrum suorum, que a maiestate tua, tanquam nullis heredibus existentibus ad fiscum tuum regium devoluta dilectus filius magister Sylvester Florentinus¹⁴ medicine doctor ^aistic commorans^a dicitur^b impetrasse. Quod si verum fuisset,^c nos liberalitatem maiestatis tue ^dnon solum^d non impedissemus, sed gratias etiam egissemus, quod bona^e ^fconcives nostrif alteri etiam concivi contulisset. Verum, quum ipse Petrus, ^guti accepimus,^g non unum modo, sed quattuor fratres germanos Florentie reliquerit, quorum unus, ^hdilectus filius^h

¹³ Niccolò Riccardi.

¹⁴ Silvestro Figgini, a budai királyi udvar orvosa. Vö. KUBINYI, *Az egészségügyi foglalkozások*, 627.

Franc[iscu]s Corsellinus exhibitor,ⁱ suo et aliorum nomine ad maiestatem tuam pro his bonis repetendis^j proficiscitur, nos maiestatem tuam hortamur, ut iustitiam,^k quam istis pro incliti et iusti regis officio scimus re ab ea intellecta^l esse facturam, celeriter etiam^m ac plene, etⁿ sine ulla dictorum^o bonorum diminutione relictorum^m nostro intuitu faciet, ac quum iustitia in istos, tum gratia^p et benignitate^p in dictum Sylvestrum in aliis occurrentibus utatur. Quod^q tua maiestate dignum^r et nobis erit valde gratum. Datum prima Ianuarii 1524, anno primo.

^{a-a} Lapszéli beszűrés. ^b Utána kihűzva: 'dono'. ^c Utána kihűzva: 'neque'. ^{d-d} Lapszéli beszűrés. ^e Utána kihűzva: 'pred'. ^{f-f} Átírással javítva, eredetileg: 'conciuium nostrorum'. ^{g-g} Lapszéli beszűrés. ^{h-h} Lapszéli beszűrés. ⁱ A szó sorközi beszűrés, az eredeti szó kihűzva, nem olvasható. ^{j-j} Sorközi beszűrés, alatta kihűzva: 'suo consequendo'. ^k Utána kihűzva: 'nostram'. ^l Utána kihűzva: 'celer'. ^{m-m} Sorközi beszűrés, alatta, az 'etiam' után kihűzva: 'faciet'. ⁿ A szó sorközi beszűrés. ^o A szó a másolatból hiányzik. ^{p-p} Lapszéli beszűrés. ^q Utána kihűzva: 'Deo acceptum', mely a másolatokban is szerepel. ^r A szó végéről kihűzva: 'que'. ^s Sorközi beszűrés, alatta kihűzva 'congruum'.

5.

Róma, 1524. január 1.

VII. Kelemen pápa Szalkai László egri püspökhöz

Pietro Corsellininek, a nemrég elhunyt firenzei kereskedőnek – akinek javait II. Lajos magyar király örökösök hiányára hivatkozva elkobozta – Firenzében négy édestestvére él, akik közül Francescót, az ügy képviselőjét támogatva igazságos eljárást kér.¹⁵

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: 'Episcopo Agrien[si], regio cancellario pro Corsellinis'; a lap alján más kéz írásával: '[Nico]laus L 7 K';¹⁶ a szó eleje kiszakadva, pótolva a másolatból. A hátoldalon más kéz írásával: 'Anno primo. 1524. Prima Ianuarii pro Corsellinis tria brevia con[...]tia in Hungar[ia]'. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 4^{rv}, n. 7. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 52v–53r, n. 7; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 333., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 460. REG.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 223. (Cseles Márton kéziratáról)

Venerabilis etc. Accepimus nuper^a istam regiam maiestatem bona quondam Petri Corsellini civis et mercatoris Florentini istic defuncti, tanquam nullo herede existente, ad fiscum regium delata alteri concessisse. In quo et liberalitatem^b dicti regis, et iustitiam simul agnovimus, quum bona^c ad se devoluta alteri^d concesserit, et tamen heredes, si existerent, violare^e noluerit. Itaque quum heredes dicti Petri, quattuor fratres eius germani, ^fut accepimus,^f Florentie extent, quorum unus pro omnibus ad maiestatem^h eandem pro suo consequendo proficiscitur, nos eum, ^hvidelicet dilectum filium Franciscum Corsellinum presentium exhibitoem^g nostris, tam ad dictam maiestatem, quam ad fraternitatem tuam litteris iuvandos duxerimus, tum pro iustitia, in qua nemini, tum pro patrie caritate, in qua istis nostris concivibus [de]esseⁱ non possumus. Itaque licet ipsam maiestatem pro sua consuetudine suoque officio sciamus^j re intellecta, iustitiam^k ^lsuper hoc plene, et sine ulla

¹⁵ Szalkai László (1475 k.–1526) királyi kancellár (1518–1526), váci püspök, (1513–1523), kalocsai érsek (1520), egri püspök (1520, 1523–1524), esztergomi érsek (1524–1526). Vö. HC III, 98, 304, 325; BALOGH, *Szalkay László*; KUBINYI, *Szalkai László*.

¹⁶ Niccolò Riccardi.

diminutione^l esse facturam, tuamque fraternitatem id executuram tamen nostras etiam hortationes^m ac preces interponimus, ut quod Deo gratum et vobis congruum est, nobis etiam valde iucundum esse sciatis. Datum prima Ianuarii 1524, anno primo.

^a Utána kihúzza: ‘quum’. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘iustitiam’. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d A szó sorközi beszúrás. ^e Utána kihúzza: ‘non velle’. ^{f-f} Lapszéli beszúrás. ^g Utána kihúzza: ‘tuam’. ^{h-h} Lapszéli beszúrás. ⁱ A szó eleje kiszakadva, pótolva a másolatokból. ^j A szó sorközi beszúrás. ^k Utána egy szó kihúzza, kiszakadva, nem olvasható. ^{l-l} Lapszéli beszúrás; az első két szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘istis nostris’. ^m Utána kihúzza: ‘ante’.

6.

Róma, 1524. január 14.

VII. Kelemen pápa Csézi András esztergomi nagypréposthoz
és Körmenyi János esztergomi olvasókanonokhoz

Elrendeli, hogy a Várdai Pál választott veszprémi püspök által beadott, és általa jóváhagyott kérvényt annak tartalma szerint hajtsák végre.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. A jobb margón: ‘Strigonien[is]’, a bal margón: ‘E[usebius] Scutarius’.¹⁷ ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 99r.

Commissio cause^a cum illius advocacione pro Paulo de Barda^b electo Wrespremien[si]^{c18} per signaturam fiat, ut petitur, et per breve.

Dilectis filiis preposito maiori¹⁹ et lectori ecclesie Strigonien[is]²⁰ vel eorum alteri.

Dilecti filii. Salutem etc. Datum Rome etc. die XIII Ianuarii 1524, pontificatus nostri anno primo.

^a Utána kihúzza: ‘appellationis’. ^b Sic! ^c Sic!

7.

Róma, 1524. január 22.

VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz

Németországba fogja küldeni legátusnak Lorenzo Campeggio bíborost, és az eddigi legátust, Tommaso de Vio bíborost visszahívja. Elrendeli, hogy jelenlegi helyén a Szentszék szolgálatában maradva az új legátusnak – és

¹⁷ Eusebius Scutarius (?–1532) secretarius apostolicus (1504–1511, 1518–1532), abbreviator de parco minori (1523–1524). Vö. FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 320.

¹⁸ Várdai Pál veszprémi püspök (1521–1524), egri püspök (1524–1526), esztergomi érsek (1527–1549). Vö. HC III, 98, 304, 331; LACZLAVIK, *Kettős pecsét alatt*.

¹⁹ Csézi András esztergomi nagyprépost (1520–1539). Vö. KOLLÁNYI, *Esztergomi kanonokok*, 130–131; KÖRMENDY, *Studentes extra regnum*, 213–214.

²⁰ Körmenyi János esztergomi olvasókanonok (1524–1531). Vö. BÉKEFI, *Káptalani iskolák*, 100; KOLLÁNYI, *Esztergomi kanonokok*, 125–126; KÖRMENDY, *Studentes extra regnum*, 206.

hasonlóképp Giovanni Salviati bíborosnak is – mindenben engedelmeskedjen, és levélben rendszeresen tájékoztassa őket. Mindezekről bővebben beszámol majd II. Lajos király követe, Brodaries István, illetve Salviati bíboros is.²¹

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: *'Baroni Siculo in Hungaria'*, középen: *'Copia'*, a jobb sarkában pedig: *'Dilecto filio Io[anni] Ant[oni]o del Burgio baroni Siculo nuntio nostro'*. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 237; n. 45. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 370–371. CIT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, xcv; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 334.

Dilecte fili etc. Missouri propediem in Germaniam dilectum filium nostrum L[auterentium] cardinalem Campegiium nostrum de latere legatum ad illius provincie sane, si unquam antea tumultuantis et ab hereticis concitate pacationem, sancte fidei assertionem communemque omnium salutem procurandam, dilectum filium nostrum cardinalem Sancti Sixti²² istic legatum ad nos vocare statuimus. Tum, ut talis viri prudentia ac presentia fruamur, ipseque nobis ac sua dignitate quietius frui possit, tumque legatum ipsum Germanie ob istarum provinciarum propinquitatem et cesaree maiestatis ac fratris archiducis²³ cum isto inclito rege coniunctionem, etiam istic quamquam absentem adesse posse arbitramur, presertim situ, de quo valde et iure confidimus, quique de statu istius legationis plene instructus es, istic remaneas illius mandata de propinquo excepturus et executurus, quod cum nobis veniebat in mentem, summe letati fuimus. Ita accidisse, ut is tu esses, qui fide et ingenio posses, et pietate in nos tua prestare velles, quod nos cupimus. Itaque te tam idoneum scientes, quam obsequentem sperantes pro huius Sancte Sedis servitio istic remanere volumus, nostra et dicti cardinalis Campegius mandata in rebus omnibus exequenturum. Tibi in universum precipientes, ut hinc quicquid cardinalis de Saluiatis ex Germania, quicquid idem cardinalis Campegius, dilecti filii nostri nostro nomine et nunc et deinceps ad te scripserint, id exequaris perinde, ac si nos ipsi scriberemus. Tuque vicissim ad eosdem cardinales scribas, quicquid ad nos censueris scribendum. Interea dicti cardinalis Sancti Sixti legati, cui id, ut faceret, scripsimus, mandatum super agendis accipies acceptumque exequeris, donec vel hinc, vel ex Germania aliud tibi ordinetur, erit etiam tibi hoc ipsum cure, quod plenius eundem legatum exequi iussimus, tum causas vocationis istius missionisque alterius legati in Germaniam isti regi explicaris. Tum ei persuadere id, quod est, nos ea omnia fecisse ac facere, ut uberius ac melius securitati istius regni, que non parum a rebus Germanie pendet, consulere possimus, sicut etiam de his omnibus cum regio hic oratore,²⁴ qui ad eandem maiestatem et cum eodem cardinale de Saluiatis,²⁵ qui ad te scribat, colloquuti fuimus. Tu itaque, sicut de te nobis pollicemur, ad hoc munus incumbere pro nobilitate generis

²¹ Giovanni Antonio Buglio, barone Burgio, a magyar királyi udvarba küldött pápai nuncius (1523–1526). Vö. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*; GERHARD RILL–GIUSEPPE SCICHLONE, DBI vol. 15, 413–417.

²² Tommaso de Vio bíboros.

²³ V. Károly császár (1519–1556) és Ferdinánd osztrák főherceg (1522–1564).

²⁴ Brodaries István (1470 k.–1539) II. Lajos magyar király szentszéki követe (1522–1526), királyi kancellár (1526), szerémi püspök (1526–1539). Vö. SÖRÖS, *Jerosimi Brodaries István*; FEDELES, *A pécsi székeskáptalan*, 335–337; KASZA, *Epistulae*; NEMES, *Magyarország kapcsolatai*, 485–490.

²⁵ Giovanni Salviati (1490–1553) bíboros (1517–1553), Magyarország bíboros protektora (1524–1526), V. Károly császárhoz küldött pápai legátus. Vö. NEMES, *Magyarország kapcsolatai*, 482–483.

atque animi tui proque tua consuetudine et concepta de te a nobis opinione. Nos enim tu, sicut ad mandandum hoc onus, ita ad remunerandum pronos ac faciles reperies. Datum 22 Ianuarii 1524, anno primo.

8.

Róma, 1524. január 22.

VII. Kelemen pápa Tommaso de Vio bíboros legátushoz

Értesíti, hogy legátusi megbízatásából visszahívja, és Németország új legátusának Lorenzo Campeggio bíborost nevezi ki. Meghagyja, hogy a Fuggerek budai faktorátusában letétbe helyezett pénzről kiállított két cédula egyikét Giovanni Antonio Burgio nunciussal hagyja, a másikat pedig juttassa el Campeggio bíboroshoz, akinek megérkezéseiig szól az ő legátusi megbízatása. E változásokról – bár II. Lajos magyar királynak követe, Brodaries István által, neki pedig Nicolaus von Schönberg bíborossal is íratott leveleket – tájékoztassa a királyt és Burgio nunciust is.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: *‘Cardinali Sancti Sixti’*. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 24^{rv}, n. 46. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 368–370.

CIT.: FRANKÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, xc.

Dilecte fili noster etc. Cum ex Germania id, quod istic ob propinquitatem notius esse debet, maiores indies tumultus crescentemque hereticorum audaciam audiamus, statuimus de venerabilium fratrorum nostrorum Sancte Romane Ecclesie cardinalium, collegarum tuorum consilio dilectum filium nostrum L[Laurentium] cardinalem Campegium nostrum et Apostolice Sedis legatum de latere illuc mittere, qui et sua prudentia et ceteris quibus abundat, ut scis, virtutibus ad pacandos eos motus sancteque fidei sinceritatem et apostolicam dignitatem in his locis restituendam nostro nomine incumbat, quibus perfectis et animis illorum principum nunc distractis ad pietatem conspirantibus maior etiam isti regno securitas ab eius et Christi hoste Turca maiorque ipsi hosti metus parabitur. In quo Deus misericors nostras pias cogitationes felici^a eventu prosperare dignetur. Nunc, cum talem cardinalem, qui nobis in tam arduis, que nunc impendent, rebus esse posset consilio, a nobis ablegemus, ne etiam presentia et assistentia circumspectionis tue, cuius prudentie multum confidimus ac doctrine plurimum innitimur, careamus, memores etiam, quanti semper tuas virtutes et felices recordationis Leo papa X predecessor et secundum carnem patruelis noster extimaverit, quantumque nos ipsi et qualem virum te in hac tua tunc nobis communi cardinalatus dignitate deprehenderimus, statuimus tuam circumspectionem, quam et illi et nos revisere cupimus, ad nos vocandam, ut iacturam consiliorum nostrorum, quam in illo mittendo facimus, in te accersendo compensemus. Illa nos etiam ratio permovet, quod cum cesaream maiestatem eiusque fratrem et in Germania locumtenentem, Austrie archiducem²⁶ isti inclito regi et affinitate et voluntate connexos videamus, illam Germanicam legationem isti tue fere coniunctam eundemque et ibi, et istic adesse posse, ibi persona, hic consiliis suis arbitramur, presertim si eum istic relinquamus, qui tecum et

²⁶ V. Károly császár és Ferdinánd osztrák főherceg.

sub te in hac provincia versatus et instructus ipsum cardinalem Campegiū oportūnis significatiōibus et consiliis iuvare, ei suam apud istum regem operam prestare possit. Eum scilicet destinavimus fore dilectum filium Io[annem] Antonium del Burgio Baronem Siculum istic tecum degentem, de cuius nobilitate animi non minore, quam generis doctrinaque et prudentia et circumspectione tua testimonium^b sepe perhibuit, et nos ipsi plene conscii plenius confidimus. Itaque eundem Baronem istic a te relinqui nostrorum ac dicti cardinalis Campegiij iussorum executorem teque cum Dei nomine iter ad nos ingredi tuo cum commodo volumus, ut et nos tuis consiliis, et tu quiete ac dignitate tua apud nos fruaris. Pecunias autem eas, quas istuc apostolico nomine detulisti, depones apud dilectos filios mercatores Fucheros Bude negotiantes habita ab eis cedula etiam duplicata se eas arbitrio et voluntate nostris aut dicti cardinalis Campegiij vel dispensaturos vel restituturos, quas tu cedulas eidem Baroni Siculo relinques, ut unam [fol. 24v] penes se retineat, alteram in Germaniam ad dictum cardinalem Campegiū mittat, quamprimum ibi eum esse audierit. Que omnia te isti regi exponere, causasque tui discessus et missionis illius alterius explicare volumus, ut nos ea fecisse atque omnia nostra super hoc consilia ad maiorem eius sui que regni utilitatem ac securitatem direxisse intelligat. Neque enim nobis, quia te accersimus minorem esse, aut fore suarum rerum curam, sed maiorem eo quidem magis, quo onus hoc tibi istic manenti impositum, ad nos ipsos recidit, prout latius litteris ad eundem regem nostris exequimur, quarum exemplum, ut te eis conformare possis, his includi iussimus, eas tu dicto regi atque illas alteras eidem Baroni reddes, cui omnem interea administrationem mandabis, quoad idem cardinalis Campegius ex Germania vel nos hinc ei scribamus, sicut etiam de his omnibus cum regio apud nos oratore²⁷ ad eandem maiestatem scripturo collocti fuimus. Ac venerabilem fratrem archiepiscopum Capuanum²⁸ ad circumspectionem tuam nostro nomine scribere iussimus, cui felix iter a Deo oramus et speramus. Datum 22 Ianuarii 1524, anno primo.

^a Utána kihúzza: 'iu'. ^b Utána kihúzza: 'semper'.

9.

Róma, 1524. január 22.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Értesíti, hogy Tommaso de Vio bíborost, az eddigi legátust Lorenzo Campeggio bíboros váltja, a nuncius, az előző legátus oldalán szolgáló Giovanni Antonio Burgio marad. Tájékoztatja a királyt, hogy a Fuggereknél letétbe helyezett pénzről csak ő vagy az új legátus rendelkezhet. Mindezekről bővebben követétől, Brodaries Istvántól fog értesülni.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: 'Regi Hungarie', a jobb felsőben: 'Copia'. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 257v, n. 47. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 366–368., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 482–483. ED.: SCHMITTH, *Epis-*

²⁷ Brodaries István.

²⁸ Nikolaus von Schönberg OP (1472–1537) pápai diplomata, Capua érseke (1520–1535), bíboros (1535–1537). Vö. HC III, 23; GATTONI, *Clemente VII e la geo-politica*, 7.

copi Agrienses, II, 232–234. (Cseles Márton kéziratáról); PRAY, *Epistolae procerum*, I, 166–169, n. 71; KATONA, *Historia critica*, XII, 421–428. (SCHMITTH kiadásáról); ETE I, 109–110, n. 113. (PRAY kiadásáról) CIT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, XCIV; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 333–334; MARGALITS, *Repertorium*, I, 350; ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék viszonya*, 112–113, 75. jegyzet.

Carissime etc. Cum ad nos per hos dies esset allatum (id, quod maiestati tue propinquius et notius est) crescere indies Germanie tumultus hereticorum audacia concitatos, nos pro nostro officio ad eos reprimendos, utque iis compositis promptiorem tibi ac tuo regno defensionem exinde^a pararemus, statuimus de venerabilium fratrum nostrorum Sancte Romane Ecclesie cardinalium consilio dilectum filium nostrum L[Laurentium] cardinalem Campegium legatum nostrum de latere illuc mittere, virum, ut tue maiestati notum esse potest, de illius provincie moribus instructum, prudentia et doctrina conspicuum, cesareeque maiestati et archiduci Austrie,²⁹ propinquis tuis merito carissimum, eo quidem et maxime consilio, ut fortissima illa natione sue tranquillitati redita firmum tibi ex ea presidium non ad sustinendos modo tuos nostrosque et sancte fidei hostes, sed ad repellendos submovendosque nostra auctoritate tuorumque propinquo- rum favore procuremus. Hec volentibus nobis illud etiam venit in mentem, hanc tui regni et illius provincie legationem ob coniunctionem animorum communemque fere causam ab uno atque eodem legato nostro posse administrari, presertim cum tui regni securitas ab illius fere tranquillitate pendeat^b atque illic^b prius sedari arma oporteat, quam^c ad tuam defensionem converti, ipsum vero cardinalem Campegium utriusque rei partem et tue maiestatis etiam amantissimum^d atque observantissimum^d esse. Quas ob causas dilectum filium nostrum cardinalem Sancti Sixti³⁰ nostrum apud te legatum nobis plus hic, quam ibi iam necessarium ad nos vocandum duximus, ut eius opera et consilio pro multa eius prudentia singularique doctrina aliis in rebus utamur. Quem sane primum omnem pecuniam, quam detulit, istic apud Fucheros deponere iussimus, ad ordinationem^e nostram^f vel^e eiusdem cardinalis Campegii^g promendam et erogandam. Neve prorsus sine ullo nostro tua regia sit, dilectum filium Io[annem] Antonium del Burgio^h Baronem Siculum istic cum eodem legato degentem, de statu legationis instructum, genere nobilem, moribus nobiliorem, doctrinaque et fide prestantem, cesaree maiestati subditum et probatum apud tuam maiestatem remanere iussimus, ut illius dignitati ac saluti studeat mandataque hinc nostra inde cardinalis Campegii predicti excipiat et exequatur. Hec nos pro tue maiestatis promptioribus commodis cogitavimus, sicut de nobis te opinari speramus, et nos te mereri fatemur. Nam non eoⁱ legatum istinc abducimus, quo tuarum rerum minor apud nos cura futura sit, quum tanto maior nobis impendeat, quanto illo decedente omne in nos onus recidit, quod illi istic manenti erat impositum. Quin potius maiestas tua sibi persuadeat,^j si quid presidii ab ullo Romano pontifice sui predecessores, si quid^k ipsa maiestas tua a felicitis recordationis Leone papa X predecessore et patruale secundum carnem nostro expectare aut consequi potuerunt, nos nulli prede-

²⁹ V. Károly császár és Ferdinánd osztrák főherceg.

³⁰ Tommaso de Vio bíboros.

[fol. 25v]cessorum nostrorum in amore erga maiestatem tuam paterno amorisque ipsius significationis cessuros, sicuti presentia erga Deum tua ac tuorum merita fususque pro sancta fide sanguis, ¹sed etiam in nos atque hanc Sanctam Sedem¹ beneficia expostulant. Quemadmodum^m etiam de his oratorem tuum³¹ plene allocuti scribere dictumque cardinalem legatum serenitati tue coram exponere iussimus, cui cupimus per serenitatem tuam plenam fidem adhiberi. Datum Rome, 22 Ianuarii 1524, anno primo.

^a A szó Cseles kéziratából, és emiatt a kiadásokból is hiányzik. ^{b-b} Cseles kéziratában, és emiatt a kiadásokban: ‘*ac ibi*’. ^c Cseles kéziratában, és emiatt a kiadásokban: ‘*atque*’. ^{d-d} Lapszéli beszúrárs, a szövegből kihúzza: ‘*ipsis vero cesaree maiestati et archiduci longe, ut scire potes acceptissimum*’. ^{e-e} Lapszéli beszúrárs. ^f Előtte egy szó kihúzza, nem olvasható. ^g Utána kihúzza: ‘*pro tua ac tui regni defensione*’. ^h Sorközi beszúrárs, alatta kihúzza: ‘*Bulgbo*’. ⁱ Cseles kéziratában, és emiatt a kiadásokban: ‘*ideo*’. ^j Utána kihúzza: ‘*opte*’. ^k Javítva, eredetileg: ‘*siquidem*’. ^{l-l} Lapszéli beszúrárs, a szövegből kihúzza: ‘*suaque et suorum in nos*’. ^m A szó lapszéli beszúrárs, a szövegből kihúzza: ‘*Sicut*’.

IO.

Róma, 1524. január 24.

VII. Kelemen pápa oltalomlevele Brodarics Mátyás részére

Elrendeli, hogy Brodarics Mátyás, II. Lajos magyar király hozzá küldött, és éppen hazafelé tartó küldötte részére – aki a magyar király követének, Brodarics Istvánnak testvére –, valamint négy lovasa és szolgálai számára szabad átvonulást biztosítsanak.³²

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: ‘*Passus pro nuntio regis Hungariae*’, a hátoldalon ugyanezen kéz írásával: ‘*Anno primo. 1524. 24 Ianuarii. Passus pro nuntio regis Hungariae*’. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 79rv, n. 116. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 181rv, n. 116; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 334–335., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 460–461. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 249–250. (Cseles Márton kézírata alapján); KATONA, *Historia critica*, XII, 428–429. (SCHMITTH kiadásáról); THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 631–632, n. 823. (a másolatról)
CIT.: SÖRÖS, *Jerosimi Brodarics István*, 16–17.

Universis et singulis, ad quos he nostre pervenerint, salutem etc. Cupientes dilecto filio Matthie Broderico nuntio carissimi in Christo filii nostri Ludovici Hungariae et Boemie regis illustris ad nos destinato, et ad eundem regem redeunti fratrique regii apud nos oratoris pro honore^a dicti regis tutum ubique iter esse, universitatem vestram hortamur in Domino, subditis vero nostris in virtute sancte obedientie et sub nostri arbitrii pena precipimus, quatenus eundem Matthiam cum quatuor equis et servitoribus suis rebusque eius universis, quas secum deferet, dummodo mercimonii causa non deferantur, non solum libere et secure ire, transire morarique per loca vestra permittatis, sed si vos requisierit, etiam de salvo conductu et comitiva^b seu scorta^b ei provideatis. Ita, ut possit devotio vestra apud nos et eundem regem non immerito commendari. Datum 24 Ianuarii 1524, anno primo.

^a A másolatban: ‘*honorandi*’. ^{b-b} Cseles Márton másolatából, és így a kiadásokból hiányzik.

³¹ Brodarics István.

³² Brodarics Mátyásra lásd NEMES, *Magyarország kapcsolatai*, 494.

II.

Róma, 1524. február 11.

VII. Kelemen pápa Szatmári György esztergomi érsekhez

Megköszöni az érseknek pápává választása alkalmából írt gratulációját; méltatása mellett kitér Magyarországnak mint a keresztény hit védőbástyájának fontosságára.

ORIG.: Papír; eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkán: *Archiepiscopo Strigonien[si]*, a hátoldalon: *Anno primo. 1524. XI Februarii. Archiepiscopo Strigonien[si]. Respondetur ad suas gratulatorias de pontificatu.* ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 36^r, n. 116. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 374–375., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 484–485.

Venerabilis frater. Cognovimus ex litteris fraternitatis tue nobis de hac summa dignitate gratulantis, eius cum erga Christianum nomen publice, quod aliquis ecclesie pastor, tum erga nos privatim^a pietatem, quod nos precipue doti fuimus. Quam sane animi tui promptitudinem eo, quo decet, paterno ac peculiari amore recipimus, optantes potius quam fateri audentes nos eos esse, quos fraternitas tua existimat, tanto honori ac ponderi pares, cum honorem ad divinam clementiam totum referamus, pondus vero supra nostras vires, sicut illum supra merita agnoscamus. Nam cum suapte natura hec dignitas laboriosa semper fuerit, plenaque curarum et sollicitudinum habeatur, nostro certe tempore eam domi forisque, si unquam antea, ipsoque statim limine turbulentam excepimus, speramus tamen in Dei omnipotentis misericordia ac benignitate, quod idem ipse nos iuvabit in ferendo onere, qui onus imposuit. Parati certe sumus omnem laborem et curam in id intendere, quo orbi Christiano tam perturbato plena, si fieri possit, tranquillitas, aut saltem melior aliquis status restituatur. Tue vero fraternitatis studium optamus id esse, quod semper fuit, et esse debet in istius videlicet incliti regni, nostre fidei antemuralis, nobisque semper atque intime dilecti securitate et utilitate procurandis. Sic enim facile assequetur, quod assecuta etiam est, ut preterita, que excusat, si qua ea sunt, ex animo aboleamus. Nam cum istius fortissime et piissime nationis eiusque incliti regis nostri in Christo filii carissimi, quam debemus, presentiam et peculiarem curam geramus, nihil audire poterimus iucundius, quam tue fraternitatis pietatem atque auctoritatem in eiusdem regni commodis et in Dei omnipotentis honore semper versatam nostris maxime temporibus nostraque hortatione adauctam esse. Datum^b XI Februarii 1524, anno primo.

^a Utána kihúzza: *'dignitates'*. ^b Utána kihúzza: *II*.

II.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Verbőci István királyi személynökköz és Brandenburgi Györgyöz

Tudatja a címzettel, hogy nunciúsát, Giovanni Antonio Burgiót visszaküldi Magyarországra, és meghagyta neki, hogy visszaérkezése után bővebben tájékoztassa.³³

³³ Verbőci István (1460 k.–1541) királyi személynök (1516–1525), nádor (1525–1526). Vö. FRAKNÓI, *Verbőczy István életrajza*; KUBINYI, *Verbőczy*.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap tetején: ‘*Stephano Verbeuzi locumtenenti personalis presentie regis Ungarie super Barone Siculo*’. A brève után kihúzza: ‘*Simile vauuode Transyluanie Iob[am]i de Zapalia comiti Sceptusien[sij]*’. Alatta: ‘*Simile Georgio marchioni Brandeburgen[sij]*’. *Sine illis verbis: alias ad te scripsimus, ac etiam*’, alatta kihúzza: ‘*sine illis: quem semper, ut scis, dileximus et deinceps sumus uberius cum domino dilecturi*’. A hátoldalon más kéz írásával: ‘*Anno primo. 1524. 20. Februarii. Expeditio Baronis Siculi in Hungaria nuntii*’, alatta egy harmadik kéz írásával: ‘*169 ad 181*’. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 128^rv, n. 169. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 258^v–259^r; n. 169; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, fol. 321–322., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 449. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses* II, 250–251. (Cseles Márton kéziratáról); PRAY, *Epistolae procerum*, I, 173–174, n. 74; KATONA, *Historia critica*, XII, 435–436. (SCHMITTH kiadásáról); ETE I, II, 4, n. 118. (SCHMITTH és PRAY kiadásáról). TRANS.: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 338. (*partim*) CIT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai közegek jelentései*, xcvi; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 334, 338. (az összes ajánlólevél együttes említése); FRAKNÓI, *Werböczy István életrajza*, 188–189; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 337, 342, 1093; jegyzet.

Dilecte fili etc. Dilectus filius Io[annes] Ant[oni]s Pulleo Baro Burgij, quem nuntium istuc^a nostrum^b remittimus, ^ccuique ob prudentiam, fidem et sollertiam eius hoc munus recte mandari iudicavimus,^c plene nos docuit de tua ^dprudētissima mente^d ac pia voluntate in isto regno, cuius cura nobis precipua est, ^esalubriter^f administrando^g et fortiter defendendo.^g In quo etsi tuum officium facis, illique inclito regi, a quo magna^h es consequut[us],ⁱ et maiora sperare potes, operam et obsequium prestas, tamen scire te volumus, eorum, que pie fecisti, et facies in eiusdem regni commodis^j et dicti regis honore^j procurandis nos gaudium^k pii patris^l capere, atque ob id tibi ac ceteris, qui in idem annuntur, ^mpaterne nostre dilectionis^m debitores esse. Quareⁿ te, ^oquem in minoribus constituti^p dileximus, et deinceps sumus uberius cum Domino dilecturi,^o de preterita tua probitate^q in eodem^q Domino commendantes hortamur, ^rde cetero similiter^r agas,^s et nostrum ac dicti regis immo Dei omnipotentis, cuius fidei^u causa^u agere amorem amplio^vrem^v provoces. Sicut ^walias ad te scripsimus, ac etiam^w de his latius eundem nuntium nostrum^x tecum colloqui^v iussimus, cui fidem adhibebis. Datum etc. ^z20 Februarii 1524, anno primo.^z

^a A szó sorközi beszúrás. ^b Utána kihúzza: ‘*nostrum*’. ^{c–c} Lapszéli beszúrás. ^{d–d} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*optima et recta mente tum erga Deum et sanctam eius fidem tum*’. ^e utána kihúzza ‘*cure*’. ^f Utána kihúzza: ‘*dir*’.^{g–g} Lapszéli beszúrás. ^h A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*multa*’. ⁱ A szó utolsó két betűje kiszakadva. ^{j–j} Lapszéli beszúrás, a szövegből kihúzza: ‘*et tutela*’. ^k A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*participes fructum*’. ^l A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*parentes*’. ^{m–m} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*max*’. ⁿ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza ‘*He quo fit, ut*’. ^{o–o} Lapszéli beszúrás. ^p Utána kihúzza: ‘*semper, ut scis*’. ^{q–q} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*coram*’. ^{r–r} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*in futurum pariter*’. ^s A szó javítva, eredetileg: ‘*ugat*’. ^t A szó sorközi beszúrás. ^u Utána kihúzza: ‘*in sua fide*’. ^v Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*ulterius*’. ^{w–w} Lapszéli beszúrás, a Brandenburgi Györgyhez írott levélből hiányzik, lásd fent. ^x A szó sorközi beszúrás. ^y A szó javítva, az eredeti nem vehető ki. ^{z–z} Más kéz írása.

13.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Szatmári György esztergomi érsekhez

Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra. Ezenkívül ír a török elleni harc és az ország védelmének fontosságáról – amit nemrég írott levelében is kifejtett –, erről bővebben nunciusa beszél majd.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: *‘Archiepiscopo Strigoniensi’*, a tetején közepén: *‘super Barone Siculo’*. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 129r; n. 170. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 259rv; n. 170; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 322., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 449–450. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 251–252. (Cseles Márton kéziratáról); KATONA, *Historia critica*, XII, 429–430. (SCHMITTH kiadásáról); ETE I, 110–111, n. 114. (SCHMITTH és KATONA kiadásáról); THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 633, n. 825. (a másolatról) TRANS.: TÓTH SZABÓ, *Szatmári György*, 301. (*partim*)

Venerabilis etc. Licet nuper fraternitati tue iisdem,^a quibus ad tuas^b rescribamus, litteris^c regni istius defensionem tutelamque^d commendaverimus, idque pro nostro^e potius officio,^f quam quod tua fraternitas, que sua sponte in hoc fertur, hortationis indigeat, libenter fecerimus, et frequenter facturi simus, tamen revertenti in istud regnum dilecto filio Io[anni] Ant[onio]^g Pulleoni Baroni Burgij, ^hquem nos istic nuntii nostri munere ob eius fidem et prudentiam dignum censuimus, mandavimus^h in eundem sensum nonnulla, que tue fraternitati ⁱad tuam quoque gloriam pertinentiaⁱ nostro nomine explicaret. Hortamur igiturⁱ illam, ut pro suo archiepiscopi et primatis dicti regni officio, ac laudabili et Deo accepta consuetudine sua pergat, ut cepit, ac omni ope operaque^k invigilet ad illius^l incliti regis nostri in Filio^m carissimi commoda,ⁿ regnique eius a communi hoste defensionem. Sicut de his tecum latius colloquetur idem nuntius noster, cui fidem adhibebis. Datum ^o20 Februarii 1524, anno primo.^o

^a A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *‘tunc quod iisdem litteris’*. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *‘suas’*. ^c Utána kihúzza: *‘quod semper faciemus’*. ^d Lapszéli beszúrás, a szövegből kihúzza: *‘administrationemque’*. ^e Utána kihúzza: *‘officio potiusque pro’*. ^f A másolatban a szó kihúzza. ^g Utána kihúzza: *‘Burgio’*. ^{h–h} Lapszéli beszúrás, a szövegből kihúzza: *‘nuntio nostro, mandavimus nonnulla ibi revocanda, que in idem desiderium nostrum vergunt istius regni’*. ^{i–i} Lapszéli beszúrás. ^j A szó sorközi beszúrás. ^k Utána kihúzza: *‘studioque’*. ^l Utána kihúzza: *‘regni’*. ^m A másolatban a *‘filio’* kihúzza, helyette: *‘Christo filii carissimi’*, a másolatokban lásd így. ⁿ A másolatban, valamint Cselesnél és ezáltal a kiadásokban is: *‘commodum’*. A szó fölé beszúrva és kihúzza: *‘honoreb er’*. ^{o–o} Más kéz írása.

14.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa levele Bornemissza János pozsonyi ispánhoz

Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra. Emellett mind a hozzá küldött levele, mind a nunciust elbeszélése alapján igen elismerően ír róla; kiemeli, hogy az ő javaslata alapján lett Tomori Pál kalocsai érsek és a seregek vezetője.³⁴

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap tetején: *‘Iob[ann]i Bornamisse, comiti Posoniensi, castellano Budensi, nobili viro’*. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 129r; n. 171. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 259v–260v, n. 171; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 322–323., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 450–451. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 253–255. (Cseles Márton kéziratáról); PRAY, *Epistolae procerum*, I, 169–171, n. 72; KATONA, *Historia critica*, XII, 433–435. (SCHMITTH kiadásáról); ETE I, 113, n. 117. (SCHMITTH és KATONA kiadásáról); *Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis*, IV, 295–296, n. 232. (Cseles Márton kéziratáról); THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 633–634, n. 826. (a másolatról) TRANS.: FRAKNÓI,

³⁴ Bornemissza János (?–1527) budai várnagy (1506–1526), pozsonyi ispán (1515–1526). Vö. KUBINYI, *A magyar állam belpolitikai helyzete*, 79; KUBINYI, *Szalkai László*, 147.

Magyarország és a római Szentszék, II, 338–339. (partim) REG.: ORTVAY, *Pozsony város története*, III, 175.
CIT.: FRAKNÓI, *Tomori Pál élete*, 292.

Dilecte etc. Nobilitatis tue studium ac pietas fidesque inconcussa^a cum erga maiestatem carissimi in Christo filii nostri Lu[dovi]ci Bohemie et Hungarie^b regis illustris, tum erga^c hanc Sanctam Sedem observantia multis piis consiliis,^d actionibus semper^e perspecta, ac iam pridem nobis audita, nuper renovata in animo nostro est, ^ftum lectis litteris ad nos tuis, tum^f dilecto filio Io[anne] Ant[onio] Pulleone Barone Burgij, nuntio nostro, plenius referente.^g Ex eius enim sermone id, quod tuarum quoque litterarum exprimebat affectus, plane cognovimus,^h quam tuo regi fidelis ⁱet carus,ⁱ quam Sedi Apostolice obsequens, quam boni publici amator sis, ut neque te senes consilio, neque adolescentes sollertia superent in omni pia actione et^j suscipienda et perficienda. Iam vero, quod venerabilem fratrem^k Paulum Thomorium episcopum^l Colocen[sem],³⁵ olim seculi^m militem, nunc animarum pastorem et militum ducem ⁿcontra Dei hostesⁿ ex tua disciplina et prope sinu emisisti,^o pro cumulo tuarum laudum et nostri in te amoris accedit. ^pCuius nos quidem^q episcopi postulata, et illius et tua causa libenter exaudivimus, prout aliis nostris litteris abunde expressum est.^p Te igitur, dilecte fili,^r quem tot piis^s operibus sanctis clarum, tot etiam^t nobis testimonia^u carum efficiunt, quo affectu possumus, paterne hortamur ad extrema, ^vhec quoque^v tue etatis sanctis^w officii atque actionibus concludenda, ut Deo, cui longitudinem dierum, cui tot dona felicemque^x vite cursum debes, reddas pie ^yet gloriose^y spiritum in optimis^z et Deo acceptis^{aa} rebus^{bb} semper versatum. Nam cum ipsi omnipotenti Deo in sua sancta fide, in tuo inclito rege ^{cc}eiusque regno^{cc} tuendis,^{dd} animoque et corpore tuis opponendis,^{cc} tamdiu in terris ac ^{ff}tam sedulo^{gg} inservieris,^{ff} reliquum ac futurum est, ut gloriam palmanque pietatis tue in celis adipiscaris, quam Deus tui similibus repromisit. Nos quidem, qui istius regni peculiarem ^{hh}ac paternam^{hh} curam gerimus, in tua probitate et virtute spem magnam reponimus, et pro his nos tibiⁱⁱ debere fatemur, ac indes fatebimur, ^{jj}nec unquam tibi pium assensum nostrum ^{kk}ulla in re,^{kk} quoad per Deum licuerit, denegabimus.^{jj} Quemadmodum hec tecum latius aget nostro nomine idem nuntius noster, cui plenam^{ll} fidem adhibebis. Datum ^{mmm}20 Februarii 1524, anno primo.^{mmm}

^a Utána kihúzza: ‘tamen’. ^b A másolatban ‘Ungarie’, SCHMITTHNÉL, és ezáltal THEINERT kivéve a többi kiadásban: ‘Hungarie et Bohemie’. ^c Utána kihúzza: ‘nos et’. ^d Utána kihúzza: ‘atque’, de a másolatban szerepel. ^e A szó sorközi beszúrás. ^{f–f} Lapszéli beszúrás. ^g Utána kihúzza: ‘Is enim ad nobilitatis ex ipsis enim litteris atque’. ^h Utána áthúzza: ‘perpetuam tuam in fide atque obsequio erga illum regnum constantiam’. ^{i–i} Lapszéli beszúrás. ^j A szó sorközi beszúrás. ^k Utána kihúzza: ‘Pet’. ^l Sic! ^m Utána kihúzza: ‘nunc’. ^{n–n} Sorközi beszúrás. ^o A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘eduxisti’. ^{p–p} Lapszéli beszúrás, a szövegből kihúzza: ‘etenim unumcunque nobis et clarus et carus redderis’. ^q A szó sorközi beszúrás. ^r Utána kihúzza: ‘quo’. ^s A szó sorközi beszúrás. ^t A szó sorközi beszúrás. ^u Utána kihúzott sorközi beszúrásként: ‘etiam’. ^{v–v} Lapszéli beszúrás. ^w A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘extremis et piis’. ^x Utána kihúzza: ‘gloriosum’. ^y A szó sorközi beszúrás. ^z A szó átírással javítva, eredetileg: ‘optimarum’. ^{aa} A szó átírással javítva, eredetileg: ‘acceptarum’. ^{bb} A szó átírással javítva, utána kihúzza: ‘actione’. ^{cc–cc} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘in isto’. ^{dd–dd} A szó átírással javítva, eredetileg: ‘tuendo’, majd utána kihúzza: ‘regno’. ^{ee} Utána egy áthúzott, kiszakadt szó, amely nem olvasható. ^{ff–ff} Lapszéli beszúrás, amelyben a ‘tam’ kiszakadt, de a másolatból pótolva. ^{gg} A szó sorközi beszúrás. ^{hh–hh} Lapszéli beszúrás.

³⁵ Tomori Pál OFM kalocsai érsek (1523–1526). Vö. HC III, 172; FRAKNÓI, *Tomori Pál élete*; UDVARDY, *Kalocsai érsekek*, 426–468.

rás. ⁱⁱ Utána kihúzza: ‘*ampliter*’. ⁱⁱ⁻ⁱⁱ Lapszéli beszűrés. ^{kk-kk} Más kéz által a toldás alá beszűrva. ⁱⁱ⁻ⁱⁱ A szó sorközi beszűrés. ^{mm-~~mm~~} Más, a fentebb már említett kéz írása.

15.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Szapolyai János erdélyi vajdához

Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra, emellett a címzettet – akinek hatalmáról és érényeiről a nuncius sokszor beszámolt – az ország védelmének fontosságára inti.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején közepén: ‘*super Barone Siculo*’, alatta: ‘*Dilecto filio nobili viro vayoode Transyluaniæ*’ (a név üresen hagyva). ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 130r; n. 172. COP.: 17. szá-
zadi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 260v–261r; n. 172; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 34o., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 466–467. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 252–253. (Cseles Márton kéziratáról); KATONA, *Historia critica*, XII, 432–433. (SCHMITTH kiadásáról) TRANS.: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 338. (*partim*)
CIT.: FRAKNÓI, *Werbőczy István életrajza*, 188.

Dilecte fili etc. Mandavimus dilecto filio Ioh[ann]i Ant[oni]o Pulleoni Baroni Bur-
gij, qui multa nobis ^acum de auctoritate, tum ^avirtute et fide in isto regno tuendo tua
memmoravit, quemve nos ob prudentiam ac sollertiam suam nuntium istuc nostrum
remittendum censuimus, ^but cum nobilitate tua nostro nomine colloquatur nonnulla ad
Dei honorem, ^cistius regni tutelam, ^ctuam quoque gloriam pertinentia. Quare nobilita-
tem ^dtuam ^ede preterito ^ecommendantes ^fhortamur ^gde cetero, ^gut solita fortitudine et
pietate ^had istius ⁱregni salutem, in quo tua ⁱquoque includitur, invigilans ^kde sancta fide,
atque isto inclito rege, nostro in ^lChristo filio carissimo benemereri non cesses. Quod ad
officium tuum, fameque tue ampliationem, ^mdivinumque inprimis decus pertinebit, nobis
quoque, qui dicti regni peculiarem ac paternam curam gerimus, rem longe gratissimam
facies. Sicut hec plenius tecum ager ⁿidem nuntius noster, cui fidem habebis. Datum ^o20
Februarii 1524, anno primo.^o

^{a-a} Sorközi beszűrés, alatta kihúzza: ‘*de*’. ^b Utána kihúzza: ‘*copiose retulit*’. ^{c-c} Lapszéli beszűrés, a szövegből
kihúzza: ‘*fideique Christiane salutem*’. ^d A szó sorközi beszűrés. ^{e-e} Sorközi beszűrés, alatta kihúzza: ‘*preteri-
tam pietatem in Domino*’, az utolsó szó fölött kihúzott sorközi beszűrásként: ‘*de cetero*’. ^f Utána kihúzza: ‘*et
ad futuram, et ad hortandam, ac in eodem Domino regerimus se, et ad*’. ^{g-g} Sorközi beszűrés, alatta kihúzza: ‘*in
futurum*’. ^h A szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: ‘*cura*’. ⁱ A szó a kiadásokban: ‘*totius*’. ^j A másolatban, Csel-
esnél és a kiadásokban is: ‘*tua*’. ^k A szó a kiadásokban: ‘*invigiles*’. ^l Utána kihúzza: ‘*fil*’. ^m A szó a kiadásokban:
‘*amplificationem*’. ⁿ A szó Cselesnél és a kiadásokban nem szerepel. ^{o-o} Más kéz írása.

16.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Várdai Pál veszprémi püspökhöz

Tudatja, hogy Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején: ‘*Nominato^o Wesprimien[s]i Paulo de Varda*’. A szöveg után:
‘*Simile tribus episcopis in albis*’, alatta: ‘*Simile tribus nobilibus in albis*’. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 130r; n. 173.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve. A hátapon közepen címzés: *‘Dilecto filio Paulo de Vaarda nominato Wesprimien[si], regio thesaurario’*, alatta későbbi, rövid tartalmi ismertetések. Jobb oldalt vörös viaszba nyomott pápai gyűrűspecst nyoma. PL Esztergom, Archivum Ecclesiasticum Vetus, n. 82/ib.³⁶ COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 261r^v, n. 173; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 324., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 451. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 273–274. (Cseles Márton kéziratáról); KATONA, *Historia critica*, XII, 432. (SCHMITTH kiadásáról); ETE I, 112, n. 116. (ORIG.-ről); *Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis*, IV, 296–297, n. 233. (Cseles Márton kéziratáról)

CLEMENS PAPA VII.

^bDilecte fili, salutem et apostolicam benedictionem.^b Redit in Hungariam nostro iussu dilectus filius ^cIoh[ann]es Antonius^c Pulleo Baro Burgij nuntius noster, ^dquem nos huic muneri ob fidem, prudentiam et sollertiam eius parem iudicavimus. Is^d tecum nostro nomine aget nonnulla ad ^eDei honorem atque^e istius regni, ^fcuius peculiarem curam gerimus,^f tutelam ^get tuam quoque gloriam^g pertinentia. Hortamur te, ut sicut hactenus fecisti,^h ad istius incliti regis, nostri in Christoⁱ filii carissimi commoda ^{iet} dignitatem,^j salutemque^k communem^l invigiles,^m atque eidem nuntio nostro plenam fidem adhibeas. Datum ⁿRome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XX Februarii MDXXIV, pontificatus nostri anno primo.ⁿ

Be[nedictus] el[ectus] Cremonen[sis]³⁷

^a A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *‘Electo’*. ^{b-b} ORIG.: *‘Dilecte etc.’* ^{c-c} ORIG.: *‘Io[annes] Ant[oni]us’*. ^{d-d} ORIG.: lapszéli beszúrás, a szövegből kihúzza: *‘qui’*. ^{e-e} ORIG.: kihúzza, majd a javítás pontozott aláhúzással visszavonva. ^{f-f} ORIG.: lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: *‘nobis peculiar’*. ^{g-g} ORIG.: sorközi beszúrás. ^h ORIG.: utána kihúzza: *‘pergas’*. ⁱ ORIG.: a szó sorközi beszúrás. ^{j-j} ORIG.: sorközi beszúrás: *‘et honorem’*. ^k ORIG.: utána kihúzza: *‘istic’*. ^l ORIG.: utána kihúzza: *‘defendendam incumbere’*. ^m ORIG.: a szó sorközi beszúrás. ⁿ⁻ⁿ ORIG.: *‘Datum 20 Februarii 1524, anno primo’*; a datálás más kéz írása.

17.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Tommaso Campeggio apostoli nunciusból

Meghagyja a Velencébe küldött apostoli nunciushoz, hogy a Magyarországra visszaküldött Giovanni Antonio Burgio nunciushoz a velencei dózsával való találkozásakor legyen jelen.³⁸

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: *‘Nuntio Venetiarum’*, a tejet közepén: *‘super Barone Siculo’*. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 131r, n. 173. COP.: 17. századi másolata:

³⁶ Az oklevélről küldött digitális felvételért Szőnyi Tamásnak (Prímási Levéltár, Esztergom) tartozom köszönettel.

³⁷ Benedetto Accolti (1497–1549) abbreviator de parco maiore (1515–1523), secretarius apostolicus domesticus (1523–1526), Cremona püspöke (1523–1549), Ravenna érseke (1524–1549), bíboros (1527–1549). Vö. HC III, 19; EUGENIO MASSA, DBI vol. 1; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 301.

³⁸ Tommaso Campeggio (1481–83 k.–1564) Lorenzo Campeggio bíboros öccse, feltrei püspök (1520–1559), velencei apostoli nunciushoz (1522–1526). Vö. HC III, 195; HUBERT JEDIN, DBI vol. 17; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 448.

ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 262r, n. 173; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 324., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 451.

Dilecte etc. Redeunti in Hungariam dilecto filio Io[anni] Ant[oni]o Pulleoni Baroni Burgij nuntio nostro commisimus nonnulla, que primo ^atecum communicaverit, mox cum^a ^bdilecto filio nobili viro^b duce³⁹ Venetiarum^c nostro nomine agat^d ad honorem Dei^e eiusque^f fidelium ^gsalutem et^g securitatem pertinentia. Volumus itaque te eidem^b Io[anni] Ant[oni]o oⁱ in expositione earum rerumⁱ assistere opeque et opera adesse, ubi opus fuerit, ^keique plenam^l fidem adhibere. Datum ^m20 Februarii 1524, anno primo.^m

^{a-a} Sorközi beszúráás, az alatta kihúzott eredeti szöveg nem olvasható; a beszúráás után kihúzza: ‘tecum’. ^{b-b} Átírással javítva, eredetileg ‘dilectis filiis nobilibus viris’, majd ezt követően ‘isto’, valamint egy sorközi beszúráás-ként odaírt ‘inclito’ kihúzza. ^c A szó sorközi beszúráás, alatta kihúzza: ‘et dominio Venetorum’. ^d A szó sorközi beszúráás, alatta ‘communicaret’, és egy sorközi beszúráás-ként odaírt ‘ageret’ kihúzza. ^e Utána kihúzza: ‘et Christi’. ^f A szó sorközi beszúráás ^{g-g} Sorközi beszúráás. ^h A szó átírással javítva, fölötte kihúzza: ‘una’. ⁱ Utána korrektorjel, de a margón a lapszéli beszúráás kihúzásra került: ‘presertim dicti regni Hungarie’. ^j Utána kihúzza ‘coniunctim’. ^k A szó kihúzza, majd a javítás pontozott aláhúzással feloldva, ezenkívül utána kihúzza: ‘ensuris’. ^l A szó eredetileg tévesen: ‘plena’. ^{m-m} Más kéz írása.

18.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséboz

A Magyarországra küldött Giovanni Antonio Burgio nunciushoz meghagyta, hogy Tommaso Campeggio nunciussal együtt néhány ügyet fejtsen ki neki.

ORIG.: Papír, erősen javított fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: ‘Duci Venetiarum’, a tetején közepén: ‘super Barone Siculo’. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 131r, n. 174. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 262r, n. 174; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 324., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 451–452. ED.: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 339, 1081. jegyzet. (*partim*).

Dilecte fili, salutem etc. Commisimus^a dilecto filio Ioh[ann]i Ant[oni]o Pulleoni Baroni Burgij, quem in Hungariam nuntium nostrum mittimus, ^bnonnulla, que nobilitati tue^b unacum dilecto filio Thoma electo^c Feltren[s]i⁴⁰ nuntio istic nostro^d explicit ad Dei honorem salutemque universorum eius fidelium pertinentia, hortamur nobilitatem tuam, ut eisdem nuntiis nostris ^ebenignum, ^fut solet, ^fcreditum^e plenamque fidem adhibeat.^g Datum ^h20 Februarii 1524, anno primo.^h

^a Utána kihúzza: ‘nonnulla’. ^{b-b} Sorközi beszúráás, alatta kihúzza: ‘transferens istuc nobilitati tue nostro nomine adeat, eique nonnulla communicaret, explicit, ad adeat, et’. ^c A szó kihúzza, majd a javítás pontozott aláhúzással feloldva. ^d Utána kihúzza: ‘aliquo nobilitati tue’. ^{e-e} Kihúzza, majd a javítás pontozott aláhúzással feloldva. ^{f-f} Sorközi beszúráás. ^g Utána kihúzza: ‘auresque et animum benignos accommodet in his, que nostro nomine’. ^{h-h} Más kéz írása.

³⁹ Andrea Gritti velencei dózse (1523–1538).

⁴⁰ Tommaso Campeggio.

19.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra, aki mindenről részletesen be fog számolni. Tudatja továbbá, hogy az új legátus, Lorenzo Campeggio bíboros Németországban a béke és Magyarország védelme ügyében fog tevékenykedni.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: *'Regi Hungarie'*, a tetején kötépen: *'super Barone Siculo'*. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 131r, n. 175. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 262rv, n. 175; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 324–325, amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 452. ED.: PRAY, *Epistolae procerum*, I, 171–172, n. 73. (Cseles Márton kéziratáról)

Carissime etc. ^aReversus istinc nuper ad nos, redit nunc^a nostro iussu ad serenitatem tuam dilectus filius Io[annes] Ant[oni]us Pulleo Baro Burgij,^b apud illam nuntius^c noster remansurus, quum^d dilectum filium^e Tho[man] cardinalem Sancti Sixti⁴¹ legatum nostrum ad nos vocaverimus, id, quod aliis^f nostris litteris^g tibi significavimus. Quin et dilectum etiam filium nostrum cardinalem Campegium^h iam a nobis dimisimus, qui legatus in Germania noster ei provincie primum pacande, deindeⁱ ad tui regni defensionem^j nobiscum^k suscipiendam convertende ^latque animande^l incumbet.^m Que etsi omnia tunc uberius tibiⁿ scripserimus, idem tamen nuntius noster, quem ob virtutes suas huic apud te muneri idoneum iudicavimus, plenius ea tibi nostro nomine referet, omnemque nostrorum consiliorum rationem, que tota ad Dei honorem, ^otuique regni tutelam^o versa est, explicabit. Hortamur igitur^p te^q pro tua^r regia virtute, tuorumque maiorum laudibus, ut^s ad fortitudinem, si quando antea, nunc maxime tibi necessariam incumbas, ut Deo, ^tsicut confidimus,^t adiutore te tuumque regnum^u ab eius et tui^v hostibus defendere possis.^w Nos quidem, quod libentissime suscipimus et facere tenemur, pii erga te patris curam et peculiare patrocinium nunquam deponemus, ^xnullaque in re, quantum nobis licuerit, tibi deerimus.^x Quemadmodum hec^y pluribus verbis dicet idem nuntius noster, cui per serenitatem tuam fidem in omnibus haberi optamus. Datum ^z20 Februarii 1524, anno primo.^z

^{a–g} Lapszéli beszúrás, a szövegből kihúzza: *'Revertitur'*. ^b Utána kihúzza: *'nuntius ad illam'*. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d PRAYnál: *'cum'*. ^e Utána kihúzza: *'nostrum'*. ^f Utána kihúzza: *'ad te'*. ^g Utána kihúzott lapszéli beszúrás: *'easque vocationis eius'*. ^h Utána kihúzza: *'in Germaniam legatum'*. ⁱ Utána kihúzza: *'istic'*. ^j Utána kihúzza: *'sus'*. ^k PRAYnál: *'nobis'*. ^{l–t} Sorközi beszúrás. ^m PRAYnál: *'incumbat'*. ⁿ A szó sorközi beszúrás. ^{o–o} Lapszéli beszúrás, a szövegből kihúzza: *'fideique tue dignitatem unacum tuo regno conservandam'*. ^p A szó sorközi beszúrás. ^q A másolatban utána még: *'quod'*. ^r Utána kihúzza: *'indole et'*. ^s A szó sorközi beszúrás. ^{t–t} Lapszéli beszúrás. ^u Utána kihúzza: *'[...] a tuis et Christi'*. ^v PRAYnál: *'tuis'*. ^w Sorközi beszúrás. ^{x–x} Lapszéli beszúrás. ^y Utána kihúzza: *'latius [...]'*. ^{z–z} Más kéz írása.

⁴¹ Tommaso de Vio bíboros.

20.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa I. Zsigmond lengyel királyhoz

Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra. Eddigi magyarországi küldöttét, Tommaso de Vio bíborost visszahívta, és helyette Lorenzo Campeggio lett az új legátus, akinek egyik feladata, hogy Magyarország számára segítséget szerezzen, amelyre a címzettet is buzdítja.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: 'Regi Polonie', a tetején közepén: 'super Barone Siculo'. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 132r; n. 177. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 263rv, n. 176; Cseles Márton erről készített másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 325–326., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 452–453. ED.: *Acta Tomiciana*, VII, 7–8; THEINER, *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*, II, 414–415, n. 434. (a másolatról); WOJTYKSA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, II, 151–152, n. 1. (a másolatról)

Carissime etc.^a Revertente ad nos dilecto filio nostro Thoma cardinali Sancti Sixti,⁴² legato in Hungaria nostro, id, quod serenitati tue iam notum credimus, nos illius regni in nostra^b protectione et amore^b precipui curam paternam gerentes nuntium illum nostrum istum, qui tue serenitati has reddet, dilectum filium Io[annem] Ant[oni]um Pulleonem Baronem Burgij,^c nobis ob virtutes^d [suas carum, et huic muneri]^d parem iudicatum remisimus. Ubi sane eum^e nostro nomine^f apud illum tibi et amore et sanguine coniunctum regem, nostrum in Christo filium carissimum, eius ac regni sui securitati^g et commodis post Dei omnipotentis honorem incumbere iussimus. Parteque alia dilectum filium nostrum Laur[entiu]m cardinalem Campegium, virum, de cuius auctoritate et multiplici virtute serenitas tua audire potuit, ^hlegatum nostrum in^h Germaniam misimus, non minus, ut eidem Hungarie regno presidia et auxiliaⁱ rebus ibiⁱ compositis, quam ipsis^k componendis invigilaret.^l Hec nos quoque^m tueⁿ serenitati significanda duximus, ut quam sciamus pro pietate erga Deum et necessitudine erga eundem^o regem tua, illius, quem filii loco in amore habes, suique regni^p curam non minorem,^p quam tui istius^q semper gessisse et^r gerere.^s Itaque quamquam^u nos^t illi^v legato et isti^w nuntio nostris, viris prudentibus et nobis probatis invitamur,^x longe tamen plurimum^y spei ac presidii in eodem regno tuendo nobis^z affert, et^z pollicetur virtus^{aa} atque auctoritas^{aa} tua, quam, quum semper in Christi hostes validam ac victricem^{bb} experti simus,^{bb} nostris etiam temporibus^{cc} pronam ac felicem fore^{cc} speramus.^{dd} Quare ex preteritis tuis^{ee} gestis te^{ff} incitantes hortamur^{gg} serenitatem tuam cum Domino, ut pro Dei omnipotentis honore sueque sancte fidei dignitate, ^{hh}proque consuetudine et virtute tua^{hh} ad illius cognati regisⁱⁱ ac regni sui commoda et dignitatemⁱⁱ omne tuum consilium atque auxilium accommodes,ⁱⁱ nobis precipue hortantibus, qui et tibi et illi omni amoris significatione, quantum poterimus, defuturi non sumus.^{kk} Quemadmodum^{ll} hec^{mm} pluribus verbis^{mm} agerⁿⁿ cum serenitate tua idem^{oo} nuntius noster,^{pp} quam^{qq} hortamur, ^{rr}ut eius dictis plenam^{rr} fidem adhibeat. Datum^{ss} 20 Februarii 1524, anno primo.^{ss}

^a Utána kihúzza: 'Mittimus'. ^{b-b} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'paterna cura et amore'. ^c Utána kihúzza: 'quem amamus ob prudentiam'. ^{e-e} A sor kiszakadva, az olvashatatlan részek a másolatból pótolva lettek. En-

⁴² Tommaso de Vio bíboros.

nek ellenére valószínű, hogy a sorban a másolatban szereplőnél több szó lehetett. ^e A szó sorközi beszúrási. ^f Utána kihúzza: *'ad'*. ^g A szó sorközi beszúrási, alatta kihúzza: *'utilitati honoribus'*. ^{h-h} Sorközi beszúrási. ⁱ Utána kihúzza: *'exinde'*. ^j A szó sorközi beszúrási. ^k Utána fölötté kihúzott sorközi beszúrási: *'ibi'*. ^l Utána kihúzza: *'Pecuniam'*. ^m Utána kihúzza: *'maiestati'*. ⁿ Utána kihúzza: *'signi'*. ^o Utána fölötté kihúzott sorközi beszúrási: *'Hungarie'*. ^{p-p} Sorközi beszúrási, alatta kihúzza: *'non minorem curam'*. Ezenkívül az utolsó szó fölött kihúzott sorközi beszúrásként: *'eundem'*. ^q Utána kihúzott sorközi beszúrási: *'curam'*. ^{r-r} Lapszéli beszúrási. ^s Utána kihúzza: *'Unde et nos merito pare in te presidii et spei, quamquam illius in illius L. Verum nos licet'*. Az 5-7. szó felett kihúzott sorközi beszúrási: *'non minorem'*. ^{t-t} Lapszéli beszúrási. ^u A szó sorközi beszúrási. ^v A szó átírással javítva, eredetileg: *'illo'*. ^w A szó átírással javítva, eredetileg: *'isto'*. ^x Sorközi beszúrási, előtte kihúzza: *'si valde'*, alatta kihúzza: *'primum invitamur fidemus'*. A szó a másolatban nem szerepel, THEINER a helyét kipontozva hagyta. ^y A szó sorközi beszúrási. ^{z-z} Sorközi beszúrási. ^{aa-aa} Sorközi beszúrási, alatta kihúzza: *'et pietas'*. ^{bb-bb} Lapszéli beszúrási. ^{cc-cc} Sorközi beszúrási, alatta kihúzza: *'fore in cognato regno tuendo futura'*. ^{dd} Utána kihúzza: *'posseque eam et velle confidimus'*; a második szó sorközi beszúrási, a *'velle'* után kihúzott sorközi beszúrásként: *'eam'*. ^{ee} A szó sorközi beszúrási, alatta kihúzza: *'eius'*. ^{ff} Utána kihúzza: *'cum Domino'*. ^{gg} Utána kihúzza: *'pietatem'*. ^{hh-hh} Lapszéli beszúrási. ⁱⁱ⁻ⁱⁱ Sorközi beszúrási, alatta kihúzza: *'[...] defensionem invigiles'*. ^{jj-jj} Lapszéli beszúrási, amely fölött az eredetileg ide szánt beszúrási kihúzza: *'omnem tuum (sic!) opem, prudentiam atque operam convertas, accommodes huiusque regni salubrem directionem'*, a harmadik szó fölé beszúrási: *'consilium et auxilium'*. ^{kk} A szó THEINER-nél: *'simus'*. ^{ll} Előtte kihúzza: *'Utque'*. ^{mmm-mmm} Sorközi beszúrási. ⁿⁿ Utána kihúzza: *'idem'*. ^{oo} A szó sorközi beszúrási. ^{pp} Utána kihúzza: *'per eam fidem habere fidem cupimus'*. ^{qq} A szó sorközi beszúrási, alatta kihúzza: *'te'*. ^{rr-rr} Sorközi beszúrási. ^{ss-ss} Más kéz írási.

21.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Habsburg Mária magyar királynéhoz

Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra. Tudatja ezenkívül, hogy a Németországba küldött legátus, Campeggio bíboros az ország védelmére igyekszik segítséget szerezni.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: *'Regine Hungarie'*, a tetején középen: *'super Barone Siculo'*. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 132r; n. 178. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 264rv; n. 177; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 326-327., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 453-454.

Carissima etc. Redit ad illum serenissimum regem, consortem tuum, nostrum in Christo filium carissimum dilectus filius Io[annes] Ant[oni]us Pulleo Baro Burgij,^a quem istic cum dilecto filio legato nostro⁴³ ^{ba} nobis vocato^b iam pridem^c versatum ^det ad nos nuper reversum propterea, quod eum^d ob virtutes suas huic muneri parem iudicavimus,^e nuntium istuc nostrum remisimus. Eum iussimus nostro nomine^f ad omnia honoris commoda et^g presidia^h vestra, queque ad tutelam istius regni pertinerebunt, incumbere, studiumque et operam suam ⁱin idⁱ omnem adhibere.^j Eadem ^kquoque a nobis cura^k dilecto filio^l cardinali Campegio nostro in Germania legato iniuncta est, ut rebus ibi ^mDeo adiutore^m compositis, istiⁿ mox^o ^pregno coadiuvando^p auxilia^q comparare studeat, mandetque^r isti nuntio nostro et^s ex propinquo ordinet,^t que in vestram rem esse iudicaverit. Nunc^u te, carissima in Christo filia, hortamur,^v ut pro ^wtua cum apud fratres,^x tum apud istum regem, consortem, tuos nostros in Christo filios carissimos auctoritate et pro^w ea spe, quam in tua generosa et pia voluntate maximam habemus, velis^y utrobique^z

⁴³ Tommaso de Vio bíboros.

ibi^{aa} litteris, istic^{bb} verbis ea curare^{cc} et perficere, que ad Dei honorem fideique sue sancte dignitatem, cum quibus vestra et istius regni salus coniungitur, pertinebunt. Simulque^{dd} illi in Germaniam legato et isti apud vos^{dd} nuntio nostro tue^{ee} et cesaree maiestatis,⁴⁴ cuius subditus est, devotissimo in hanc^{ff} piam curam^{gg} vobisque salutarem^{gg} incumbenti,^{hh} omnem tunc favorem ac gratiamⁱⁱ accommodare velis.^{jj} Quod^{kk} tua^{ll} piissima natura dignum,^{mmm} nobisque gratissimum, Deo vero omnipotenti inprimis erit acceptum. Sicut hec latiusⁿⁿ serenitati^{oo} tue exponet^{pp} idem nuntius noster, cui te hortamur, ut plenam fidem adhibeas. Datum^{qq} 20 Februarii 1524, anno primo.^{qq}

^a Utána kihúzza: 'nuntium'. ^{b-b} Lapszéli beszúrás. ^c Előtte kihúzza: 'istic', fölötté kihúzott sorközi beszúrásként: 'ad nos reversit'. ^{d-d} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'nobisque'. ^e A szó vége sorközi beszúrással javítva, eredetileg: 'iudicatum'. ^f Utána kihúzza: 'est'. ^g A szó sorközi beszúrás. ^h A szó végéről 'que' lehúzza. ⁱ⁻ⁱ Sorközi beszúrás. ^j Utána kihúzza: 'Is itaque'. ^{k-k} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'cum'. ^l Utána kihúzza: 'nostro'. ^{m-m} Sorközi beszúrás. ⁿ A szó átírással javítva, eredetileg: 'istis'. ^o A szó sorközi beszúrás. ^{p-p} Javítva, eredetileg: 'regni coadiuvandi'. ^q A szó előtt kihúzza: 'et defendendi'. ^r A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza 'atque'. ^s A szó sorközi beszúrás. ^t Utána kihúzza: 'mandetque', fölötté kihúzott sorközi beszúrásként: 'ac'. ^u Utána kihúzza 'ser'. ^v Utána kihúzza: 'ut nuntium istum cesaree maiestatis, fratris tui subditum vestrique nominis amantiss[imum] devotissimum', a 3. szó fölött kihúzott sorközi beszúrásként: 'hominem nostrum'. ^{w-w} Lapszéli beszúrás. ^x Utána kihúzza: 'tuos'. ^y Utána kihúzza: 'ab'. ^z Utána kihúzza: 'et litteris apud'. ^{aa} A szó sorközi beszúrás. ^{bb} A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'et'. ^{cc} Utána kihúzza: 'que eorum regni salutem'. ^{dd-dd} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'hinc'. ^{ee} Utána kihúzza: 'serenitatis'. ^{ff} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'eandem'. ^{gg-gg} Lapszéli beszúrás. ^{hh} A szó javítva, a vége kihúzza, eredeti alakja nem olvasható. ⁱⁱ Utána kihúzza: 'apud tuum consortem exhibere velis'. ^{jj} A szó javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ^{kk} Utána kihúzza: 'ne'. ^{ll} Utána kihúzza: 'pii'. ^{mmm} Utána kihúzza: 'nobisque fructuosum'. ⁿⁿ Utána kihúzza: 'eum'. ^{oo} A szó az eredetiben: 'serenitate'. ^{pp} A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'aget'. ^{qq-qq} Más kéz írása.

22.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Piotr Tomicki krakkói püspökböz

Tudatja, hogy Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra.⁴⁵

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: 'Episcopo Cracovien[si]', a jobb alsó sarokban: 'Rescribat'. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 133r; n. 178. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 264v-265r; n. 179; Cseles Márton erről készített másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 327., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 454. ED.: THEINER, *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*, II, 415, n. 435. (a másolatról) REG.: WOJTYSKA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, II, 152, n. 2.

Venerabilis frater etc. Venienti^a cum nostris litteris^a ad istum inclitum^b Polonie regem,^{b46} nostrum in Christo filium carissimum^c dilecto filio Io[anni] Antonio Pulleoni Baroni Burgij, nuntio nostro in Hungaria, libenter has ad te litteras dedimus. Nam cum de pietate, prudentia ac virtute tua, quibus te in conspectu Dei omnipotentis in sancta eius fide istic tuenda gratum et hominibus commendabilem reddidisti, indies^d audiamus,

⁴⁴ V. Károly császár.

⁴⁵ Piotr Tomicki (1464–1535) krakkói püspök (1523–1535), alancellár (1515–1532). Vö. HC III, 180; *Krzyzstof Szydlowiecki kanceliár naplója*, 220–222.

⁴⁶ I. Zsigmond lengyel király (1506–1548).

^efacere non possumus, ^equin peculiari te amore ^fet paterno affectu^f prosequamur.^g Itaque quamquam^h tue virtutis debitoⁱ coacti, tamen quam libenter nos ^job eas res tibi et nunc^j debere^k fatemur, et indes^l magis debere^m optamus. Hortamur fraternitatem tuam in Domino, ut sicut hactenus fecit, pro^o suo episcopali officio annitatur de cetero ad Dei^p honorem atque^q istius serenissimi regis commoda procuranda.^r Quemadmodum super his latius cum fraternitate tua colloquetur idem nuntius noster, cui nostra causa ^sapud tuum regem opportune^s aderis, et fidem adhibebis. Datum ^t20 Februarii 1524, anno primo.^t

^{a-a} Sorközi beszűrés. ^{b-b} Sorközi beszűrés. ^c Utána kihúzza: 'Polonie regem'. ^d Utána kihúzza: 'intelligamus'. ^{e-e} Sorközi beszűrés. ^{f-f} Sorközi beszűrés. ^g Utána kihúzza: 'scriptoque id exprimamus, quod animo sentimus, facere non possumus'. ^h Utána kihúzza: 'ex'. ⁱ Utána kihúzza: 'coacti facimus tamen libentissime] tamen'. ^{j-j} Lapszéli beszűrés, a szövegben kihúzott sorközi beszűrés: 'ob eas res tibi'. ^k Utána kihúzza: 'pietati tue', fölötte kihúzott sorközi beszűrés: 'tibi?'. ^l Utána egy szó kihúzza, amely nem olvasható, fölötte kihúzott sorközi beszűrés: 'ut'. ^m A szó átírással javítva, eredetileg: 'debeamus'. ^o Utána két szó kihúzza, részben kiszakadva, nem olvasható. ^p Utána kihúzza: 'omnipotentis'. ^q A szó tintafolt miatt nem olvasható, másolatból pótolva. ^r Utána kihúzza: 'Quem autem de [...] optime sentiamus tueque probitati faveamus'. ^{s-s} Lapszéli beszűrés. ^{t-t} Más kéz írása.

23.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Krzysztof Szydłowiecki lengyel kancellárhoz

Tudatja, hogy Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra.⁴⁷

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított, eredetileg tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: 'Super Barone Siculo', alatta: 'Dilecto filio nobili viro Christophoro Schydlowjeczki, palatino et cancellario regni Polonie'. A lap alján: 'Rescibere statim et remittere ambas'. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 133r; n. 179. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 265r-v; n. 179; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 327–328., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 454–455. ED.: THEINER, *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae*, II, 414, n. 433. (a másolatról) REG.: WOJTYSKA, *Acta Nuntiatuariae Poloniae*, II, 153, n. 3.

Dilecte etc. Reversus ad nos nuper ex Hungaria dilectus filius Io[annes] Ant[oni]us Pulleo Baro Burgij, quem nos in presentia nuntium illuc nostrum remittimus, cuique hoc munus ob fidem, prudentiam et probitatem eius recte mandari iudicavimus, multa nobis retulit cum de virtute et prudentia tua, quibus ad istam^a auctoritatem merito sublati es, tum de pietate erga Deum et fidem eius sanctam ^bte, cum sepe alias, tunc precipue ostensam, quum carissimi in Christo filii nostri Polonie regis⁴⁸ illustris in Hungaria oratorem ageres.^c Quare tametsi tue huius egregie erga Deum voluntatis satis amplum premium inter homines laudis adeptus es, et divine retributionis expectas, tamen pro nostro erga ^dista regna, nostre fidei propugnacula, ^dpaterno et peculiari patrocínio tuam hanc pietatem, qua debemus, prona et prompta caritate complectimur. Hortantes te, ut in eodem itinere pergas, ^eDeique amorem^f indes amplioem provocas, quemadmodum^e

⁴⁷ Krzysztof Szydłowiecki (1467–1532) lengyel kancellár (1515–1532). Vö. *Krzysztof Szydłowiecki kancellár naplója*, 219–226.

⁴⁸ I. Zsigmond lengyel király.

super his late colloquetur tecum idem nuntius noster,^g cui et fidem adhibere, et apud serenitatem tui regis, ad quem litteras nostras defert, oportune favere te cupimus.ⁱ Datum^h 20 Februarii 1524, anno primo.^j

^a A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'tantam'. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'per'. ^c Utána kihúzza: 'Optimis enim tunc te, et salvatoribus usum consilii nomine eiusdem tui regis ad salubrem dicti regni Hungarie administrationem, ex qua securitas eiusdem regni non parum pendet, persuadendam ac dirigendam, unacum bonis ceteris incubuisse, que tametsi digna eo munere, quod gerebas coniunctioneque illorum regum, dignaque virtute et nobilitate tua fuerunt, tamen ita nos delectarunt, quasi non expectata, sed nova de te nobis accidissent.'; az 'eiusdem regni' után a 'non parum' és az 'expectata' után a 'sed nova' lapszéli beszúrás. ^{d-d} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'dictum regnum'. ^{e-e} Lapszéli beszúrás, az elejéről kihúzza: 'optantes et laudabilia cepte paci fine concludas', a szövegben kihúzza: 'ut nos, qui tibi ob eas res debere nos fatemur, aliqua in occasione animum erga te nostrum declarare possimus, quam autem de tua prestanti virtute optime sentiamus et vebementer confidamus in his presertim, que ad dicti regni Hungarie salubrem directionem ac defensionem pertineat'. ^f Előtte kihúzza: 'et nostrum'. ^g Utána kihúzza: 'cui cum nostra, tum eius virtutis et erga te benivolentie causa opportune adesse ac favere, fidemque adhibere te cupimus. Datum', majd más kéz írásával: 'et fidem adhibebis et apud serenitatem istius regis oportune adesse te cupimus'; 'abbibebis' után kihúzza 'Datum'; az 'istius regis' után kihúzott lapszéli beszúrás: 'ad serenitatem istius tui regis litteras nostras deferent', az 'apud' után kihúzza: 'istum'; a 'regis' után kihúzza: 'ad quem nostras litteras deferi'. ⁱ A szó sorközi beszúrás, alatta egy szó kihúzza, amely nem olvasható. ^{h-h} Más kéz írása. ^j Harmadik, az előző oklevélén datálást végző kéz írása.

24.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Szalkai László egri püspökhöz

Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra. Arra buzdítja, hogy a cseh eretnekeknek az anyaszentegyházba való visszatérésének ügyében a továbbiakban is buzgón tevékenykedjen. A Németországba küldött legátus, Campeggio bíboros az ország védelmére igyekszik majd segítséget szerezni.

ORIG.: Papír, eredeti, javított, eredetileg tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: 'Episcopo Agriensi', 'cancellario Hungarie', a lap tetején középen: 'super Barone Siculo'. A lap alján megjegyzés a korrektúrárt végző kéz írásával: 'ista in margine sub signa per me posito'. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 134r; n. 180. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 265v–266v, n. 180; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 328–329., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 455. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 222–223. (Cseles Márton kéziratáról); KATONA, *Historia critica*, XII, 436–437. (SCHMITTH kiadásáról) TRANS.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxiv–cxv (partim); FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 356. (partim); BALOGH, *Szalkay László*, 48. (partim).

Venerabilis frater etc. Ex dilecto filio Io[anne] Ant[oni]o Pülleone Barone Burgij nuper istinc ad nos reverso, quem istuc nuntium nostrum remittimus, atque huic cure ob fidem, probitatem et virtutem eius parem iudicavimus, intelleximus, qua fraternitas tua fide erga^a istum inclitum regem nostrum, in Christo filium carissimum, quove studio, prudentia, pietate ad eius regni salutarem directionem incubuerit et incumbat, quod nobis, qui eiusdem regni peculiarem curam et paternum patrocinium gerimus, gratissimum fuit intelligere. Illud vero non minus gratum, quod dignum tua pietate et sacro isto, quem geris, honore censuimus, quod piam illam cogitationem tua sponte susceperis, nobis et huic Sancte Sedi honorificam, Deo autem ipsi longe acceptissimam futuram, quo Bohemi ab erroribus suis ad unitatem fidei aliquando reducantur. ^bQuod sane pium tue fra-

ternitatis propositum tantum apud homines laudis et apud Deum meriti secum trahet,^e si effectu concludatur, ut facile non modo omnium, sed tua quoque preclare et pie facta sit antecessurum. Pergere^d itaque et ad hoc anniti cum bonis omnibus cupimus, teque et universos, quo possumus studio, in tam sanctum opus hortamur, quamquam neque nos hic, neque dilectus filius noster cardinalis Campegius legatus noster in Germania huic pie cure deerimus, cum quo et tu, et qui tibi in hoc aderunt, consilia consociare poteritis ad finem huius divini operis adimplendi^e.^b Quemadmodum de his quamve te cupiamus salutaria cepta ad optatum finem perducere, ac istius regis et regni, sicut hactenus fecisti, honori et saluti incumbere, colloquetur tecum idem^f nuntius noster, cui plenam fidem adhibebis. Datum ^g20 Februarii 1524, anno primo.^g

^a Utána kihúzza: 'ims'. ^{b-b} Lapszéli beszűrés, a szövegben kihúzza: 'In quo, si propositum tuum laudare, et tue tante pietati nostram commendationem accommodare velimus, faciemus forte aliquid pro officio nostro, sed nequaquam satis pro meritis tuis. In ea enim piissima et tot animabus salutari actione non solum perficienda, verum etiam suscipienda tantum laudis per se inest, ut non humane retributioni, sed soli Deo omnipotenti, cui in sua sanctissima fide inservies, remuneratio tanti boni reservata videatur. Atque illam talem provinciam in medio Christiani nominis robore sitam tot iam annis in suis erroribus obfirmatam, qui sua opera ad viam veritatis retraxerit, ei celestibus potius quam humanis premiis satis posse fieri iudicamus. Pergere itaque te cupimus pro pietate tua, confecturumque id speramus pro auctoritate tua, quam Deus hoc tempore tibi talem ac tantam ideo tribuisse videtur, ut eam ad sui honoris assertionem, animarumque illarum salutem converteres. Nos quidem, qui vel ob susceptam a te hanc cogitationem multum fraternitati tue nos debere fatemur, quid et quantum tibi debebimus, si Deus misericors hoc tantum bonum nostris temporibus, ut tu conficias, reservaverit, habebis tu quidem apud omnes homines perpetue laudis et apud Deum ipsum felicitatis premium sempiternae, verum nos nullo pacto tantum tuum nostre etati prestitum beneficium atque ornamentum inhonoratum irremuneratumque omitemus.' ^c A szó a másolatban, Cselesnél és a kiadásokban is: 'trahit'. ^d A szó a kiadásokban: 'Perge'. ^e A kiadásokban: 'adimplendum'. ^f A szó kiadásokban hiányzik. ^{g-g} Más kéz írása.

25.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Tomori Pál kalocsai érsekhez

Giovanni Antonio Burgio nunciust visszaküldi Magyarországra. Hosszasan méltatja az érsek erényeit és kiemeli a török elleni harc fontosságát. Terveiről bővebben nunciúsától hall majd.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap tetején: 'Archiepiscopo Colocen[s]i, Paulo Thomor, regii contra Turcas exercitus capitaneus'. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 134r, n. 181. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 266v–267v, n. 181; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 329–330., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, pag. 456–457; illetve Coll. Kapr. B, tom. XXVII., pag. 352–354. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 255–257. (Cseles Márton kéziratáról); KATONA, *Historia critica*, XII, 430–432. (SCHMITTH kiadásáról); ETE I, III–II2, n. 115. (SCHMITTH és KATONA kiadásáról) REG.: BÓNIS, *Szentszéki regeszták*, 610, n. 4324. TRANS.: FRAKNÓI, *Tomori Pál élete*, 384–385 (*partim*); FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, ciii–civ (*partim*); FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 347–348. (*partim*) (tévesen február 8-i dátummal) CIT.: BALOGH, *Szalkay László*, 44.

Venerabilis frater etc. Summa cum voluptate animi nostri audivimus^b ^ccum antea ^dab aliis, ^dtum nuper^c ex dilecto filio Io[anne] Ant[oni]o Pulleone Barone Burgij,^e quem nuper istinc ad nos reversum eodem nuntium nostrum remittimus, fraternitatem tuam ea esse fortitudine et pietate ac rei militaris scientia predictam, ut quum isti inclito regi,

nostro in Christo filio carissimo, eiusque exercitui^f dux adversus Turcas quereretur, tu inprimis occurreris, cui et milites plurimum fiderent, et hostes virtutem reformidarent. Inde factum, ut, cum tu ^gex veteri militia preclare a te olim gesta^g in monasterium^h sub regula Beati Francisci te inclusisses, ac Deo altissimo famulareris, exinde rursus flagitatione tui regis ad militiam evocatus ecclesie Colocen[sis] per 'felicis recordationis' Adrianum papam VI, predecessorem nostrum in episcopum, a dicto rege in ducem exercitus constituereris.⁴⁹ Ibi scilicet,^j ut tuorum populorum animas salubriter regeres, hic ut etiam^k corpora^l ab impio hoste defenderes. Benedictus igitur Dominus Deus in sanctis et electis suis, pater misericordiarum et consolationis, qui etsi afflictiones permittit, in ipsis tamen [afflictionibus]^m refrigerium [cordi]ⁿ immittit. Nam ex milite monachum, ex monacho episcopum, ^oex episcopo^o ducem militum, ^pquum Deus^p te illi regno prestitit,^q facile suam benignitatem in eo ostendit, ducem suis fidelibus adversus suos hostes ex suo prope sinu et disciplina emittendo. In quo^r nos et pro caritate erga illud regnum nostra, et quod nostris temporibus ^sdatum videmus,^s summa in Domino letitia exsultamus, gratiasque^t ei pro hoc munere agimus. Hortamur fraternitatem tuam potius^u ex affectu nostro, quam necessitate tua, ut pergas ^vhonoris,^w saluti et commodis sancte fidei et istius incliti regis studere, ut antehac fecisti, et ^vesse, quod semper fuisti,^x neque enim plus ^yaut maius^y possumus optare. Nam tua omnis^z vita^{aa} Dei servitio^{bb} semper dedicata, nunc maxime pari pietate ^{cc}ac virtute^{cc} concludenda tibi est, cum et ducis exercitus, et^{dd} pastoris animarum duplici te dignitate ipse^{ee} Deus^{ff} decoraverit. Nos quidem tibi quedam,^{gg} que nuper a nobis postulasti, libentissime annuimus, verum altius animo et memorie nostre inheret inherere^{hh} virtus tua,ⁱⁱ quam ^{jj}sane,^{kk} ut^{jj} debemus, peculiari^{ll} amore prosequimur,^{mmm} gratitudineque debita prosequemur, quicquid ⁿⁿoccasionis in teⁿⁿ ornando se^{oo} obtulerit, ^{pp}et per Deum nobis^{qq} licuerit.^{pp} ^{rr}Quemadmodum hac pluribus verbis dicit idem nuntius noster, cui fidem abhibebis.^{rr} Deus te benedicat, venerabilis et fortissime frater, tibi que ipse adsit, et se ducem prebeat ad gloriam sui^{ss} nominis ac defensionem fidei sancte sue. Datum ^{tt}20 Februarii 1524, anno primo.^{tt}

^a Alatta kihúzza: 'generalis'. ^b A szó sorközi beszúrással javítva, eredetileg: 'audimus'. ^{c-c} Lapszéli beszúrá. ^{d-d} Sorközi beszúrá. ^e Utána kihúzza: 'nuntio nostro'. ^f A másolatban: 'exercitus'. ^{g-g} Lapszéli beszúrá. ^h Utána kihúzza: 'vitam ageres'. ⁱ⁻ⁱ Sorközi beszúrá. ^{j-j} Sorközi beszúrá. ^k A szó sorközi beszúrá. ^l Utána kihúzza: 'omni-um'. ^m A szó kiszakadva, kiegészítés a másolat alapján. ⁿ Egy szó kiszakadva, a másolatban nem szerepel. ^{o-o} Sorközi beszúrá. ^{p-p} Sorközi beszúrá. ^q A szó kihúzza, majd a javítás szaggatott aláhúzással érvénytelenítve. ^{r-r} Lapszéli beszúrá, a szövegben kihúzza: 'concessit quod'. ^{s-s} Sorközi beszúrá, a szövegben kihúzza: 'evenit'. ^t A szó vége kiszakadva, pótolva a másolatból. ^u Utána kihúzza: 'paternis amoris'. ^{v-v} Lapszéli beszúrá, a végén kihúzza: 'esse, quod'. ^w A szó a másolatból és a kiadásokból hiányzik. ^{x-x} E négy szó SCHMITTHÉL hiányzik. ^{y-y} Sorközi beszúrá. ^z A szó sorközi beszúrá. ^{aa} Utána kihúzza: 'ut qui te noverunt, narrant semper ad'. ^{bb} A szó átúrással javítva, eredetileg: 'servitium'. ^{cc-cc} Lapszéli beszúrá. ^{dd} Utána kihúzza: 'et'. ^{ee} A szó sorközi beszúrá. ^{ff} Utána kihúzza: 'et Sedes Apostolica atque iste inclitus rex te'. ^{gg} Utána kihúzza: 'tuis'. ^{hh} A szó lapszéli beszúrá. ⁱⁱ Utána kihúzza: 'quam ut mediocribus [...] tuque, qui talem aurum et ducem et episcopum'. ^{jj-jj} Sorközi beszúrá. ^{kk} A szó a másolatból és a kiadásokból hiányzik. ^{ll} A szó sorközi beszúrá, a szövegben kihúzza: 'presid'. ^{mmm} Utána kihúzza: 'semper'. ⁿⁿ⁻ⁿⁿ Sorközi beszúrá, a szövegben kihúzza: 'tu [...] in tua pietate'. ^{oo} Utána egy szó áthúzott sorközi beszúrásként, nem olvasható. ^{pp-pp} Sorközi beszúrá, a szövegben kihúzza: 'Deusque omnipotens nos

⁴⁹ Tomori Pál kalocsai érseki kinevezéséhez: TUSOR–NEMES, *Documenta Consistorialia Pontificia*, n. 29.

posse permiserit.⁹¹ A szó kihúzva, majd a javítás szaggatott aláhúzással érvénytelenítve.⁹²⁻⁹³ Lapszéli beszúrás.
⁹⁴ A szó a másolatban: *'suam'*, a kiadásokban viszont: *'su'*.⁹⁵⁻⁹⁶ Más kéz írása.

26.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózsésó

Thomas Niger scardonai püspök egyházmegyéje Zára és Sebenico határában lévő jövedelmeit X. Leó pápa által 1520. május 22-én Antonio Grimani dózsének írott levele és a bemutatott dokumentumok után elfoglalhatta. Ennek ellenére amíg a püspök II. Lajos magyar és I. Zsigmond lengyel királyoknál tartózkodott követségben, Lucas Miroscus sebenicói klerikus a püspök jövedelmeit elfoglalta, és mikor perre került sor, a velencei Negyvenek Tanácsa Lucasnak adott igazat. Mivel a Sacra Romana Rota bírósága a püspök javára döntött, felhívja a dózse figyelmét, hasson oda, hogy a püspököt mihamarabb kártalanítsák.

ORIG.: Papír; eredeti, tisztázott fogalmazvány két, egymáshoz illesztett szalagon. A lap bal felső sarkában: *'Dilecto filio nobili viro Andrea Gritti duci Venetiarum'*. A jobb oldali szalag bal szélén a szöveg végén: *'Laur[entius] L. 29.'* A túlsó oldalon: *'20 Februarii 1524. Sanctitas vestra paterne requirit ducem ac dominium, ut paupertatis, meritorum ac iustitie episcopi rationem habeat, eundem restitui faciat in possessione. Ant[oni]us Grimani[us] dux [...]⁹⁷ litterarum Leonis oratores posuerunt, maxime cum orator caverit de restituendo stante possessione ex fructibus lucri, si per Rotam, cui eam commissa est, quem oratorem indicatum fuerit. Reverendissimus Sanctorum IIII. vide'. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 135rv, n. 182. COP: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 267v–279v (sic!), n. 182; Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 330–332., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 457–459.*

Dilecte fili, salutem et apostolicam benedictionem. Accepimus non sine animi nostri displicentia, quod licet dudum felicis recordationis Leo papa X^s, predecessor noster litteris suis sub data XXII Maii [MD]XXII^c bone memorie Antonio Grimano, predecessori^d tuo^e scripsisset venerabilem fratrem Thomam episcopum Schardonen[sem]⁹⁸ in realem et actualem possessionem decimarum omnium et cotarum earundem in Jadren[sis] et Sibinicen[sis] civitatum territoriis existentium, ad mensam suam episcopalem Schardonen[sem] spectantium et pertinentium iustitia sic volente induci et inductum defendi, fructusque omnes et redditus ex eisdem decimis et cotis provenientes sibi in integrum persolvi, et de illis responderi. Idemque^f predecessor^g tuus^h episcopum, possessione huiusmodi decimarum et cotarum per officiales, ad quos spectabat, consequi fecisset, prout legitimis documentisⁱ constare dicitur. Nihilominus quidam Lucas Miroscus, qui pro clerico Sibinicen[sis] seu alterius civitatis vel diocesis se gerit, divino timore mandatorumque apostolorum obedientia postpositis eundem episcopum tunc pro hac Sancta Sede et tota republica Christiana apud carissimos in Christo filios nostros Hungarie et Polonie reges aliosque principes Christianos existentem coram quibusdam iudicibus secularibus, presertim tuo consilio de XL^{ta} novissimo litibus et controversiis involvere, in possessioneque sua predicta contra iustitie debitum molestare, et etiam de facto illa spoliare, fructusque et proventus huiusmodi ex eisdem proveniente, necnon novem equos et nonnulla bona sua, in eius ad nos redditu, in itinere pretextu quarundam expensarum, in dicto tuo consilio de XL^{ta} contra ipsum per dictum Lucam (ut asseritur)

⁹⁰ Thomas Niger (Negri, Mrčić, Crnić, 1450 k.–1532 k.) Scardona (1520–1524), majd Trau (1524–1531) püspöke, szentszéki diplomata. Vö. NEMES, *VII. Kelemen*, 58–60.

factarum retinere, vendere et usurpare presumpsit et presumit de presenti. Que res, siⁱ (ut accepimus) ita^k se habet, non sine nota istius incliti domini, libertatis ecclesiastice oppressione, eiusdem episcopi damnis,^l officialium vero,^m qui id fecerunt, censurarum Luceque etiamⁿ contentarum in bulla Cena Domini transire incurso^o non possunt. Nos igitur, qui pro nostro officio rebus ecclesie et fratrum nostrorum episcoporum maxime de hac Sancta Sede benemeritorum (qualis est hic) consulere tenemur, nobilitatem tuam hortamur in Domino, et attente requirimus, ut pro consuetudine tue erga nos et hanc Sanctam Sedem observantie pietatisque sic agas et mandes, ut XL^{ia} predicti vel alii iudices litteris eiusdem predecessoris et nostris quoque, uti iuris et equitatis ratio est, omnino pareant, eundemque episcopum ad suam pristinam possessionem restituant, nihil enim dignius, nihil nobis gratius, nihil Deo acceptius facere potes, quam in rebus ecclesie et iustitie, qualis est hec, te cum inclito isto dominio zelatorem promptissimum ostendere. Licet enim episcopus idem, qui^p nihil contra iuris formam capiet,^q in sacro auditorio nostro Rote negotium hoc principale cum ab eo dependentibus a nobis committi, et ab officio venerabilis fratris Hieronymi episcopi Wigornien[sis]^r Camere nostre Apostolice auditoris censurarum et mandatorum nostrorum huiusmodi sedis executoris in vim bulle seu decreti pie memorie Eugenii III, etiam predecessoris nostri in favorem nuntiorum et curialium apostolicorum edite contra eundem Lucam, et 'illi faventes' decerni^s obtinuerit, tamen, quoniam cause spoliis est, ante omnia restitutionis remedio succurrendo ipseque episcopus de restituendo fructus et proventus ex huiusmodi decimis per ipsum percipiendo, 'cum primum,'^t si^u in dicto nostro Rote auditorio decisum fuerit, ad se seu mensam suam Schardonen[sem] predictam non spectare in hac Romana Curia nostra legitime caverit, denuo summo affectu te^v requirimus, ut vel cum XL^{ia} vel cum aliis, ad quos spectat, sublatis omnibus impedimentis, obstaculis et delegationibus quibuscunque etiam cause et causarum huiusmodi ad referendum a tuo dominio fieri solitis, quemadmodum tuus precessor fecit, sic tu agas, ut idem episcopus possessione sua predicta gaudere, dictarumque decimarum fructus et redditus integre percipere possit, faciasque de perceptis per eundem Lucam sibi satisfieri,^w in quo te iterum atque iterum dominiumque istud paterna^x caritate rogamus,^x ne nos nostro et huius Sancte Sedis honori libertatique ecclesie adversus dictos XL^{ia} vel alios iudices consulere cogamur. Datum etc. ^yRome, XX Februarii 1524, anno primo.^y

L[Laurentius]^z cardinalis Sanctorum 4^{or}

Evangelista^{aa53}

¹ Girolamo Ghinucci (1480–1541) bīboros (1535–1541), Worcester pīspōke (1522–1535), auditor Camerae Apostolicae (1511–1535). Vö. HC III, 23, 334; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 347–348; MICHELE DI SIVO, DBI vol. 53.

² Lorenzo Pucci (1458–1531) bīboros (1513–1531), maior penitentiarius (1520–1529). Vö. HC III, 13; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 395.

³ Evangelista Tarasconi.

^a Utána kihúzza: 'An'. ^b Az oldal kötése miatt nem olvasható. ^c Kiszakadva. ^d A szó sorközi beszúrással javítva, eredetileg: 'precessor'. ^e A szó sorközi beszúrással. ^f Utána kihúzza: 'ut dicto'. ^g A szó javítva, eredetileg: 'predecessori'. ^h A szó sorközi beszúrással, alatta kihúzza: 'nostro satisfacere locorum eundem'. ⁱ A szó lapszéli beszúrással. ^j Utána áthúzza: 'ita'. ^k A szó sorközi beszúrással. ^l Utána kihúzza: 'et'. ^m A szó sorközi beszúrással. ⁿ A szó sorközi beszúrással, alatta kihúzza: 'vero'. ^o A szó lapszéli beszúrással. ^p A szó javítva, eredetileg: 'quibus'. ^q A szó javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ^{r-r} Sorközi beszúrással, alatta kihúzza: 'eidem fautores'. ^s A szó végéről kihúzza: 't'. ^{t-t} Lapszéli beszúrással, alatta kihúzza: 'infra biennium quotiescunque'. ^u A szó sorközi beszúrással. ^v A szó sorközi beszúrással. ^w A szó lapszéli beszúrással, a szövegben kihúzza: 'restitui'. ^{x-x} Sorközi beszúrással, alatta kihúzza: 'affectu requirimus'. ^{y-y} Más kéz írása. ^z Saját kezű aláírás. ^{aa} Saját kezű aláírás.

27.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Zengg városához

Felháborodva értesült arról, hogy elődje, VI. Adorján pápa által a horvát városok és partok védelmére felajánlott nagy mennyiségű gabonát eladták, és ezzel a Szentszék és II. Lajos magyar király nemtetszését vívták ki. Meghagyja, hogy a megmaradt gabonát és a gabonáért kapott pénzt gondosan őrizzék meg, amíg visszaküldött nunciusa, Giovanni Antonio Burgio hamarosan meg nem érkezik, akinek utasításait híven kövessék.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: 'Capitaneo et officialibus Signie', a túlsó oldalon: 'Anno primo. 1524. 20 Februarii. Capitaneo et officialibus Signie in Dalmatia scribit super quodam frumento'. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 39rv, n. 73. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 372–373, ill. 384–385. ED.: PRAY, *Epistolae procerum*, I, 174–175, n. 75. (Cseles Márton kéziratáról) REG.: THALLÓCZY–HODINKA: *A horvát végbelyek oklevéltára*, 284, n. 426. (PRAYÓL) CIT.: FRANKÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 339.

Dilecti filii etc. Non sine animi nostri molestia^b intelleximus eam quantitatem frumenti, quam felicis recordationis Adrianus papa VI^s, predecessor noster apud vos deposuerat per^c oppida et littora Croacie Turcis contermina^d pro eorum subsidio et defensione^d distribuendam, minime, ut idem predecessor ordinaverat, distributa fuisse,^e sed paucissima eius parte paucis prebita reliquum per vos^f partim fuisse^f venditum,^g partim^h venale propositum esse,^h sicⁱ beneficentiaⁱ Romani pontificis^k vos cum damno et detrimento illorum populorum abusos commune^l illud subsidium ad vestra commoda transtulisse. Quod vos non modo cum voluntate, sed contra voluntatem vestri regis, nostri in Christo filii carissimi ausos esse pro certo habemus. Itaque et dilectus filius regius apud nos orator^m in hanc vobis sententiam sui regis nomine^m precipiet, et nosⁿ sub excommunicationis late sententie pena,^o quam^p vos illico, nisi parueritis, incurrere decernimus, mandamus, ut^q et frumentum, quod restat,^r et pecuniam ex frumento iam vendito redactam^s diligenter asservetis, quoad dilectus filius Io[annes] Ant[oni]us Pulleo Baro Burgij nuntius in Hungariam noster cito^t istac transiturus vobis ordinaverit, quid super utroque^u agendum sit,^v cuius nuntii nostri voluntatem et distributionem vos sequi^w in omnibus^w volumus.^x Datum^y 20 Februarii 1524, anno primo.^y

⁵⁴ Brodarics István.

^{a-a} Sorközi beszúráás. ^b A szó sorközi beszúráás, alatta kihúzza: ‘*commotione ac displicentia*’. ^c A szó javítva, eredetileg: ‘*inter*’. ^{d-d} Lapszéli beszúráás. ^e A szó sorközi beszúráás. ^{f-f} Sorközi beszúráás. ^g Utána kihúzza: ‘*esse*’. ^{h-h} Lapszéli beszúráás, a szövegben kihúzza: ‘*prope esse, ut vendatur*’, Cselesnél és emiatt PRAYnál e kihúzott rész is szerepel a lapszéli beszúráást követően. ⁱ Utána áthúzza: ‘*hac*’. ^j A szó vége javítva, eredeti alakja nem olvasható. ^k Utána kihúzza: ‘*alioqui debitum*’. ^l Utána kihúzza: ‘*presidium*’. ^m Utána kihúzza: ‘*vobis*’. ⁿ Utána kihúzza: ‘*vobis*’. ^o A szó sorközi beszúráás. ^p A szó javítva, eredetileg: ‘*quas*’. ^q A szó sorközi beszúráás, alatta kihúzza: ‘*quatenus*’. PRAYnál e szó szerepel. ^{r-r} Lapszéli beszúráás. ^s A szó lapszéli beszúráás. ^t A szó sorközi beszúráás, alatta kihúzza: ‘*proper*’. ^u A szó sorközi beszúráás, alatta kihúzza: ‘*his*’. ^v A szó sorközi beszúráás. ^{w-w} Sorközi beszúráás. ^x Utána kihúzza: ‘*benegue secuturos affirmamus*’. ^{y-y} Más kéz írása.

28.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Klissza városához

Értésülvén nélkülözésükről tudatja velük, hogy sorsuk nagy mértékben a keresztény fejedelmek közötti békétől függ, amelyen megfeszítve fáradozik. Ezenkívül a nekik küldött segély áthajóztatása végett Romagnába küldi egyik familiárisát.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: ‘*[Cl]issiensibus*’, a lap túlsó oldalán: ‘*Anno primo. 1524. 20 Februarii. Clissiensibus^a super subsidio proxime mittendum*’. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 39^rv, n. 74.

Dilecti filii etc. Compatimur, debemus^b paterna et pastorali caritate, calamitatibus vestris, vellemus etiam^c plene mederi, si possemus. Id ne fiat, obstant nostre^d ob frequentem vacationem huius sedis^e eiusque tenacem turbationem attenuate^f principum^g nostrorum^h id, quod sine multo animiⁱ dolore non referimus, prorsus attrite et ^j[...]ter^k se occupate^l vires. Quibus integris nos etiam pastorem vestro gregi tuendo nos^l adhiberemus, quem nostrum officium vestraque ^mfides et ^mconstantia expostulant,ⁿ verum sic quoque, quantum poterimus, vobis neque^o presidio, neque subsidio unquam deerimus. Illud etiam tum^p nostri^q officii, tum vestri periculi causa enixe^r curavimus et curabimus, ut pax inter eosdem principes, ex qua vestra securitas pendet, Deo auctore constituatur. Interea, dilecti filii, forte animo sustinere ^sDeo pio et mi[seri]corde^t spem habentes,^s qui nunquam suos deserit, quique etsi adversitates ob peccata permittit, in ipsis mox adversitatibus ^uad misericordiam fietis.^u Nos quidem, tametsi in tanta inopia, quanta a vobis non ignoratur, constituti, pro prima familiarem nostrum^v in Romandiolam premisimus ad ^wvos, nos^w quapropter cum eo commeatu et subsidio, quo poterimus, navigaturi, neque deinceps^x vestre salutis curam et cogitationem, quam ^ysuscipere de^y vobis tenemur,^z deponemus. Datum ^{aa}20 Februarii 1524, anno primo.^{aa}

^a Utána kihúzza: ‘*responde ad suas*’. ^b A szó lapszéli beszúráás. ^c Utána kihúzza: ‘*p*’. ^d A szó sorközi beszúráás, mellette kihúzza: ‘*attenuate*’, alatta kihúzza: ‘*concese*’. ^e Utána kihúzza: ‘*turbinesque*’. ^f A szó sorközi beszúráás, alatta kihúzza: ‘*nostr[e] [...]*’. ^g Utána kihúzza: ‘*aut*’, fölötte kihúzza: ‘*verum*’. ^h Utána kihúzza: ‘*inter se conf[...] vires*’. ⁱ Utána kihúzza: ‘*nostr[us]*’. ^{j-j} Lapszéli beszúráás, a szövegben kihúzza: ‘*concese*’. ^k A szó eleje levágva. ^l A szó sorközi beszúráás. ^m Sorközi beszúráás. ⁿ Utána kihúzza: ‘*Verum pro tuend[is]. Verum quam huc nostris peccatis Deus*’. ^o Utána kihúzza: ‘*auxilio*’. ^p Utána kihúzza: ‘*pro*’. ^q Utána kihúzza: ‘*debito*’. ^r A szó sorközi beszúráás. ^{s-s} Lapszéli beszúráás, a szövegben kihúzza: ‘*ipsum Deum in animum et Deo vos fideles ac*’. ^t A szó közepe levágva. ^{u-u} Sorközi beszúráás, alatta kihúzza: ‘*exolatur*’. ^v Utána kihúzza: ‘*expedivimus*’.

^w Sorközi beszúrá, alatta kihúzza: ‘*dominationes vestras*’. ^x A szó sorközi beszúrá. ^{y-y} Sorközi beszúrá, alatta kihúzza: ‘*deerimus prestare*’. ^z Utána kihúzza: ‘*unquam*’. ^{aa-aa} Más kéz írása.

29.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz és Habsburg Mária magyar királynéhoz

Brandenburgi János Albert és Gumprecht érdekében írott ajánlólevelükre válaszolva ő is e két férfi érényeit méltatja.⁵⁵

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap – amelynek széléből mintegy fél cm levágásra került – tetején: ‘[R]egi et regine Hungarie pro Marchionibus fratribus’. A jobb felső sarokban kihúzza: ‘96’. A hátoldalon: ‘Anno primo 1524. 20 Februarii. Regi et regine Hungarie super Marchionibus fratribus respondetur’. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 40rv, n. 75. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 385., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 494.

Carissime etc. et carissima etc. Salutem etc. Gaudemus serenitates^a vestras iudicio et voluntate nobiscum convenire in dilectis filiis, Io[anni] Alberto et Cumberto, fratribus marchionibus,⁵⁶ ^bpropinquis suis^b, qui apud nos sunt studio et benevolentia complectendi. Nam^c et ob eas causas, quas^d vos commemorabatis, ^egeneris, auctoritatis virtutisque, cum suorum, tum sue, ^fquia fratres propinquire [eorum] in Germania de fide indies benemereri [non] cessant,^f valde ^gnos eos^g diligere fatemur.^h Dabimus operam, ut iidem marchionesⁱ intelligant non minusⁱ ^khoc eis vestrarum serenitatum officium,^k quam sua et suorum merita, ^lquantum cum Deo poterimus opportuna se^l occasione offerente^m profuisse. Datum ⁿ20 Februarii 1524, anno primo.ⁿ

^a A szó sorközi beszúrá, alatta kihúzza: ‘*maiestates*’. ^{b-b} Lapszéli beszúrá. ^c A szó sorközi beszúrá, alatta kihúzza ‘*Quos nos*’. ^d Utána kihúzza: ‘*maiestates*’. ^e A szó vége sorközi beszúrával javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ^{f-f} Lapszéli beszúrá, a bal széle levágva, de Cseles másolatából pótolva. ^{g-g} Sorközi beszúrá. ^h Utána kihúzza: ‘*Nunc accedente vestra commendatione accedere ad amorem in illos paternum nostrum, tantum volumus, quantum maiestatum vestrarum apud nos voluntas atque auctoritas, que iure sint et esse debent, maxime promerentur. Quod*’; ‘*Nunc*’ sorközi beszúrá, alatta kihúzza: ‘*et*’; ‘*vestra*’ sorközi beszúrá, alatta kihúzza: ‘*nunc vestrarum maiestatum*’; ‘*promeretur*’ sorközi beszúrá. A kihúzott szakasz mellett a bal margón kihúzott lapszéli beszúrá, amely a lap szélének levágása miatt csak részben olvasható: ‘[. . .] *nam tanti facimus [. . .] debemus*’. ⁱ Utána kihúzza: ‘*quum occasio venerit*’. ^j Utána kihúzza: ‘*banc sibi*’. ^{k-k} Lapszéli beszúrá, alatta kihúzza: ‘*hoc de maiestatum*’. ^{l-l} Sorközi beszúrá, alatta kihúzza: ‘*quantum*’. ^m A szó sorközi beszúrá, alatta egy szó kihúzza, nem olvasható. ⁿ⁻ⁿ Más kéz írása.

⁵⁵ II. Lajos király és Mária királyné 1524. jan. 10-én küldtek a pápának két ajánlólevelet Brandenburgi János Albert és Gumprecht érdekében, BESSENYEI, *Lettere di principi*, 16–17, n. III/2; 28–29, n. IV/1.

⁵⁶ Brandenburgi György (Georg von Brandenburg) testvérei. János Albert (1499–1550) 1523-tól unokatestvére, Albrecht von Brandenburg bíboros, magdeburgi érsek mellett koadjutor, majd annak halála után, 1545-től magdeburgi érsek és a halberstadti püspökség adminisztrátora (HC III, 232.). Gumprecht (1503–1528) bambergi kanonok volt, majd VI. Adorján pápa hívására Rómába ment, ahol diplomáciai megbízatásokat is ellátott. Vö. CSEPREGI, *Brandenburgi György*; DESWARTE-ROSA, *Le voyage épigraphique*, 35–38.

30.

Róma, 1524. február 20.

VII. Kelemen pápa Frangepán Bernáthoz

Veszteségeiről és a török fenyegetésről írott levelére válaszulva kifejti, hogy a keresztény fejedelmek közötti békétlenség miatt csak mérsékelten tud segíteni. Leírja, hogy a segélyként küldeni szándékozott gabonát Romagnába küldte, a szállítmány pedig hamarosan útnak indul.

ORIG.: Papír, eredeti, fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: *‘Comiti Bernardino de Frangepanibus’*, a jobb felsőben: *‘Ad suas, et quod mittetur ei cito aliquod presidium’*. A hátoldalán: *‘Anno primo. 1524. 20. Februarii. Comiti Bernardino de Frangepanibus respondetur ad suas, et quod mittetur ei cito aliquod presidium’*. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 40^{rv}, n. 76. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 384–385.

Dilecte etc. Ex litteris tuis ^agravia tua damna gravioraque ^ba Turcis^b pericula nunti-
antibus^a dolore^c et misericordia^d tacti sumus, eo magis, quo plenum et presens auxiliū
tibi ac tuis, ut vellemus, ferre non possumus. Nam nostre vires, ^eque ^fvobis prompte^f
essent, ^eper se modice propter^g temporum etiam^h turbines valdeⁱ attrite^j sunt, principum
vero Christianorum suis invicem calamitatibus occupantur. Verum interea, donec^k ^ldivina
misericordia^l ^mhas calamitates a suis fidelibus depulerit, ^mnos tibi, qualem poterimus, sub-
sidiumⁿ non denegabimus. Is itaque, quem in Romandiolam frumento ad te comprehendo
nuper^o premisimus, ad te, quantumcunque^p presens facultas nobis concessit presidii et
commeatus,^q proxime^r deferet. Hoc tu interea tuos et Christi propugnatores sustentabis,
Deum tibi adiutorem sperans et precibus^s exorans. Quod et nos hinc faciemus, tueque et
tuorum salutis memoriam^t et curam, ^usicut debemus,^u habebimus. Datum.^v

^{a-a} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: *‘acrimonie’*, fölötté kihúzott sorközi beszúrásként: *‘per-
inde’*. ^{b-b} Sorközi beszúrás. ^c A szó javítva, eredetileg: *‘doloris’*. ^d A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *‘com-
patentia’*. ^{e-e} Lapszéli beszúrás. ^{f-f} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *‘[...] presta’*. ^g Sorközi beszúrás, alatta ki-
húzza: *‘per’*. ^h A szó sorközi beszúrás. ⁱ A szó sorközi beszúrás. ^j Utána kihúzott sorközi beszúrásként: *‘iam’*.
^k Utána kihúzza: *‘salē’*. ^l Javítva, eredetileg: *‘divine misericordie’*. ^{m-m} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *‘ex his
miseriis et tenebris illustremus’*. ⁿ Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^o Utána kihúzza: *‘mis’*. ^p Utána egy
szó kihúzza, nem olvasható. ^q A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *‘refocillationis’*. ^r A szó sorközi beszúrás.
^s A szó kihúzza, majd a kihúzás szaggatott aláhúzással érvénytelenítve. ^t Utána kihúzza: *‘habebimus’*, fölötté
kihúzza: *‘retinebimus’*. ^{u-u} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *‘exerceb[...], ut tenemur, geremus’*. ^v A datálás az
alatta lévő, a lap alját részben eltakaró fogalmazvány miatt nem olvasható.

31.

Róma, 1524. február 23.

VII. Kelemen pápa Sztalmári György esztergomi érsekhez

Megerősíti, hogy a megüresedett esztergomi kanonokságot és szentgyörgymezei prépostságot jogosan juttatta
Thomas Niger scardonai püspöknek.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején más kéz írásával: *‘Venerabili fratri Georgio archiepis-
copo Strigoniens[i]’*, mellette áthúzza: *‘188’*, alatta: *‘134’*. A lap alján megjegyzés Lorenzo Pucci bíboros kézírásával:
‘Reverendissimus cardinalis de Saluatis’ dicit, *quod est res contentus, prout [...] L[Laurentius] cardinalis Sanctorum
Quattuor’*, mellette a bal margón: *‘Laur[entius] L. 15’*. A hátlap tetején: *‘23. Februarii 1524. Pro archiepiscopo’*

⁵⁷ Giovanni Salviati bíboros.

Strigonen[si].^b Archiepiscopus Strigoniensis^b contulit^c episcopo Schardonen[si] apud sedem constituto canonicatum^d Strigonen[sem] (sic!) et preposituram Sancti Georgii eiusdem diocesis ad collationem suam^e pertinentes. Nunc sanctitas vestra indulget oratori, quod vacantibus predictis^f etiam apud sedem vacantibus^g orator seu archiepiscopus Strigoniensis (sic!) pro tempore^h illos conferre possit; perinde ac si alique reservationes aut constitutiones non emanassent. Reverendissimus Sanctorum Illor vidit, dicit, quod reverendissimus Saluiatus dicit sanctitatem vestram contentam et quod potest concedi. Az oldal közepén: 'Auscultata Am. Ta.', alatta: '188', ez utóbbi alatt: 'Registrata fo. 114.' ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 138^{rv}, n. 189. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 284^v–285^v, n. 188. Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 335–336., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 461–462. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 634, n. 827. (a másolatról)

Clemens papa VII^s

Venerabilis frater, salutem. Meritis tue devotionis inducimur, ut honestis petitionibus favorabiliter annuamus. Cum itaque, sicut nobis nuperⁱ exponi fecisti, alias tu certos canonicatum et prebendam Strigonien[sem] ac preposituram Sancti Georgii in Campo Viridi Strigonien[sis] diocesis ecclesiarum, tunc certo modo vacantes, et ad tuam, et pro tempore existentis archiepiscopi Strigonien[sis] collationem, provisionem et omnimodam dispositionem pertinentes venerabili fratri^k Thome⁸ episcopo Scardonensi,^l apud Sedem Apostolicam impresentiarum constituto, tua ordinaria auctoritate^m contuleris, et de illis etiam provideris, et forsán ab aliquibus hesitari posset,ⁿ an prefato Thoma^o episcopo cedente vel decedente, ac etiam apud sedem eandem, et dictis canonicatu et prebenda ac prepositura ex persona ipsius Thome^p episcopi vacantibus, illi dispositioni apostolice reservati seu affecti existant, et tu seu pro tempore existens archiepiscopus Strigonien[sis] illos libere conferre, et de illis^q providere possitis.^q Nos, ne^r propterea quicquam preiudicii vel detrimenti tibi afferri possit, providere ac omnem hesitationem super hiis^s submovere volentes, tuis in hac parte supplicationibus inclinati, tibi et pro tempore existenti archiepiscopo Strigonien[si], quod dicto^t Thoma^u episcopo cedente vel decedente etiam apud sedem prefatam^v ac canonicatu et prebenda necnon prepositura predictis ex eius persona alias quomodolibet vacantibus tu seu pro tempore existens archiepiscopus Strigonien[sis] illos conferre, et de illis providere, ac alias disponere libere et licite valeas in omnibus et per omnia perinde, ac si alique speciales vel generales reservationes vel affectiones etiam ratione persone eiusdem Thome^w episcopi a nobis vel Sede Apostolica, etiam per illius regulas seu constitutiones aut alias nullatenus emanassent, auctoritate apostolica tenore presentium de speciali gratia indulgemus. Decernentes sic per quoscunque iudices, sublata ei quavis aliter iudicandi facultate, iudicandum fore ac irritum et inane, quicquid secus attemptari contigerit. Non obstantibus premissis ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis, necnon dictarum ecclesiarum iuramento, confirmatione apostolica^x vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus ceterisque contrariis quibuscunque.^x Datum Rome, 23 Februarii 1524, anno primo.^y

Evangelista⁵⁹

⁸ Thomas Niger püspök.

⁹ Evangelista Tarasconi.

^a Egy szó kiszakadva. ^{b–b} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*orator*’. ^c Utána kihúzza: ‘*auctoritate ordinaria*’. ^d Utána kihúzza: ‘*et prebendam*’. ^e A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*oratoris*’. ^f Utána kihúzza: ‘*beneficiis*’. ^g A szó sorközi beszúrás. ^h Utána kihúzza: ‘*existens*’. ⁱ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*valeat*’. ^j A szó THEINERNÉL hiányzik. ^k Utána kihúzza: ‘*nostro*’. ^{l–l} Üresen hagyott helyre utólag bírva más kéz írásával. ^m A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*auctoritatibus*’, valamint a margón áthúzott, részben szakadt lapszéli beszúrás: ‘*iuris, petitionibus [...]*’. ⁿ Utána kihúzza: ‘*an*’. ^o A név utólagos beírás más, a már fentebb említett kéz írásával. ^p A név utólagos beírás más, a már fentebb említett kéz írásával. ^{q–q} THEINERNÉL: ‘*provideri non positis*’. ^r A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*ut*’. ^s A szó a másolatban és THEINERNÉL: ‘*iis*’. ^t Utána kihúzza: ‘*episcopo*’. ^u A név utólagos beírás más, a már fentebb említett kéz írásával. ^v THEINERNÉL: ‘*predictam*’. ^w A név utólagos beírás más, a már fentebb említett kéz írásával. ^{x–x} A vonatkozó rész THEINERNÉL hiányzik. ^{y–y} Más kéz írása. ^z Saját kezű aláírás.

32.

Róma, 1524. február 23.

VII. Kelemen pápa Iohannes Transilvanus liège-i klerikushoz

Megengedi, hogy a kánoni órákat és miséket egyedül, vagy egy általa megválasztott társal egyútt, bárhol, bármelyik egyházban elvégezhesse.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. A bal margón a regisztrum lejegyzőjével megegyező kéz írásával: *A[ntonius] Gra[ti]adei*.⁶⁰ ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 457v.

Dilecto filio Io[anni] Transilvan[o] clerico Leodien[sis] diocesis

Dilecte etc. Votis tuis in hac parte favorabiliter annuentes tibi, ut horas canonicas diurnas pariter et nocturnas ac missas et alia divina officia, quotiens tibi placuerit,^a solus vel cum uno socio aut familiare presbitero seu clerico per te pro tempore eligendo, quoad vixeris, secundum usum et consuetudinem Romane Ecclesie extra tamen chorum, in quibus et pro tempore interesse contigerit, dicere et recitare libere et licite valeas, nec ad alium usum seu consuetudinem super hoc observandum etiam ratione quoruncunque beneficiorum ecclesiasticorum in diversis forsán diocesibus per te nunc et pro tempore obtentorum et obtinendorum tenearis, neque ad id a quoquam invitatus compelli possis, auctoritate apostolica tenore presentium de speciali gratia indulgemus. Non obstantibus apostolicis ac in provincialibus et sinodialis conciliis editis generalibus vel specialibus constitutionibus et ordinationibus necnon ecclesiarum, in quibus beneficia huiusmodi forsán fuerint, cum iuramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Rome, die 23 Februarii 1524, anno primo. Fer[dinandus] de Acre⁶¹

^a A szó a kéziratban tévesen: ‘*pacuerit*’.

⁶⁰ Antonio Graziadei, secretarius apostolicus (1509–1528, 1529–1538). Vö. FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 286.

⁶¹ Ferdinandus de Acre, scriptor brevium (1520–1524). Vö. FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 322.

33•

Róma, 1524. február 24.

VII. Kelemen pápa Sztmári György esztergomi érsekhez

XXII. János pápa egykor a hozzá forduló ferencesek kérésére meghagyta a bragai érseknek, a mondoñedói és a leóni püspöknek, hogy a ferences rend ellen jogtalanságokat elkövetőket – bármilyen jogállásúak legyenek is azok – sújtsák egyházi büntetéssel VIII. Bonifác pápa rendelkezéseit figyelembe véve. A magyar obszerváns ferences rendtartomány a rend e régi szokását figyelembe véve azt kérte, hogy a nagy távolság miatt ruházza fel ilyen kiváltsággal az esztergomi érseket vagy megbízottait is.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány két, egymáshoz illesztett szalagon. A bal oldali szalag tetején áthúzva: *Clemens papa VII.*, alatta más kéz írásával: *Venerabili fratri archiepiscopo Istregonien[si]*, a jobb felső sarokban: '139'. A bréve végén Lorenzo Pucci saját kézírásával: *L[Laurentius] cardinalis Sanctorum 4or. Reverendissimus cardinalis de Valle,*⁶² *quod orator frater Iobá[m]jes Baptista de Luggeas de Araceli ex parte fratris Andree de Manarris.* A hátoldalon középen: *Pro fratribus minorum de observantia provincie Hungarie Salvatoris. 26. Februarii 1524. Cum Io[annes] papa XXII dederit Bracharen[sem], Midonien[sem] ac Legionen[sem] episcopos, conservatores ordinis,³ sanctitas vestra propter longinquitatem retineret^b conservatoris, deputat archiepiscopum Strigonien[sem], conservatorem ordinis, loco dictorum episcoporum, quodque citatis citandis vident litteras a posteris concessas et^c ipsi surrepticias fuerint,^d revocet fratres ad ordinem ipsam. Sanctorum IIII misit.* Alatta: *Auscultata Am. Ta.* A jobb alsó sarokban: *Registrata fo. 108.* ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 143^{rv}, n. 196. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 303^v–305^v, n. 195. ED.: WADDING, *Annales*, XVI, 564–566, n. 2; THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 634–635, n. 828. (a másolatról)

CIT.: TÓTH SZABÓ, *Sztmári György*, 266.

‘Clemens papa VIIe Venerabilis^f frater, salutem. Dudum siquidem felicitis recordationis Iohanni pape XXII, predecessori nostro pro parte tunc ministri generalis et fratrum ordinis minorum exposito, quod ipsi a nonnullis, qui nomen Dei in vanum recipere non formidabant, diversis et gravibus iacturis, iniuriis, violentiis et molestiis in diversis mundi partibus extra regnum Francie affligebantur, idem^g predecessor eorundem ministri et fratrum providere quieti et malignorum conatibus obviare volens, tunc archiepiscopum Bracharen[sem] et Mittidonien[sem]^h ac Legionen[sem] episcopos, eis in conservatores et iudices deputavit, eisque mandavit, quatenus eisdem ministro et fratribus efficacis defensionis presidio assistentes non permetterent eosdem a predictis vel quibusvis aliis indebite molestari, vel eisdem damna, iniurias, violentias et molestias irrogari, facturi eisdem ministro et fratribus, cum ab eis vel procuratore aut procuratoribus eorum requisiti forentⁱ de predictis et aliis personis quibuslibet, de quibuscunque molestiis et damnis tunc et in futurum illatis, in illis videlicet, que iudicalem requirerent indaginem, de plano summarie, sine strepitu et figura iudicii, in aliis vero, prout qualitas negotiorum ^{id} exigeret,^j iustitie complementum, molestatore, presumptore et iniuriatore^k huiusmodi, necnon contradictores quoslibet et rebelles, cuiuscunque dignitatis, status,^l gradus, ordinis et condicionis essent, etiam si pontificali prefulgerent dignitate, quantumcunque et quotiescunque expediret, per censuram ecclesiasticam apellatione postposita compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus foret,^m auxilio brachii secularis, cum derogatione constitutionis felicitis recordationis Bonifacii pape VIII etiam predecessoris nostri, tunc sui ac aliis clausulis etⁿ facultatibus

⁶² Andrea della Valle (1463–1534) bíboros (1517–1534), a ferences rend protektora, camerarius S. Collegii (1524–1526). Vö. HC III, 15.

in forma in quinterno Cancellarie Apostolice annotata^o contentis, tunc expressis, prout in eiusdem Iohannis predecessoris^p litteris desuper confectis plenius continetur, quarum tenores, ac si de verbo ad verbum presentibus insererentur, hic^q pro sufficienter expressis haberi volumus. Cum autem, sicut exhibita nobis nuper pro parte dilectorum filiorum moderni ministri provincialis, custodum, guardianorum et fratrum eiusdem ordinis minorum regularis observantie nuncupatorum ^rprovincie Hungarie Salvatoris [petitio continebat]^s ^tiuxta morem dicti ordinis^t ipsi propter locorum^r longinquam distantiam archiepiscopum et episcopos, conservatores predictos pro singulis eorum querelis commode adire nequeant, cupiantque pro eorum faciliori commoditate te eis ^ununc et^u pro tempore existentibus ministro, ^vcustodibus, guardianis et^v fratribus dicte provincie, ac eorum cure et visitationi etiam pro tempore commissis dilectis in Christo filiabus, sororibus domorum tertii ordinis Sancti Francisci in conservatorem et iudicem loco^v ^xprimo dictorum^x conservatorum et iudicum deputari et surrogari, et propterea pro dictorum ministri provincialis, custodum,^y guardianorum et fratrum ac sororum huiusmodi parte nobis fuit supplicatum, quatenus eis ^zsuper hiis^z de opportuno remedio providere de benignitate apostolica dignemur. Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati, fraternitati^{aa} tue per presentes committimus et mandamus, quatenus per te vel alium seu alios, etiam si sint extra loca, in quibus deputatus^{bb} conservator et iudex existis, eisdem ministro provinciali, custodibus, guardianis et fratribus provincie^{cc} Hungarie Salvatoris,^{dd} ac sororibus huiusmodi efficacis defensionis presidio assistens facias eos quibuscunque gratiis, privilegiis, libertatibus, exemptionibus et aliis immunitatibus et indultis apostolicis hactenus concessis, et imposterum quomodolibet concedendis pacifice gaudere, non permittens eos^{ee} a predictis vel quibusvis aliis molestatoribus, ^{ff}iniuriatoribus et violatoribus presentibus et futuris, quovis quesito colore quomodolibet^{ff} indebite molestari, ^{gg}seu etiam perturbari, eosque eorumque iura, privilegia, exemptiones, aliasque immunitates et facultates, necnon omnia et singula clausulas et indulta, et in eis contenta quecunque tuearis ac defendas, illaque observari facias,^{gg} ac alias ad executionem earum litterarum Iohannis predecessoris^{hh} huiusmodi procedas in omnibus et per omnia, perinde ac si littere ipseⁱⁱ tibi directe fuissent. Et insuper omnia et singula rescipta et litteras apostolicas quibusvis apostatis seu fratribus dicti ordinis ad alios ordines^{jj} translatis seu transferendis seu vagantibus concessa et concedenda, aut^{kk} concessas et concedendas videas, et summa cum diligentia examines, citatis et vocatis, quorum interest, et quatenus illa vel illas surrepticia vel surrepticias inveneris, eosdem fratres ad ordinem predictum revoces, districtius ^{ll}inhibendo ac precipiendo^{ll} generali, provincialibus, et aliis prioribus et fratribus heremitarum Sancti Pauli et heremitarum Sancti Augustini ordinum,^{mmm} ne pretextu cuiusvis privilegii apostolici aliquos ordinis minorum et observantie predictorum professores in eorum domibus, aut aliis locis recipere presumant, et si quosⁿⁿ receperint, eos^{oo} infra competentem terminum eis per te prefigendum ad dictum ordinem remittant, contradictores, ^{pp}molestatores, perturbatores, inquietatores quoslibet et rebelles per ^{qq}cenfuras ecclesiasticas^{qq} et alia opportuna iuris remedia, appellatione postposita compescendo,^{pp} invocato ^{rr}etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis.^{rr} Non obstantibus eiusdem Bonifacii predecessoris^{ss} ^{tt}etiam de una et de duabus dietis, dummodo aliquis vigore presentium ultra tres dietas non trahatur,^{tt} ac aliis apostolicis constitutionibus et or-

dinationibus, ^{uu}ac dicti ordinis iuramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus ac quibusvis privilegiis, et indultis ac litteris apostolicis etiam mari magno nuncupatis, in contrarium quomodolibet ^{vv}forsan hactenus concessis, confirmatis et innovatis et imposterum quomodolibet ^{vv}concedendis, quibus illorum tenores pro sufficienter expressis habentes specialiter et expresse derogamus, necnon omnibus illis, que dictus Iohannes predecessor in dictis ^{ww}suis litteris voluit non obstare, ^{uu}ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XXVI^{xx} Februarii MDXXIII, ^{yy}anno primo.^{yy}

Evangelista^{zz63}

^a Utána kihúzza: 'nunc'. ^b Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d Utána kihúzza: 'cogat fratres'. ^{e-e} Más kéz írásával, utólag beírva. ^f Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'Dilecte'. ^g A szó WADDINGnál: 'ideo'. ^h A szó WADDINGnál: 'Mindoniensem'. ⁱ A szó THEINERNél: 'fuerint'. ^{i-j} WADDINGnál: 'requireret'. ^k A szó WADDINGnál: 'iniuratores'. ^l Utána kihúzza: 'et', a szó WADDINGnál szerepel. ^m A szó a másolatban és THEINERNél: 'fuerit'. ⁿ A szó a másolatban és THEINERNél: 'ac'. ^o A szó a másolatban és THEINERNél: 'annotatis'. ^p A szó THEINERNél: 'predictis'. ^q A szó WADDINGnál: 'bis'. ^r E helyütt WADDINGnál: 'iuxta morem ordinis provincie Hungarie Salvatoris petio continebat, ob'. ^s Kiegészítés THEINER és WADDING alapján. ^{t-t} Lapszéli beszúrás. ^{u-u} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'necnon'. ^{v-v} WADDINGnál hiányzik. ^w Előtte a másolatban és THEINERNél: 'et'. ^{x-x} THEINERNél: 'predictorum'. ^y A szó WADDINGnál hiányzik. ^{z-z} WADDINGnál hiányzik. ^{aa} A szó lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'discretioni'. ^{bb} A szó WADDINGnál: 'deputus'. ^{cc} A szó a másolatban és THEINERNél is: 'pro tempore'. ^{dd} A szó lapszéli beszúrás, WADDINGnál hiányzik. ^{ee} A szó WADDINGnál hiányzik. ^{ff} WADDINGnál hiányzik, helyette: 'etc.'. ^{gg} WADDINGnál hiányzik, helyette: 'etc.'. ^{hh} A szó THEINERNél: 'predicti'. ⁱⁱ A szó helyett WADDINGnál: 'predicte'. ^{jj} E szó THEINERNél hiányzik. ^{kk} WADDINGnál a szó után még: 'alias'. ^{ll-ll} WADDINGnál: 'inbibentes ac precipientes'. ^{mmm} A szó WADDINGnál hiányzik. ⁿⁿ A szó WADDINGnál: 'eos'. ^{oo} A szó WADDINGnál hiányzik. ^{pp-pp} WADDINGnál hiányzik, helyette: 'etc.'. ^{qq-qq} A másolatban és THEINERNél: 'censuram ecclesiasticam'. ^{rr-rr} WADDINGnál hiányzik, helyette: 'etc.'. ^{ss} A szó THEINERNél: 'predictis'. ^{tt-tt} WADDINGnál hiányzik, helyette: 'etc.'. ^{uu-uu} WADDINGnál hiányzik, helyette: 'etc.'. ^{vv-vv} E szövegrész THEINERNél hiányzik. ^{ww} A szó THEINERNél hiányzik. ^{xx} Az üresen hagyott helyre utólag a korrekciót végző kéz írásával; WADDINGnál: 'ante penultima'. ^{yy-yy} WADDINGnál hiányzik. ^{zz} Saját kezű aláírás.

34.

Róma, 1524. március 1.

VII. Kelemen pápa az esztergomi káptalanhoz

1523. november 30-án kelt brévéjében a káptalant egyházi büntetésben részesítette, mivel Filippo Sergardi pápai notárius és az Apostoli Kamara klerikusa számára a közötté és a káptalan között született megállapodás értelmében az esztergomi székesegyházban lévő Szűz Mária-kápolna jövedelméből származó 500 magyar forint összeget nem fizették ki, és emiatt a sértett a Római Kúriában pert indított. A büntetesként kirótt *interdictumot* II. Lajos magyar király kérésére négy hónapra felfüggesztette, amihez a király – akinek kérését a Szentszékhez küldött követe, Brodarics István tolmácsolta – a megegyezés elhúzóódása miatt most újabb hat hónap haladékat kér, amelyhez ezúton beleegyezését adta.

Orig.: Hártya, eredeti bréve. A külzetén: 'Dilectis filiis capitulo et canonicis ecclesie Strigoniensis'. Mellette vörös viaszba nyomott gyűrűspecstét töredéke. Alatta újkori tartalmi ismertetés. PL Esztergomi székeskáptalan magánlevéltára, Acta radicalia, Lad. 44, fasc. 10, n. 8. [MNL OL DF 237395]

⁶³ Evangelista Tarasconi.

CLEMENS PAPA VIIIS

Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem. Nuper per quasdam alias litteras nostras in forma brevis sub data ultima die Novembris proxime preteriti ad vos directas omnes et singulas censuras ecclesiasticas, quibus vos ad instantiam dilecti filii magistri Philippi de Senis⁶⁴ notarii nostri et Camere Apostolice clerici, pretextu cuiusdam concordie seu conventionis alias inter vos et ipsum Philippum vigore certi instrumenti publici desuper confecti sub penis et censuris in eodem instrumento contentis, ut asseritur, inite ob non solutionem quingentorum florenorum Ungarorum occasione quorundam fructuum seu proventuum capelle ad honorem Beatissime Marie Virginis ad latus ecclesie vestre Strigoniensis fundate, super qua idem Philippus in Romana Curia litigando rem iudicatam pro se et contra vos ac singulares personas vestri capituli reportaverat, debitorum fueratis utcunque irretiti, ad supplicationem carissimi in Christo filii nostri Ludovici Ungarie et Boemie regis illustris ad quatuor menses a dicta die ultima Novembris computandos relaxavimus, et ab illis realiter absolvimus et absolutos fore nuntiavimus, ac interdictum ecclesiasticum, si quod in dicta vestra vel quibusvis aliis ecclesiis seu locis forsitan propterea impositum fuisset, ad eosdem quatuor menses ita, ut per vos ibi misse et alia divina officia absque alicuius censure seu pene incursionis metu celebrari et ecclesiastica sacramenta Christifidelibus ministrari et ab eisdem percipi possent, suspendimus, vosque, quoad premissa, ad pristinum statum, in quo ante censurarum predictarum fulminationem eratis, restituimus et reposuimus, prout in dictis litteris nostris plenius continetur. Cum autem, sicut idem Ludovicus rex nobis per suum oratorem ad nos et Sedem Apostolicam destinatum⁶⁵ exponi fecit, concordia, que inter vos et eundem Philippum sperabatur, secuta non extiterit, et desideret ipse Ludovicus rex terminum predictorum quatuor mensium, infra quem adhuc estis, ad alios sex menses a lapsu dictorum quatuor mensium computandos, ita, ut interim concordia predicta terminetur, prorog[are],^a nos ipsius regis pio desiderio annuere volentes, dictum terminum quatuor mensium ad alios sex menses a fine predictorum quatuor mensium computandos auctoritate apostolica tenore presentium prorogamus, ac illis durantibus vos ab eisdem censuris et penis absolvimus, ac interdictum predictum relaxamus, eisdem modo et forma ac condicionibus in dictis litteris nostris appositis. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die primo Martii MDXXIII, pontificatus nostri anno primo.

Be[enedictus] electus Cremonen[sis]^b ⁶⁶

^a Kiszakadva. ^b Saját kezű aláírás.

⁶⁴ Filippo Sergardi (1466–1536) clericus Camerae Apostolicae (1502–1534), secretarius apostolicus (1505–1526), győri, pécsi és esztergomi kanonok. Vö. FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 435. (1984 és 1985 is!); KÖBLÖS, *Egyházi középélet Mátyás és a Jagellók korában*, 438–439; FEDELES, *A pécsi székeskáptalan*, 442. A perről lásd KÖRMENDY, *A jogtudó magyar értelmiség és a Curia Romana*; SOLYMOSI, *Az esztergomi székeskáptalan jegyzőkönyve*, 22; legújabbán NEMES, *Magyarország kapcsolatai*, 492–493, 499–501.

⁶⁵ Brodarics István.

⁶⁶ Benedetto Accolti.

35.

Róma, 1524. március 4.

VII. Kelemen pápa Lorenzo Campeggio bíboros legátushoz

Kérdezi, hogy a Tommaso de Vio bíboros, korábbi legátus által a budai Fuggerek faktorátusnál elhelyezett 15 000 dukát aranyban van-e vagy magyar pénzben, ugyanis úgy tudja, hogy elődje, VI. Adorján pápa egy nagyobb összeget a Fuggereknél már beváltott. Ha az összeg dukátban van, bízta meg Giovanni Antonio Burgio nunciust, hogy ha ő talál olyan kereskedőt vagy bankot, ahol egy dukátot 135 új magyar dénárért váltanak, annál helyezze el, felhasználását pedig a legátus belátására bízta.

ORIG.: Papír, eredeti, javított fogalmazvány. A lap tetején: *cardinali Campeggio super XV^m ducatis*. A hátlapján: *Sanctissimus dominus noster perlegit*, alatta más kéz írásával: *Videt*. Alatta: *Anno primo 1524. 4 Martii. Cardinali Campeggio super XV^m ducatis commutandis pro Barone Burgii*. ASV Arm. XL., vol. 6, fol. 153^rv, n. 208.

COP.: 17. századi másolat: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 319^rv, n. 207.

Quoniam^a nostra nihil vel parum interesse arbitramur, an^b quindecim mille ducati ^cper dilectum filium nostrum, cardinalem Sancti Sixti⁶⁷ legatum^c penes Fucheros Bude nostro iussu depositi ^det ad tuam iussionem erogandi^d in auro sint, an in^e Hungaricali moneta, quum militibus in ipsa moneta persolvi possit, et hac monetali ratione fuerit cum Fucheris ipsis per felicitis recordationis Adrianum papam VI, predecessorem nostrum ^fhec et maior summa^f cambiata. Idcirco circumspectioni tue committimus per presentes, ut si dilectus filius Io[annes] Ant[oni]us Pulleo Baro Burgij, quem in Hungariam nuntium nostrum remittimus, sibi^g dictorum Fucherorum vel aliorum idoneorum mercatorum seu banchi^h ⁱcedulam depositi proⁱ ducatis quindecim mille huiusmodiⁱ ad rationem centumtrigintaquinque denariorum monete Hungaricalis pro quolibet ducato assignaverit, tunc eidem Io[anni] Ant[oni]o Baroni, nuntio nostro de dictis XV milibus ducatis in auro depositis ad libitum suum^t disponere permittas, ut illud plus valoris ab auro ad monetam in utilitatem ipsius nuntii nostri cedat,^l quo^m suum munus commodius ⁿet decentiusⁿ exequi possit. Datum etc. III^a Martii 1524, anno primo.

^a Utána kihúzza: *'nihil'*. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'et bimc'*. ^{c-c} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: *'qui ad tuam dispositionem'*. ^{d-d} Lapszéli beszúrás. ^e Utána kihúzza: *'monet'*. ^{e-f} Lapszéli beszúrás. ^g Utána kihúzza: *'vel eosdam'*. ^h Utána kihúzza: *'cedulam dispositi pro'*, fölötte kihúzott, részben kiszakadt sorközi beszúrás: *'[...] quam habes'*. ⁱ⁻ⁱ Sorközi beszúrás. ^j Utána kihúzza: *'tibi'*. ^k A szó sorközi beszúrás. ^l Utána kihúzza: *'et'*. ^m A szó lapszéli beszúrás. ⁿ⁻ⁿ Sorközi beszúrás.

36.

Róma, 1524. március 11.

VII. Kelemen pápa a magyarországi obszerváns ferences rendtartományhoz

Néhai Bakócz Tamás bíboros, esztergomi érsek X. Leó pápa bullája értelmében a veszprémi egyházmegyében lévő Körmend ágostonos szerzeteseit elbocsátotta, és helyükre obszerváns ferences szerzeteseket hívott. Mivel azonban a leromlott ház felújítására lehetőségük nem volt, ezért a bíboros halála után gyakran kérték tőle, hogy a kolostort elhagyhassák, és a rend más kolostorába távozhassanak, amit most engedélyez.

⁶⁷ Tommaso de Vio bíboros.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve. A külzetten: *'Dilectis filiis ministro provinciali ac custodiibus et guardianis ordinis minorum regularis observantie provincie Ungarie Salvatoris nuncupate'*. Mellette vörös viaszba nyomott pápai gyűrűpecsét nyoma. Alatta rövid, 18. századi tartalmi ismertetés. MFL Mohács előtti oklevelek gyűjteménye, n. 107. [MNL OL DF 27561.] Ed.: ETE I, 124–125, n. 127.⁶⁸

CLEMENS PAPA VIIS

Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem. Exponi nobis nuper fecistis, quod alias bone memorie Thomas tituli Sancti Martini in Montibus presbiter cardinalis Strigoniensis⁶⁹ postquam ipse tunc in humanis agens fratres ordinis heremitarum Sancti Augustini tunc in domo seu loco de Kermend Wesprimiensis diocesis nuncupato degentes vigore quarundam litterarum felicitis recordationis Leonis pape XI¹, predecessoris nostri ab eadem domo amoveri, ac fratres vestri ordinis in ea sub certis penis et censuris ecclesiasticis introduci procuraverat, domum ipsam vetustate dirutam decenter instaurare, et ad omnimodam integritatem cum omnibus officinis pro usu vestro necessariis reducere promisit. Tamen prefato Thoma cardinali aliis forsán maioribus negotiis impedito seu morte preventivo domus ipsa diruta et imperfecta conspicitur magno cum vestri ordinis et provincie predictorum onere divinique cultus diminutione. Quare, cum ad ipsam domum instaurandam vobis non suppetant facultates, et vos, qui eam modo premissis recepistis, non speratis etiam per dominum in temporalibus dicti loci, qui post mortem prefati Thome cardinalis sepius a vobis requisitus fuit, instaurandam fore, nobis humiliter supplicari fecistis, ut vobis domum eandem dimittendi licentiam concedere ex benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur vestre regularis observantie commoda et profectum summopere affectantes huiusmodi supplicationibus inclinati, devotioni vestre domum predictam et quecunque alia in eadem provincia consistentia vobis incommoda et onerosa loca in ordinariorum seu dominorum eorundem locorum manibus libere dimittendi, et illorum fratres ad aliquas alias domos ordinis et provincie predictorum cum bonis et ecclesiasticis ornamentis quibuscunque tam inibi existentibus, que tamen privatos non habeant dominos, quam per vos illuc delatis transeundi pie memorie Bonifacii⁷⁰ pape VIII, etiam predecessoris nostri prohibente loca vestra semel recepta deserere et aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac domorum et ordinis predictorum iuramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus ceterisque contrariis nequaquam obstantibus, apostolica auctoritate tenore presentium omnimodam licentiam concedimus et facultatem. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XI Martii MDXXIII, pontificatus nostri anno primo.

B[enedictus] electus Cremonensis⁷⁰

^a Saját kezű aláírás.

⁶⁸ Az előzményekről lásd ERDÉLYI, *Egy kolostorper története*; ERDÉLYI, *The Register of a Convent Controversy*.

⁶⁹ Erdődi Bakócz Tamás győri (1486–1493), egri (1493–1497) püspök, esztergomi érsek (1497–1521), bíboros (1500–1521), konstantinápolyi pátriárka. Vö. HC II, 83, 167, 242, III, 7, 304; FRANKÓI, *Erdődi Bakócz Tamás*; HORVÁTH RICHÁD, *Bakócz IV. Tamás*, Esztergomi érsekek, 228–232.

⁷⁰ Benedetto Accolti.

37.

Róma, 1524. március 21.

VII. Kelemen pápa Grangyai Péter zágrábi olvasókanonokhoz
és Gergely zágrábi püspöki helynökhöz

Elrendeli, hogy a Wyerkolrcz-i János pécsi egyházmegyes áldozópap által beadott, és általa jóváhagyott kérvényt annak tartalma szerint hajtsák végre.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 386v.

Commissio cause pro Io[anni] de Wyerkolrcz presbitero Quinqueecclesien[si].

Dilectis filiis, lectori ecclesie Zagabrien[is]^a et vicario venerabilis fratris episcopi Zagabrien[is]^b in spiritualibus generali vel eorum alteri.

Dilecti etc. Mittimus etc. Datum Rome, die 21 Martii 1524, anno I^o.

^a Sic! ^b Sic!

38.

Róma, 1524. március 22.

VII. Kelemen pápa Mihály milkói püspökhöz
és Lukács erdélyi kanonokhoz

Elrendeli, hogy a Máté erdélyi egyházmegyes áldozópap által beadott, és általa jóváhagyott kérvényt annak tartalma szerint hajtsák végre.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 386r.

Commissio cause super iniuriis pro Matheo presbitero Alben[si] Transiluan[e].

Venerabili fratri episcopo Milchouien[is]⁷¹ in villa Vadihid⁷² Alben[is] Transiluan[e] commoranti et dilecto filio Luce canonico ecclesie Alben[is] Transiluan[e] vel eorum alteri.

Venerabilis etc. Mittimus etc. Datum Rome, die 22 Martii 1524, anno I^o.

⁷¹ Mihály (1518–1523) milkói püspök. (1518. febr. 18. MNL OL DF 286624. és 292006.; 1523. okt. 30. MNL OL DF 286671.)

⁷² Váldhid (*Valchid, RO*).

39.

Róma, 1524. március 22.

VII. Kelemen pápa Grangyai Péter zágrábi olvasókanonokhoz
és Gergely zágrábi püspöki helynökhöz

Elrendeli, hogy a János, a pécsi egyházmegyében lévő Tamási plébánosa által beadott, és általa jóváhagyott kérvényt annak tartalma szerint hajtsák végre.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 386r.

Commissio cause super quadam cessione pro Io[anne] plebano ecclesie de Thamash Quinqueecclesien[sis] diocesis.

Dilectis filiis, lectori ecclesie Zagabrien[sis]^a et vicario venerabilis fratris episcopi Zagabrien[sis]^b in spiritualibus generali vel eorum alteri.

Dilecti etc. Mittimus etc. Datum Rome, die 22 Martii 1524, anno I^o.

^a Sic! ^b Sic!

40.

Róma, 1524. március 23.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Úgy értesült, hogy a lutheri tanokat követők által elűzött eislebeni(!) püspököt székébe vissza kívánja helyezni, valamint korábbi hatalmát és jogait helyre kívánja állítani. Áldását adja a király szándékaira és további hasonló tettekre ösztönzi.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacobo Sadoletto⁷³ kézírásával. A lap tetején: 'Regi Ungarie', a jobb felső sarkában írásával: '74', alatta: '48'. ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 66r. ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: 'Regi Ungarie', a jobb felső sarkában: '113', a jobb alsó sarokban: '98'. A lap alján más kéz írásával: 'Non fuit missum'. A fol. 169v oldall tetején: 'Minuta brevis rege Ungarie, quod non fuit missum'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 168r; 169v. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 636, n. 829. (ORIG.-ről) REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 189, n. 1117.

Carissime in Christo fili noster.^a Quod a serenitate tua factum esse accepimus, ut venerabilem fratrem N.^b ecclesie Isleuiensis⁷⁴ episcopum et pastorem impiorum hominum, qui Lutheranis opinionibus depravati sanctos^d et electos^d Dei persequuntur, factione expulsum ad ecclesiam suam restituendum curaveris, illique auctoritatem et dignitatem pristinam reddideris, commendamus^e in eo plurimum cum Domino virtutem et pietatem tuam, que a suorum maiorum catholicis mentibus non degenerans similem gloriam defense vere religionis expetivit, neque tamen aliud a te expectavimus, nec nostra vetus et

⁷³ Jacopo Sadoletto (1477–1547) pápai titkár, carpentrasi püspök (1517–1535), bíboros (1537–1545). Vö. HC III, 24 és 154; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 358; DOUGLAS, *Jacopo Sadoletto*.

⁷⁴ A helynév nyilvánvalóan téves, ugyanis *civitas Isleuiensis*-nek a szászországi Eislebent, Luther Márton szülővárosát nevezték.

bona de te opinio alienum quicquam tanta religione et constantia nobis unquam pollicita est, cui etsi gratie a Deo optimo maximo referende sunt, in cuius honorem hoc abs te factum est, et ad salutem fidelium elaboratum, nos etiam tamen hac eadem de re agimus serenitati tue gratias, opusque ita sanctum et salutare, gratum acceptumque summo ^f[Deo, nobis]^f quoque ipsis et Sedi Apostolice, cui divino consilio^g presumus,^h iucundissimum accidisse profiteamur, [serenitatem]ⁱ tuam in Domino adhortantes, ut similium operum quotidianam laudem eamque perpetuam tibi ^j[comparans eos, qui]^j in sinceritate fidei constantes sese hereticis et perniciosis erroribus non patiuntur inquinari, tu ^k[quoque pro tue]^k regie auctoritatis potentia ab eorundem ^limpiorum hominum^l persecutionibus prestes, et^m tueare ⁿ[immunes ac]ⁿ liberos, in quo cum tui nominis eximia laude Dei quoque omnipotentis honor, et animi nostri letitia ^o[ac memor]^o grataque erga te voluntas coniuncta futura est. Datum.^p

^a Utána THEINERNÉL még: 'salutem etc.'. ^b THEINERNÉL: 'nostrum'. ^c THEINERNÉL 'Isleiviensis'. ^{d-d} ORIG.₁: sorközi beszúrás. ^e THEINERNÉL: 'commendavimus'. ^{f-f} ORIG.₁: kiszakadt, ORIG.₂-ből pótolva. ^g A szó THEINERNÉL: 'auxilio'. ^h ORIG.₁: utána kihúzza: 'damna et'. ⁱ ORIG.₁: a szó kiszakadt, ORIG.₂-ből pótolva. ^{j-j} ORIG.₁: kiszakadt, ORIG.₂-ből pótolva. ^{k-k} ORIG.₁: kiszakadt, ORIG.₂-ből pótolva. ^{l-l} A ORIG.₂-ben és THEINERNÉL: 'hominum impiorum'. ^m ORIG.₁: utána kihúzza: 'tueare'. ⁿ⁻ⁿ ORIG.₁: kiszakadt, ORIG.₂-ből pótolva. ^{o-o} ORIG.₁: kiszakadt, ORIG.₂-ből pótolva. ^p ORIG.₁-ben utána még más kéz írásával: 'Rome, XXIII. Martii 1524, anno primo.'

41.

Róma, 1524. április 8.

VII. Kelemen pápa Kaplonyi László Esztergom-szentgyörgymezei préposthoz, a prépostság olvasókanonokjához és Nyási Demeter esztergomi érseki helynökhöz

Elrendeli, hogy a Stredo Gáspár váci örkanonok által beadott, és általa jóváhagyott kérvényt annak tartalma szerint hajtsák végre.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. ASV Dat. Ap., Brev. Lat. vol. 9, fol. 429r.

Commissio cause pro Gaspare de Stredo custode ecclesie Vacien[sis] per signatura. A[n-tonius] de Burgos.⁷⁵

Dilectis filiis, preposito⁷⁶ et lectori ecclesie Sancti Georgii et vicario venerabilis fratris episcopi^a Strigonien[sis] in spiritualibus generali vel eorum alteri.

Dilecti etc. Mittimus etc. Datum Rome, die 8 Aprilis 1524, anno I^o.

^a Sic!

⁷⁵ Antonius de Burgos (1455–1525) referendarius apostolicus (1514–1525, domesticus 1523–1525). Vö. FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 284.

⁷⁶ Kaplonyi László (1524–1528) Esztergom-szentgyörgymezei prépost, SOLYMOSSI, *Az esztergomi székeskáptalan jegyzőkönyve*, 155, 161–162, 167. (KOLLÁNYI, *Eszteromi kanonokok*, 129. csak 1526-tól tünteti fel prépostként.)

42.

Róma, 1524. április 23.

VII. Kelemen pápa az erdélyi préposthoz,

Ralchele Simon erdélyi kanonokhoz és Tordai Pál erdélyi püspöki helynökhöz

Elrendeli, hogy a Rechdorffer Nicasius szebeni laikus által beadott, és általa jóváhagyott kérvényt annak tartalma szerint hajtsák végre.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 510v.

Commissio cause pro Nicasio Rechdorffer de Cibineo laico Milkouien[s].

Dilectis filiis, preposito et Simoni Ralchele canonico ecclesie Alben[sis] Transiluan[e] ac vicario venerabilis fratris episcopi Alben[sis] Transiluan[e]⁷⁷ in spiritualibus generalis⁷⁸ vel^a eorum alteri.

Dilecti etc. Mittimus etc. Datum Rome, die 23 Aprilis 1524, anno I^o.

^a Utána kihúzva: 'et'.

43.

Róma, 1524. május 18.

VII. Kelemen pápa Várdai Ferenc erdélyi püspökhöz

Azt a kétszáz forintot, amelyet néhai Lászlai János telegdi főesperestől a címzett egykor kölcsön vett, és amit a főesperes végrendeletében lelki üdvéért a Szent Péter bazilika templompénztárára hagyott, a török elleni harc költségeire való tekintettel elengedi, és a hátramaradó összeg felől – melyből a püspök 65 forintot már kifizetett – nyugtatja.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bére. A hátoldalán jobb oldalt vörös viaszba nyomott pápai gyűrűspecset nyoma. A külteten: *Venerabili fratri Francisco episcopo Transiluanen[s]i*. MNL OL DL 82653. (Zichy család zseléi levéltára).

CIT.: LAKATOS, *Kálnai Imre*, 424; LAKATOS, *The Papacy's Policy*, 176.

CLEMENS PAPA VII^S

Venerabilis frater, salutem et apostolicam benedictionem. Cum, sicut accepimus, quondam Ioannes Lazo,⁷⁹ dum in humanis ageret, archidiaconus Tylegdien[sis] ecclesie tue Transiluanie pro nonnullis causis urgentibus etiam fidei fraternitati tue summam ducentorum florenorum mutuo concessisset, idemque Ioannes, antequam ex vita discederet eadem summa sibi non restituta, illam fabrice Sancti Petri de Vrbe pro refrigerio anime sue in sua ultima voluntate inter alia legaverit, ut in ipsius testamento latius contineri

⁷⁷ Várdai Ferenc (1474 k.–1524) erdélyi püspök (1514–1524). Vö. HC III, 100; KÖBLÖS, *Egyházi közlépréteg Mátyás és a Jagellók korában*, 375–376; VEKOV, *Egy erdélyi reneszánsz püspök*.

⁷⁸ Tordai Pál (1521–1526) erdélyi püspöki helynök (vicarius in spiritualibus). (1521. júl. 31. MNL OL DF 292014.; 1526. jún. 11. MNL OL DF 277802.)

⁷⁹ Lászlai János (1448 k.–1523) telegdi főesperes, római magyar gyóntató. Vö. MONAY, *A római magyar gyóntatók*, 55–58; TUSOR–NEMES, *Consistorialia Documenta Pontificia*, 29–32, n. 20.

dicitur. Tua autem fraternitas, cuius ecclesia in confinibus Turcarum existit, asserat dictam summam et longe maiorem pro fidei Christiane defensione se exposuisse et indes exponere in militum stipendiis, qui quotidianis T[urc]arum^a [incur]sionibus^b Domino adiuuante die noctuque resistunt, d[ubi]tat^c tamen a commissariis dicte fabrice super premissis molest[ari].^d Nos vero, quantum cum Deo possumus, cupientes indemnitati tue et tam pie menti dicti Ioannis Lazo in parte satisfacere, motu proprio et ex certa scientia volumus, ut cum ex dictis ducentis florenis sexagintaquinque commissario dicte fabrice persolueris, quos fraternitatem tuam dicto commissario soluisse ex relatione dilecti filii nostri, Ioannis Sanctorum Cosme et Damiani diaconi cardinalis de Saluiatis certiores facti sumus, de quibus sic solutis presentium tenore te liberamus et quietamus, residuum dicte summe tibi mutuante arbitrio tuo contra infideles eroges, si nondum erogaveris, super quibus tuam honeramus conscientiam, commutantes in hoc ultimam voluntatem prefati quondam Io[annis] Lazo. Mandantes motu et potestate similibus presentibus et pro tempore existentibus commissariis dicte fabrice ac quibuscunque aliis ultime voluntatis dicti Ioannis Lazo executoribus sub excommunicationis late sententie pena, ne te aut tuos successores et heredes ratione premissorum ullo unquam tempore molestent, inquietent aut perturbent. Decernentes irritum et inane, si secus super premissis scienter vel ignoranter a quoque quavis auctoritate in posterum contigerit attentari. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XVIII Maii MDXXIII, pontificatus nostri anno primo.

Be[nedictus] electus Cremonen[sis]^e 80

^a Kizsakadva. ^b Kizsakadva. ^c Kizsakadva. ^d Kizsakadva. ^e Saját kezű aláírás.

44.

Róma, 1524. május 20.

VII. Kelemen pápa Várdai Ferenc erdélyi püspökböz

Figyelmebe ajánlja familiárisát, Kálnai Imre telegdi főesperest, és kéri, gondoskodjon arról, hogy főesperessége jövedelméhez maradéktalanul hozzájuthasson.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai breve. Jobb oldalt vörös viaszba nyomott pápai gyűrűspécset nyoma. A külzeten: *Venerabili fratri episcopo Transiluanen[si]*. MNL OL DL 82655. (Zichy cs. zsélyi levéltára) CIT.: LAKATOS, *Kálnai Imre*, 424; LAKATOS, *The Papacy's Policy*, 176–177.

CLEMENS PAPA VII^S

[Venerabi]llis^a frater, salutem et apostolicam benedictionem. Dilectus filius E[mer]jicus^b Calnai archidiaconus Thelegdien[si]⁸¹ [...] cubiculariis et familiaribus nostris nobisque

⁸⁰ Benedetto Accolti.

⁸¹ Kálnai Imre telegi főesperes, a római magyar követség titkára (1522–1525). Vö. LAKATOS, *Kálnai Imre*; NEMES, *Magyarország kapcsolatai*, 490.

diligentem et fidelem operam navat. Quod cum ita sit, [...] visum^d est esse nostre in eum paterne benevolentie diligenter commendare fraternitati tue eius omnia negotia, que istic habet, illudque nominatim te hortari, velis curare et perficere, ut fructus archidiaconatus sui Thelegdien[sis], qui ei debentur, ei integre persolvantur, quo commodius apud nos tueri se possit. Itaque pergratum nobis facies, si tum in hac ipsa, tum in ceteris rebus, quantum poteris, poteris autem multum, Emerico familiari nostro nobisque grato nostra causa et commendatione commodabis. Quod, ut facias, fraternitatem tuam etiam atque etiam in Domino hortamur. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XX Maii MDXXIII, pontificatus nostri anno primo.

Be[nedictus] electus Cremonen[sis]^e ⁸²

^a Kizsakadva. ^b Kizsakadva. ^c Kizsakadva. ^d Kizsakadva. ^e Saját kezű aláírás.

45.

Róma, 1524. augusztus 4.

VII. Kelemen pápa Bucsei Illés hippói püspökhöz

Mária magyar királyné kérésére megengedi, hogy az első, püspökként bemutatott miséjén részt vevők, illetve a mise bemutatása napján a templomot felkeresők teljes bűnbocsánatot nyerhetnek.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap jobb felső sarkában kihúzva '444', alatta *Venerabili fratri Elie episcopo Ypponen[si]*, az alján Lorenzo Pucci bíboros kézírásával: *[...] et reverendissimus cardinalis de Saluatiis⁸³ regni protector petiit. L[Laurentius] Sanctorum 4or⁸. A hátulján '4 Augusti 1524. Pro Elia episcopo Ypponen[si]. Indulgentia plenaria interessentibus⁸ celebrationi⁸ in pontificalibus⁸ prime misse orationis coram regina Hungarie aut ea die ecclesiam, prout qua celebraverit,^d visitaverint. Sanctorum IIII videt, reverendissimus legatus misit⁷. ASV Arm. XL., vol. 7, fol. 35^{rv}, n. 449. COP.: 17. századi másolat. ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 68^{ov}–68^v; n. 444. (erősen rongált, szakadozott); Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 338–339., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 464–465. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 638, n. 833. (a másolatról)⁸⁴*

Venerabilis frater, salutem. Exigentibus meritis tue devotionis inducimur, ut illa tibi favorabiliter concedamus, que ad Christifidelium spiritualem consolationem et animarum ^e[salutem cedere] noscuntur. [Hinc est,]^e quod nos consideratione carissime in Christo filie nostre,^f Marie Ungarie regine illustris nobis super hoc humiliter supplicantis volentes illum honorem persone tue impendere, per quem salus animarum valeat provenire, fraternitati tue omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus vere penitentibus et confessis, qui celebrationi prime misse, quam coram ipsa regina in pontificalibus celebrationibus, devote interfuerint, etiam si^g quantumcunque remoti et propter populi multitudinem ecclesiam, in qua missam huiusmodi per te celebrari contigerit, ingredi nequeunt extra illam constituti fuerint, dummodo causam diligentie huiusmodi ibidem applicuerint, seu

⁸² Benedetto Accolti.

⁸³ Giovanni Salviati bíboros.

⁸⁴ Bucsei Illés királyi titkár (1517), csornai (1522) és leleszi prépost (1522–1526), hippói püspök (1523–1525). Vö. HC III, 210; KUBINYI, *A királyi titkárok*, 7–9; NEMES, *Magyarország kapcsolatai*, 497–498.

die celebrationis huiusmodi ecclesiam ipsam visitaverint, plenam omnium peccatorum suorum remissionem et indulgentiam auctoritate apostolica concedendi plenam et liberam eadem auctoritate tenore presentium facultatem elargimur, presentibus ^hpost celebrationem prime misse huiusmodi minime^h valituris. Datum ⁱRome, die IIII Augusti 1524, anno primo.¹

Evangelista⁸⁵

^a A szó sorközi beszírás, alatta kihúzza: 'in die'. ^b A szó vége javítva, eredetileg: 'celebrationis'. ^{c-c} Sorközi beszírás. ^d A szó javítva, eredetileg: 'celebrauerint'. ^{e-e} Kiszakadva, a másolatból csak az első és az utolsó szó olvasható, a fennmaradó két szó THEINERTŐL pótolva. ^f A szó sorközi beszírás. ^g THEINERNÉL 'etsz'. ^{h-h} Lapszéli beszírás, a szövegben kihúzza: 'pro una die dumtaxat'. ⁱ⁻ⁱ Más kéz írása. ¹ Sajat kezű aláírás.

46.

Róma, 1524. augusztus 4.

VII. Kelemen pápa Trepka András magyar királyi udvarmesterhez és név szerint felsorolt társaihoz

A hozzá kérvényező címzetteknek megengedi, hogy maguk választotta gyóntatójuktól teljes bűnbocsánatot nyerhessenek, továbbá hogy böjti és más tilalmas napokon orvosi tanácsra tojást, vaját és más tejterméket, valamint húst kis mértékben ehessenek. Ezenkívül megengedi bármelyik kérvényező felesége számára, hogy hat másik, általuk kiválasztott asszonnyal együtt prelátusok és rendi előjárók engedélye nélkül évente négyszer felkereshetnek bármilyen apácakolostort, továbbá *interdictum* ideje alatt hordozható oltáron házukban vagy bármely más egyházban szentmisét mondathatnak, illetve ez időben halottaikat is eltemettethetik.⁸⁶

ORIG.: Papír, eredeti, egy helyütt sérült, tisztázott fogalmazvány. A lap jobb felső sarkában kihúzza: '644'. Fol. 220v: '4 Augusti 1524. Pro Andrea Trepk magistro curie regis Hungarie et aliis novem eorumque uxoribus et liberis. Confessionale in forma et habent simile Leoni'. ASV Arm. XL., vol. 7, fol. 219r; 220rv, n. 673.

Clemens papa VII^s

Dilectis filiis, Andree Trepka sacre aule nostre Lateranen[sis] comiti palatino,^a regie maiestatis Hungarie magistro curie eiusque uxori Katherine, Andree de Thenchin, Ioanni Saijczlich, Stanis[lao]^b Stadinczki, Ioanni et Nicolao Grzegorzowski, Stanislao Chroberski et Alberto de Bithowicze, ^cIoanni seniori Tÿszerzskÿ^c Cracouien[sis] ^det Gneznen[sis]^d vel alterius diocesis coniugatis coniugandisque eorumque uxoribus et utriusque sexus liberis salutem et apostolicam benedictionem. Volentes devotioni vestre ea favorabiliter concedere, per que animarum vestrarum saluti oportune consulatur, vobis et vestrum cuilibet, ut aliquem idoneum presbiterum secularem aut cuiusvis ordinis regularem in vestrum possitis eligere confessorem, qui vita vobis comite ab omnibus et singulis excommunicationis, suspensionis, interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et penis a iure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, quibus pro tempore quomodolibet irretiti

⁸⁵ Evangelista Tarasconi.

⁸⁶ Trepka András magyar királyi udvarmester (1522–1526). Vö. FÖGEL, II. *Lajos udvartartása*, 49; NEUMANN, *A Korlátköviek*, 59–60, 63, 65.

fueritis, votorum quoque et iuramentorum ac ecclesie preceptorum transgressionibus, homicidii mentalis vel casualis incurso, manuum violent[arum in]^e personas ecclesiasticas iniectionibus, penitentiarum iniunctarum ^fin partem vel in totum^f omissionibus ac omnibus aliis vestris peccatis, criminibus et excessibus quantumcunque grandibus et enormibus ac oblivioni traditis, etiam si talia forent, propter^g que Sedes Apostolica merito foret consulenda, de quibus corde contriti et ore confessi fueritis, etiam quibusvis casibus dicte sedi reservatis exceptis contentis in bulla in die Cœne Domini publicari solita, de quibus semel tantum in vita et in mortis articulo de aliis vero dicte sedi non reservatis casibus totiens, quotiens confessione vestra diligenter audita eucharistiam sumere volueritis, debitam vobis ac quibuscunque^h in expeditione bellica contra infideles vobisⁱ adherentibus corde contritis et ore confessis absolutionem ac omnium peccatorum vestrorum et suorum remissionem impendat, ac^j pro commissis penitentiam salutarem iniungat, ac semel in anno plenariam indulgentiam ex nostra et dicte sedis auctoritate vobis et vestrum cuilibet concedat ac^k elargiatur, vota preterea quecunque per vos emissa et in posterum emittenda Hierosolimit[ano],^l liminum apostolorum Petri et Pauli de [Urbe, Sancti Iacobi in]^m [Com]postella religionisque et [castitatis, necnon Sancte]ⁿ [M]arie de Laureto votis [dumtaxat exceptis in alia]^o pietatis opera [commutare ... libere]^p et licite possit et valeat, [unam vel duas]^q ecclesias aut unum vel [duo altaria ...]^r vos residere contigerit [...]^s duxerit eligendum [Quadragesimalibus et aliis]^t diebus stationum Urbis [et extra muros eius]^u visitando tot et similes [indulgentias et peccatorum remissiones consequa]mini,^v quas consequeremini [et consequi possetis, si]^w singulas Urbis ecclesias vis[itandas]^x annuatim visitaretis, quatenus quotienslibet ante imaginem Beate Marie Virginis coronam devote dicendo tot indulgentias consequamini, quot consequeremini, si ecclesiam Beate Marie de Populo de Urbe personaliter visitaretis. Quodque quadragesimalibus et aliis diebus prohibitis ovis, butiro, caseo aliisque^y lacticiniis et carnibus de alterius saltem medici consilio sine conscientie scrupulo ubilibet vesci, quodque mulieres predictæ cum sex aliis mulieribus honestis, quas eligendas duxerint, que monasteria monialium cuiuscunque ordinis etiam [Sancte]^z Clare quater in anno ingredi de licentia prelatorum et superiorum eorundem monasteriorum, ac ibidem cum monialibus vesci et refectionem sumere corporalem, [fol. 220r] quodque vobis et vestrum cuilibet liceat [...]^{aa} altare portatile, super quo etiam tempore interdicti ecclesiastici ordinaria auctoritate positi missas et alia divina officia in domo vestra vel in quacunque ecclesia foribus tamen clausis celebrari facere et audire, ac illis interesse, et eodem tempore cadavera defunctorum vestrorum ecclesiastice tradere sepulture sine tamen funebri pompa, dummodo huiusmodi interdicto causam non dederitis, libere et licite possitis et valeatis, tenore presentium auctoritate apostolica de speciali gratia concedimus pariter et indulgemus presentibus pro tempore vite vestre duraturis. Quibusvis suspensionibus seu revocationibus similium vel dissimilium gratiarum et litterarum per nos vel predecessores nostros etiam in favorem fidei et cruciate ac anni iubilei atque etiam fabrice basilice principis apostolorum de Urbe, etiam cum clausula, quod^{bb} specialis licentia ex nostra certa scientia nunquam constare censeatur, nisi cum in signatura nostra manu desuper nostra scriptum aut alias in litteris nostris expressum fuerit, nos ex certa scientia et de speciali gratia id concedere, et casu, quo re-

vocarentur, illico^{cc} revalidate intelligantur, constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque.^{dd} ^{ee}Volumus autem, quod presentium transumptis^{ff} manu notarii publici^{gg} subscriptis ac sigillo alicuius prelati sive alterius persone in dignitate ecclesiastica constitute munitis ea prorsus fides indubia adhibeatur ubilibet,^{hh} que presentibus adhiberetur, si essent exhibite vel ostense.^{ee} ⁱⁱDatum etc. Rome, die III^{ta} Augusti 1524, anno primo.ⁱⁱ

Evangelista^{jj87}

^a Utána kihúzza: 'sacri'. ^b Kiszakadva. ^{c-c} Lapszéli beszúrás. ^{d-d} Lapszéli beszúrás. ^e Vízfolt miatt a szó végződése és az utána következő szó nem olvasható. ^{f-f} 'a' és 'b' jelzéssel a szavak sorrendje felcserélve, eredetileg 'in totum vel in partem'. ^g A szó végéről kihúzza: 'que'. ^h Utána kihúzza: 'vobis'. ⁱ Lapszéli beszúrás. ^j Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'et'. ^k Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'et'. ^l A szó vége kiszakadva. ^m A lap bal oldalán a szalag közepéig kb. 4–5 szó szélességben kiszakadva. ⁿ Kiszakadva, lásd m jegyzet. ^o Másfél sor kiszakadva. ^p Kiszakadva, lásd m jegyzet. ^q Kiszakadva, lásd m jegyzet. ^r Kiszakadva, lásd m jegyzet. ^s Kiszakadva, lásd m jegyzet. ^t Kiszakadva, lásd m jegyzet. ^u Kiszakadva, lásd m jegyzet. ^v Kiszakadva, lásd m jegyzet. ^w Kiszakadva, lásd m jegyzet. ^x A szó vége és még egy szó kiszakadva. ^y A szó javítva, eredetileg: 'et aliis'. ^z Egy szó kiszakadva. ^{aa} Egy szó kiszakadva. ^{bb} Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^{cc} Utána kihúzza: 'revalidate'. ^{dd} Utána kihúzza: 'Datum etc.'. ^{ee-ee} Más kéz írása. ^{ff} Utána kihúzza: 'alicuius'. ^{gg} Utána kihúzza: 'inde rogati'. ^{hh} Lapszéli beszúrás. ⁱⁱ⁻ⁱⁱ Harmadik kéz írása. ^{jj} Sajat kezű aláírás.

47.

Róma, 1524. szeptember 5.

VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséboz

Thomas Niger scardonai püspököt a trauai püspöki székre helyezte át. Kéri, hogy egyházmegyéje birtokba vételében ne gátolja.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: 'Dilecto filio nostro viro Andree Gritti duci Venetiarum', a bal felső sarokban kihúzza: '442'. A lap alján: 'Dominus datarius misit, si placet pape'.⁸⁸ A hátoldalán: 'Anno primo 1524 V. Septembris. Pro Thoma Nigro episcopo Tragurien[s]i olim Scardonen[s]i duci Venetiarum commendatitium pro consequenda possessione sue ecclesie'. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 205^{rv}, n. 345. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 390–391., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 498–499.

Dilecte fili, salutem etc. Cum nuper venerabilem fratrem nostrum Thomam Nigro episcopum Tragurien[s]em^a nuper Scardonen[s]em a vinculo, quo ecclesie Scardonen[s]i, cui tunc preerat, tenebatur, de fratrum nostrorum consilio apostolice potestatis plenitudine absolvendo ipsum ad ecclesiam Tragierien[s]em^b tunc^c certo modo pastoris solatio destitutam de simili consilio dicta auctoritate duximus transferendum, preficiendo ipsum illi in episcopum et pastorem, nos, ne contingat eundem episcopum super assecutione possessionis ipsius ecclesie Tragurien[s]is impediri, duximus ad nobilitatem tuam super

⁸⁷ Evangelista Tarasconi.

⁸⁸ Giovanni Matteo Giberti (1495 k.–1543) secretarius apostolicus (1523–1526), datarius apostolicus (1524–1527), Verona püspöke (1524–1543). Vö. HC III, 331; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 374; ANGELO TURCHINI, DBI vol. 54.

hoc descibendum, hortantes attentius et rogantes eandem nobilitatem tuam, quatenus pro reverentia huius Sancte Sedis et tua ad illam preclara devotione nostraque contemplatione Thomam episcopum et ecclesiam Tragierien[sem]^d prefatos benigno affectu propensius commendatos suscipias, et in assequenda possessione dicte Tragierien[sis]^e huiusmodi ac illius bonorum eidem Thome episcopo et eius circa hec negotiorum gestoribus faveas, et auxilia oportuna exhibeas, ac sibi in premissis sic efficaciter assistas, quod idem Thomas episcopus possessionem huiusmodi libere assequatur, et in commissio sibi dicte ecclesie regimine se utiliter possit exercere. Tuque proinde premia consequaris felicitatis eterne, et^f nos devotionem tuam merito possimus commendare. Datum ^gV Septembris 1524, anno primo.^g

L[Laurentius]⁸⁹ cardinalis Sanctorum 4^{or}

^a A szó javítva, eredetileg: 'Draguierensem'. ^b Sic! A szó javítva, eredetileg: 'Draguierensem'. ^c A kéziratban tévesen: 'huic'. ^d Sic! ^e Sic! ^f A szó javítva, eredeti alakja nem olvasható. ^{g-g} Más, a lapalji megjegyzést jegyző kéz írása.

48.

Róma, 1524. szeptember 5.

VII. Kelemen pápa Thomas Niger Traui püspökhöz

A scardonai püspöki székről a Trauirra helyezte át. Megengedi, hogy az áthelyezéséről szóló bullák expedálás előtt átvehesse az egyházmegye kormányzását, elfoglalhassa a püspökség birtokait, élvezhesse annak jövedelmeit, Trau városában és az egyházmegyében szabadon gyakorolhassa főpapi szolgálatát. Meghagyja ugyanakkor, hogy köteles hat hónapon belül a bullákat kiváltani, és az Apostoli Kamarának és a Római Kúria tisztviselőinek járó taksákat kifizetni.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: 'Venerabili fratri Thome episcopo Tragurien[si]', mellette kihúzva: '432'. A hátoldalán a szöveg alatt ugyanazon kéz írásával: 'Dominus datarius misit, si placet pape, est pium pro isto'. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 207^{rv}, n. 347. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50, vol. XI, pag. 389–390., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 497–498.

Venerabilis frater, salutem. Cum nos nuper te a vinculo, quo ecclesie Scardonon[si], cui tunc preeras, tenebaris, de fratrum nostrorum consilio et apostolice potestatis plenitudine absolvendo te ad ecclesiam Tragurien[sem] tunc certo modo pastoris solatio destitutam de fratrum eorundem consilio apostolica auctoritate duxerimus transferendum, proficiendo te illi in episcopum et pastorem, volentes igitur, ne interim, dum littere apostolice super translatione et perfectione^a predictis expediantur, dicta ecclesia Tragurien[sis] in spiritualibus et temporalibus detrimenta sustineat, providere ac tuis commoditatibus oportune consulere tibi, ut etiam litteris super eisdem translatione et perfectione non expeditis, vigore presentium possessionem seu quasi regiminis et administrationis ac bonorum dicte ecclesie Tragurien[sis] apprehendere, ac fructus, redditus et proventus mense episcopalis Tragurien[sis] percipere, necnon in civitate et diocesi Tragurien[si] pontificalia officia exercere libere et licite valeas in omnibus et per omnia, perinde ac si super eisdem translatione et perfectione littere^b apostolice expedite fuissent, auctoritate predicta tenore presentium

⁸⁹ Lorenzo Pucci bíboros.

concedimus et pariter indulgemus. Mandantes dilectis filiis, capitulo et vasallis dicte ecclesie Tragurien[sis], necnon clero et populo civitatis et diocesis Tragurien[sis], ut tibi tanquam patri et pastori animarum suarum intendentes tua salubria monita et mandata suscipiant et efficaciter adimplere studeant.^c Ipsique vasalli consueta servitia et iura tibi ab eis debita integre exhibere procurent. Alioquin sententiam seu [fol. 207v] penam, quam rite tuleris in rebelles, ratam habebimus et facie[mus]^d auctore Domino usque ad satisfactionem condignam inviolab[iliter]^e observari. Volumus autem, quod infra sex menses litteras ip[sas]^f super huiusmodi translatione et perfectione cum effectu expedire et iura Camere Apostolice et officialibus Romane^g Curie debita persolvere [tene]aris,^h alioquin laxis dictis sex mensibus presentes littere quo[ad]ⁱ retentionem dicte possessionis tibi nullatenus suffragari, sed [possessio]nem^j ipsam vacuum existere decernimus. Non obstantibus felicis recordationis Bonifacii pape VIII, predecessoris nostri, que incipit Iniu[nct]e^k ac aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac dicte ecclesie Tragur[iensis]^l iuramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis, consuetudinibus, ac illi sub quibuscunque te[no]ribus^m concessis privilegiis ceterisque contrariis quibuscunque. Datum etc. V Septembris 1524, anno primo.

L[Laurentius]⁹⁰ cardinalis Sanctorum 4^{or}

^a Eredetileg tévesen: 'presertione'. ^b Utána kihúzza: 'expedite'. ^c A szó lapszéli beszúrás. ^d A szöveg a lap jobb szélének levágása miatt néhány betű szélességben sérült, kiegészítve Cseles Márton másolatából. ^e Lásd a d jegyzetet. ^f Lásd a d jegyzetet. ^g A szó sorközi beszúrás. ^h Lásd a d jegyzetet. ⁱ Lásd a d jegyzetet. ^j Lásd a d jegyzetet. ^k Lásd a d jegyzetet. ^l Lásd a d jegyzetet. ^m Lásd a d jegyzetet.

49.

Róma, 1524. szeptember 28.

VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez

Giovanni Antonio Burgio nuncius nemrég küldött levele – amelyben azt írja az érsekről, hogy kisebb buzgalommal munkálkodik, mint méltósága megkívánná – és Girolamo Balbi gurki püspök elbeszélése nyomán felhívja az érsek figyelmét, hogy bár nincs szándékában kisebbiteni a keresztény hitért végzett eddigi erőfeszítéseit (hogy tudniillik Szalkai a csehországi kelyheseknek az Anyaszentegyházba való visszatérésén munkálkodott, illetve a pikárdoknak Prága városából való elfűzetésében is közreműködött), de hogyha az ügyet akadályozza, akkor a kelyheseknek a pikárdokkal való kiegyezését segítheti elő. Hosszasan esetelve az eretnek nézetek terjedésének veszélyeit, felkéri, hogy az Apostoli Szentszékét segítse tanácsaival és tekintélyével, és vezesse az ez ügyben zajló törekvéseket, amelyekről bővebben nunciustól hallhat.

ORIG.: Papír, eredeti, rossz állapotban lévő, helyenként nehezen olvasható fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával; az 59. folió széle szakadozott; fol. 59r jobb felső sarkában más kéz írásával: '41', közepén: 'Archiepiscopo Strigonien[sis]'. ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 59r–60r. (sine dato) ORIG.: Papír, eredeti tisztázott fogalmazvány. Fol. 246r jobb felső sarkában más kéz írásával, kihúzza: '516', közepén: 'Archiepiscopo Strigonien[sis]'. Fol. 248r jobb felső sarkában a már említett idegen kéz írásával, kihúzza: '520'. Fol. 248v felül közepén: '1524. Octobris XXVIII. Archiepiscopo Strigonien[sis] in re Pragen[sis]'. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 246rv, 248rv, n. 423. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 375–378. (október 26-i datálással), amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 485–489. (október 23-i datálással) ED.: RAYNALDUS, *Annales*

⁹⁰ Lorenzo Pucci bíboros.

ecclesiastici, 1524, n. 68. (*partim*) (Lib. brev. ann. 1524. p. 516.) (szeptember 28-i datálással); SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 238–243. (Cseles Márton kéziratáról); KATONA, *Historia critica*, XII, 448–453; ETE I, 173–176, n. 165. (SCHMITTH-ról) REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 269, n. 1636. TRANS.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxvi–cxvii (*partim*); FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 357. (*partim*, mindkettőben tévesen október 26-i dátummal) CIT.: KNAUZ, *Balbi Jeromos*, 484–485; ÁBEL, *Magyarországi humanisták*, 67.

Venerabilis frater, salutem. Non solum nunc, postquam divini consilii providentia ad summi apostolatus honorem proventi sumus, verum antea etiam, dum in minoribus essemus constituti, id iudicii de tue fraternitatis virtute, prudentia et religione semper^a fecimus, quod tua egregia merita postulabant, ac aliis temporibus quidem,^b cum ad aliorum curam rei Christiane gubernatio pertinebat, etsi nos quoque partem aliquam [one-ris]^c pro cardinalatus officio subibamus, tua nos tamen virtus ad singularem quandam adversum [te]^d benevolentiam adduxerat, qua pro ea voluntate, qua semper reipublice Christiane saluti ac tranqui[l]litati^e fuimus affecti, tue nobis actiones et tua in eandem Christianam rempublicam officia mirum [in modum place]bant.^f Postquam vero, ita disponente Domino, totum in humeros nostros onus incu[buit, nostraque]^g est omnis^h cura, nostra omnium rerum sollicitudo, non modo ut conservemus amorem, quem [antea erga]ⁱ te susceperamus, verum etiam illum ut auferamus,^j magnamque spem multarum partium Christiane [reipublice male]^k affectarum in meliorem statum revocandarum in te ipso reponamus, multis de causis [cogimur].^l Sive enim consilium prudentiamque spectamus, paucissimos habemus, quos tecum his [partibus et] dotibus^m conferamus, sive auctoritatem acⁿ voluntatem, dedisti iam utriusque documenta in eis [potissimum]^p rebus maxima, quas a te ceptas et bene directas cupimus ad optatum finem perduci.^q [Itaque, quum]^r superioribus diebus sepe ad nos^s de^t dilectus filius^t Baro Burgi, nuntius noster, ea,^u que volebamus, scripsisset,^o neque te minori studio elaborare, ut et Deo et nobis et^v dignitati tue satisfaceres, quam quanto^w nos id desiderio affectabamus, significasset. Tum vero novissime venerabilis frater Hie[ronimus] episcopus Gurcen[sis],^x prelati noster domesticus^y aperuit nobis animum et sententiam tuam, atque ita loquutus est, ut nos ex eius sermone has ad te litteras scribendas duceremus, ut quamquam currentem hortari minime sit^v necesse, haberes tamen testimonium nostre eximie^z in te et in hac re^z voluntatis. Nos, ^{aa}venerabilis frater, et que fuerit tua adversus impiam et iam istic proserpentem sectam Lutheranorum opera non ignoramus, et quantum quoque his proximis annis laboraveris, ut in Boemie regno Calixtini, qui parvis^{bb} admodum^{cc} in rebus a fide catholica dissentiant, ad reconciliationem Christiane caritatis et unionem dominici corporis reverterentur,^{dd} plane cognitum habemus, ac novissime tuo potissimum consilio^{ee} scimus et^{ee} tua industria fuisse factum, ut perfidum atque pestiferum Pigardorum genus, qua labe illa inclita diu oppressa est Boemia, [fol. 59v] a cetu et civitate Pragensium tumultu prope populari, sancto quidem et pio expelleretur,^{ff} ac perfidissimi homines et perditissimi heretici Dei omnipotentis iustam iram sentirent

^o Burgio 1524. szeptember 19-én kelt levelét lásd FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 34–37, n. II.

^o Girolamo Balbi (1450 k.–1535) pozsonyi prépost (1515–1521), gurki püspök (1523–1526). Vö. KNAUZ, *Balbi Jeromos*; ÁBEL, *Magyarországi humanisták*, 32–75; KÖBLÖS, *Egyházi középréteg Mátyás és a Jagellók korában*, 444–445; FEDELES, *A pécsi székeskáptalan*, 321–323.

adversum se esse concitatum. Que^{eg} acta tua et opera digna illo honore, quem geris, ac illa pia et preclara voluntate,^{hh} quam prestas, nobis ita probata et grata sunt, ut illis non solum laudem, sed etiam magnam gratiam nos debere fateamur. Verum illud restat, ut que per te preclare ceptaⁱⁱ sunt, non sinas neque per alias tuas occupationes postponi, neque per alicuius perfidiam disturbari. Etenim allatum ad nos est, quod magno cum dolore accepimus, esse, qui curent et operam interponant, ut Calixtini, qui cum catholicis senserunt contra Pigardos, ad concordiam cum eisdem Pigardis reducantur, ac horum quidem spiritus rectus et bonus non sine Dei numine contra pestiferos illos hereticos inflammatus refrigere-
 tur, sceleratis vero et nefariis hominibus pro scelerum suorum et impietatis pena premium ultro restitutionis donetur, quod nos, neque quo consilio tractatum, neque qua conscientia susceptum sit, possumus intelligere. Nam, si in pravis hominibus sperari posset^{jj} sententie mutatio et preteritorum^{kk} perniciosorum errorum ex penitentia dolor, nihil potius venia et misericordia duceremus. Sed cum^{ll} huiusmodi spe^{ll} nec spes ulla, nec causa esse possit, cum eorum^{mmm} communio et contubernium cum melioribus et aut recte de fide Christi, aut non omnino sinistre sentientibus nihil aliud afferre possit, quam perniciem animabus, seditionem civitatibus, confusionem populis, quidnam est in hac tractatione concordie, quod aut Deo omnipotenti gratum, aut regno illi et regi possit esse salutari. Cum presertim etiam^{mm} nihil sit, quod nos^{oo} molestius laturi simus. Novimus enim, quo consilio Deus nos in tantis totius Christiane reipublice periculis atque adeo ruinis^{pp} suo gregi voluerit esse prefectos, dedit enim ille nobis promptam et cupidam ad inserviendum ei voluntatem, utinam det etiam^{qq} in suis negotiis dirigendis felicitatem. Itaque et paci studemus maxime, quanto quidem cum studio possumus, et in Germania^{rr} pesti Lutherane quibus curis et laboribus^{ss} obsistere contendamus,^{ss} tua propinquius fraternitas potest intelligere. Ad salutem quoque Boemie et unitatem procurandam studia nostra direximus, cuius consilii^{tt} sancti et salutaris effectum Pigardis illis vigentibus non possumus expectare. In tantis nostris vigiliis et laboribus, in quibus si vitam ipsam nobis ponere^{uu} pro Dei honore^{uu} contingat, preclare nobiscum actum simus existimaturi. Si qui^{vv} ita^{ww} nobis obstant, ut Pigardos, quos maxime expulsos esse letamur, restituere contend[ant],^{xx} faciunt illi quidem nobis iniuriam, sed multo maiorem Domino et Deo suo. Verum, venerabilis frater, huius molestie [*fol. 6or*] et sollicitudinis nostre levande summam spem in tua prudentia et auctoritate ponimus. Te in Domino hortantes ac paterno animo et studio enixe requirentes, ut ex eius, quam in hac re^{yy} iam singularem ostendisti, virtutis presentia et illius, quam erga nos geris^{zz}, voluntatis affectu totum negotium hoc^{aaa} iam tibi notum et familiare eo animo curaque suscipias, ut, quo nos animi studio te requirimus,^{bbb} eo tua nobis fraternitas satisfaciat, ut hanc quidem^{ccc} primum tractationem inique et pestilentis concordie discutias,^{ddd} rem vero totam ita gubernes et moderere,^{eee} ut unitate et salute in [illis]^{fff} populis revocata tibi plurimum a nobis et a Sede Apostolica debeatur. De his rebus scri[bimus]^{ggg} copiosius ad supradictum nuntium nostrum, ut tam in his, quam aliis, que ad utilitatem [et commoda Christiane]^{hhh} rei et istius inclitiⁱⁱⁱ regni pertinebunt, ita tuo in cunctis utatur consilio, ut ab [auctoritate tua]^{jjj} ne mi[nimum]^{kkk} quidem discedat. Tu si^{lll} amorem tuum illum^{mmmm} erga nos, cuiⁿⁿⁿ nos semper pari respond[imus]^{ooo} bene]volentia,^{ppp} nobis in tanta et tam honesta re

gratificando totum adhibueris declara[risque⁹⁹⁹ cupere]¹⁰⁰⁰ valde te nostris sanctis et iustis desideriiis satisfactum esse, non solum te rem gratam Deo [inprimis]¹⁰⁰¹ fecisse, magnique id laudis et existimationis tue interesse cognosces, sed etiam re ipsa ex[periere]¹⁰⁰² eam a nobis, quam tanta officia merebuntur, honoris et dignitatis tue haberi [rationem]¹⁰⁰³ sicut omnia latius ex predicto nuntio nostro intelliges, cui fidem habebis.¹⁰⁰⁴ Datum.¹⁰⁰⁵

^a ORIG.₁; a szó sorközi beszűrés. ^b A kiadásokban: 'quibus'. ^c ORIG.₁; a lap széle szakadozott, vízfoltos, a szöveg kiegészítve ORIG.₂ alapján. ^d Lásd a c jegyzetet. ^e Lásd a c jegyzetet. ^f Lásd a c jegyzetet. ^g Lásd a c jegyzetet. ^h A kiadásokban: 'omnium'. ⁱ Lásd a c jegyzetet. ^j ORIG.₂; a szó erről javítva 'augeamus'-ra. ^k Lásd a c jegyzetet. ^l Lásd a c jegyzetet. ^{m-n} Lásd a c jegyzetet; e rész a kiadásokban nem szerepel. ^o Lásd a c jegyzetet. ^p ORIG.₁; a szó sorközi beszűrés. ^q Lásd a c jegyzetet. ^r ORIG.₁; a szó javítva, eredetileg: 'duci'. ORIG.₂; a szó javítva, eredetileg 'produci'. ^s Lásd a c jegyzetet. ^t ORIG.₁; a szó javítva, eredetileg 'duc'. ORIG.₂; a szó javítva, eredetileg 'produci'. ^u ORIG.₁; a szó javítva, eredetileg 'duc'. ORIG.₂; a szó javítva, eredetileg 'produci'. ^v ORIG.₁; a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'ac'. ORIG.₂; a szó sorközi beszűrés. ^w ORIG.₁; a szó sorközi beszűrés. ^x ORIG.₁; 'Gurgensis'. ^y ORIG.₁; a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'aset'. ORIG.₂; a szó sorközi beszűrés. ^{z-z'} ORIG.₁; sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'erga te'. A beszűrés utolsó négy szava a kiadásokból hiányzik. ^{aa-aa'} RAYNALDUS csak e részt adta ki. ^{bb} ORIG.₂; a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'primi'. ^{cc} ORIG.₁; a szó lapszéli beszűrés. ^{dd} ORIG.₂; a szó javítva; eredetileg: 'revertuntur'. ^{ee-ee'} ORIG.₁; sorközi beszűrés. ^{ff} ORIG.₁; a szó javítva, eredetileg: 'expellerentur'. ^{gg} Az eredetiben e szó után: 'nos'; a kiadásokban csak RAYNALDUSnál szerepel, Cselesnél kihúzza. ^{hh} A szó a kiadásokban RAYNALDUST kivéve: 'voluntas'. ⁱⁱ A szó a kiadásokban RAYNALDUST kivéve: 'gesta'. ^{jj} ORIG.₁; a szó javítva, eredetileg: 'possit'. ^{kk} ORIG.₁; utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^{ll-ll'} Cselesnél és a kiadásokban RAYNALDUST kivéve: 'huius rei'. ^{mmm} ORIG.₁; a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'rerum'. ⁿⁿ E szó után az eredetiben és RAYNALDUSnál: 'nos'. ^{oo} E szó a kiadásokban – RAYNALDUST kivéve – helyesen itt. ^{pp} ORIG.₁; a szó után kihúzza: 'nos'. ^{qq} ORIG.₁; a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'is'. ^{rr} ORIG.₁; a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'genis'. ^{ss-ss'} ORIG.₁; sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'resistemus'. ^{tt} ORIG.₁; utána sorközi beszűrés: 'nostr'. ^{uu-uu'} ORIG.₁; sorközi beszűrés. ^{vv} ORIG.₂; a szó javítva, eredetileg: 'qua'. ^{ww} A kiadásokban: 'itaque'. ^{xx} A kötés miatt nem olvasható, kiegészítve ORIG.₂-ből. ^{yy} ORIG.₁; a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'negotio'. ^{zz} ORIG.₁; a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'quidem'. ^{aaa} ORIG.₁; a szó sorközi beszűrés. ^{bbb} ORIG.₁; a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'urgemus'. ^{ccc} ORIG.₂; a szó lapszéli beszűrés. ^{ddd} ORIG.₁; utána sorközi beszűrés: 'et disturbes'. ^{eee} A kiadásokban: 'moderaris'. ^{fff} ORIG.₁; a lap széle szakadozott, vízfoltos, a szöveg kiegészítve ORIG.₂ alapján. ^{ggg} Lásd a fff jegyzetet. ^{hhh} Lásd a fff jegyzetet. ⁱⁱⁱ A szó a kiadásokból hiányzik. ^{jjj} ORIG.₁; a szó sorközi beszűrés. ^{kkk} Lásd a fff jegyzetet. ^{lll} ORIG.₁; a szó sorközi beszűrés. ^{mmm} ORIG.₁; a szó sorközi beszűrés. ⁿⁿⁿ ORIG.₁; a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'quam'. ^{ooo} ORIG.₁; a szó javítva, eredetileg: 'respondemus'. ^{ppp} Lásd a fff jegyzetet. ^{qqq} ORIG.₁; a szó javítva, eredetileg: 'deklarabisque'. A kiadásokban: 'deklaraverisque'. ^{rrr} Lásd a fff jegyzetet. ^{sss} Lásd a fff jegyzetet. ^{ttt} Lásd a fff jegyzetet. ^{uuu} Lásd a fff jegyzetet. ^{vvv-vvv'} KATONÁNÁL és ETE-ben e rész hiányzik. ^{www} ORIG.₁; utána más kéz írásával: 'Rome etc. XXVIII Septembris 1524., anno primo'.

50.

Róma, 1524. október 1.

VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőböz és unokatestvéreibe

Giovanni Antonio Burgio nuncius szükségleteire abból az összegből, amelyet még a korábbi legátus, Tommaso de Vio bíboros helyezett el náluk, fizessenek ki 380 dukátot, és ezt követően minden hónapban 100-at. Az erről kiállított nyugta egy példányát tartsák maguknál, a másikat pedig küldjék el Francesco Armellini de' Medici bíborosnak, az Anyaszentegyház kamarásának.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején a pápa neve és a brève szövege között: 'Dilectis filiis Iacobo Fucaro eiusque nepotibus, mercatoribus Germanis sive Alemanis aut eorum in Ungarie ac Polonie regnis agentibus', a bal felső sarokban: 'Gentibus', a szöveg végén a bal oldalon, 'L. 8. Gent[ilis]'. A hátlapján felül: 'Prima Octobris 1524. Committitur Fuccaris, ut ex pecuniis apud eos nomine sanctitatis vestre depositis per cardinalem de Mimerva 380 ducatos primum, et deinde centum ducatos similes singulis mensibus a datis presentium computando

persolvat, donec nominationes sanctitatis vestre de partibus illis fuerint. Reverendissimus Armellinus pro sanctitate vestra misit. Alatta más kéz írásával: *'Auscultata Am. Ta.'*, alatta: '512'. A lap alján egy harmadik kéz írásával: *'Registrata libro 20 fo. 41'*, alatta egy újabb kéz írásával: *'Pro nuntio in Ungaria et Polonia'*. ASV Arm. XL., vol. 7, fol. 113^{rv}, n. 533. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 790^r–791^v; n. 512. Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 339., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 465–466. – 1525. február 12-én VII. Kelemen pápa átírja, lásd n. 68. CIT.: ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 190–196, 145, 194.⁹³

Clemens papa VII.

Dilecti filii, salutem. Volentes commodis ac^g necessitatibus dilecti filii ^hIoannis Ant[oni] Pullei^h Baroniⁱ Burgiⁱ Sicilie,^k quem dudum ad carissimos in Christo filios nostros Lud[ovi]cum ^lUngarie et Boemie^l ac Sigismundum^m Polonie reges illustresⁿ pro rebus et negotiis catholice fidei destinavimus, providere,^o ne, dum ⁱibidem nostro^p et huius Sancte Sedis nomine^q permanebit, in aliquo patiatur. Vobis in solidum per presentes committimus et expresse^r mandamus, ut acceptis presentibus eidem Barono^s 'nostro et huius Sancte Sedis nuntio^t sive eius^u legitimo procuratori de pecuniis, quas dilectus filius noster Thomas tituli sancti Sixti presbiter cardinalis,⁹⁴ dum et ipse prefate sedis legatus ⁱibidem^v existabat, apud vos nostro^w et Camere nostre Apostolice nomine^x deposuit,^y summam primo^z trecentorum et octuaginta^{aa} ducatorum auri de camera ad rationem X Iuliorum pro ducato tradatis et consignetis, deinde donec ⁱibidem moram traxerit et aliud a nobis non^{bb} habueritis in mandatis^{cc} centum ducatos similes^{dd} singulis mensibus^{ee} a data presentium inchoando^{ee} persolvatis seu persolvi faciatis. De quibus summis, sic,^{ff} ut prefertur, solutis et solvendis apocas seu chirografa ab eo factas apud vos unum retinebitis, alterum vero ad dilectum filium F[ranciscum] Armell[inum] Med[ices]⁹⁵ tituli Sancte Marie in Transtiberim et Sancti Callisti presbiterum cardinalem, nostrum et Sancte Romane Ecclesie camerarium transmittetis. Nos enim^{gg} dictas pecuniarum summas, postquam sic persolute fuerint, in computis vestris admitemus ac predicto camerario necnon dilectis filiis presidentibus et clericis ac thesaurario generali nostro,^{hh} ut eas in dictis computis admittant, mandamus. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Rome etc., die primaⁱⁱ Octobris MDXXIII, anno primo.^{jj}

Evangelista^{kk96}

^a A szó kihúzza, majd a javítás szaggatott aláhúzással érvénytelenítve, a szó fölött kihúzott sorközi beszúrással, amely nem olvasható. ^b A szó lapszéli beszúrással. ^c A szó sorközi beszúrással. ^d A szó sorközi beszúrással, alatta kihúzza: 'sive'. ^e Utána kihúzza: 'regnis'. ^f Fölötte egy sor kiszakadva. ^g A szó fölött kihúzott sorközi beszúrással, alatta kihúzza: 'sive'. ^{h-h} Lapszéli beszúrással. ⁱ Sic! A másolatban: 'Diacon'. ^j A szó sorközi beszúrással. ^k A szó javítva, eredetileg: 'Siculi'. ^{l-l} Kihúzza, majd a javítás szaggatott aláhúzással visszavonva. ^m Utána kihúzza: 'Ungarie ac'. ⁿ A szó sorközi

⁹³ Jacob Fugger (1459–1525) augsburgi kereskedő, unokaöccsei Raymund (1489–1535) és Anton (1493–1560). Vö. PÖLNITZ, *Jakob Fugger*; PÖLNITZ, *Anton Fugger*.

⁹⁴ Tommaso de Vio bíboros.

⁹⁵ Francesco Armellini Medici (1470–1528) bíboros (1517–1528), az Anyaszentegyház kamarása (1521–1528). Vö. HC III, 16; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 325; GASPARE DE CARO, DBI vol. 4.

⁹⁶ Evangelista Tarasconi.

beszúrás. ° A szó sorközi beszúrás. ^{p-p} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*inibi ad nostrum*’. ^q A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*instantiam*’. ^r Utána kihúzza: ‘*miungimus et*’. ^s *Sic!* ^{t-t} Lapszéli beszúrás. ^u A szó kihúzza, majd a javítás szaggatott aláhúzással érvénytelenítve. ^v A szó sorközi beszúrás. ^w A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*ad nostram*’. ^x A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*instantiam*’. ^y Utána kihúzza: ‘*Primum*’. ^z A szó sorközi beszúrás. ^{aa} A szó sorközi beszúrás, kihúzza, majd a javítás szaggatott aláhúzással érvénytelenítve, alatta kihúzza: ‘*octoginta*’. ^{bb} A szó sorközi beszúrás. ^{bb} Utána kihúzza: ‘*summam*’. ^{dd} A szó javítva, eredetileg: ‘*similium*’. ^{ee-ee} Lapszéli beszúrás. ^{ff} A szó sorközi beszúrás. ^{gg} A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*que*’. ^{hh} A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*prefati sanctissimi domini nostri*’. ⁱⁱ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*Kalendis*’. ^j Az utolsó sor mellett a bal margón: ‘*8 gentis*’. ^{kk} Saját kezű aláírás.

51.

Róma, 1524. október 6.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Hosszasan értekezik a csehországi eretnekek helyzetéről, sürgeti a pikárdok kiűzését és a megmaradt katolikus hívek, valamint az egyháztól csak kisebb dolgokban különböző kelyhesek kiegyezését. Az ügyről bővebben nunciusa, Giovanni Antonio Burgio tájékoztatja majd.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején: ‘*Regi Ungarie*’, a jobb felső sarokban kihúzza: ‘*500*’. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 252rv, n. 432. COP.: Csele Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 382–384., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 492–494. ED.: RAYNALDUS, *Annales ecclesiastici*, 1524, n. LIV. (Lib. brev. an. 1524. p. 500.) (*partim*).

CIT.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 238.

Carissime. Gratias agimus Domino Deo,^a quod is, licet merita nostra deficient, bone tamen illi, que in nobis est, voluntati sue aliquando celestis^b misericordie tribuit effectum. Nam cum ad apostolicum regimen atque curam per ipsius providentiam electi omne studium nostrum, omnem diligentiam, omnem animi sollicitudinem adhibuerimus, ut gravissimis malis ac periculis, quibus Christiana afflicta respublica est, aliquid opis et remedii^c afferremus, pacemque ubique perturbatam et religionem nostram impiis opinionibus et heresibus oppugnatam in meliorem spem et statum restitueremus. Quid nos laboris, quid cure subeamus, in omnibus his Deus testis est, cuius nos unius auxilio et misericordia sumus freti. Quantum vero nobis attulerit letitie ac incredibilis pene gaudii, quod videamus re ipsa et experiamur, Deo gratas esse actiones nostras. Tua serenitas ex sua erga ipsum Deum pietate potest existimare, nam et in Germania non desinit fere quotidie aliquid ostendere divina potentia, per quod clareat infensam illi esse impiorum mentem, et nunc, que ad nos de Boemicis^d rebus allata sunt, magis nos in ea sententia confirmant, ut intelligeremus presentem nobis adesse et nostra consilia Deum secundare, ac egregia quidem pietas preclarus instinctus animorum fuit, et catholicorum populorum atque^e ho[m]inum^f in Boemia, et eorum etiam, qui minimis rebus dissentientes facillime cum universali ecclesia possunt convenire^g ad exterminandos et ad penam poscendos^h immanes et impiosⁱ hostes immaculate fidei Pigardos, sed hic consensus et concordia, que procul omni dubio conflata auctore Spiritu Sancto est, nostris quoque consiliis et tue serenitatis auctoritate ac regia potestate confovenda est, quod quamquam te facturum esse vel iam effecisse pro tua prudentia confidimus. Voluimus tamen has ad te litteras scribere, quibus et animum in hac re nostrum et sententiam cognosceres. Nos,^j fili carissime, siquid pro regni tui sta-

bilitate et nominis tui honore optare debuissimus, non potuissimus cogitare maius quicunque^k quam id, quod sponte obtulit Deus, ut pessimo genere hominum e tuo Boemie regno sublato^l ad tibi et tue amplitudini servientes concordēs et unanimes reliqui^m essent. Cum vero id iam per se ipsum propemodum effectum sit, neque ad negotiumⁿ ad concludendum et purgandum illam nobilem pravis seminibus provinciam aliud desit, nisi nutus voluntatis tue et approbatio auctoritatis, serenitatem tuam hortamur in Domino et pro iure tutele et coniunctionis tecum nostre requirimus, ut hanc tantam tam desiderata^o occasionem non amittere, sed incumbere omni tua potestate regia velis, ut nullo modo sceleratis [fol. 252v] hominibus ad inficiendam pestifera labe rursus Boemiam reditus permittatur, et quamquam Deus te potiss[ime]^p in hac voluntate et deliberatione, quam nos a te expetimus, debeat confirmare, cuius tu tanto magis quotidiano egēs auxilio, quanto ab illius perpetuis hostibus insidias regno tuo et vite quotidie parantibus ipsius^q precipue ope potes esse tutus, tamen et nominis tui honor et pax ac tranquillitas tuorum subditorum hoc a te requirit et postulat, ut dignitati tue ac tuorum saluti populorum consulas, quo quidem cuncta s[. . .] Pigardorum cause,^s quod absit, apud te sit locus vel favende vel componende, sine ulla dubitatione perturbata sunt, nam neque equo animo ferre potest Deus suorum inimicorum commodis per quemquam^t consulere, nec pax aut salus tuorum populorum^u ac illorum^v non corporum solum, verum etiam animarum illo admixto hereticorum numero po[te]st^v esse tuta. Quamquam etiam intelleximus, quid in caput tuum per illorum principes et auctores^w intentatum [fuit],^x et quod mirum non est, qui enim Deo fidem nullam servant, quam servabunt regi. Sed si ista apud a[ni]mum^y tuum non satis sunt,^z que illum certe ad repetendas a nefariis hominibus penas acriter debent incend[ere],^{aa} nostra quidem causa et nostri honoris gratia, qui serenitatem^{bb} tuam in filii semper habemus et amo[re] et^{cc} loco, qui nihil aliud cogitamus noctesque diesque, quam quomodo possimus regnum tibi amplum et secu[ndum]^{dd} reddere, nomine tu moveberis, qui certe nihil studiosius cupimus, nec vero cupere pro pietate in D[eum]^{ee} nostra debemus, quam ut expulsis ministris Sathane perfidis hereticis, qui immedicabili morbo opre[ssis]^{ff} ^{gg}reliquis nocumento esse possunt,^{gg} in illa insigni Boemie provincia pax et religio et vera Dei fides ac cum reliquo cetu fide[lium]^{hh} unitas et concordia restituantur. Quamobrem si serenitas tua de amore nostro erga se satis [..]ⁱⁱ est,^{jj} si [sperat]^{kk} et optat, quod^{ll} res omnes^{mmm} ita essent nobis cordi, ac si pater tuus essemus, efficiat et agat in hac re gubernanda,ⁿⁿ ut omnino expulsis et eiectis undique Pigardis Dei honor per te ac noster et cultus et pre oculis [habitu]s^{oo} ab omnibus intelligatur. Nos, ut nihil est, quod maius aut gratius a te possimus accipere, i[ta]^{pp} si secus acciderit, ac in te speramus, etsi impii homines suis subdolis astutiis plus valebunt, quam et [Dei]^{qq} veritas et voluntas ac precatio hec nostra, sumus super omnia molestissimum id habituri, quam [certo]^{rr} dictam molestiam neque expectamus a serenitate tua, et indigne certe ac immerito accepimus, sicut [eidem serenitati]^{ss} tue latius dilectus filius^{tt} Ioannes^{uu} Antonius Pulleo^{uu} Baro Burgi^{tt} nuntius noster nostro nomine loquetur, cui fidem habebis. ^{vv}Rome, die VI Octobris^{ww} MDXXIII, anno primo.^{vv}

^a A szó sorközi beszúrás. ^b A szó sorközi beszúrás. ^c A szó vége javítva, eredetileg: 'remediis'. ^d RAYNALDUS-nál: 'Bohemie'. ^e RAYNALDUS-nál: 'utque'. ^f Kizakadva. ^g Utána kihúzza: 'adversus'. ^h RAYNALDUS-nál: 'pro-

Sede hac Sancta et toto fidelium cetu concordiam et unitatem, nihil optatius potuimus intelligere^e hac communi omnium illorum populorum adversus perturbatores pacis et concordie conspiratione, quam occasionem a Deo ultro^k oblatam pretermittere non debemus, cum nos quidem nostri dilecti gregis amor et cura moveat, tuam vero serenitatem non solum hec eadem ratio, quod ille gentes tue et coniugis tui fidei ac tutele commisse sunt, debeat monere, sed illa etiam, quod vestrum amborum subditis inter se concordibus status et regni vestri stabilitas^l firmior^m futura est.^m Sed nos ita serenitatem tuam hortamur in Domino, ut hoc opus submovendorum a Boemicis rebus Pigardorum suscipias, ac benigne foveas et adiuves populorum illorum a Spirituⁿ Sancto vere^o incitatam adversus^p Pigardos ipsos voluntatem, ut cum te gratissimum Deo obsequium in hac re prestare cognoveris, tum etiam intelligas, nihil tuam serenitatem, quod nobis acceptum et magis desideratum sit, facere posse,^q certe meriti sumus et paterno amore, quo te et coniugem tuum prosequimur ea cura ac sollicitudine, quam semper de rebus vestris habemus, ut post honorem omnipotentis Dei nostre quoque voluntatis habitam a nobis rationem fuisse appareat. [H]ic^r omnia latius [ex]^s dilecto filio Io[anne] [An]t[oni]o^t Pulleone Baro[ne]^u Burgii nuntio nostro [serenitas]^v tua intelliget, [cui]^w fidem habebis. Datum Rome etc. VI Octobris^x MDXXIII, anno primo.

^a A szó sorközi beszúrás. ^b Utána kihúzza: 'cons'. ^c Utána egy szó kihúzza, amely nem olvasható. ^d Utána kihúzza: 'quo'. ^e A szó sorközi beszúrás, az alatta kihúzott szó nem olvasható. ^f A szó szaggatottan aláhúzza. ^{g-g} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'eos'. ^h A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'contra se'. ⁱ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'precisam'. ^j Utána kihúzza: 'hac fer'. ^k A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'sponte'. ^l Utána kihúzza: 'maior est'. ^{m-m} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'maior est'. ⁿ Utána kihúzza egy szó, mely nem olvasható. ^o A szó sorközi beszúrás. ^p Utána kihúzza: 'illos'. ^q Utána kihúzza: 'maxima molestia affeceremur, si Pigardi'. ^r Lapszéli beszúrás, kötészet miatt a lap bal oldalán néhány betű szélességben nem látható, kiegészítve Cseles Márton másolatából. ^s Lásd az r jegyzetet. ^t Lásd az r jegyzetet. ^u Lásd az r jegyzetet. ^v Lásd az r jegyzetet. ^w Lásd az r jegyzetet. ^x A szó sorközi beszúrás, az alatta kihúzott szó nem olvasható.

53.

Róma, 1524. október 6.

VII. Kelemen pápa Károly münsterbergi herceghez

Elismeréssel ír a hercegnek – akit Lajos király a cseh nép vezetésével bízott meg – a pikárdokkal szemben kifejtett tevékenységéről, és kéri, hogy ez ügyben – amelyről bővebben nunciusa, Giovanni Antonio Burgio fog beszélni – támogassa a királyt, a királynét és Szalkai László esztergomi érseket.⁹⁷

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején 'Duci Carolo', a jobb felső sarokban kihúzza: '492'. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 253r; n. 434.

Dilecte fili. Quam de prudentia et prestanti tua virtute opinionem antea habuimus, eam nobis etiam amplius dilecti filii Io[annis] Antonii N.^a nuntii nostri⁹⁸ littere confirmarunt, is

⁹⁷ Károly münsterbergi herceg (1476–1536) Podjebrád György cseh király (1458–1471) unokaöccse, II. Lajos magyar és cseh király csehországi főkapitánya (1523–1526). Vö. FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, 34.

⁹⁸ Giovanni Antonio Burgio.

enim nos fecit certiores in eo magistratu, quo tu pro rege Boemice nationi prefectus es, non solum in omni administratione integritatem, sed in his etiam, que ad fidem catholicam pertinent, singularem te^b operam ac diligentiam prestistisse, ut pessimo genere hereticorum per consensionem fere provincie totius ex illa regione eiecto, et inclita ac nobis admodum dilecta gens illius pestifere labis contagione levaretur, et ad concordiam ac unitatem cum communi ecclesia ac Sancta Sede Apostolica reditus illi^c pateret, cui nos tue virtuti, operi, religioni non solum agimus in Domino gratias, sed^d etiam propter eiusdem Dei honorem, cuius sanctum^e nomen ab hereticis [...]f egre ferimus, tibi nos debere multum profitemur. Quod vero etiam intelleximus sperare impios homines Pigardos ipsos et tractare, ut compositis rebus in patriam illis reditus decernatur, id nobis auditu esset molestissimum, nisi confideremus Deum omnipotentem, qui su[or]um^g fidelium corda ad tam sanctum opus animavit, h^{rem} suam non deserturum, h^{serenissimi} quoque regis istius et etiamⁱ pari virtute predite regine animum in sua fovenda causa confirmaturum. Inⁱ unius au[tem]^k fratris Ladislai^l archiepiscopi Strigoniensis⁹⁹ prudentia et auctoritate magnam spem ponimus, qui cum optime sciis sit, quantum ea res nobis sit cordi, non patietur nefarios hostes^m sancte ecclesie, qui pena affici debeant, n^{pro supplicio debere} restitutionis premium obtinere.^o Tibi vero, dilecte fili, et laudem summam pro tuo religiosissimo animo et catholica voluntate impartimur, et absentem in nomine Domini benedicimus, tuam nobilitatem hortantes, ut quam rem pro Dei honore egregie cepisti, in ea perficienda et ad exitum speratum perducenda et Dei eiusdem et nostra etiam ca[usa]^p insistere, perseverare et omni animi studio velis incumbere. Nos enim hoc tuum officium ita gra[tum]^q habemus sumusque habituri, ut aliqua occasione oblata sis vicissim ipse nostram erga te paternam voluntatem et propensam ad tuas virtutes extollendas liberalitatem expectaturus, sicut tecum latius idem nuntius noster nostro nomine loquetur, cui fidem habebis. Datum ^rRome, die VI Octobris^s MDXXIII, anno primo.^r

^a Üresen hagyott helyre beírva más kéz írásával. ^b A szó sorközi beszúrás. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d Utána kihúzza: 'nos'. ^e A szó sorközi beszúrás. ^f Két szó nem olvasható. ^g A lap jobb széléről néhány betű szélességben levágva. ^{h-h} Sorközi beszúrás. ⁱ Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^j A szó sorközi beszúrás. ^k Lásd a g jegyzetet. ^l Utólag, más kéz írásával, javítva, eredetileg: 'Ladislau'. ^m Utána kihúzza: 'immaculate vel'. ⁿ⁻ⁿ Sorközi beszúrás. ^o A szó sorközi beszúrás, alatta egy szó kihúzza, amely nem olvasható. ^p Lásd a g jegyzetet. ^q Lásd a g jegyzetet. ^{r-r} Más kéz írása. ^s A szó sorközi beszúrás, alatta egy szó kihúzza és kiszakadva.

54.

Róma, 1524. október 7.

VII. Kelemen pápa Lorenzo Campeggio bíboros legátushoz

Mivel úgy látja, hogy a pikárd eretnekek elleni fellépésre és a csehországi helyzet megoldására a legalkalmasabbnak Szalkai László esztergomi érsek ígérkezik – akinek erényeiről maga a bíboros is írt, és erről az érsek ez előtt is tanúbizonyságot tett –, ezért felhatalmazza, hogy nevében helyezze kilátásba az érseknek szolgálatai elismerését a bíborosságot.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején: 'Cardinali Campeggio', a jobb felső sarokban áthúzza: 469. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 2547; n. 435. COP.: Cseles Márton másolata:

⁹⁹ Szalkai László esztergomi érsek.

ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 393–394. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 235–237. (Cseles Márton kéziratáról); KATONA, *Historia critica*, XII, 445–446. (SCHMITTHRÖL). CIT.: FRANKÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, CXVII; BALOGH, *Szalkay László*, 63.

Dilecte fili noster. Quod scribis ad nos de venerabilis fratris Ladisla^{1a} archiepiscopi Strigonien[sis]¹⁰⁰ virtutibus et propensa in res nostras huiusque Sedis Sancte voluntate, etsi novum nobis non accidit, propterea quidem,^b quod multis iam antea signis atque indiciis in hanc de eo discesseramus opinionem, tamen et tuum nobis de eo testimonium gratum fuit, et quod ad cogitandum de eius dignitate pertinet, iam dudum ad id et benevolentia ‘in illum nos’ nostra et ipsius merita provocabant. Unum novit tua circumspectio, quantum more et difficultatis hec tempora obiiciant, et quantum a nobis venerabiles fratres nostri contenderint, ut de augendo et ampliando^d collegio minime hoc tempore cogitare deberemus habitura esse videantur, nisi in quo Deus omnipotens magnam nobis aperire videtur occasionem, illius aliquo insigni in Sedem Apostolicam officio et nobis ad id agendum causa gravis ac iusta tribuatur,^e et ceteris ad consentiendum ac favendum voluntas afferatur. In hoc ergo motu civitatis Pragen[sis] adversus impios et perfidiosos homines heretic[os],^f qui Pigardi^g appellantur, cum illius urbis et reliqui etiam eodem exemplo Boemie^h ad conspir[an]dumⁱ et conveniendum cum Sede Apostolica communique ecclesia animus^j induci facile posse videant[ur],^k atque ipse Strigonien[sis] hoc unus^l maxime et commodissime possit perficere, quod et auctoritate insigniter^m peditus est,ⁿ et multum potest prudentia. Si ille hanc rem nobis et^o Deo efficiat^p atque hoc Sedem Apostolicam devinciat beneficio, circumspectioni tue promittimus, et facultatem omnimodam per presentes concedimus, ‘si tibi videatur,^q illi nostro nomine summum et amplissimum honorem cardinalatus promittendi,^r et singulare hoc munus a nobis et sacro venerabilium fratrum nostrorum collegio offerendi. Nos enim in veri Romani pontificis verbo pollicemur, quamcunque illi fidem circumspectio tua prebuer[it],^s nos et libenter et prompte prestaturos. Datum^t Rome, ‘VII Octobris’ MDXXIII, anno primo.^t

^a Utólag beírva a datálást végző kéz írásával. ^b A szó a kiadásokban hiányzik. ^{c–e} Sorközi beszúrást. ^d A kiadásokban: ‘amplificando’. ^e A szó sorközi beszúrást. ^f A lap jobb széle néhány betű szélességben levágva. ^g A szó SCHMITTHnél ‘Picardi’, KATONÁNál ‘Picordi’. ^h A szó a kiadásokban: ‘Bobemi’. ⁱ Lásd a f jegyzetet. ^j A szó előtt kihúzva: ‘aditus’, a szó a kiadásokban kipontozva. ^k Lásd a f jegyzetet. ^l Cselesnél a szó ‘unus’-ról ‘unum’-ra javítva, ezért a kiadásokban: ‘unum’. ^m A fogalmazványban: ‘insingniter’. ⁿ A szó sorközi beszúrást. ^o A szó KATONÁNál ‘ex’. ^p Az eredetiben tévesen: ‘effectam’. ^{q–r} Sorközi beszúrást. ^s A szó Cselesnél és emiatt SCHMITTHnél: ‘permittendi’. ^t Lásd f jegyzetet. ^{t–t} Más kéz írása. ^{u–u} Sorközi beszúrást, fölötte kihúzva ‘XXVIII Septembris’.

55.

Róma, 1524. október 8.

VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez

Bár néhány nappal korábban írott levelemben már megkérte, hogy a csehországi ügyben munkájával és tevékenységével segítse az Apostoli Szentszéket, de mivel új hírek érkeztek – ti. a pikárdok kiűzésére az összes város egyetértése megszületett – újfent cselekvésre ösztönzi, nehogy létrejöjjön egy, a pikárdokkal megkötött

¹⁰⁰ Szalkai László esztergomi érsek.

egyezés. Felhívja a figyelmét, hogy ha fáradozásai sikert érnek el, kész rangját emelni; ezekről bővebben Campeggio bíboros legátus leveléből és Burgio nunciustól személyesen is értesülni fog.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején: 'Strigoniensi', a jobb felső sarokban kihúzva: '489'. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 254r, n. 436. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 380–381., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 490. ED.: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 237–238. (Cseles Márton kéziratáról); KATONA, *Historia critica*, XII, 447–448. (SCHMITTHRÓL); ÉTE I, 157, n. 161. (KATONÁRÓL). TRANS.: BALOGH, *Szalkay László*, 49. (partim). CÍT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxvii; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentzsék*, II, 357–358, 1155, ill. 1156. jegyzet; BALOGH, *Szalkay László*, 31.

Venerabilis frater. Etsi his paucis diebus^a dederamus ad fraternitatem tuam litteras,¹⁰¹ quibus et de nostra optima erga te voluntate,^b et de^b cupiditate^c nostre^d aliqua insigni in re tibi declarande benevolentie^e significabamus petebamusque, ut in Boemica causa^f illa natione ad unitatem communis ecclesie et Sancte Sedis Apostolice^g revocanda tuam omnem operam et auctoritatem interponeres, tamen postea aliis rebus novis allatis, et cognita omnium illius gentis populorum propensa ad id agendum, quod expetebamus, voluntate ac ad expellendos nefarios hereticos, qui Pigardi^h vocantur, generali cunctarum civitatum conspiratione, voluimus has ad te denuo scribere, ac eandem tuam fraternitatem hortari, ut nunc tantam nobis occasionem aperiente Deo rebus tam preclare paratis et dispositis,ⁱ quod nos per te unum maxime fieri posse confidimus, in Dei gratiam^j et nostram, et Christiani reipublice incrementum ac commodum agere, curare, perficere non postponas, neve ullam^k concordie pactionem, per quam Pigardi^l restituantur, quem nos certe molestissimum nuntium essemus habituri, tractari sinas. Quod si res, ut speramus et volumus, atque ut tua nobis auctoritas et prudentia pollicetur, concludere et perfecte fuerint, repromittimus tibi te hoc tuo erga Deum et nos officio plurimum letaturum,^m eamque apudⁿ nos curam tue augende dignitatis inventurum,^o per quam intelligas, gratos nobis fuisse labores tuos.^p Nec vero tibi magis, quam nobis iucundum accidet occasionem extitisse, qua singulari^q nostre erga te benevolentie satisfacere in tuo amplificando honore possimus, sicut latius fraternitas tua ex litteris dilecti filii nostri Lau[rentii] cardinalis ¶legati¹⁰² etc. et verbis dilecti item filii^r Baronis¹⁰³ etc. nuntii nostri^r intelliget, quibus utriusque fidem omnem habebis. ¶Datum Rome etc. die VIII Octobris 1524, anno primo.^s

^a Utána kihúzva: 'scripseram'. ^{b–b} Sorközi beszúrás, alatta kihúzva 'et de ac'. ^c Utána kihúzva: 'quam habemus'. ^d Cselesnél és a kiadásokban: 'nostra'. ^e A kiadásokban: 'benevolentiam'. ^f A szó a kiadásokból hiányzik. ^g Utána a kiadásokban lásd még: 'obedientiam'. ^h A kiadásokban: 'Picardi'. ⁱ Utána kihúzva: 'super non pretermittamur'. ^j Cselesnél a szó fölé írva: 'gloriam', a kiadásokban ezért e szó szerepel. ^k A kiadásokban: 'illam'. ^l A kiadásokban: 'Picardi'. ^m A kiadásokban: 'letaturos'. ⁿ A szó a kiadásokban hiányzik. ^o A kiadásokban: 'inventuros'. ^p Utána kihúzva: 'Non enim'. ^q SCHMITTHNÉL: 'singulari'. ^{r–r} A kiadásokból e rész hiányzik. ^s Utána egy szónyi üresen hagyott hely. ^{t–t} Más kéz írása.

¹⁰¹ Lásd n. 49.

¹⁰² Lorenzo Campeggio.

¹⁰³ Giovanni Antonio Burgio.

56.

Róma, 1524. október 13.

VII. Kelemen pápa oltalomlevele Thomas Niger traui püspök részére

Elrendeli, hogy Thomas Niger traui püspök, Horvátországba küldött nunciusa – aki a török ellen harcolóknak küldött segélyt osztja majd el –, négy lovasa és ugyanennyi szolgája számára szabad átvonulást biztosítsanak.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején más kéz írásával, és kihúzva: 'Comiti Bernardino de Frangepanibus', a jobb felső sarokban kihúzva: '487'. A hátoldalon: '1524. Octobris XIII. Passus pro episcopo Triguriensis [sic]'. ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 259r2, n. 448. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 392–393., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 500.

Universis etc. Mittimus ^avenerabilem fratrem^a episcopum Triguriens[em]^b, virum nobis probatum, nuntium in Croatiam, ut commeatus et munitiones, que ipsium subsequenter, comitibus et populis eiusdem Croatie pro fide cum Turcis pugnantibus nomine nostro distribuat. Cupientes itaque, ut ad tam sanctum et salutare negotium conficiendum iter ei tutum et liberum tam eundo, quam redeundo pateat ubique, omnes et singulos reges, principes, duces, marchiones, armorum capitaneos, oppidorum dominos, arciumque atque passuum custodes, alios quoscunque cuiusvis dignitatis, auctoritatis, potestatis sive eorum locatenentium, per quorum loca tam maritima, quam terrestria eidem^c ire, redire, stare et transire contigerit,^d in Domino hortamur atque requirimus, nostris vero^e et Sancte Romane Ecclesie^f subiectis districte et expresse precipiendo mandamus pro nostra et Apostolice Sedis reverentia,^g ut dictum episcopum cum^h quatuor equestribus et totidem pedestribus suis servitoribusⁱ benigne suscipere, liberaliter tractare ac libere transire velint et permittant, absque ulla datii, gabelle, bullettatum, fundi navis seu cuiusvis indicti vel indicendi oneris solutione aut impedimento, eique si opus fuerit, comitatum salvo conductu omniaque alia ad tutius et commodius iter faciendum necessaria prestant et accommodent. In quo rem nobis gratam facient, a nobis item Deo dante occasionem retributionem condignam expectabunt, presentibus post tres menses minime valituris. Datum Rome, die XIII Octobris MDXXIII, anno primo.

^{a-a} Sorközi beszűrés. ^b Sic! ^c Utána kihúzva: 'rede'. ^d A kéziratban tévesen: 'contingerit'. ^e Utána kihúzva: 'sud'. ^f Utána kihúzva: 'subditis'. ^g Utána kihúzva: 'ac pro Dei bonore eiusque fidei conservacione ac populorum illorum commodo et salute'. ^h Utána kihúzva: 'tribus'. ⁱ Utána kihúzva: 'et'.

57.

Róma, 1524. október 14.

VII. Kelemen pápa Frangepán Bernátbhoz

és fiaiboz, valamint Frangepán Mátyásbhoz és Györgyböz

Követüktől, Bucsvics Jánostól értesült arról, hogy a török portyák napról-napra nagyobb veszélyt jelentenek Horvátország számára, ezért nunciust küld Thomas Niger traui püspök személyében, akit a segélyek elosztásával bízott meg, és további hősies ellenállásra buzdítja őket.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: 'Comiti Bernardino et filii de Frangepanibus [!]', az utolsó két szó más kéz írásával. A lap alján: 'Simile. Georgio et Mathie Veglie Modrusieque'. A jobb felső sarokban: '515'.

A hátoldalon: '1524. Octobris XIII. Bernardino de Fringepanibus. Simile ut infra.' ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 262r, n. 454. ED.: NEMES, VII. Kelemen, 65–66. CIT.: SETTON, *The Papacy and the Levant*, III, 246, 64. jegyzet.¹⁰⁴

Dilecti filii,^a salutem. Audivimus a dilecto filio Ioanne Buchuich, quem ad nos misistis, non sine^b animi nostri sollicitudine dominium vestrum et totam istam Croatie provinciam excursionibus Turcarum vexari et maius indies periculum populis istis imminere continuo, etsi pro rebus arduis totius Christianitat[is]^c multum laboramus, pro nostro tamen pastoralis officio ac paterno erga vos amore, qui semper pro nomine Christiano, ^dnostra salute^d contra immanissimos host[es]^e vos^f fortiter gessistis, eum ad vos remittere decrevimus, cui etiam^g commisimus, ut eam, quam potuimus in presentia, commeatus et munitio[n]um copiam in is[ta]^h locaⁱ traduci curet, ut iis precipueⁱ subveniatur, qui maxime eiusmodi^k indigent auxilio, ad hoc etiam negotium mittimus venerabilem fratrem Tho[ma]m^l episcopum Trugurien[sem]^m tanquam nostrum et Sedis Apostolice nuntium,¹⁰⁵ cui eum commeatum et munitiones pro sua prudentia distribu[en]diⁿ ac dispensandi potestatem ac curam tradidimus, quem non dubitamus devotionibus vestris omnino^o satisfacturum. Nos igitur, ut eum^p ipsum animum atque constantiam, quem^q pro vestro dominio tutando et vita conservanda semper retinuistis, nunc et^r pro honore imprimis Domini Dei retineatis, vos in eo ipso hortamur, qui in omnibus calamitatibus vestris vobis propitius adesse dignabitur, siquid vero in hac pastoralis vigilia nostra presidii ad vos laborantes transmittere nos posse viderimus, cum sese offeret occasio, neque ullis sumptibus, neque diligentie parcemus, quominus per nos vestra patria 'ab incursu perfidorum hostium defendi^u possit,'^t 'de nostra^w propensa voluntate idem episcopus nuntius noster copiosius vobiscum loquetur, cui fidem habebitis.' Datum ^xRome, die XIII Octobris MDXXIII, anno primo.^x

^a A szó eredetileg tévesen: 'fili'. ^b A szó sorközi beszúrá. ^c A lap jobb széle néhány betű szélességben levágva. ^{d-d} Lapszéli beszúrá. ^e Lásd a c jegyzetet. ^f Utána kihúzza: 'ge'. ^g A szó sorközi beszúrá. ^h Lásd a c jegyzetet. ⁱ A szó lapszéli beszúrá. ^j A szó sorközi beszúrá. ^k A szó sorközi beszúrá. ^l A szó sorközi beszúrá. ^m A szó javítva, eredetileg: 'Trugurien[sem]'. ⁿ Lásd a c jegyzetet. ^o Utána kihúzza: 'non'. ^p A szó sorközi beszúrá. ^q A szó sorközi beszúrá, eredetileg tévesen: 'quam'. ^r A szó sorközi beszúrá. ^s A szó javítva, eredetileg: 'aderit'. ^{t-t} A sorközökbe írt 'a' és 'b' betűkkel a szavak sorrendje megváltoztatva, eredetileg: 'defendi possit ab incursu perfidorum hostium'. ^u A szó sorközi beszúrá, alatta kihúzza: 'tutari'. ^{v-v} Lapszéli beszúrá. ^w Utána kihúzza: 'hac'. ^{x-x} Más kéz írása, utólagos beszúrá a lap aljára.

58.

Róma, 1524. október 19.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz,
Szalkai László esztergomi érsekhez, Károly münchenbergi herceghez
és Matthäus Lang von Wellenburg bíboroshoz, salzburgi érsekhez

A Zsigmond lengyel király és Brandenburgi Albert, a német lovagrend nagymestere között létrejött béke, amelynek létrehozásában a címzett már szerepet játszott és amely lejáratához közeledik, meghosszabbításában

¹⁰⁴ Frangepán Bernát három fia, Mátyás, Ferdinánd és Kristóf közül a levél keltekor már csak ez utóbbi kettő élt. Frangepán Mátyás és György Frangepán Mihály és Rozgonyi Borbála gyermekeként a család ún. szluini ágához tartoztak, míg Bernát a modrusihoz. VAJAY, *Spanyol királyok vére*; ENGEL, *Genealógia*, Frangepán 1–2. tábla.

¹⁰⁵ Thomas Niger püspök.

működjön közre. Meghagyta Campeggio bíboros legátusnak és Burgio nunciussnak, hogy erről mind írásban, mind szóban bővebben tájékoztassák.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején *'Regi Ungarie'*, a jobb felső sarokban kihúzva: '502'. A lap alján: *'Simile archiepiscopo Strigoniensi. Simile duci Carolo. Simile cardinali Salseburgensi.'* ASV Arm. XL., vol. 8, fol. 270r, n. 473. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 394–396., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 500–501. ED.: RAYNALDUS, *Annales ecclesiastici*, 1524, n. 69. (Lib. brev. an. 1524. p. 502.); PRAY, *Annales regum Hungariae*, V, 79–80; KATONA, *Historia critica*, XII, 473–475. (mindkettő RAYNALDUSRÓL). CIT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, CIX; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 352, 1131. jegyzet.

^aCarissime in Christo fili noster etc. Etsi in tantis ^bpericulis atque ^bincommodis Christiane reipublice, que undique eam partem urgent et premunt, partim etiam impendent, quo nos vertamus ad reparandum subveniendumque, vix invenimus, tamen Domino Deo plurimum confidentes, qui animi nostri et bone voluntatis conscius sua nobis misericordia adesse dignabitur, ^anihil pretermittimus vel laborando, vel monendo, quo pax aliquando et ^coptata tranquillitas Christianitati tribuatur, et que tanto incendio excitata sunt inter Christianos principes bella, per Dei omnipotentis clementiam conquiescant. Est autem ^dutrumque officii nostri, ^eet que commota sunt bella, ^equantum nobis datum est, restinguere, et que instare videntur, ne moveantur, providere. Cum ^fergo memoria teneamus, quo armorum ^gdissidio ^hcarissimus in Christo filius noster ^hSigismundus, Polonie rex et dilectus filius, ordinis ⁱBeate Marie Theuthonicorum Prussie magister ¹⁰⁶alias inter se decertarint, quorum aliquando discordia induciis aliquot annorum sopita lisque et causa omnis in quosdam principes, ex quibus una serenitas tua ^jest, compromissa fuerit, quarum etiam ^kinduciarum, ut accepimus, propinquus est exitus, graviter timentes ne termino induciarum elapso re adhuc incomposita remanente novis dissensionibus rursus ad ^larma eatur, et hec quoque afflictio afflicte Christianitati addatur, serenitatem tuam duximus plurimum in Domino requirendam, ut Dei primum ipsius intuitu, qui pacis maxime amator ^met auctor est, deinde omni modo, quos vides profecto pro pace et concordia ita ⁿlaborantes, ut hic noster labor et hec animi sollicitudo a te quoque pro tua parte ^osublevanda et ^oadiuvanda ^psit, velis auctoritate et prudentia tua ita suscipere tractandam et componendam rem, ut vel omnibus causis contentionum recisis pax et fida ^qsocietas ^rinter ipsos iam dictos regem magistrumque iungatur, vel si hoc nimium nunc difficile est, inducie saltem ipse ^sad aliud non breve tempus prorogentur, quo possit interea, quod ad placandos animos sedandasque contentiones pertinebit, commodius provideri, in quo nos quoque omnem operam, studium, laborem auctoritatemque nostram interposituri sumus. Hanc rem, eo quo nos desideramus, studio si tua serenitas tractandam conficiendamque sumpserit, non solum Deo et nobis rem gratam suoque honori congruentem fecerit, sed consulerit etiam pro parte sua labanti et ruenti Christiane rei, ^tque maximis damnis et calamitatibus ^uita intus extraque vexata ^vsi has etiam ^vmalorum senserit accessiones, quomodo latura et sustentatura sit tantum pondus incommodorum,

¹⁰⁶ Brandenburgi Albert (1490–1568) Brandenburgi György testvére, a Német Lovagrend nagymestere (1510–1525).

non est facile videre.^d De his mandavimus dilectis filiis Laurentio cardinali¹⁰⁷ legato^w et Io[anni] Antonio Pulleoni etc. nuntio, ut cum serenitate tua nostro nomine referent,^x quorum^y utrique et scribenti et loquenti^z fidem ea^{aa} habeat. Datum ^{bb}Rome, die XIX Octobris MDXXIII, anno primo.^{bb}

^{a-a} E rész a kiadásokban nem szerepel. ^{b-b} Sorközi beszúrás. ^c Utána kihúzza: ‘*sperata*’. ^d A kiadásokban: ‘*enim*’. ^{e-c} E rész a kiadásokban az ‘*instare*’ után következnek. ^f A szó KATONÁNÁL: ‘*Quum*’. ^g A kiadásokban: ‘*animorum*’. (Cselesnél a szó javítva a téves alakról a helyesre). ^{h-h} A kiadásokban: ‘*carissimi in Christo filii nostri*’. ⁱ A szó Cselesnél és így a kiadásokból hiányzik. ^j A szó PRAYNÁL ÉS KATONÁNÁL a ‘*serenitas*’ előtt. ^k A szó sorközi beszúrás. ^l A kiadásokban: ‘*in*’. ^m PRAYNÁL: ‘*ancator*’. ⁿ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*ita*’. ^{o-o} Sorközi beszúrás. ^p A kiadásokban: ‘*reiuuanda*’. ^q A szó sorközi beszúrás. ^r Utána kihúzza, ‘*fida*’. ^s Utána egy szó kihúzza, amely nem olvasható. ^{t-t} E rész KATONÁNÁL hiányzik. ^{u-u} E rész PRAYNÁL hiányzik. ^v A kiadásokban: ‘*autem*’. ^w A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza ‘*etc.*’. ^x KATONÁNÁL: ‘*conferant*’. ^y Előtte kihúzza: ‘*quibus fef...*’. ^z Utána kihúzza: ‘*dar*’. ^{aa} A szó sorközi beszúrás. ^{bb-bb} Más kéz írása.

59.

Róma, 1524. november 13.

VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz

II. Lajos magyar királynak azt írta, hogy parancsolja meg zenggi alattvalóinak, hogy a velencei fennhatóság alatt lévő zarái kikötőben elfoglalt török kereskedők hajóját adják vissza, nehogy a velenceiek a törököknek okozott kár megtérítésére vagy háború indítására kényszerüljenek, mert az idő arra még nem alkalmas. Megkérte a nunciust, hogy a szokottnál is nagyobb körültekintéssel járjon el.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: ‘*Nuntio Hungarie*’, a jobb felső sarokban: ‘564’. A lap tülkö oldalán: ‘*Anno primo. 1524. 13. 9^{bris}*’. *Nuntio Hungarie super restitutione grippi Turcici*. ASV Arm. XL., vol. 7, fol. 158^{rv}, n. 586. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 862^{rv}, n. 564.

Dilecte. Videbis ex incluso exemplo litterarum nostrarum, quas ad serenissimum istum regem scribimus, quo studio tendamus, ut idem rex quandam navem Turcarum mercatorum in portu Jadrensi^{um} et ditone Venetorum per Signienses dicti regis^a subditos captam restitui mandet, ne Ven[et]i ipsi preter violatum eorum portum damna eisdem Turcis resarcire cogantur aut bellum excitare haud satis hoc tempore nostris oportunum. Quare cum ea re^a nobis, ut debet, cordi^b sit, volumus te^c eam summo studio solita tamen dexteritate adiuncta apud ipsum regem et, quos opportunum censueris, curare ita, ut orator Venetus^{o8} istic agens etiam de mandatis nostris et de diligentia tua testimonium suis perhibere possit, quale optamus. Datum Rome, 13 Novembris 1524, anno primo.

^a Utána kihúzza: ‘*dicti R*’. ^b utána kihúzza: ‘*est*’. ^c A szó sorközi beszúrás.

¹⁰⁷ Lorenzo Campeggio.

¹⁰⁸ Vincenzo Guidoto a budai udvarba küldött velencei követségi titkár (1523–1525). Vö. BALOGH, *Velenice diplomatikák*, 16, LXIX–LXXXV.

60.

Róma, 1524. november 13.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

A Szentszékhez küldött velencei követ, Marco Foscarini az ő közbenjárását kéri amiatt, hogy folyó év áprilisában őfelsége zenggi alattvalói a velencei fennhatóság alatt lévő zarái kikötőben egy török hajót elfoglaltak, és azt Zenggbe vitték, és emiatt II. Szulejmán szultán Andrea Gritti velencei dózsétól és a velencei szenátustól a károk megtérítését követeli. Ezért kéri a királyt, hogy rendelje el, hogy a zenggiek szolgáltatassák vissza a hajót annak legénységével és rakományával együtt, nehogy ez az ügy a törökök számára okot adjon a háborúra, amire az idő most nem alkalmas.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott, később erősen javított fogalmazvány. A lap tetején: *‘Regi Hungarie super restitutione grippi Turcici capti in portu Jadren[si]’*. Mellette: ‘569’. A tulsó oldalán: *Anno primo. 1524. 13. 9^{bri}*. *Regi Hungarie super restitutione grippi Turcici capti in ditione Venetorum.* Alatta más kéz írásával: ‘569’. ASV Arm. XL., vol. 7, fol. 160r, n. 590. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 865r–866r, n. 569. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 640, n. 836. (a másolatról)

Carissime. Ex ^adilecto filio, ^a oratore^b Venetorum apud nos existente¹⁰⁹ percepimus, cum dudum mense Aprili preterito naves^c Signiensium serenitatis^d tue subditorum quendam grippum seu navem Turcarum in Jadriensium portu, qui ditionis Venetorum est, vi cepissent Signiamque abduxissent, nuper tyrannum Turcarum¹¹⁰ id apud dilectos filios *‘nobilem virum^e ducem¹¹¹ et senatum Venetiarum^f adeo vehementer questum^g fuisse, ut ab ipsis Venetis, h¹¹² quorum in portu vis suis illata sit, omne damnum sibi resarciri postulaverit. Quare idem orator Venetus nobis humiliter supplicavit, ut cum dux et senatus ad serenitatem tuam super hoc scripserint vel scripturi sint, nos etiam nostras apud te preces atque auctoritatem interponere dignaremur. Nos autem, i¹¹³ carissime fili, non istorum^j Christi hostium, qui et tuis et aliorum Christifidelium subditis quotidianas clades inferunt, damna permovent, sed dictorum Venetorum respectus, k¹¹⁴ ne ipsi, qui et tue et cesaree maiestatis¹¹² amicissimi sunt, preter violatam portus eorum securitatem etiam^l ablata per tuos restituere vel belli haud sane hoc tempore opportuni causam Turcis prebere cogantur. Itaque, quo possumus^m studio, serenitatem tuam hortamur in Domino, et paterne requirimus, n¹¹⁵ ut ob rationes predictas, quas sibi non dubitamus probandas, velis efficaciter mandare dicte navis cum hominibus^o et mercibus suis integram^p restitutionem. h¹¹⁶ Id^q quidem et^q equitati et magnitudini conveniet tue, f¹¹⁷ et nobis plurimum erit gratum. Datum Rome, s¹¹⁸ 13 Novembris 1524, anno primo.^s*

^{a-a} A másolatról és a kiadásból hiányzik. ^b Előtte kihúzott sorközi beszúrás: *‘ex’*. ^c Utána kihúzza: *‘quedam’*. ^d A szó kezdőbetűje *‘n’*-ről javítva, eredetileg talán *‘nobilitatis’*-t szándékozott írni az írnok. ^{e-e} Javítva, eredetileg: *‘nobiles viros’*. ^f A szó javítva, eredetileg: *‘Venetorum’*. ^g A szó elejéről kihúzza: *‘con’*. ^{h-h} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: *‘id damni sibi rependi postulaverit minasque, nisi rependatur, adiecerit. Nos autem licet ipsos Signienses iniuriis provocatos et damnis affectos, quod fecerint, fecisse credamus, tamen non Turcarum Christi’*

¹⁰⁹ Marco Foscarini (1477–1551) az Apostoli Szentszékhez küldött velencei követ (1522–1526). Vö. GIUSEPPE GULLINO, DBI vol. 49.

¹¹⁰ II. Szulejmán szultán (1520–1566).

¹¹¹ Andrea Gritti velencei dózse.

¹¹² V. Károly császár.

hostium, sed ipsorum Venetorum has ad serenitatem tuam scribendas duximus. Quibus sane illam hortamur in Domino, et paterna caritate requirimus, ut restitutionem dicti grippi cum hominibus eius et mercatoribus efficaciter mandare velis, ne Veneti, tue serenitatis amicissimi preter contemptam eorum auctoritatem etiam eo detrimento afficiantur, vel si recusent, belli baud quaquam hoc tempore oportuni causam prebeant.^j Utána kihúzza: ‘*filii*’.
^j Utána kihúzza: ‘*Christifidelium*’.
^k THEINERNÉL: ‘*respectu*’.
^l A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*vel*’.
^m Utána egy szó kihúzza, amely nem olvasható.
ⁿ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*rogamus*’.
^o THEINERNÉL: ‘*hostibus*’.
^p A szó sorközi beszúrás.
^{q-r} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*tue*’.
^r A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*regie*’.
^{s-s} Más, a javításokat végző kéz írása.

61.

Róma, 1524. december 4.

VII. Kelemen pápa Pozsegai Milchius János pécsi egyházmegyei klerikushoz

A hozzá benyújtott kérvénye alapján megengedi, hogy Bogány Miklósnak, a pozsegai Szent Péter-társaskáptalan olvasókanonokjának kisebb rendekre felszentelt szublektoraként bármilyen Rómán kívül székelő főpap által áldozópappá szenteltetheti magát.

ORIG.: Papír, eredeti regisztrum. A bal margón a regisztrumot jegyző kéz írásával: ‘*A. Gradeř*’. ASV Dat. Ap., Brev. Lat., vol. 9, fol. 379v. ED.: NEMES, *A Jagelló-kori*, 55.

Dilecto filio Io[anni] Milchio de Poscogaua clerico Quinqueecclesiensis diocesis

Dilcte etc. Cum, sicut nobis exponi fecisti, tu, qui sublector dilecti filii Nicolai Bogani, lectoris collegiate ecclesie Beati Petri de Posega Quinqueecclesien[sis] diocesis et in minoribus ordinibus constitutus existis, favore devotionis accensus ad omnes sacros et presbiteratus ordines promoveri desideres, nos te gratioso favore prosequi volentes tuisque in hac parte supplicationibus inclinati tibi, si nunc aut postquam^a arctatus fueris, ut, a quocunque malueris, catholico antistite gratiam et communionem Sedis Apostolice habente extra Ro[manam] Curiam residente tribus dominicis vel aliis festis diebus etiam extra tempora a iure statuta ad omnes etiam sacros et presbiteratus ordines huiusmodi te promoveri facere, et in illis, postquam promotus fueris, etiam in altaris ministerio ministrare libere et licite possis et valeas, dummodo alias ad id reperiaris idoneus et aliquod canonicum non obsistat, licentiam concedimus, ac eidem antistiti dictos ordines tibi, ut prefertur, conferendi facultatem elargimur. Non obstantibus apostolicis ac in provincialibus et sinodalibus conciliis editis generalibus vel specialibus constitutionibus et ordinationibus ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Rome, die 4 Decembris 1524, anno secundo.

Io[annes] de Baschenis¹¹³

^a A szó után kihúzza: ‘*acta*’.

¹¹³ Ioannes de Baschenis, bresciai klerikus, scriptor brevium (1518–1529). Vö. FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 363.

62.

Róma, 1524. december 22.

VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőböz és unokatestvéreibe

Németországba küldött, és most Campeggio bíboros legátus által Ferdinánd osztrák főherceghez irányított nunciának, Girolamo Rorariónak abból a 800 rajnai forintból, amelyet Tommaso de Vio bíboros, korábbi legátus náluk elhelyezett, január 1-jétől számítva kéthavonta 106 forintot fizessenek ki. Az erről kiállított nyugta egy példányát tartják maguknál, a másikat pedig küldjék el Francesco Armellini de' Medici bíborosnak, az Anyaszentegyház kamarásának.

ORIG.: Hártya, eredeti, el nem küldött pápai bréve, amelyen utólagos javítások szerepelnek. A bal felső sarkában kihúzza: '626'. A túlsó oldalán középen: 'Dilectis filiis Iacobo Fucher, eiusque nepotibus mercatoribus Alemanis ^avel pro eis ^aagentibus.' A jobb szélén más kéz írásával: 'Anno 2. 1524^b 22.^c Decembris. Fucheris, ut solvent Hie[ronymo] Rora[rrio]^b florenos 800.' Alatta harmadik kéz írásával: '626'. ASV Arm. XL., vol. 7, fol. 201v, n. 652. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 44, fol. 930r–931v; n. 626. – E brévét VII. Kelemen pápa átírta 1525. február 19-én, lásd n. 71.

CLEMENS PAPA VII.

Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem.^e Commodis et necessitatibus dilecti filii Hieronymi Rorarij,¹¹⁴ quem dudum pro nostris et huius Sancte Sedis negotiis in Germaniam miseramus, et nunc ^fdilecto filio cardinale Campeggio legato nostro in Ungariam nostro iussu descendente in eadem Germania,^f apud dilectum filium nobilem virum Ferdinandum Austrie archiducem^g ^hnon minus pro regni Ungarie defensione quam Germanie pacatione procuranda remanere iussimus ipsius legati nostri iussa et ordinationes executurum,^h donec ibidem permanserit, oportune providere cupientesⁱ vobis in solidum per presentes committimus et expresse mandamus, ut prefato Hieronymo sive eius legitimo procuratori de pecuniis, quas dilectus filius noster Thomas tituli Sancti Sixti presbiter cardinalis,¹¹⁵ ⁱtunc legatus nosterⁱ apud vos nostro et Camere nostre Apostolice nomine deposuit, summam octingentorum florenorum Rheni istius monete ad rationem sexaginta creiziarum pro quolibet floreno solvatis hoc modo, videlicet in principio cuiuslibet bimestris centum ^ket sex^k florenos similes inchoando^m ⁿaⁿ Kalendis Ianuarii proxime futuri et sic successive, donec aliud a nobis habueritis in mandatis. De quibus quidem summis, sic ut premititur, solvendis apochas seu chirographas recipietis, unam apud vos retinentes, alteram^o ad dilectum filium Franciscum Armellinum Medices tituli Sancte Marie in Transtiberim et Sancti Callixti presbiterum cardinalem nostrum et Sancte Romane Ecclesie camerarium transmittentes. Nos autem dictas pecuniarum summas, postquam sic persolute fuerint, in computis vestris admitteremus, ac prefato camerario, necnon dilectis filiis presidentibus et clericis ac thesaurario generali nostro, ut eas in dictis computis admittant, mandamus. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XXII Decembris MDXXI-III, pontificatus nostri anno secundo.

B[enedictus electus Cremonensis]^p ¹¹⁶

¹¹⁴ Girolamo Rorario (1485–1556) Ferdinánd főherceghez küldött apostoli nunciás (1524–1526). Vö. SCALA, *Girolamo Rorario*.

¹¹⁵ Tommaso de Vio bíboros.

¹¹⁶ Benedetto Accolti.

^{a-a} Sorközi beszúrás, alatta kihúzva: ‘Bude’. ^b Javítva, eredetileg: ‘1525’. ^c Utána kihúzva ‘Februarii’. ^d Vízfolt miatt nem vehető ki. ^e Utána kihúzva: ‘Volentes’. ^{f-f} Sorközi beszúrás. ^g Utána kihúzva: ‘eisdem negotiis incumbere iussimus’. ^{h-h} Lapszéli beszúrás. ⁱ A szó sorközi beszúrás. ^{j-j} Sorközi beszúrás, alatta kihúzva: ‘dum et ipse prefate sedis legatus in partibus Hungarie, Bobemie ac Polonie permansit’. ^{k-k} Sorközi beszúrás, alatta kihúzva: ‘triginta tres’. ^l Utána kihúzva: ‘cum uno tertio alterius floreni’. ^m A kéziratban javítva, eredetileg: ‘inchoandum’. ⁿ A szó sorközi beszúrás. ^o Utána kihúzva: ‘vero’. ^p Kiszakadva, a másolatban tévesen: ‘Evangelista’.

63.

Róma, 1525. január 2.

VII. Kelemen pápa Gosztonyi János győri püspökhöz

Figyelmébe ajánlja a familiájában szolgálatot teljesítő kamarását, Kálnai Imrét, és kéri, hogy az erdélyi egyházmegyében – amelynek püspöki székére II. Lajos magyar király nemrég kinevezte – lévő telegdi főesperesség után Kálnait megillető jövedelmet, amíg a Szentszéknél szolgál, fizesse ki.¹⁷

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: ‘Venerabili fratri Ioanni Gozton Jaurien[si] carissime in Christo filie nostre regine Ungarie etc. cancellario’. A bal felső sarokban: ‘2834’. A tülös oldalon: ‘Anno secundo. MDXXV II Ianuarii. Ioanni Gozton pro Emerico Calnay commendatitium’. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 37v, n. 1.

CIT.: LAKATOS, *Kálnai Imre*, 426; LAKATOS, *The Papacy's Policy*, 178.

Venerabilis frater, salutem. Est inter camerarios et cubicularios nostros nobis et fide et caritate precipuus dilectus filius Emericus Calnaji archidiaconus Thylegdien[is] in ecclesia Transylvanien[is], ad quam nuper pastoris solatio destitutam regia auctoritate es nominatus, cuius servitium erga nos assiduum et fidele cupimus et speramus a fraternitate tua debito favore prosequendum esse, siquidem in obsequiis et servitiis nostris existens non potest prorsus absens a sua ecclesia videri. Itaque hortamur fraternitatem tuam, velit sua opera ac gratia efficere, presertim postquam fraternitas tua dicte ecclesie Transylvanien[is] possessionem assecuta fuerit, ut ipse Emericus, quoad in nostra familiaritate extiterit, et fructus sui archidiaconatus quotidianis distributionibus dumtaxat exceptis integre percipiat, et in omnibus rebus ac negotiis suis favore^b tue fraternitatis tutus et quam commendatus sit. Quod nobis erit gratum. Datum Rome, die II Ianuarii 1525, anno 2°.

^a Utána kihúzva: ‘Cada’. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: ‘fore’.

64.

Róma, 1525. január 15.

VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreikhez

Antonio de Seda Budán tartózkodó velencei kereskedőtől és testvéreitől a Móré Fülöp pécsi püspök által a pécsi püspökségre való kinevezéséről kiállított pápai bullák költségeinek fedezésére elhelyezett 4 930 dukátot – miután a nekik elküldött bullákat a velencei kereskedőknek átadták – vegyék át és kezeljék gondosan.

¹⁷ Gosztonyi János váci (1507–1518), győri (1510–1524), erdélyi (1524–1527) püspök, királynéi kancellár. Vö. HC III, 100–101, 215, 325; SÖRÖS, *Adatok Felsőszelstei Gosztonyi János püspök életéhez*.

Ezenkívül ebből az összegből, és abból, amit még Tommaso de Vio bíboros, korábbi legátus helyeztetett el náluk, Lorenzo Campeggio bíboros legátusnak február elsejétől havi 500 dukátot fizessenek ki.

ORIG.: Papír, eredeti, erősen javított fogalmazvány. A lap tetején: *'Dilectis filiis Iacobo de Fuccaris suisque nepotibus et sociis et mercatoribus Germanis'*.^a A bal alsó sarokban más kéz írásával: *'L. XI. Leon.'* A tülso oldalon: *'15 Ianuarii 1525. Pro reverendissimo Campegio. Sanctitas vestra mittit Fuccaris^b nepotibus et sociis, bullas super Quinq[ue]eccl[es]ien[sis] in personam Philippi More, quas presentent Ant[oni]o Io[hanni] et fratribus Venetis, et dictos 4930 ducatos ab illis accipient et retinent persolventque in solidum singulo mense ducatos 500 cardinali legato inchoando a Kalendis Februarii proxime futuri,^c quoad in legatione steterit, vel aliud a sanctitate vestra habuerint in mandatis. Reverendissimus Armellinus vidit.'* Alatta más kéz írásával: *'Auscultata Am. Ta.'* A lap közepén: *'r'*. A lap alján: *'Registrata libro 2° fo. 82.'* ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 12r, n. 12. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 53r–54r; n. II. ED.: KOLLER, *Historia episcopatus Quinqueeclesiarum*, V, 99–100. (az eredetiről); THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 644, n. 839. (a másolatról) CIT.: KUBINYI, *Budai kereskedők*, 108. 49. jegyzet.; FEDELES, *Csulai*, 67. – Átírta VII. Kelemen pápa 1525. február 13-án, lásd n. 69.

Clemens papa VII.

Dilecti filii etc. Cum nuper per nostras in forma brevis litteras dilectis filiis, Ant[oni]o Io[annis]¹¹⁸ et fratribus mercatoribus Venetis Bude commorantibus ordinaverimus, ut quattuor milia^d noningentorum^e et^f triginta ducatorum auri in auro,^g quos diebus elapsis venerabilis frater Raphael More episcopus Quinq[ue]eclesien[sis]¹¹⁹ pro expeditione litterarum^h dicti episcopatus penes ipsos deposuit cum promissione illos ad omnem nostram requisitionem soluturos, quotiens littere apostolice sub plumbo desuper expedite eisdem presentate forent, solvere deberent. ⁱNos providere volentes, quodⁱ dictos 4930 ducatos recuperare possitis^j ac omne dubium, quod premissorum occasione oriri posset, semovere,^k litteras^l nostras apostolicas sub plumbo^m ⁿsuper dicta ecclesiaⁿ expeditas^o ^pvobis mittimus,^p quibus^q ad effectum huiusmodi eisdem Antonio Io[annis]^r et fratribus ^sper vos^s presentatis.^t ^uOmni^u cura procurabitis dictas pecunias ^vab eisdem^v ^wquantocius^w recuperare illasque^x unacum aliis vobis a dilecto filio Tho[ma] cardinale Sancti Sixti,¹²⁰ tunc in Ungaria nostro et Apostolice Sedis de latere legato relictis nostro nomine retinere. Et quoniam scimus^y dilectum filium L[aurentium] cardinalem Campegium nostrum et Sedis Apostolice de latere legatum pro defensione regnorum Ungarie, Polonie et Boemie ad dicta regna destinatum quamplurimis indies impensis gravari, ^znos eiusdem necessitatibus providere volentes^z vobis in solidum tenore presentium committimus et mandamus, ut de quibuscunque pecuniis dicte sedis et Camere Apostolice^{aa} tam^{bb} relictis a predicto Tho[ma] cardinale, quam^{cc} de dictis ducatis quattuor milibus noningentis^{dd} triginta per manus ^{ee}prefatorum Antonii Io[annis] et fratrum, ^{ff}que ad manus^{ee} vestras quomodocunque pervenerunt sive pervenient, summam quingentorum ducatorum^{gg} auri in auro^{ff}

¹¹⁸ Antonio Zuane de Seda Budán működő velencei kereskedő. Vö. KUBINYI, *Budai kereskedők*, 342; KUBINYI, *Beriszló Péter és budai szereplése*, 126; KUBINYI, *Távolsági kereskedelem*, 379; TEKE, *Raggione Bontempi*, 979.

¹¹⁹ Helyesen: Csulai Móré Fülöp (1470 k.–1526) pécsi püspök (1523–1526). Vö. FEDELES, *Csulai Móré Fülöp*. – Az elírás valószínűleg véletlen lehetett, bár elég furcsa, hiszen a lap hátulján lévő kivonatban a név helyesen szerepel. Szintén jól írták a következő, ezzel egy napon kelt fogalmazványban is, melyen mind a fogalmazvány lejegyzőjének, mind a korrektúrákat végző személynek kézírása megegyezik az ezen a minután láthatóval.

¹²⁰ Tommaso de Vio bíboros.

dicto^{hh} L[Laurentio] cardinali legatoⁱⁱ vel eius legitimo procuratoriⁱⁱⁱ quolibet mense Kalendis Februarii proxime futuri incipiendo, et in futurum,^{kk} usque quo ibidem pro dicta sede permanserit^{ll} in dicte legationis officio,^{ll} vel aliud a nobis habueritis in mandatis, solvatis et solvi^{mmm} faciatis. Quas quidem summas, sicut prefertur,ⁿⁿ solvendas in vestris computis admitemus, necnon a dilecto filio F[rancisco] Armell[ino] etc.¹²¹ nostro et Sancte Romane Ecclesie camerario, presidentibus et dicte camere clericis admitti mandamus.^{oo} In contrarium etc. ^{pp}facientes non obstantibus quibuscunque.^{pp} Datum Rome etc. die XV Ianuarii 1525, anno II.

Evangelista^{qq122}

F[ranciscus] cardinalis camerarius^{rr}

^a A szó javítva, eredetileg: ‘*Alemanis*’. ^b Utána kihúzza: ‘*Bude*’. ^c Utána kihúzza négy szó, a középső kettő: ‘*reverendissimo camerario*’, a többi nem olvasható. ^d A szó javítva, eredetileg: ‘*mille*’. ^e A másolatban tévesen: ‘*noningentos*’, THEINERNÉL hibásan: ‘*novemgentos*’. ^f A szó sorközi beszúrás. ^g Utána kihúzza: ‘*Camere monet Ungarice*’. ^h A szó lapszéli beszúrás. ⁱ⁻ⁱ Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘*Ut facilius*’. ^j Utána kihúzza: ‘*et valeatis*’. ^k A szó sorközi beszúrás, mellette kihúzza: ‘*volentes*’, alatta kihúzza: ‘*vitetur*’. A szó KOLLERNÉL: ‘*removere*’. ^l Előtte kihúzza: ‘*Mittimus nobis premissas*’. ^m Fölötte kihúzott sorközi beszúrás: ‘*desuper*’. ⁿ⁻ⁿ Lapszéli beszúrás. ^o A szó első szótagja javítva. ^{p-p} Sorközi beszúrás. ^q A szó javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ^r A szó javítva, eredetileg: ‘*Io*’. ^{s-s} Sorközi beszúrás. ^t A szó vége javítva, eredeti alakja nem vehető ki. Utána kihúzza: ‘*poteritis*’. ^u Utána kihúzza: ‘*igitur*’. ^{v-v} Lapszéli beszúrás. ^w THEINERNÉL: ‘*tantocius*’. ^x A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*hasque*’. ^y A szó lapszéli beszúrás Francesco Armellini de’ Medici bíboros kézírásával, a szövegben kihúzza: ‘*nos minime later*’. ^{z-z} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘*Proinde volens indemnitati incommodoque suis providere*’. ^{aa} Utána kihúzza: ‘*ad manus nostras quomodocunque et qualitercunque hactenus proven*’. ^{bb} Fölötte kihúzza Francesco Armellini de’ Medici bíboros kézírásával: ‘*proveniendas*’. ^{cc} THEINERNÉL: ‘*que*’. ^{dd} THEINERNÉL: ‘*novemgentis*’. ^{ee-ee} THEINERNÉL hiányzik. ^{ff-ff} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘*mercatoribus Venetis Bude commorantibus vobis nostro et Camere Apostolice noviter solvendis*’. ^{gg} Utána kihúzza: ‘*similium [...] eidem*’. ^{hh} A szó KOLLERNÉL hiányzik. ⁱⁱ A szó sorközi beszúrás. ^{jj} Utána kihúzza: ‘*ducatis quingentis auri Camere monet Ungarice*’. ^{kk} Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^{ll-ll} Lapszéli beszúrás Francesco Armellini de’ Medici bíboros kézírásával. ^{mmm} A kéziratban tévesen: ‘*solvique*’, a másolatban és a kiadásokban így. ⁿⁿⁿ THEINERNÉL: ‘*precipitur*’. ^{oo} Kihúzott lapszéli beszúrás: ‘*per presentes*’. ^{pp} Utólag beírva Evangelista Tarasconus secretarius domesticus kézírásával. ^{qq} Saját kezű aláírás. ^{rr} Saját kezű aláírás.

65.

Róma, 1525. január 15.

VII. Kelemen pápa Antonio de Seda velencei kereskedőböz és testvéreibe

Azt a 4930 dukátot, amelyet Móré Fülöp pécsi püspök a püspökségre való kinevezéséről kiállított pápai bullák költségeinek fedezésére náluk letétbe helyezett, fizessék ki Jakob Fugger kereskedőnek és unokaöccseinek vagy egyik ágensüknek, akiktől a bullákat megkapják. Az erről kiállított nyugta egy példányát tartsák maguknál, a másikat pedig küldjék el Francesco Armellini de’ Medici bíborosnak, az Anyaszentegyház kamarásának.

ORIG.: Papír, eredeti, javított fogalmazvány. A lap tetején: ‘*Dilectis filiis Antonio Ioannis et fratribus mercatoribus Venetis Bude commorantibus*’. A lap bal alsó sarkában: ‘*L. VII. Leon.*’. A lap tültső oldalán: ‘*Pro reverendissimo cardinale Campegio. 15 Ianuarii 1525. Sanctitas vestra mittit Iacobo Fucaro, nepotibus et sociis bullas Q[ui]nq[ue]cc[es]s[is] in personam Philippi More, et illis committit, ut. Committitur Antonio Io[annis] et fratribus Venetis mercatori-*

¹²¹ Francesco Armellini Medici.

¹²² Evangelista Tarasconi.

bus Bude commorantibus, ut^e ducatos 4930 auri Fucaris persolvat et bullas ab illis super Q[ui]nq[ue]eccl[es]ien[si] recipiat, in personam Philippi More, pro quo sanctitati vestre obligati sunt. Reverendissimus camerarius misit. Alatta más kéz írásával: *'Auscultata Am. Ta.'* A lap közepén: '12'. A lap alján: *'Registrata libro 2° fo 83.'* ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 13^{rv}, n. 13. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 54^{rv}, n. 12. ED.: KOLLER, *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum*, V, 100–101. (az eredetiről)

†Clemens papa VII^s f

Dilecti filii etc. Cum alias venerabilis frater Philippus Mo[re]^f episcopus Quinq[ue]eccl[es]ien[si] in manibus vestris^h pro expeditione litterarumⁱ dicti sui episcopatus ducatorum^j quattuor millia noningentorum^k et triginta^l auri in auro^m deposuisset, vosque illos ad nostram instantiam retinere confessi fueritisⁿ et quotiescunque littere apostolice sub plumbo super expeditione dicti episcopatus vobis presentate essent, cui et quibus voluissemus, soluturos promiseritis^o inpresentiarumque summopere necesse sit^p impensis et necessitatibus^q sedis et Camere Apostolice providere, vobis et cuilibet vestrum committimus et mandamus ^rper presentes,^r quatenus dictos 4930 ducatos auri^s dilectis filiis Iac[ob]o de Fucaris eiusque nepotibus mercatoribus Alemanis vel eorum agentibus ^tnostro et Apostolice Sedis nomine^t solvatis seu^u solvere^v faciatis, et^w ab eis dictas litteras apostolicas recuperetis.^x De quibus summis, sic, ut prefertur, solutis et solvendis apochas seu chirographa ab eis factas apud vos unam retinebitis, alteram vero ad dilectum filium F[ranciscum] Armellinum Med[ices] tituli Sancte Marie in Transtiberim et Callixti presbiterum cardinalem nostrum et Sancte Romane Ecclesie camerarium transmittetis. Nos enim dictas pecunias,^y postquam persolute fuerint, ^zut premittitur,^z in computis vestris admitteremus ac a predicto camerario, presidentibus et clericis et ab aliis, ad quos spectat, admitti mandamus ^{aa}per presentes.^{aa} In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Rome etc. die 15 Ianuarii 1525, anno^{bb} secundo.^{cc}

Evangelista^{dd123}

F[ranciscus] cardinalis camerarius^{ee}

^a A szó sorközi beszúrás, mellette kihúzza 'Fucaris', alatta kihúzza: 'mittendo bullas ecclesie'. ^b Utána kihúzza: 'ecclesie'. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d Itt félbeszakad, alatta kihúzza: 'Committitur Iacobo Fucaro nepotibus et sociis ut solvant'. ^e Utána kihúzza: 'bullas super Quinq[ue]eccl[es]ien[si] in personam Philippi More, ut ab Fucaris recipiat'. ^{f–f} Más kéz írása. ^g A másolatban: 'Morae'. ^h A szó javítva, a másolatban: 'nostris'. ⁱ A szó lapszéli beszúrás. ^j A szó javítva, a másolatban: 'ducatos'. ^k A szó javítva, a másolatban: 'noningentos'. ^{l–l} KOLLERNÉL arab számmal. ^m Utána kihúzza: 'de Camera'. A lap szélén kihúzott beszúrás: 'monete Ungarice'. ⁿ A szó sorközi beszúrás. ^o Utána kihúzza: 'et qua'. ^p A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'est'. ^q A szó javítva, eredetileg: 'necessitate'. ^{r–r} Lapszéli beszúrás. ^s Utána kihúzza: 'monete Ungarice nostro et Sedis Apostolice nomine'. ^{t–t} Lapszéli beszúrás. ^u A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'et'. ^v A szó javítva, eredetileg 'sokvi', KOLLERNÉL lásd így. ^w A szó javítva, eredetileg: 'ac'. ^x A szó javítva, eredetileg: 'recuperabitis'. ^y A szó javítva, eredetileg: 'pecuniarum', utána kihúzza: 'summas'. ^{z–z} Lapszéli beszúrás. ^{aa–aa} Sorközi beszúrás, a másolatból hiányzik. ^{bb} Utána kihúzza: 'II'. ^{cc} A szó Evangelista Tarasconus secretarius domesticus kézírásával. ^{dd} Saját kezű aláírás. ^{ee} Saját kezű aláírás.

¹²³ Evangelista Tarasconi.

66.

Róma, 1525. január 31.

VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőböz és unokatestvéreibe

Ferdinánd osztrák főherceghez küldött nunciusanak, Girolamo Rorariónak abból a pénzből, amit Tommaso de Vio bíboros, korábbi legátus náluk elhelyezett, fizessenek ki 300 dukátot azokon az összegeken felül, amiknek kifizetéséről korábban már rendelkezett. Az erről kiállított nyugta egy példányát tartásuk maguknál, a másikat pedig küldjék el Francesco Armellini de' Medici bíborosnak, az Anyaszentegyház kamarásának.

ORIG.: Papír, eredeti, javított fogalmazvány. A lap tetején: 'Clemens papa VII. Dilectis filiis Iac[ob]o Fucher, eiusque nepotibus mercatoribus Aleman[nis] vel^b pro eis agentibus.' A túlsó oldalon: 'Anno secundo. MDXXV. Ultima Ianuarii. Iacobo Fucher eiusque nepotibus, ut solvant Hieronymo Rorario summam tricentorum ducatorum.' Alatta más kéz írásával: '25'. ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 23^{rv}, n. 26. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 72^{rv}, n. 25. CIT.: PÖLNITZ, *Jakob Fugger*, II, 543. – Átírta VII. Kelemen 1525. február 13-án, lásd n. 70.

Dilecti filii etc. Commisimus^b c dilecto filio Hieronymo^d Rorario,^e quem^e dilecto filio cardinale Campegio legato nostro in Hungariam^f nostro iussu profecto^g in eadem Germania apud dilectum filium nobilem virum Ferdinandum Austrie archiducem^h pro negotiis catholice fidei, nec^h minus pro regni Hungarieⁱ defensione quam Germanie pacatione procuranda remanere iussimus, ^hut pro eiusdem fidei causa summam tricentorum ducatorum auri largorum,^k sicut^l ei ordinavimus,^m expendat. Quare^l vobis in solidum per presentes committimus et mandamus expresse, ut predicto Hier[onym]o sive eius legitimo procuratori de pecuniis, quas dilectus filius noster Thomas tituli Sancti Sixti presbiter cardinalis,¹²⁴ tunc legatus noster apud vos nostro et Camere Apostolice nomine deposuit, summam tricentorumⁿ ducatorum auri predictorum ultra alias^o pecunias, quas per vos eidem Hier[onym]o solvi mandamus,ⁿ visis presentibus solvatis. De qua quidem summa^p sic^q per vos^q solvenda^r apochas seu chirographa recipietis, unam apud vos retinentes, alteram ad dilectum filium F[ranciscum] Armell[inum] Med[ices] etc. nostrum et Sancte Romane Ecclesie camerarium transmittentes. Nos autem dictam pecuniarum summam, postquam sic persoluta fuerit, in computis vestris admittemus, ac predicto camerario, necnon dilectis filiis presidentibus et clericis ac thesaurario generali nostro, ut eam in dictis computis admittant, mandamus. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Datum etc. ultima Ianuarii 1525, anno 2°.^s

^a A szó sorközi beszúrás. ^b A szó lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'Commodis et necessitatibus'. ^{c-c} Javítva, eredetileg: 'dilecti filii Hieronymi Rorarij'. ^d A másolatban: 'Hiernymo'. ^e Utána kihúzza: 'dudum pro nostris et huius Sancte Sedis negotiis in Germania miseramus et nunc'. ^f A másolatban: 'Ungariam'. ^g A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'descendente'. ^{h-h} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'non'. ⁱ A másolatban: 'Ungarie'. ^{j-j} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'ipsius legati nostri iussa et ordinationes exequenturum, donec ibidem permanserit, oportune providere cupientes'. ^k A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'in auro'. ^l Előtte kihúzza: 'largorum'. ^m Utána kihúzza: 'est'. ⁿ⁻ⁿ Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'floreorum Rheni istius monet ad rationem sexaginta creiziarum pro quolibet floreno'. ^o Utána kihúzza: 'solutiones'. ^p A szó fölött kihúzott sorközi beszúrás: 'tricentorum ducatorum'. ^{q-q} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'ut premititur'. ^r Az utolsó szótag sorközi beszúrás. ^s A másolat végén lásd még: 'Evangelista'.

¹²⁴ Tommaso de Vio bíboros.

67.

Róma, 1525. február 8.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Brodarics István magyar királyi követnek az érdemeiről nem csak őfelségének, hanem nunciúsának és másoknak hozzá írott leveleiből is értesült, ezért a követet ő is csak ajánlani tudja.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: 'Regi Hungarie'. A lap jobb felső sarkában: '74', jobb alsóban más kéz írásával: '53'. A tülös oldalon: 'Anno secundo 1525. Februarii octava. Regi Ungarie responsivum pro Stephano Broderico.' ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 114^{rv}. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 645, n. 840. TRANS.: SÖRÖS, *Jerosimi Brodarics István*, 22. (partim) REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 198, n. 1172.

Carissime in Christo fili noster etc. De animo et voluntate tua optima et pergrata, qua dilectum filium Stephanum Brodericum et tua ipsius sponte ac iudicio propter illius virtutes^a et^b probitatem, et nostra etiam causa, qui eum sepius tibi commendavimus, prosequeris, cum antea ex nuntii istic nostri¹²⁵ et aliorum, tum proxime ex serenitatis tue litteris certiores plane, atque ut expectabamus, facti sumus. Quapropter, quod nondum commodo et dignitati eius, ut nostrum uterque expetit et ipse promereri videtur, consulere^c potueris, accepimus excusationem tuam, quod autem eidem te consulturum in eoque et nobis et tibi ipsi, ubi primum se obtulerit occasio, omnino satisfacturum tam grate atque humaniter polliceris, agimus tibi gratias, et in eadem ista sententia ut persistas, serenitatem tuam hortamur in Domino, et omni animi studio requirimus. In quo^d rem nobis gratissimam^d serenitas tua^e factura est.^f § Datum Rome etc. die VIII Februarii MDXXV, anno secundo.^g

^a THEINERNÉL: 'virtutem'. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza 'et', mellette kihúzza: 'ac'. ^c Utána kihúzza: 'poteris'. ^{d-d} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'qua gratum tua'. ^e A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'nobis sit'. ^f A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'Non amplius necesse esse videtur, ut tibi repetamus'. ^{g-g} Más kéz írása.

68.

Róma, 1525. február 12.

VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőböz és unokatestvéreibe

Miután 1524. október 1-jén kelt, nekik címzett brevójét (l. n. 50.) átírta, ott leírt rendelkezését annyiban módosítja, hogy a Giovanni Antonio Burgio nunciúsának járó egyszeri 380 dukát kifizetést – nehogy a nunciust valami hiba folytán kár érje – 80 dukáttal megemelve 460-ban állapítja meg.

ORIG.: Két hosszanti irányú papírszalagra írt, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A bal oldali szalag tetején: 'Clemens papa VII. Dilectis filiis Iac[ob]o Fuccaro, eiusque nepotibus mercatoribus Germanis aut eorum in Ungarie et Polonie regnis agentibus'. Ennek hátoldalán más kéz írásával: 'Registrata libro 2° fo. 98'. A jobb oldali szalag bal szélén a szöveg utolsó előtti sora mellett: 'L. XII. Leon.'. Ennek tülös oldalán: '12. Februarii 1525. Pro^a Barone Burgi Sicilie. Committitur^b Iac[ob]o Fuccaro^b et nepotibus, ut persolvant oratori 80 ducatos, ut pro residuo summe 460 eidem prius persolvende. Et solutionem centum ducatorum singulo mense continuet. Reverendissimus Armellinus misit.' Alatta más kéz írásával: 'Auscultata Am. Ta.'. ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 50r; n. 61. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 116v–117v, n. 59. ED.: THEINER, *Vetera monu-*

¹²⁵ Giovanni Antonio Burgio.

menta historica Hungariam sacram illustrantia, II., 645, n. 841. (másolatról); WOJTYSKA, *Acta Nuntiaturae Polonae*, II, 171–173, n. 12. (a másolatról) CIT.: ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőhátyája*, 190–196, n. 145, 194.

Dilecti filii^c etc. ^dPridem vobis litteras nostras tenoris infrascripti scripsimus, videlicet:^d
 CLEMENS PAPA VII. Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem. Volentes commodis ac necessitatibus dilecti filii Ioannis Antonii Pullei Baroni Burgi Sicilie, quem dudum ad carissimos in Christo filios nostros, Ludovicum Ungarie et Boemie ac Sigismundum Polonie reges illustres pro rebus et negociis catholice fidei destinavimus, providere, ne, dum ibidem nostro et^f huius Sancte Sedis nomine permanebit, in aliquo patiat, vobis in solidum per presentes committimus et^g mandamus, ut acceptis presentibus eidem Barono Burgi^h nostro et huius Sancte Sedis nuntio sive eius legitimo procuratori de pecuniis, quas dilectus filius noster Thomas tituli Sancti Sixti presbiter cardinalis,¹²⁶ dum et ipse prefate sedis legatus ibidem existebat, apud vos nostro et Camere nostre Apostolice nomine deposuit, summam primo tricentorum et octoginta ducatorum auri de camera ad rationem X Iuliorum pro quolibetⁱ ducato tradatis et consignetis. Deinde, donec ibidem moram traxerit, seu aliud a nobis non habueritis in mandatis, centum ducatos similes singulis mensibus a data presentium inchoando persolvatis seu persolvi faciatis. De quibus summis sic, ut prefertur, solutis et persolvendis^j apochas seu chirographa ab eo factas apud vos unam^k retinebitis, alteram^l vero ad dilectum filium F[ranciscum] Armellinum Medices tituli Sancte Marie in Transtiberim et Callisti presbiterum cardinalem, nostrum et Sancte Romane Ecclesie camerarium transmittetis. Nos enim dictas pecuniarum summas, postquam sic persolute fuerint, in computis vestris admittemus, ac predicto camerario necnon dilectis filiis presidentibus et clericis ac thesaurario generali nostro, ut eas in dictis computis admittant, mandamus. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die prima Octobris MDXXIII, pontificatus nostri anno primo. Evangelista. Cum autem^m predicta summa tricentorum octuaginta ducatorum auri de camera ducatorum quadringentorum sexaginta similiumⁿ debeat^o esse, ne talis error in preiudicium et damnum dicti Io[annis] Antonii tendat, vobis et cuilibet vestrum mandamus per presentes, ut ducatos octuaginta auri similes pro residuo dicte summe quadringentorum sexaginta ducatorum primo solvende eidem^p solvatis et solvi faciatis. Necnon ad^q solutionem centum ducatorum auri singulis mensibus eidem faciendam, prout in preinsertis litteris latius continetur, vos^r continuare volumus, et vobis^s mandamus, contrariis non obstantibus quibuscumque. ^tDatum Rome etc. XII Februarii 1525, anno secundo.^t

Evangelista¹¹²⁷

F[ranciscus] cardinalis camerarius^v

¹²⁶ Tommaso de Vio bíboros.

¹²⁷ Evangelista Tarasconi.

^a Utána kihúzza: ‘Bar’. ^{b-b} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘Fuccaris’. ^c A másolatban és THEINERNÉL lásd még: ‘salutem’. ^{d-d} Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘Cum diebus proxime elapsis pro commodis et necessitatibus dilecti filii Ioannis Antonii Pullei Baroni Burgi vobis per nostras litteras infrascripti tenoris, scripserimus, videlicet’. ^e Az átírt bréve minutájában (n. 50.) a szó ‘nostro’ után áll. ^f A másolatban és a kiadásokban: ‘ac’. ^g Az átírt bréve minutájában lásd még: ‘expresse’. ^h Az átírt bréve minutájában e szó nem szerepel. ⁱ Az átírt bréve minutájában e szó nem szerepel. ^j Az átírt bréve minutájában e szó csak: ‘solvendis’. ^k A szó a másolatban hiányzik, az átírt bréve minutájában: ‘unum’. ^l Az átírt bréve minutájában: ‘alterum’. ^m Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘ET QUILA’. ⁿ A szó a másolatból, és így a kiadásokból is hiányzik. ^o A szó javítva, eredetileg: ‘debebat’. ^p THEINERNÉL: ‘eisdem’. ^q A szó sorközi beszúrás. ^r A szó sorközi beszúrás. ^s A szó sorközi beszúrás. ^{t-t} Más kéz írás.^a Saját kezű aláírás. ^v Saját kezű aláírás.

69.

Róma, 1525. február 13.

VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreibe

Miután átírta 1525. január 15-én kelt, nekik címzett brévét (l. n. 64.), ott leírt rendelkezését annyiban módosítja, hogy a Lorenzo Campeggio bíboros legátusnak járó havi 500 dukátot – mivel a legátus költségei nagyobbak, mint ahogy azt gondolta – 600 dukátra emeli.

ORIG.: Két hosszanti papírszalagra írt, eredeti, tisztázott fogalmazvány. Fol. 51r tetején: ‘Clemens VII. Dilectis filiis Iac[ob]ho Fuccaro, eiusque nepotibus mercatoribus Germanis aut eorum in Ungarie et Polonie regnis agentibus’. Fol. 51v közepén más kéz írásával: ‘Registrata libro 2° fo. 96.’. Fol. 52r-n az utolsó előtti sor mellett a bal margón: ‘L. XV. Leon’. Fol. 52v-n más kéz írásával: ‘13 Februarii 1525. Pro reverendissimo Campegio legato. Mittitur Fuccaris^a insertum breve illis scriptum, quo eis committebatur, ut ducatos 500 auri singulo mense legato persolverent. Et necnon committitur eisdem, ut sexcentos solvant singulo mense,^b donec in legatione steterit. Reverendissimus Armellinius misit.’ Utána más kéz írásával: ‘Auscultata Am. Ta’. Alatta egy harmadik kéz írásával: ‘62’. Ez alatt egy újabb kéz írásával: ‘Februarii 1525.’. ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 51r–52v, n. 64. COP.: 17. századi másolat. ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 119r–120r, n. 62. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 646, n. 842. (partim) (a másolatról) CIT.: WENZEL, *A Fuggerek jelentősége*, 22.

Dilecti filii^c etc. Nuper vobis litteras nostras tenoris infrascripti scripsimus, videlicet: Clemens papa VII. ^dDilecti^e etc.^d Cum nuper per nostras in forma brevis litteras dilectis filiis Ant[oni]o Io[annis] et fratribus mercatoribus Venetis Bude commorantibus ordina-verimus, ut 4930 ducatorum auri in auro, quos diebus elapsis venerabilis frater Raphael More¹²⁸ episcopus Quinq[ue]ecclesien[sis] pro expeditione litterarum dicti episcopatus penes ipsos deposuit, cum promissione illos ad omnem nostram requisitionem soluturos, quotiens littere apostolice sub plumbo desuper expedite eisdem presentate forent, solvere deberent, nos providere volentes, quo dictos 4930 ducatos recuperare possitis ac omne dubium, quod premissorum occasione oriri posset, semovere, litteras nostras apostolicas sub plumbo super dicta ecclesia expeditas vobis mittimus, quibus ad effectum huiusmodi eisdem Ant[oni]o Io[annis] et fratribus per vos presentatis, omni cura procurabitis dic-tas pecunias ab eisdem quantocitius recuperare illasque unacum aliis vobis a dilecto filio Tho[ma] cardinale Sancti Sixti,¹²⁹ tunc in Ungaria nostro et Apolice Sedis de latere legato relictis nostro nomine retinere. Et quoniam scimus dilectum filium L[au]rentium]

¹²⁸ Csulai Móri Fülöp pécsi püspök. Véletlen elírás, lásd fentebb!

¹²⁹ Tommaso de Vio bíboros.

cardialem Campegium nostrum et Sedis Apostolice de latere legatum pro defensione regnorum Ungarie, Polonie et Boemie ad dicta regna destinatum quamplurimis indies impensis gravari, nos eiusdem necessitatibus providere volentes vobis in solidum tenore presentium committimus et mandamus, ut de quibuscunque pecuniis dicte sedis et Camere Apostolice, tam de^f relictis a predicto Tho[ma] cardinale, quam de dictis ducatis 4930 per manus predictorum Antonii Io[annis] et fratrum, que ad manus vestras quomodocunque pervenerunt sive pervenient, summam quingentorum ducatorum auri in auro L[aurantio] cardinali legato vel eius legitimo procuratori quolibet mense Kalendis Februarii proxime futuri incipiendo, et in futurum, usque quo ibidem pro dicta sede permanserit in dicte legationis officio vel aliud a nobis habueritis in mandatis, solvatis et solvi^g faciatis. Quas quidem summas, sicut prefertur, solvendas in vestris computis admitteremus, necnon a dilecto filio F[rancisco] Armell[ino] ^hMed[ices] tituli Sancte Marie in Transtiberim et Calixti presbitero cardinale,^h nostro et Sancte Romane Ecclesie camerario, presidentibus et dicte camere clericis admitti mandamus. In contrariumⁱ facientibus non obstantibus quibuscunque. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo [fol. 52r] piscatoris,^j die XV Ianuarii MDXXV, pontificatus nostri anno secundo. Evangelista. ET QUONIAM eundem^k L[aurantium] cardialem maiori, quam putabamus, impensa gravari percepinus, predictamque summam quingentorum ducatorum ^l'singulo mense^l eidem^m minime sufficere, vobis et vestrum cuilibet tenore presentium mandamus, ut usque ad summam sexcentorum ducatorum auri similium de supradictis pecuniis quolibet mense ⁿ'eidem L[aurantio] cardinaliⁿ solvatis et solvi faciatis, Kalendis Februarii presentis incipiendo et successive, prout in preinsertis litteris latius continetur, dictam solutionem continuando, contrariis non obstantibus quibuscunque. Datum Rome etc. die XIII Februarii 1525, pontificatus nostri anno secundo.

Evangelista^{o130}

F[ranciscus] cardinalis camerarius^p

^a Utána kihúzza: 'exemplum'. ^b Utána kihúzza: 'alias pro'. ^c A másolatban utána még: 'salutem'. ^{d-d} Lapszéli beszűrés. ^e A másolatban utána még: 'fili'. ^f Az átírt brève minutájában (n. 64.) e szó kihúzza szerepel. ^g Az átírt brève minutájában: 'solvique'. ^{h-h} Az átírt brève minutájában e helyütt csak: 'etc.'. ⁱ Az átírt brève minutájában utána még: 'etc.'. ^{j-j} Az átírt brève minutájában e helyütt csak: 'etc.'. ^k A szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'dictum'. ^{l-l} Sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'mensuatim'. ^m A szó THEINERNÉL: 'eisdem'. ⁿ⁻ⁿ Sorközi beszűrés. ^o Saját kezű aláírás. ^p Saját kezű aláírás.

70.

Róma, 1525. február 19.

VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőbiz és unokatestvéreibe

Miután átírta 1525. január 31-án kelt, nekik címzett brevét (n. 66.), ott leírt rendelkezését annyiban módosítja, hogy a Girolamo Rorariónak fizetendő 300 forintot nemcsak a Tommaso de Vio bíboros, korábbi legátus által náluk letétbe helyezett összegből, hanem Antonius de Seda Budán tartózkodó velencei kereskedőtől és

¹³⁰ Evangelista Tarasconi.

testvéreitől a Móre Fülöp pécsi püspök kinevezési bulláiért – amelyeket most küld el – befolyó pénzből is kifizethetik. Az erről kiállított nyugta egy példányát tartsák maguknál, a másikat pedig küldjék el Francesco Armellini de' Medici bíborosnak, az Anyaszentegyház kamarásának.

ORIG.: Két hosszanti papírszalagra írt, eredeti, tisztázott fogalmazvány. Az első szalag (fol. 71r) tetején: *“Clemens papa VII. Dilectis filiis Iacobo Fucher^b eiusque nepotibus mercatoribus Alemanis vel pro eis ubique agentibus.”* A második más kéz írásával (fol. 72r): *“Reverendissime domine, banc etiam vult sanctissimus dominus noster expediri, sicut enim dixit dominus Sadoletus. Humillimus servitor Blossius.”¹³¹* A lap tülso oldalán (fol. 72v): *“19 Februarii 1525. Pro Hieronymo Rorario. Committitur Fucaris Bude in solidum, ut si 300 ducatos oratori nondum persolverint iuxta litteras sanctitatis vestre,^c que^d inserte sunt in hoc brevi, eosdem 300 ducatos eidem omnino persolvant, de^e pecuniis per cardinalem de Minerva penes eos relictis, quam de pecuniis apud^f Antonium Io[annem] et fratres Venetos per episcopum Quinq[ue]eccl[es]ien[sem] ratione expeditionis bullarum provisionis ecclesie depositis et ab illis exigendis,^g apocam reverendissimo Armellino^h mittant alianque penes se retinerent. Reverendissimus Armellinus misit.”* Utána más kéz írásával: *“Auscultata Am. Ta.”* Alatta egy másik kéz írásával: *“85.”* Alatta egy másik kéz írásával: *“Registrata libro 2° fo. 97.”* ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 71r, 72rv, n. 87. ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap aljához pótlapot ragasztottak (fol. 72r): *“Anno secundo MDXXV. XVIII. Februarii. Iacobo Fucher eiusque nepotibus mercatoribus Alemanis, ut solvant Hiero[ny]mo Rorario summam tricentorum ducatorum auri.”* Alatta más kéz írásával: *“85.”* ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 72rv, n. 88. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 154v–155v, n. 85. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 646, n. 843. (tévesen 13-i datálással a másolatról)

Dilecti filii, salutem etc. Nuper vobis scripsimus litteras tenoris subsequentis, videlicet: Clemens papa VII. Dilecti filii etc. Commisimus dilecto filio Hieronymoⁱ Rorario, quem^j dilecto filio cardinali Campegio legato nostro in Hungariam^k nostro iussu profecto in eadem Germania apud dilectum filium nobilem virum Ferdinandum Austrie archiducem pro negotiis catholice fidei nec minus pro regni Hungarie defensionem quam Germanie pacatione procuranda remanere iussimus, ut pro eiusdem fidei causa summam tricentorum ducatorum auri largorum, sicut ei ordinavimus, expendat. Quare vobis^l in solidum per presentes committimus et mandamus expresse, ut predicto Hier[onym]o^m sive eius legitimo procuratori de pecuniis, quas dilectus filius noster Thomas tituli Sancti Sixti presbiter cardinalis³² tunc legatus noster apud vosⁿ nostro et Camere Apostolice nomine deposuit, summam tricentorum ducatorum auri predictorum ultra alias pecunias, quas per vos eidem Hier[onym]o solvi mandavimus,^o visis presentibus solvatis, de qua quidem summa sic per vos solvenda apochas seu chirographa recipietis, unam apud vos^p retinendam, alteram ad dilectum filium F[ranciscum] Armell[inum] Med[ices] etc. nostrum et Sancte Romane Ecclesie camerarium transmittentes.^q Nos autem dictam pecuniarum summam, postquam sic persoluta fuerit, in computis vestris^r admitemus, ac predicto camerario, necnon dilectis filiis presidentibus et clericis ac thesaurario generali nostro, ut eam in dictis computis admittant, mandamus. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Cum autem dictam summam tricentorum ducatorum eidem Hier[onym]o omnino^s solvi velimus, ut eam in urgentibus fidei negotiis,^t sicut ipsi ordinavimus, expendat,^u mandamus vobis^v in solidum et expresse, ut dictam summam, nisi vigore preinsertarum nostrarum^w solveritis, vigore presentium eidem Hier[onym]o vel

¹³¹ Blossio Palladio (1476 k.–1550) notarius auditoris Camerae Apostolicae (1516–1525), secretarius apostolicus (1528–1546, domesticus 1531–1549). Vö. Frenz, *Die Kanzlei der Päpste*, 306; STEFANO BENEDETTI, DBI vol. 80.

¹³² Tommaso de Vio bíboros.

procuratori eius tam de supradictis per dictum cardinalem Sancti [fol. 72r] Sixti, tunc legatum penes vos, quam nuper per venerabilem fratrem Raphaellem¹³³ More^x episcopum Quinq[ue]eccl[es]i[sem]^y ratione expeditionis suarum bullarum provisionis^z dicte ecclesie, quas vobis expeditas nunc mittimus, penes dilectos^{aa} filios Antonium Iohannem et fratres mercatores Venetos^{bb} Bude agentes depositis, et per vos^{cc} ab eisdem mercatoribus exigendis pecuniis effectualiter solvatis, binas de solutis apochas recipiendo,^{dd} unamque^{ee} penes vos retinendo, alteram huc ad dilectum filium^{ff} F[ranciscum] cardinalem Armell[inum] camerarium nostrum,¹³⁴ ut in preinsertis nostris continetur, transmittendo. Non obstantibus omnibus, que in eisdem preinsertis voluimus^{gg} non obstare. Datum Rome, XIX Februarii MDXXV,^{hh} anno secundo.

Evangelistaⁱⁱ¹³⁵

F[ranciscus] cardinalis camerarius^{jj}

^{a-a} ORIG.₁: más kéz írásával. ^b ORIG.₁: javítva, eredetileg: 'Fuscher'. ^c ORIG.₁: utána két szó kihúzza: '[...] data'. ^d ORIG.₁: utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^e ORIG.₁: utána kihúzza: 'per'. ^f ORIG.₁: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'ab'. ^g ORIG.₁: utána kihúzza: 'chirographa'. ^h ORIG.₁: utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ⁱ ORIG.₁: 'Hieronimo'. ^j ORIG.₁: a szó sorközi beszúrás. ^k a másolatban: 'Ungariam'. ^l ORIG.₁: a szó javítva, eredetileg: 'nobis'. ^m ORIG.₂: 'Hieronimo'. ⁿ ORIG.₂: 'nos'. ^o Az átírt brève minutájában: 'mandamus'. ^p ORIG.₂: 'nos'. ^q THEINERNÉL: 'transmittendam'. ^r ORIG.₂: a szó javítva, eredetileg: 'nostris'. ^s ORIG.₂: a szó lapszéli beszúrás. ^t ORIG.₂: utána kihúzza: 'sin'. ^u ORIG.₂: a szó javítva, eredetileg: 'expendant'. ^v ORIG.₂: a szó javítva, eredetileg: 'nobis'. ^w A másolatban és így THEINERNÉL utána lásd még: 'litterarum'. ^x ORIG.₂: a szó utólag beírva a javításokat végző kéz írásával. ^y ORIG.₂: a szó utólag beírva a javításokat végző kéz írásával. ^z ORIG.₂: 'promissiones'. ^{aa} THEINERNÉL: 'dictos'. ^{bb} ORIG.₂: a szó lapszéli beszúrás. ^{cc} ORIG.₂: a szó javítva, eredetileg: 'nos'. ^{dd} ORIG.₂: utána kihúzza: 'unamque'. ^{ee} ORIG.₂: a szó lapszéli beszúrás. ^{ff} ORIG.₂: utána kihúzza: 'nostrum'. ^{gg} ORIG.₂: a szó javítva, eredetileg: 'noluimus'. ^{hh} ORIG.₂ és THEINERNÉL lásd még: 'pontificatus nostri'. ⁱⁱ ORIG.₂: saját kezű aláírás. ^{jj} ORIG.₂: saját kezű aláírás.

71.

Róma, 1525. február 19.

VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőbiz és unokatestvéreibe

Miután átírta 1524. december 22-én kelt, nekik címzett brevét (n. 62), az ott leírt rendelkezését annyiban módosítja, hogy Girolamo Rorariót, Ferdinánd osztrák főherceghez küldött nunciust nemcsak a Tommaso de Vio bíboros, korábbi legátus által náluk letétbe helyezett 800 rajnai forintból, hanem az említett bíboros által egykor Budán elhelyezett összegből és Antonius de Seda Budán tartózkodó velencei kereskedőtől és testvéreitől a Móré Fülöp pécsi püspök kinevezési bulláiért – amelyeket most küld el – befolyó pénzből is kifizethetik. Az erről kiállított nyugta egy példányát tartsák maguknál, a másikat pedig küldjék el Francesco Armellini de' Medici bíborosnak, az Anyaszentegyház kamarásának.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: 'Dilectis filiis Iacobo Fucher eiusque nepotibus mercatoribus Alemanis vel pro eis ubique agentibus'. A jobb felső sarokban más kéz írásával: '392'. A tulsó oldal bal szélén az utolsó sor mellett: 'L. XIII. Blos[ius]¹³⁶'. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 67rv, n. 74. COP: Papír,

¹³³ Csulai Móré Fülöp pécsi püspök. Véletlen elírás, lásd fentebb!

¹³⁴ Francesco Armellini Medici.

¹³⁵ Evangelista Tarasconi.

¹³⁶ Blosio Palladio.

köznelkorú másolat. A lap tetején más kéz írásával: '64'. Alatta: *'Dilectis filiis Iacobo Fucher eiusque nepotibus mercatoribus Alemanis vel pro eis ubique agentibus'*. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 72rv, n. 79. CIT.: PÖLNITZ, *Jakob Fugger*, II, 563.

Dilecti filii, salutem etc. Nuper vobis litteras scripsimus tenoris subsequens, videlicet: ^aClemens papa VII. ^aDilecti filii, salutem etc. Commodis et necessitatibus dilecti filii Hieronymi Rorarij, quem dudum pro nostris et huius Sancte Sedis negotiis in Germaniam miseramus, et nunc dilecto filio cardinale Campeggio legato nostro in Ungariam nostro iussu discedente^c in eadem Germania apud dilectum filium nobilem virum Ferdinandum Austrie archiducem non minus pro regni Ungarie defensione quam Germanie pacatione procuranda remanere iussimus ipsius legati nostri iussa et ordinationes executurum, donec ibidem permanserit, oportune providere cupientes vobis in solidum per presentes committimus et expresse mandamus, ut prefato Hieronimo sive eius legitimo procuratori de pecuniis, quas dilectus filius noster Thomas tituli Sancti Sixti presbiter cardinalis,¹³⁷ tunc legatus noster apud vos nostro et Camere nostre Apostolice nomine deposuit, summam octingentorum florenorum Rheni istius monete ad rationem sexaginta creziarum pro quolibet floreno solvatis, hoc modo, videlicet in principio cuiuslibet bimestris centum et sex florenos similes inchoando a Kalendis Ianuarii proxime futuri, et sic successive, donec aliud a nobis habueritis in mandatis, de quibus quidem summis, sic, ut premittitur, solvendis apochas seu chirographas recipietis, unam apud vos retinentes, alteram ad dilectum filium Franciscum Armellinum Medices tituli Sancte Marie in Transtiberim et Sancti Callixti presbiterum cardinalem nostrum et Sancte Romane Ecclesie camerarium transmittentes. Nos autem dictas pecuniarum summas, postquam sic persolite fuerint, in computis vestris admittemus, ac prefato camerario, necnon dilectis filiis presidentibus et clericis et thesaurario generali nostro, ut eas in dictis computis admittant, mandamus. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Rome etc. die XXII Decembris MDXXIII, ^dpontificatus nostri^d anno secundo. Volentes igitur, sicuti equum est, [fol. 67v] eidem Hier[ony]mo nobis iugiter ac fideliter inservienti dictam summam pecuniarum omnino persolvi, mandamus vobis in solidum et^e expresse, ut, si nondum vigore preinsertarum nostrarum solveritis, dictam summam octingentorum florenorum Rheni ad rationem et in terminis, ut supra scribitur, eidem Hieronymo vel legitimo procuratori eius tam de supradictis olim penes vos in Buda per dilectum filium nostrum cardinalem Sancti Sixti, tunc Sedis Apostolice legatum, quam nunc penes dilectos filios Antonium Ioannis^f et fratres mercatores Venetos Bude agentes per venerabilem fratrem Raphaellem¹³⁸ More episcopum Quinq[ue]eccl[esi]ar[um] ratione expeditionis bullarum dicte sue ecclesie, quas^g vobis expeditas nunc mittimus, depositis et per vos nostro nomine ab eisdem mercatoribus exigendis solvatis, apochas seu chirographas de solutis per vos, alteram pro vobis retinendo, alteram huc ad dictum^h dilectum filium nostrumⁱ F[ranciscum] cardinalem Armellinum nostrum et Sancte Romane Ecclesie

¹³⁷ Tommaso de Vio bíboros.

¹³⁸ Csulai Móré Fülöp pécsi püspök. Véletlen elírás, lásd fentebb!

camerarium mittendo, prout latius in preinsertis nostris continetur. Datum Rome, XIX Februarii 1525, anno 2°.

Evangelista¹³⁹

F[ranciscus] cardinalis camerarius^k

^{a-a} A másolatból hiányzik. ^b A másolaton: 'Hieronymi'. ^c Az átírt brevében: 'descendente'. ^{d-d} A másolatból hiányzik. ^e A szó sorközi beszúrás. ^f A szó javítva, eredetileg: 'Ioannem'. ^g Eredetileg ide szánt, de kihúzott 4-5 szóból álló lapszéli beszúrás nem olvasható. ^h A szó sorközi beszúrás. ⁱ A szó sorközi beszúrás. ^j Saját kezű aláírás, a másolatban nem szerepel. ^k Saját kezű aláírás.

72.

Róma, 1525. február 24.

VII. Kelemen pápa Lorenzo Campeggio bíboroshoz

Magyarországra küldött legátusként felhatalmazza olyan engedélyek (nem keresztényekkel való kereskedelem; az elpusztult templomok köveinek végvárok építéséhez való felhasználása; a törökök ellen, a katolikus hitért harcolva elhalálozóknak teljes búcsú hirdetése; a kalocsai egyházmegye jövedelmeinek a katonák zsoldjaira való átengedése) megadására, amelyek az országnak a törökök elleni védelméhez szükségesek lehetnek, és ezekben az ügyekben belátása szerint dönthet.

ORIG.: Papír, bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Fol. 135^r: idegen kezek írásával a jobb felső sarokban: '90', a jobb alsóban: '71'. Fol. 136^v: más kéz írásával: 'Anno secundo 1525. Februarii XXIII. Cardinali Campeggio facultas varia concedendi in regno Ungarie'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 135^r, 136^v.

ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 97–98, n. 67. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 200, n. 1187.

Dilecte fili noster etc. Cum in regno isto Ungarie noster et Sedis Apostolicæ^a de latere legatus nunc existens nostrarum sollicitudinum et laborum, quos pro salute illarum nobis carissimarum nationum suscipimus, sis particeps, ac presens facile videre et discernere possis, que sint ad regni adversus Turcas defensionem necessaria, sitque expediens et opportunum multos et donis spiritualibus et aliquarum etiam facultatum commodo ad alacritatem tutande fidei Christi et vigilantiam animare, circumspectioni tue, de^b cuius prudentia et integritate in rebus omnibus summam fidem et opinionem habemus,^c ut quibus tibi visum fuerit, expedire^d licentiam et facultatem prebeas sine aliquo pene aut censurarum incurso^d aliqua cum hostibus Christi commercia habendi,^e et parvos gladiolos aut etiam salis summam, quantam^f tibi aut^h eis^g videbitur, illis vendendiⁱ aliisque,^j ne^k idem agant, etiam sub excommunicationis pena^l prohibendi, necnon iis, qui in prelio pro honore Christi et catholica fide contra infideles militando morientur, omnium suorum peccatorum plenariam indulgentiam et remissionem consequendi lapidesque et cementa ac materiam ecclesiarum dirutarum in confinibus infidelium, quarum reparandarum spes nulla est, in edificationem et constructionem menium et arcium ac reparationem munimentorum pro Christianorum tutela convertendi, gratias quoque et indulgentias quibusvis a Sede Apostolica concessas, si forte per bullam nostram moderni iubilei revo-

¹³⁹ Evangelista Tarasconi.

cate sint, in pristinum statum et vigorem restituendi aut non esse, nec fuisse revocatas declarandi, ^mfructus quoqueⁿ a suis ecclesiis et beneficiis absentium in civitate et diocesi Colocen[si],^o si moniti etiam edicto publico sub honesto termino ad residendum venire neglexerint, ad stipendia militum contra eosdem Turcas et infideles vertendi,^m similiaque alia,^p que ad pacem et solatium animarum tutelamque illorum populorum pertinere et utilia esse ipse iudicaveris, ^qcum debita moderatione agendi,^q amplam tenore presentium facultatem concedimus simul et potestatem. Non obstantibus omnibus, que in contrarium visa fuerint obstare. Datum ^rRome, die XXIII Februarii MDXXV, anno secundo.^r

^a Utána kihúzza: 'legatus'. ^b Utána kihúzza: 'qui'. ^c Utána kihúzza: 'per presentes concedimus'. ^{d-d} Sorközi beszúrá. ^e Utána kihúzza: 'facultatem [...] possit facto'. ^f BALANNál: 'quantum'. ^{g-g} Sorközi beszúrá. ^h Utána áthúzza: 'illis'. ⁱ Utána három szó kihúzza: 'necnon aliis nef...]dant'. ^j A szó utolsó szótagja sorközi beszúrá. ^k Előtte kihúzza: 'quas duxeris'. ^{l-l} Sorközi beszúrá. ^{m-m} Utólag beszúrva a szöveg után. ⁿ BALANNál: 'que'. ^o BALANNál: 'Colom.'. ^p Utána kihúzza: 'agendi'. ^{q-q} Sorközi beszúrá. ^{r-r} Más kéz írása.

73.

Róma, 1525. március 11.

VII. Kelemen pápa az obszerváns ferences rend minden tagjához

Kérésükre megerősíti elődjének, X. Leó pápának a rendet a kóborló szerzetesektől megvédő rendelkezését, amely szerint e rend szerzeteseit egyetlen főpap, apostoli nuncius vagy legátus sem veheti maga mellé a *minister provincialis* vagy a Szentszék különleges engedélye nélkül. A rendelkezés magyarországi betartását Tomori Pál kalocsai érsekre és Perényi Ferenc váradi püspökre bízta.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve. A külzetten: 'Dilectis filiis generali et provincialibus ministris Cismontanis et Ultramontanis ordinis minorum de observantia ceterisque prelati eiusdem ordinis et eorum cuilibet'. Mellette vörös viaszba nyomott gyűrűspecset nyomai. Alatta 18. századi rövid tartalmi ismertetés. MFL Mohács előtti oklevelek gyűjteménye, n. 109. [MNL OL DF 275563.] Ed.: WADDING, *Annales*, XVI, 576–577, n. 9; ETE I, 196–199, n. 189.

CLEMENS PAPA VII.

Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem. Dudum felicis recordationis Leoni pape X^{mo}, predecessori nostro pro parte vestra exposito, quod sepe contingebat, quodam de ordine vestro professores salutis proprie immemores, suavi salutaris obedientie iugo spreto ad eundem predecessorem et Sedem Apostolicam accedere, exemptiones, gratias, privilegia et apostolica indulta, quibus religionis vestre integritas non mediocriter dissolvebatur, et aliis delinquendi fomentum efficax ministrabatur, ad ordinis disciplinam regularem et prelatorum correctionem salutarem declinandis confictis mediis querere et obtinere, etiam^a nonnullos ex prelati ecclesiarum vobis irrequisitis ad secum morandum vel pro^b ipsorum promovendis negotiis aliquos ex eisdem assumere iuxta sue libitum voluntatis, quo fiebat, ut ordo prefatus et sue pacis dispendium et gravis de tractionis aliquando perferret detrimentum, idem predecessor considerans incongruum existere, quod huiusmodi professores habitum dicti ordinis gererent, ac se de ipso ordine nominari presumerent, et iurisdictionem aut disciplinam superiorum eiusdem ordinis

suscipere parvi penderent, super his salubriter et provide occurrere cupiens vestris in ea parte supplicationibus inclinatus pro dicti ordinis eiusque observantie regularis conservatione et, ut vagantibus et delinquentibus fratribus atque aliis exquisitis mediis libertatis viam querere satagentibus omnino evagandi tolleretur occasio, auctoritate apostolica inter alia^c statuit et ordinavit, quod nullus ordinis et observantie huiusmodi professor extunc de cetero exemptionem aut indultum apostolicum sub quavis forma et expressione verborum obtinere posset, nisi vester aut commissariorum vestrorum in Romana Curia existentium ad hoc expressus accederet assensus,^d et si illa impetrarent, nullatenus sibi suffragarentur, quominus illorum obtentu a prelatorum suorum iurisdictione et eorum regulari disciplina ^eexemptus censeretur,^e quodque nullus prelatus aut Sedis Apostolice nuntius aut legatus, nisi esset de latere legatus, aliquem ex fratribus vestri ordinis ad secum morandum vel pro suis negotiis promovendum^f absque vestra seu provincialium ministrorum suorum licentia petita, obtenta et in scriptis habita assumere posset sine speciali mandato Sedis Apostolice, et ne professores ipsi cum predictis contra premissa morari vel negotia eorum assumere auderent, in virtute sancte obedientie districtius inhibuit ac sub excommunicationis late sententie pena precepit et mandavit, ut professores, qui sine dicto speciali mandato vestro vel vestra licentia ad predicta quomodolibet in posterum assumpti forent, eisdem discipline et correctioni, quibus alii professores vestri subiicerentur, subiici deberent, statuta tamen et ordinata per vos in congregationibus generalibus contra huiusmodi delinquentes in sue firmitatis robore permanere voluit ac extunc irritum decrevit et inane, si secus super his a quoque^g quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret^h attentari, prout in litteris eiusdem predecessoris desuper confectis plenius continetur. Quare pro parte vestra nobis fuit humiliter supplicatum, ut litteras predecessoris, statutum, ordinationem, inhibitionem, preceptum, mandatum, voluntatem et decretum ⁱpremissa pro illorum subsistentia firmiori approbare et innovare, aliasque in premissis opportune providere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati litteras predictas, statutum, ordinationem, inhibitionem, preceptum, mandatum, voluntatem et decretumⁱ predicta ac omnia et singula alia in dictis litteris contenta auctoritate apostolica tenore presentium approbamus et innovamus, illaque inviolabiliter observari debere decernimus atque mandamus. Quocirca venerabilibus fratribus archiepiscopo Colocen[si] et episcopo Varadien[si]¹⁴⁰ vel eorum in spiritualibus vicariis generalibus per presentes committimus et mandamus, quatenus ipsi vel alter eorum per se vel alium seu alios vobis in premissis omnibus et singulis efficacis defensionis auxilio assistentes faciant auctoritate nostra illa omnia et singula firmiter observari, non permittentes vos vel vestrum aliquem contra presentium et Leonis predecessoris litterarum huiusmodi tenorem quomodolibet indebite molestari, contradictores per censuras ecclesiasticas illas totiens, quotiens opus fuerit, aggravando, reaggravando et alia opportuna iuris remedia^j compescendo, invocato ^kad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis.^k Non obstantibus premissis ac felicis recor-

¹⁴⁰ Tomori Pál kalocsai érsek. – Perényi Ferenc erdélyi (1508–1512), váradi (1512–1526) püspök. Vö. HC II, 100, 326; BUNYITAY, *A váradi püspökség*, I, 367–377.

dationis Bonifacii pape VIII, predecessoris nostri de una et de duabus dietis in concilio generali edita, dummodo ultra tres aliquis auctoritate presentium non trahatur, et aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis, necnon in provincialibus et synodalibus conciliis editis generalibus vel specialibus ^lconstitutionibus, suspensionibus, revocationibus, restitutionibus bullis litterisque prefatis fratribus concessis aut in posterum concedendis, indultis, privilegiis, facultatibus, litteris apostolicis cum quibusvis clausulis etiam derogatoriarum derogatoriis ac fortioribus et insolitis, quibus omnibus, etiam^g si de eis eorumque totis tenoribus et datis, non autem per huiusmodi generales clausulas etiam^h specialem mentionem importantes, sed specifica et individua ac de verbo ad verbum seu quevis alia mentio habenda esset, presentibus pro expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, harum serie specialiter et expresse derogamus,^l ceterisque contrariis quibuscunque. Volentes et decernentes, quod presentibus ac predecessoris litteris nullatenus derogari possit, preterquam^o si presentes de verbo ad verbum inserte fuerint, quodque presentium transumptis manu notarii publici ^pet Curie causarum Camere Apostolice auditoris vel alterius in dignitate ecclesiastica constituti, sive vicarii generalis, qui ipsius rei prelatus erit, sigillo munitis eadem penitus fides adhibeatur, que presentibus adhiberetur, si essent exhibite vel ostense.^p Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XI Martii MDXXV, pontificatus nostri anno secundo.

^qBe[nedictus] El[ectus] Ravennen[sis]^q¹⁴¹

^a Az ETE-ben: 'et'. ^b A szó az ETE-ben hiányzik. ^c Az ETE-ben: 'alias'. ^d Az ETE-ben: 'assensus'. ^{e-e} Az ETE-ben: 'exemptis censerentur'. ^f WADDINGnál: 'promovendis'. ^g Az ETE-ben: 'quocunque'; a szó WADDINGnál: 'quoquam'. ^h A szó WADDINGnál: 'contigerit'. ⁱ⁻ⁱ E rész WADDINGnál hiányzik. ^j E rész WADDINGnál hiányzik. ^{k-k} E rész WADDINGnál hiányzik. ^{l-l} E rész WADDINGnál hiányzik. ^m Az ETE-ben: 'etsi'. ⁿ Az ETE-ben: 'et'. ^o Az ETE-ben: 'preterque'. ^{p-p} E rész WADDINGnál hiányzik. ^{q-q} E rész WADDINGnál hiányzik.

74.

Róma, 1525. március 12.

VII. Kelemen pápa az obszerváns ferences rend minden tagjához

Elődje, X. Leó pápa kérésükre elrendelte, hogy a rend azon szerzetesei, akik testi vagy lelki betegséget színlelve vagy szűkölködő szüleik megsegítésére, egyetemjárás vagy egyházi javadalmak birtoklásának ürügyén vagy egy bíboros szolgálatába állva rendházukat elhagyták és rendi öltözetüket levetették, nyolc napon belül térjenek vissza, mert feljebbvalójuk parancsa és az Apostoli Szentszék engedélye nélkül a renden kívül nem élhetnek; a rendelkezést megszegőket kiközösítés sújtsa. Megerősíti elődje rendelkezését, és annak magyarországi betartatására Tomori Pál kalocsai érseket és Perényi Ferenc váradi püspököt jelöli ki.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bére, amely a hajtsóknál erősen kopott, vízfoltos. A kúpletben: '*Dilectis filiis generali et universis provincialibus ministris ordinis fratrum minorum de observantia nuncupatorum ceterisque eiusdem ordinis prelati*'. Mellette vörös viaszba nyomott gyűrűspecset nyomai. Alatta újkori tartalmi ismeretetés. Mellékelve van hozzá 18. századi másolata. Státny archív v Bratislave, Kolostori levéltárak töredékei,

¹⁴¹ Benedetto Accolti.

Középkori oklevelek, n. 332. [MNL OL DF 250380.] COP.: 18. századi másolat az oklevélhez mellékelve. Uo. ED.: WADDING, *Annales*, XVI, 577–579, n. 10.

CLEMENS PAPA VIIIS

Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem. Dudum per [felicitis recordationis]^a Leonem papam X^m, predecessorem nostrum accepto, quod licet tam secundum canonicas sanctiones, quam etiam vestri ordinis regularia instituta dicti ordinis fratres qua[cunque]^b causa etiam studii,^c seu alia occasione recedere absque licentia superiorum suorum vel post eiusdem licent[ie] r[e]vocationem^d extra domos dicti ordinis morari non possint, nihilominus nonnulli ex dicti ordinis fratribus egritudines ac corporum et animarum passiones simulantes, [al]ii^e subveniendi parentum inopie colore quesito, alii vero ad studiorum universitates absque licentia huiusmodi seu eadem licentia revocata accedere et inibi morari, atque quod deterius est, privilegiis universitatibus huiusmodi illarumque scolaribus concessis, ut liberius in sua damnata presumptione permanere possent, se tueri, alii vero proprie salutis obliti apostolicas, in quibus se professionem aut nunquam, aut infra pubertatis annos, seu per vim et metum fecisse asserunt, litteras impetrare, aut habitu abiecto per habitacula secularium personarum ac loca inhonesta discurrere cum laicis conversari non verebantur, alii vero sub pretexto habilitatis seu dispensationis ad obtinendum ecclesiasticum sive ecclesiastica beneficium seu beneficia per clericos seculares obtineri solitum vel solita per litteras apostolicas sibi concessae, nonnulli quippe alicuius ex Sancte Romane Ecclesie cardinalibus tunc presentibus vel pro tempore existentibus [familiarit]atis^f litteras exhibendo obedientie regularis laxatis habentibus extra ordinem et obedientiam suorum prelatorum in parentum vel consanguineorum sive amicorum domibus morar[i] et^g permanere ac beneficiis ecclesiasticis deservire et per seculum vagari presumebant, quod sine ani[m]arum suarum^h pernicietate, religionis vituperio, Dei contemptu et populorum scandalo fieri nullomodo potest, prefatus predecessor vestris in ea parte supplicationibus inclinatus, quod extunc de cetero perpetuis futuris temporibus fratres predicti egritudinis aut subveniendi parentum [inopie]ⁱ sive alia quavis occasione vel causa, respectu etiam studii aut dispensationis ad obtinendum beneficium huiusmodi apostolica seu quavis alia auctoritate sibi concessae, nisi beneficium ipsum foret canonice et actu assecutum, sive familiaritatis alicuius ex dictis cardinalibus, preterquam [si actu]^j continui commensales eiusdem predecessoris fuissent, extra dictum ordinem, preterquam vel absque licentia et mandato eiusdem superioris respective et illa durante etiam [de]^k licentia Sedis Apostolice predictae etiam^m pretexto quarumcunque facultatum, indulgentiarum et aliarum litterarum apostol[icarum],ⁿ quibusvis universitatibus concessarum sine consensu vestro commorari non possent, quodque unusquisque vestrum in sua provincia, dum et quotiens^o opus foret, fratres ex[tra ordinem]^p predictum quavis occasione alia tunc commorantes ad ordinem huiusmodi redeundum cogere et compellere possent, apostolica auctoritate perpetuo statuit et ordinavit, ac idem predecessor in aliis se professionem nunquam aut infra pubertatis annos vel per vim aut metum [emisisse]^q asserentibus rei tam impie occurrere cupiens, cum commissiones ille false^r impetrate essent ac etiam si [bene recte]que^s impetrate essent, in foro conscientie dumtaxat, non in foro contentioso, nec contra religionis iura, consuetudinem aut voluntatem valerent, declara-

vit vobis [in virtute sancte]^f obedientie mandans, ut fratres ordinis vestri cuiuscunque conditionis essent, qui ab obed[entia exiv]issent^u aut habitum reliquissent eatenus aut in posterum exituri relicturive essent, quacunque auctoritate id facerent, nisi ad arctiorem regulam,^v ubi actu obser[vanter viverent, tran]sirent^w vigore predecessoris^x et aliarum litterarum apostolicarum super quibusvis supplica[tionibus aut manda]tis^y expeditarum, ad ordinem atque ad ordinis loca revocaretis, bullas eis auferretis, habitum sacrilege relictum resumere, in fame penitere, divino [cultui et proprie salut]i vacare^z cogeretis, accito etiam, si opus esset, auxilio brachii secularis. Decernens motu pr[oprio]^{aa} [et ex certa]^{bb} scientia, ut fratres, qui ab ordine recederent, quocunque modo exirent aut habitum relinquerent relicturive essent, nisi post mandatum vestrum infra dies [octo immediate]^{cc} proximos ad obedientiam redirent habitumque reassumerent, excommunicationis late sententiae penam [incurrent,]^{dd} a qua absolvi nisi per summum pontificem aut morte interveniente non possent, ac voluit et decrevit penam eandem subire omnes eos, qui iis auxilium, consilium [vel favorem]^{ee} prestarent. Ceterum eadem auctoritate, motu et scientia similibus statuit et ordina[vit, quod in qui]buscunque^{ff} litteris ad ipsorum fratrum instantiam sive sub annulo piscatoris aut sub plumbo vel [per] penitentiarum^{gg} super premissorum aliquo et inobedientie regularis derogatione etiam super quibusvis supplicationibus ab eodem Leone aut Romano pontifice pro tempore existe[n]te et^{hh} mandatoⁱⁱ specialiter et absolute signatis, impetratis eatenus et in posterum impetrandis semper et indeficienter subintelligeretur clausula huiusmodi: et de licentia superioris et ea durante. Decernens litteras apostolicas huiusmodi clausula carentes nullas nulliusque roboris vel momenti fore in illisque indiffer[enter]^{jj} dictam clausulam, etiamsi non foret apposita, semper tacite intelligi debere eiusdem predecessoris intentionis fuisse. Inhibens districtius locorum ordinariis sub interdicti^{kk} ingressus ecclesie et suspensione^{ll} a regimine et administratione suarum ecclesiarum, universitatum rectoribus ac illorum^{mm} conservatoribus parrochialiumque ecclesiarum rectoribus et aliis quibuscunque sub excommunicationis late sententiae et privationis earundem parrochialium ecclesiarum ac omnium aliorum beneficiorum ecclesiasticorum, que obtinent, nunc non inhabitationis ad illa et alia in posterum obtinenda penis eo ipso, quo contraface[rent, in]currentis,ⁿⁿ ut vos, quominus fratres dicti vestri ordinis sub indultorum, exemptionum, gratiarum ac litterarum apostolicarum predictarum specie extra domos et obedientiam vestram vagantes capere et apprehendere etiam violenter illosque ad domos et loca, unde recesserant, reducere et carceribus mancipare vale[retis, null]omodo^{oo} per se vel alium seu alios directe vel indirecte impedire presumerent, prout in litteris eiusdem predecessoris desuper confectis plenius continetur. Quare pro parte vestra nobis fuit humiliter supplicatum, ut litteras, statutum, ordinationem, mandatum, voluntatem et decretum huiusmodi pro illorum [subs]istentia^{pp} firmiori innovare et approbare, aliasque in premissis opportune providere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati litteras predecessoris ac statutum, ordinationem, mandatum, voluntatem et decretum predecessoris ac omnia et singula alia in eisdem [litteris contenta]^{qq} auctoritate apostolica tenore presentium approbamus et innovamus illaque inviolabiliter observari mandamus. Quocirca venerabilibus fratribus archiepiscopo Colocen[si] et episcopo Varadien[si]⁴² vel eorum in spiritualibus vicariis generalibus

⁴² Tomori Pál kalocsai érsek és Perényi Ferenc váradi püspök.

per presentes committimus et mandamus, quatenus ipsi vel alter eorum per se vel alium seu alios vobis in premissis omnibus et singulis efficacia defensionis presidio assistentes faciant auctoritate nostra illa omnia et singula firmiter observari, non permittentes vos vel vestrum aliquem contra presentium et Leonis predecessoris litterarum huiusmodi tenorem quomolibet indebite molestari. Contradictores per censuras ^{rr}ecclesiasticas illas totiens, quotiens opus fuerit, aggravando et reaggravando et alia opportuna iuris remedia^{rr} compescendo, invocato ^{ss}ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis.^{ss} Non obstantibus premissis ac felicitis recordationis Bonifacii pape VIII, predeces[soris nostri]^{tt} de una ^{uu}et de duabus dietis in concilio generali edita, dummodo ultra tres aliquis vigore presentium non trahatur, et ^{uu}aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis, ^{vv}necon in provincialibus et sinodalibus conciliis editis generalibus vel specialibus constitutionibus, suspensionibus, revocationibus, restitut[ionibus nullis]^{ww} litterisque prefatis fratribus concessis aut in posterum concedendis, indultis, privilegiis, facultatibus, litteris apostolicis cum quibusvis clausulis etiam derogatoriarum derogatoriis ac for[tioribus]^{xx} et insolitis, quibus omnibus, etiamsi de eis eorumque totis tenoribus et datis, non autem per huiusmodi generales clausulas etiam specialem mentionem importantes, sed specifica et individua ac de verbo ad verbum seu quevis alia mentio habenda esset, presentibus pro expressis habentes, illis alias in suo [robore]^{yy} permansuris, harum serie specialiter et expresse derogamus,^{vv} ceterisque contrariis quibuscunque. Volentes et [decernentes],^{zz} quod presentibus ac predecessoris litteris nullatenus derogari possit, preterquam si presentes de verbo ad verbum inserte fuerint, quodque presentium litterarum transumptis [manu not]ari^{aaa} publici ^{bbb}et Curie causarum Camere Apostolice auditoris vel alterius in dignitate ecclesiastica const[ituti sive vicarii]^{ccc} generalis sigillo munitis eadem prorsus^{bbb} fides ^{ddd}in iudicio et extra illud^{ddd} adhibeatur, ^{eee}que adhiberetur, si presentes ipse essent exhibite vel ostense.^{eee} Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XII Martii MDXXV, pontificatus nostri anno secundo.

^{fff}Be[nedictus] el[ectus] Rauennen[sis]^{fff} 143

^a A hajtásoknál lévő vízfolt miatt nem olvasható, de az oklevélhez mellékelte 18. századi másolatból és a kiadásból pótolva. ^b Lásd az a jegyzetet. ^c A szó után WADDINGnál: 'su'. ^d Lásd az a jegyzetet. ^e Lásd az a jegyzetet. ^f Lásd az a jegyzetet. ^g Lásd az a jegyzetet. ^h Lásd az a jegyzetet. ⁱ Lásd az a jegyzetet. ^j Lásd az a jegyzetet. ^k Lásd az a jegyzetet. ^l A szó WADDINGnál: 'prodesse'. ^m A szó WADDINGnál: 'et'. ⁿ Lásd az a jegyzetet. ^o A szó WADDINGnál: 'quoties'. ^p Lásd az a jegyzetet. ^q L. az a jegyzetet. ^r A szó WADDINGnál: 'falso'. ^s Lásd az a jegyzetet. ^t Lásd az a jegyzetet. ^u Lásd az a jegyzetet. ^v A szó WADDINGnál: 'vitam'. ^w Lásd az a jegyzetet. ^x A szó WADDINGnál: 'predictarum'. ^y Lásd az a jegyzetet. ^z Lásd az a jegyzetet. ^{aa} Lásd az a jegyzetet. ^{bb} Kiszakadva. ^{cc} Lásd az a jegyzetet. ^{dd} Lásd az a jegyzetet. ^{ee} Lásd az a jegyzetet. ^{ff} Lásd az a jegyzetet. ^{gg} WADDINGnál a szóvégi 'm' hiányzik, a szó előtti 'per' értelem szerinti kiegészítés. ^{hh} A szó WADDINGnál: 'etiam'. ⁱⁱ Lásd az a jegyzetet. ^{kk} A szó WADDINGnál: 'interdicto'. ^{ll} A szó WADDINGnál: 'suspensionis'. ^{mmm} A szó WADDINGnál: 'illarum'. ⁿⁿ Lásd az a jegyzetet. ^{oo} Lásd az a jegyzetet. ^{pp} Lásd az a jegyzetet. ^{qq} Lásd az a jegyzetet. ^{rr-tr} E rész WADDINGnál hiányzik. ^{ss-ss} E rész WADDINGnál hiányzik. ^{uu} Lásd az a jegyzetet. ^{uu-uu} E rész WADDINGnál hiányzik. ^{vv-vv} E rész WADDINGnál hiányzik. ^{ww} Lásd az a jegyzetet. ^{xx} Lásd az a jegyzetet. ^{yy} Lásd az a jegyzetet. ^{zz} Lásd az a jegyzetet. ^{aaa} Lásd az a jegyzetet.

bbb-bbb E rész WADDINGnál hiányzik. ccc Lásd az a jegyzetet. ddd-ddd E rész WADDINGnál hiányzik. eee-eee E rész WADDINGnál hiányzik. fff-fff E rész WADDINGnál hiányzik.

75.

Róma, 1525. március 15.

VII. Kelemen pápa Giovanni Andrea Picenardiboz

Megbízottját Narni városába küldi, hogy a II. Lajos magyar király leveleivel hozzá küldött magyar nemes, Acél Istvánt kifosztó adószedőkről informálódjon, és meghatalmazza, hogy velük szemben eljárjon.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap jobb felső sarkában: '144'. Alatta középen: 'Dilecto filio Ioanni Andree de Picenardis parafrenario et commissario nostro'.¹⁴⁴ A lap túlsó oldalán: 'Anno secundo 1525 XV Martii. Ioannes Andreas de Picenardis deputatur commissarius ad civitatem Narniam per se informandus de quadam extorsione facta per publicanos seu gaballerios'. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 105^rv, n. 126.

Dilecte etc. Cum ad nos gravi animi nostri molestia perlatum sit publicanos seu gabellerios nostre civitatis Narnie tam nuper dilecto filio Stephano Azil¹⁴⁵ nobili^a Hungaro ad nos cum litteris sui regis, nostri in Christo filii carissimi venienti, quam alias multis aliis illac transeuntibus exorbitantia et inhonesta gravamina intulisse, multasque extorsiones non ferendas viatoribus inferre consuevisse, nos et tanti regis respectu et publice utilitatis causa te commissarium illuc nostrum destinandum duximus, et tenore presentium destinamus. Mandantes tam tibi, ut Narniam te personaliter conferens de his gravaminibus, extorsionibus et audaciis eorundem publicanorum te diligenter informes, ac contra eos ita realiter et personaliter procedas, prout tibi oretenus commisimus, quam dilectis filiis, gubernatori, prioribus et communitati dicte civitatis sub nostri arbitrii pena, ut in omnibus hanc tuam commissionem concernentibus, tuam voluntatem statim exequantur quibusvis litteris et patentibus eisdem publicanis concessis ceterisque contrariis non obstantibus quibuscunque. Datum Rome etc. die XV Martii MDXXV, anno secundo.

^a Utána kihúzza: 'persona'.

76.

Róma, 1525. március 16.

VII. Kelemen pápa Bornemissza János pozsonyi ispánhoz

A színe elé járuló Acél Istvánnak méltatta a címzett erényeit; arra kéri, hogy tudásával és tekintélyével segítse az ország védelmét.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején középen: 'Dilecto filio Bornemissa comiti Posoniensi consiliario regis Hungarie'. A jobb felső sarokban: '107'. A lap túlsó oldalán: 'Anno secundo 1525. Martii XVI. Bernardino[!] comiti Posoniensi, Stephano Verbez.' ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 162^rv.

REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 203, n. 1204.

¹⁴⁴ Giovanni Andrea Picenardi, scriptor cancellariae, sollicitator (1526). Vö. FRENZ, *Repertorium Officiorum Romanae Curiae*.

¹⁴⁵ Acél István (?–1526) pozsonyi várnagy (1517–1526). Vö. FÖGEL, *II. Lajos udvartartása*, 39; NEUMANN, *A Korlátköziek*, 52–53, 59, 73, 79.

Dilecte fili. Cum vidissemus libenter dilectum filium Stephanum Azil, hominem, ut et nostrorum, qui istic degunt, et aliorum multorum testimonio prudentem ac probatum, cum alia multa cum eo locuti sumus nostram erga istius carissimi regis et totius regni commodum ac salutem mentem declarantia, tum de te quoque non exiguum sermonem fecimus, non enim possumus oblivisci fidei, virtutis et integritatis tue, quam et semper plurimum dileximus, et sumus in perpetuum amaturi, sed quid de te locuti sumus, ipse Stephanus poterit tibi referre. Nos his litteris nostris te volumus in Domino salutare atque adhortari, ut que defensionis istius regni necessaria sunt, omni tua prudentia et auctoritate consulere, agere et urgere non desinas. Quod erit tue pristinae virtuti consentaneum et ^aDeo ac^a nobis plurimum gratum.

^{a-a} Sorközi beszűrés.

77.

Róma, 1525. március 16.

VII. Kelemen pápa Verbőci Istvánhoz

A hazatérő Acél Istvánnal küldi levelét. Az általa a címzettnek megígért Szent Sebestyén-ereklék ügyében még nem intézkedett, viszont kéri, hogy őt, legátusait és nunciusait munkájával és bölcsességével segítse.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A levél első sorában középen: 'Stephano Verbez'. A lap hátulján a 61. sz. brévével közös megjegyzés, lásd ott. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 162rv.

REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 203, n. 1205.

Dilecte fili. Redeunte in patriam dilecto filio Stephano Azil, qui ad limina apostolorum^a se contulit, estque a nobis grate et libenter cognitus, has illi ad te litteras volumus dare tibi perseverantiam nostre optime erga te voluntatis declarantes. Quamquam quod de Sancti Sebastiani reliquiis eramus polliciti, id adhuc cum sequiverimus prestare quibusdam retardati difficultatibus, quas curabimus remove, ut tibi satisfiat. Nos devotionem tuam plurimum in Domino hortamur, ut in salute ac defensione istius incliti et nobis carissimi regni nobiscum procuranda, in tua ope, prudentia, auxilio nobis et legatis ac nuntiis nostris¹⁴⁶ assistas, quod facies rectum et nobis gratum tibi que persuadeas te a nobis paterne diligere. Datum ^bRome die XVI Martii MDXXV, anno secundo.^b

^a Utána egy szó kihúzva, mely nem olvasható. ^{b-b} Más kéz írása.

78.

Róma, 1525. március 21.

VII. Kelemen pápa Frangepán Bernáthoz

A császár győzelmével megnyílt az út a török elleni háborúhoz, amelyet maga is szorgalmaz; a jubileumi búcsú ügyében pedig szívesen gyakorol kegyet. Mindezekről bővebben hozzá küldött követétől fog hallani.

¹⁴⁶ Lorenzo Campeggio és Giovanni Antonio Burgio.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején: *‘Bernardino de Frangepanibus’*. A lap hátulján más kéz írásával: *‘Anno secundo. 1525. Martii XXI. Bernardino de Frangepanibus’*. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 164rv. ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 115, n. 84. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 203, n. 1207.

Dilecte fili. Littere tue plene officii atque amoris fuissent nobis multo gratiores, si te, quem valde in Domino diligimus, nullis molestiis oppressum intellexissemus, certe enim dolendum est Deum omnipotentem peccatis nostris infestum tantum arbitrii et licentie efferatis hostibus Christiani nominis tribuisse, ut semper nostris damnis vires suas ostendere et ampliare audeant. Quem nos speramus ipsius freti misericordia aliquando mitius et benignius res nostras respecturum hoc maxime tempore, quo tanta et tam admirabili victoria ad serenissimum cesarem¹⁴⁷ delata viam nobis munire ad sanctam expeditionem videtur. Itaque nos et instamus assidue, ut hoc necessarium bellum adversus Turchas suscipiatur, et interim, dum hoc fiat, tui et rerum tuarum omnium curam, quantum nobis licebit, non sumus omissuri, te in Domino hortantes, ut pro tua et maiorum tuorum pietate ac virtute forti resistere animo et acquirere perpetui meriti gratiam apud Deum et nos contendas. Nos certe nobilitati tue ex animo favemus, ipsamque diligimus, salutemque et tranquillitatem tuam aliqua nobis oblata occasione sumus cordi habituri. Quod vero ad iubileum istic indulgendum attinet, gratiam tibi nostram libenter impartivimus, sicut per alias nostras litteras cognosces, in qua ea re et aliis omnibus omnem nostram paternam benignitatem tibi et tuis rebus sumus semper prestituri, sicut coram exposuimus nuntio tuo,^a qui tibi plenius referet. ^bDatum Rome, die XXI Martii MDXXV, anno secundo.^b

^a Utána egy szó kihívva, mely nem olvasható. ^{b-b} Más kéz írása.

79.

Róma, 1525. március 22.

VII. Kelemen pápa Frangepán Bernátbhoz

A címzett kérésére megengedi, hogy familiárisaival, katonáival és alattvalóival együtt, akik vele együtt szüntelenül a török ellen harcolnak, illetve öregségük vagy szegénységük miatt Rómába zarándokolni nem tudnak, ha a bullában kihirdetett napokon a kérvényező uradalmain lévő templomokat felkeresik, jubileumi búcsút nyerhetnek.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: *‘Dilecto filio nobili viro comiti Bernardino de Frangepanibus’*. A lap jobb felső sarkában más kéz írásával: *‘134’*. A lap tülso oldalának tetején más kéz írásával: *‘Anno secundo. MDXXV, XII Martii. Pro comite Bernardino de Frangepanibus, filiis, familiaribus, militibus, subditis suis pugnantis contra Turcas iubileum.’* A lap jobb alsó sarkában a fogalmazvány írójától: *‘Francisco Petro del Nero civi Florentino’*. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 113rv, n. 135.

Dilecte fili, salutem etc. Exigunt tua merita et devotionis sinceritas, qua nos et Romanam Ecclesiam revereris, ut illa tibi concedamus, per que iuxta pia desideria tua^a conscientie pacem et anime salutem Deo propitio consequi valeas. Exponi nobis nuper fecisti, quod tu^b unacum militibus et subditis tuis, qui tecum contra Turchas assidue pugnant, zelo religionis ac fidei indulgentias, quas hoc anno iubei Christifideles limina Beatorum Petri et Pauli apos-

¹⁴⁷ V. Károly császár.

torum et certas alme Urbis ecclesias in bulla nostra super hoc edita designatas visitando acquirere, consequi desideras, quare nobis humiliter supplicari fecisti, ut anime vestre saluti in premissis oportune providere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur vestro pio desiderio,^c quantum cum Deo possimus, satisfacere volentes tibi ac insuper omnibus et singulis familiaribus et militibus aliisque subditis tuis, qui tecum adversus Turchas assidue pugnant vel infirmitate, senio aut vera paupertate impediuntur, et absque tuo^d ac suo incommodo Urbem ipsam visitare non possent, ut confessorem idoneum secula[rem]^e vel cuiusvis ordinis regularem eligere possitis, qui plenissimam omnium peccatorum vestrorum absolutionem et remissionem ac indulgentiam anni iubilii huiusmodi non aliter, quam si aliam Urbem et ecclesias ad hoc per nos deputatas in presenti anno personaliter iuxta [litteras]^f apostolicas ipsius iubilii visitassetis, concedere possit et valeat, auctoritate apostolica tenore presentium, de speciali gratia indulgemus, dummodo tamen aliquas ecclesias in tuo dominio per eundem confessorem statuenda[s]^g in diebus per easdem iubilii litteras prefixis visitetis et pro laboribus et expensis, quas ad dictam Urbem veniendo fecissetis, aliqua pia opera iuxta conscientiam vestram et dicti confessoris ordinationem [fac]iatis^h et exequamini.ⁱ Datum Rome, die 22 Martii 1525, anno 2°.

^a A szó sorközi beszűrés. ^b Utána kihúzza: 'et'. ^c Utána kihúzza: 'quantum'. ^d A szó sorközi beszűrés. ^e A szó vége a lap széléről levágva. ^f Egy szó kiszakadva. ^g Kiszakadva. ^h A szó eleje a lap széléről levágva. ⁱ A szó javítva, eredetileg: 'exequaris'.

80.

Róma, 1525. május 7.

VII. Kelemen pápa VIII. Henrik angol királyhoz

Beszámol a törököknek Illiricum és Magyarország elleni előkészületeiről, Németország új eretnkséggel fertőzött népei között dúló háborúról és a parasztfelkelésekről, majd – hosszasan fejtegetve a jó király erényeit – a kereszténység védelmében és a béke létrehozásában segítségét kéri.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Fol. 216r tetején középen: 'Regi Anglie', bal alsó sarkában a datálást végző kéz írásával: 'Dupplicatum'. Fol. 217v más kéz írásával: 'Anno secundo 1525. Maii septima. Anglie regi pro pace'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 216r; 217v, n. 135. COP.: Papír, korabeli másolat. A lap tetején: 'Copia brevis ad illustrissimum regem Anglie, fidei defensorem'. TNA Letters and Papers Henry VIII, General Series SP 1/34, fol. 173rv. ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 136–137, n. 101. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 207, n. 1236. (ORIG.-ról); BREWER, *Letters and Papers*, IV, 579, n. 1317; KURUCZ, *Guide to Documents*, 127, n. 21.986. (COP.-ról)

Carissime.^a Cum ad nos quotidie de apparatu consiliisque Turcarum nuntii et littere perveniant, quibus significatur^b impetum ab illis in Illiricum et Ungariam preparari, que provincie auxiliis consiliisque^c deserte in maximo sunt periculo posite, non possumus, quo graviora et propinquiora nobis et universe Christianitati imminent mala, non sollicitiore animi studio ad pacem adhortari et, quod unum remedium afflictis rebus ostenditur, pacis videlicet et tranquillitatis, id, quantum nobis licitum est,^d procurare et suadere, presertim cum atrocioribus malis domesticis et intestinis quam externis etiam conflictemur, omnis enim^e Germania validis et plurimis^f referta nationibus ita ob scelus

et impietatem eorum, qui novas et nefarias hereses aut seminaverunt aut foverunt, tumultibus et^g seditionibus involuta et subversa est, ut concitatis plebium et rusticorum turbis omnis nobilitas et omnis ordo ecclesiasticus ad^h exitium vocantur. Ita nos in tanta undiqueⁱ circumfusa omnium^j rerum calamitate ad Deum et Dominum nostrum conversi pacem ab eo et veniam exposcimus, teque, fili carissime et invictissime, cuius mentis et voluntatis in Dei rebus eximie tot habemus pignora,^k enixe obtestamur, ut quando plurimum in omni pacis et concordie consilio tua potest auctoritas, velis ad eam curandam et conficiendam tuam operam et opem conferre. Qui hostes tui erant, memorabili prelio victi remiserunt iam contentionem et spiritus pristinos. Quid autem sit, quod stabile^l ex victoria queratur preter laudem et rerum suarum securitatem, ignoramus, cetera enim omnia non tam sedatio^m sunt preteritorum laborum, quam concitatio sepeⁿ futurorum, nihil autem est in magno et inclito rege tam laudabile et gloriosum, quam moderationis et prudentie existimatio. Sed hec tu sapientius cogitabis, illud, quod ad fidem Christi, quod ad salutem pertinet Christianitatis, quoniammodo sine pace domestica poterit expediri et provideri, in quo serenitatem tuam summo animi studio adhortamur in Domino, ut se ad omnia concordie consilia benignum, clementem facilemque prebere velit, ut familiaribus malis incommodisque repulsis occurrere periculis gravibus, que imminent, et salutem ferre populo sancto Dei tua imprimis virtute et magnanimitate interveniente^o possimus. Sicut de omnibus tecum latius dilectus filius Melchior Langus⁴⁸ nuntius noster nostris verbis aget, cui serenitas tua fidem omnem habebit. Datum ^pRome, die^q VII Maii MDXXV,^r anno secundo.^p

^a A másolatban utána még: *‘in Christo fili noster. Salutem et apostolicam benedictionem.’*^b A kiadásban: *‘significatur’*.
^c A másolatban ehelyett: *‘copiisque’*.^d A szó sorközi beszúráás. ^e A szó sorközi beszúráás. ^f A kiadásban: *‘pluribus’*.^g Utána kihúzza: *‘factioni’*.^h A szó sorközi beszúráás, alatta kihúzza: *‘in’*.ⁱ A másolatban e szó hiányzik. ^j A másolatban e szó helyett *‘unique’*.^k Utána kihúzza: *‘supplice’*.^l A szó sorközi beszúráás. ^m A szó sorközi beszúráás, alatta kihúzza: *‘confirmatio’*.ⁿ A szó sorközi beszúráás. ^o A másolatban e szó helyett: *‘intermente’*.^{p-p} Más kéz írása. ^q A másolatban e szó helyett *‘apud Sanctum Petrum sub annulo piscatoris’*.^r A másolatban ezután még: *‘pontificatus nostri’*.

81.

Róma, 1525. május 30.

VII. Kelemen pápa az obszerváns ferences rend minden tagjához

Elődje által a rendnek kiadott minden kiváltságot, mentességet, engedélyt és kegyet – különösen a quarta funeralis nem fizetésére vonatkozókat –, továbbá Szent Ferenc reguláját és a kasztíliai burgosi tartományban tartott utolsó rendi capitulum generale rendelkezéseit megerősítette. Kiemeli, hogy a rendet saját és az Apostoli Szentszék védelme alá vette, ezért a rend tagjait senki sem közösfítheti ki. E levélben foglaltak betartásával Szalkai László esztergomi és Tomori Pál kalocsai érseket bízza meg.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve, amely a hajtásoknál kopott, szakadozott. A külső oldalon vörös viaszba nyomott pápai gyűrűspecését nyoma, mellette rövid újkori tartalmi ismertetés. MFL Mohács előtti okleve-

⁴⁸ Melchior Lang, Angliába küldött apostoli nuncius (1524–1526). Vö. BREWER, *Letters and Papers*, IV, *ad indicem*; NANNI, *Epistolae ad principes*, I, n. 1137, 1383.

lek gyűjteménye, n. 108. [MNL OL DF 275562.]¹⁴⁹ ED.: WADDING, *Annales*, XVI, 215–216; ETE I, 204–205, n. 198. (*partim*)

CLEMENS PAPA VIIIS

AD PERPETUAM^a rei memoriam. ^b[Dum fructus uber]es,^c quos ordo sacer dilectorum filiorum fratrum minorum regularis observantie in agro militantis ecclesie cum propagatione religionis ac defensione et augmento fidei catholice ac salute Christifidelium produxit hactenus et indes producit, diligenter attendimus, dignum quin potius debitum reputamus, ut eius statum prosperum et tranquillum omni diligentia procuremus, illiusque religiosas personas specialibus favoribus et gratiis prosequamur.^b Hinc est, quod nos motu proprio et ex certa nostra scientia tenore presentium omnia et singula privilegia, immunitates, exemptiones, presertim non solvendi clericis secularibus quartam funeralium, quoad fratres in possessione non solvendi quartam huiusmodi existentes, ac omnia et singula indulta, indulgentias, peccatorum remissiones et gratias dicto minorum et Sancte Clare ac tertio de penitentia nuncupato ordinibus, illorumque fratribus, monialibus, sororibus et utriusque sexus personis ac monasteriis, domibus, ecclesiis et^d locis quibuscunque etiam per modum extensionis seu communicationis ^eet alias^e quomodolibet per quoscunque Romanos pontifices, predecessores nostros ac nos et sedem predictam concessa, auctoritate apostolica tenore presentium approbamus et innovamus, ^f[ac]^f perpetue firmitatis robur obtinere et inviolabiliter observari debere, ipsosque fratres, moniales, sorores, personas, monasteria, domos, ecclesias et alia loca huiusmodi omnibus et singulis privilegiis, immunitatibus, exemptionibus, concessionibus, indultis, indulgentiis, peccatorum remissionibus et gratiis quibusvis congregationibus dictorum ordinum aliorumque ordinum mendicantium quomodolibet concessis et concedendis, necnon etiam quibusvis facultatibus et gratiis sue professioni regularis observantie non contrariis aliis ordinibus quibuscunque non mendicantibus quomodolibet concessis et concedendis uti, frui et gaudere posse atque debere in omnibus et per omnia, perinde ac si eis specialiter concessa fuissent,^g et constitutiones in ultimo capitulo generali dicti ordinis minorum regularis observantie in provincia Burgen[sil] regni Castelle factas plenam roboris firmitatem obtinere et ab omnibus, quamdiu per aliud capitulum generale dicti ordinis mutata non fuerint, inviolabiliter observari debere, [nec]non^h regulam ipsam per Sanctum Franciscum pro fratribus ordinis minorum institutamⁱ observabilem, meritariam, fundatam super sacrum evangelium existere, et quoscunque cuiuscunque status, dignitatis aut condicionis scribentes aut asserentes regulam ipsam n[on me]ritariamⁱ vel inobservabilem seu sacro evangelio repugnantem esse, in hoc eorum assertionem huiusmodi^k non esse tenendam, nec admittendam auctoritate et tenore premissis decernimus ac volumus et mandamus, ipsosque fratres ab inquisitoribus ^l[heretice]^m pravitatis eximimus, et sub nostra et Apostolice Sedis protectione suscipimus, ipsisque inquisitoribus^l sub excommunicationis sententia et officiorum [suorum privatione]^m inhibemus, ne de

¹⁴⁹ Az oklevélről készített digitális felvételért Dreska Gábornak tartozom köszönettel.

dictis fratribus etⁿ ratione criminis heresis quoquomodo se[se]^o [intr]omittere^p presumant, sicque^q per quoscunque tam ordinaria, quam delegata et mixta auctoritate fungentes iudices et personas ubique iudicari, cognosci atque decidi debere, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter iudicandi, cognoscendi et decidendi facultate, necnon irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Etiam decernimus^r et nihilominus ^svenerabilibus fratribus Strigoniens[is] et Colocen[is] archiepiscopis^{s150} committimus et mandamus, quatenus ipsi vel alter eorum per se vel alium seu alios auctoritate nostra faciant presentes litteras et in eis contenta quecunque plenum effectum sortiri illisque monasteria, domos, fratres, moniales et sorores ac personas minorum et Sancte Clare ac tertii ordinum predictorum et alios quoscunque, quos^t quomodolibet concernunt, pacifice frui et gaudere, nec permittant quemquam^u contra tenorem presentium modo aliquo impediri, molestari aut inquietari, contradictores quoslibet et rebelles etiam per privationem^v quorumcunque beneficiorum suorum ecclesiasticorum et inhabilitatis ad illa ac alia imposterum obtinenda ac quascunque, de quibus eis videbitur, censuras et penas ac alia iuris opportuna remedia appellatione postposita compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. ^wNon obstantibus felix recordationis Bonifacii pape VIII, predecessoris nostri etiam de una et in concilio generali de duabus dietis edita, ac aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis, necnon statutis et consuetudinibus etiam iuramento, confirmatione apostolica et quavis firmitate alia roboratis, necnon privilegiis, indultis et litteris apostolicis per quoscunque Romanos pontifices, predecessores nostros ac nos et sedem predictam etiam motu proprio et ex certa scientia ac de apostolice potestatis plenitudine et cum quibusvis irritativis, annullativis, cassativis,^x revocativis, modificativis, preservativis, exceptivis,^y restitutivis, declarativis, mentis attestativis ac derogatoriis derogatoriis aliisque efficacioribus, efficacissimis et insolitis clausulis quomodolibet etiam pluries concessis, reformatis et innovatis, quibus omnibus, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus specialis et individua ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem im[porta]ntes^z mentio seu quevis alia expressio habenda aut exquisita forma servanda foret, et eis caveatur expresse, quod illis nullatenus derogari possit, illorum omnium, necnon quarumcunque etiam in forma brevis litterarum occasione premissorum quomodo[libet confe]ctarum^{aa} et quorumcunque in eis contentorum tenores presentibus pro sufficienter expressis ac de verbo ad verbum insertis, necnon modos et formas ad id servandos pro individuo servatis habentes hac vice dumtaxat, illis alias in suo robore permansuris, harum serie specialiter et expresse derogamus, necnon omnibus illis, que in dictis concessum est non obstare, contrariis quibuscunque, aut si aliquibus communiter vel divisim ab eadem sit sede indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac^{bb} de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Volumus autem, quod presentium transumptis manu alicuius publici notarii subscriptis et sigillo ^{cc}alicuius persone in dignitate ecclesiastica constitute^{cc} munitis eadem prorsus fides in iudicio et

¹⁵⁰ Szalkai László esztergomi és Tomori Pál kalocsai érsek.

extra adhibeatur, que presentibus originalibus ahiberetur, si forent exhibite vel ostense.^w
Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XXX Maii MDXXV,
pontificatus nostri anno secundo.^{dd}

^a Az eredetiben tévesen: ‘perpetum’, az ETE-ben így. ^{b-b} Az ETE-ből hiányzik. ^c Két szó nem olvasható, az első vízfolt, a második szakadás miatt; pótolva WADDINGTÓL. ^d A szó WADDINGNÁL: ‘ac’. ^{e-c} E rész WADDINGNÁL hiányzik. ^f A szó vízfolt miatt nem olvasható, pótolva WADDINGTÓL. ^{g-g} Az ETE-ből hiányzik. ^h Kiszakadva. ⁱ A szó WADDINGNÁL: ‘statutam’. ^j Kiszakadva. ^k A szó a kiadásból hiányzik. ^{l-l} E rész WADDINGNÁL hiányzik. ^m A szó kiszakadva, pótolva WADDINGTÓL. ^m Kiszakadva, pótolva WADDINGTÓL. ⁿ A szó WADDINGNÁL: ‘etiam’. ^o Kiszakadva; a szó WADDINGNÁL: ‘se’. ^p A szó eleje vízfolt miatt nem olvasható, pótolva WADDINGTÓL; az ETE-ben: ‘committere’. ^q Az ETE-ben: ‘atque’. ^r Az ETE-ben és WADDINGNÁL: ‘quam’. ^r AZ ETE-ben: ‘decevimus’. ^{s-s} WADDINGNÁL: ‘venerabili fratri archiepiscopo Florentino et dilecto filio vicario nostro in Urbe nunc et pro tempore existentibus’. ^t Az ETE-ben: ‘quos’. ^u A szó WADDINGNÁL: ‘quemque’. ^v AZ ETE-ben utána még: ‘et’. ^{w-w} A kiadásból hiányzik. ^x A szó WADDINGNÁL hiányzik. ^y A szó WADDINGNÁL: ‘receptivis’. ^z Kiszakadva, pótolva WADDINGTÓL. ^{aa} Kiszakadva, pótolva WADDINGTÓL. ^{bb} A szó WADDINGNÁL hiányzik. ^{cc-cc} E rész WADDINGNÁL hiányzik. ^{dd} WADDINGNÁL utána még: ‘Evangelista’.

82.

Róma, 1525. június 6.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Néhai Beriszló Péter veszprémi püspök, Horvátország és Dalmácia kapitánya iránti nagyrabecsülése miatt unokaöccsét, az öfelségének írott levéllel hazatérő Beriszló Jánost ajánlja.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázott fogalmazvány. A levél bal felső sarkában: ‘Pro Iobanne Berislaus’, középen: ‘Regi Hungarie’, a jobb felső sarokban: ‘Commendatitium’, mellette: ‘293’. A túlsó oldalon más kéz írásával: ‘7. Iunii 1525 anno 2º. Pro Ioanne Berislaus regi Ungarie commendatitium’. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 212r v, n. 256.

Carissime. Dilectus filius Ioha[nn]es Berislaus, nepos bone memorie Petri Berislaus^a episcopi Vesprimien[sis],¹⁵¹ qui in tuo Croatie et Dalmatie regno capitaneus pro tua serenitate existens inibi ab infidelibus trucidatus, sue in te fidei et in Deum pietatis laudabilem^b memoriam reliquit. Cum ad nos pro dicti quondam sui patruui negotiis se contulisset in egritudinemque incidisset, nostram caritatem eiusdem episcopi intuitu suis in adversitatibus expertus est, cumque ad serenitatem tuam rediens nostras ad te litteras humiliter petiisset, libenter ei concessimus,^c potius ut satisfaceremus ei, quam ut necessarium^d arbitraremur. Non enim ambigere possumus, quin eiusdem episcopi virtutis et interitus ea apud te futura sit memoria ac ratio, quam celsitudinis tue gratitudo requirit. Itaque eundem Iohannem subditum tuum ac^e patruui sui magnis cum meritis ad te redeuntem paterne tibi commendamus gratum habituri, si ad tuam in illum speratam benignitatem nostre commendationis caritatem pro cumulo adieceris. Datum Rome, VII Iunii 1525, anno secundo.

^a Sic!^b Utána kihúzza: ‘nobis’. ^c Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^d A szó javítva, eredetileg: ‘necessarius’. ^e A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘ac’, mellette kihúzza: ‘cum’.

¹⁵¹ Beriszló Péter veszprémi püspök (1512–1520), bán (1513–1520). Vö. KUBINYI, *Beriszló Péter és budai szereplése*.

83.

Róma, 1525. június 9.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz,

I. Zsigmond lengyel királyhoz és Ferdinánd osztrák főherceghez

Kéri, hogy a Rodosz szigetének elveszte után bába került, a keresztény hit védelmében nagy szolgálatokat tett johannita lovagrendet támogassák, országaikban lévő jövedelmeiket, jogaikat és kiváltságaikat védelmezzék.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. Az első oldal tetejének közepén: '*Regi Hungarie*', jobb szélén: '285'. A lap túlsó oldalának alján más kéz írásával: '*Simile regi Polonie, dempta credentiali in nuntium. Simile archiduci Austrie*'.

ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 213^{rv}, n. 257.

Carissime etc. Etsi id officium, quod apud serenitatem tuam pro dilectis filiis magistr¹⁵² et fratribus hospitalis Sancti Ioh[ann]is Hier[oso]limytan[um] illorumque universo ordine nunc exequimur, magis pie atque officiose nos facere, quam necessario arbitremur, propterea, quod eidem serenitati tue predecessoribusque eius omnes religionis professores precipueque Deo militantes et corpus suum pro Christi fide obicientes semper cure et cordi fuisse scimus, flebilisque magistri et fratrum eorundem calamitas et exilium non modo commendatione, sed miseratione ubique prosequenda sint, tamen nos non plus precibus illorum, quam nostro officio et caritate compulsi hec ad serenitatem tuam scribere instituimus, ut quod tua sponte te facturum non dubitabamus, etiam libentius exequerere nostra commendatione accedente. Nam preter pastorale onus, quo cunctis Christifidelibus presertim religiosis adesse cogimur, accedit etiam studium et caritatem in hos nostram, quod illum ordinem ante cardinalatum professi, mox in cardinalatu in precipua protectione habuimus. Quam sane protectionis curam aucti nunc dignitate augere etiam debemus et intendimus. Quo factum est nuper, ut veteri nostro in illos amore atque officio et nova ipsorum calamitate nos impellentibus ipsum magistrum et fratres cum miserandis eorum reliquiis post Rhodum captam pie susceperimus, unamque ex nostris civitatibus urbi et mari vicinam eis assignaverimus, quoad ipsi novas sibi sedes exedificare ac deinde nobis et ceteris Christianis principibus solitam pietatem et fortitudinem prestare possint, sicut hactenus et omni tempore fecerunt. Et illi quidem in id assidue pro solita virtute incumbunt, ut collata ex prioratibus preceptorisque omnibus, quas in orbe Christiano obtinent, pecunia sedem sue religioni muniant, ubi etiam stationem habeant nostris classibus fidam atque oportunitam, infidelibus vero pyratis formidolosam. In quo tam pio proposito a nobis et ab omnibus tuaque precipue serenitate sunt fovendi, eo etiam [fol. 273^v] magis, quo ipsi semestri in illa obsidione se adversus numerosissimum ac validissimum exercitum diu per virtutem tutati, mox ab omnibus deserti pari virtute ac prudentia se incolumes reservarunt. Prima autem ratio sublevationis horum ea est, que et equissima, ut si quando antea ipsorum redditus, iura immunitatesque conservata eis fuerunt, nunc beneficio tue serenitatis conserventur, cum in presente et calamitoso eorum statu aliena ope indigeant, nedum de suo sibi detrahi sufferre possint. Omni igitur studio et caritate, qua possumus, serenitatem tuam in Domino hortamur et requirimus, ut dictum ordinem Hier[oso]limitan[um] de Christiano nomine semper optime meritum commendatissimum suscipere et

¹⁵² Philippe de Villiers de l'Isle-Adam (1464–1534) a johannita lovagrend nagymestere (1521–1534).

cum Dei ac pietatis iustitiaeque in primis causa, tum deinde probitatis et consuetudinis tue nostreque huius commendationis intuitu velis in omnibus tuis regnis redivisus, iura ac privilegia eius integra illa esse immunitatemque ei solitam conservari,^a quam si felici tempore retinuit, non debet in calamitosa amittere, erit hec tue serenitatis pietas cum sibi solita et ipsis debita Deoque maxime accepta, tum nobis etiam, qui huic ordini peculiariter ac paterne afficimur, supra, quamdiu possit, grata. Quemadmodum hec latius nuntius apud serenitatem tuam noster prosequetur. Datum Rome etc. die IX Iunii MDXXXV, anno 2°.

^a *Sic!* A mondat hiányos, minden bizonnyal sérült a szöveg.

84.

Róma, 1525. június 9.

VII. Kelemen pápa Christophorus Niger választott trauai püspökből

A címzettet nagybátyja, Thomas Niger püspök – aki Horvátország, Dalmácia és Szlavónia lakosaiért II. Lajos magyar és I. Zsigmond lengyel királynál és más uralkodóknál járt követségben, és különösen Klissza város felszabadításáért fáradozott sokat – lemondása miatt megürült trauai püspöki székre kinevezi, és megengedi, hogy spalatói kanonokságát és minden javadalmát felszentelése után is megtarthassa. Ezenkívül a kinevezési bullák expedálására – mivel a mondott egyházmegyének a török betörések miatt kevés a jövedelme – rendelkezésére álló fél évet két és fél évvel meghosszabbítja, és addig püspöki jövedelmeit is elfoglalhatja.¹⁵³

ORIG.: Hártya, eredeti pápa breve. Foltos, a hajtásoknál szakadozott. A hátoldalán: *'Dilecto filio Christoforo electo Tragurien[sis]'*. Hrvatski Državni Arhiv, Documenta mediaevalia varia, n. 846. [MNL OL DF 219362.]¹⁵⁴
ED.: ŠEGVIĆ, *Obrana Klisa*, 40–41.

CLEMENS PAPA VII^S

Dilecte fili, salutem et apostolicam benedictionem.^a Nuper ecclesie Tragurien[sis], ex eo, quod venerabilis frater Thomas¹⁵⁵ [regim]ini^b et administrationi dicte ecclesie, cui preerat, in ma[n]ibus^c nostris sponte et libere cessit, nosque cessionem huiusmodi^d admittentes de persona tua nobis et fratribus nostris Sancte Romane Ecclesie cardinalibus [propter]^e tuorum exigentiam meritorum accepta, de eorundem fratrum nostrorum consilio providimus, teque illi prefecimus in episcopum et pastorem, curam et administrationem ipsius ecclesie tibi in spiritualibus et [tempo]ralibus^f plenarie committendo, tecumque, ut canonicatum et prebendam et archipresbiteratum ecclesie Spalaten[sis] et nonnulla alia beneficia diocesis Spalaten[sis], que ex dispensatione apostolica obtinebas, etiam postquam munus consecrationis susciperes,^g ac regiminis et administrationis dicte ecclesie Tragurien[sis] et bonorum eiusdem possessionem assecutus fores, unacum dicte ecclesia Tragurien[sis] retinere valeres, dispensavimus, prout in litteris desuper conficiendis latius explicabitur. Cum autem, sicut accepimus, fructus, redditus et proventus dicte ecclesie Tragurien[sis] per assiduas Turcarum Christi nominis hostium incursiones in p[ar]tibus^h illis pauci

¹⁵³ Christophorus Niger, trauai püspök (1525–1559). Vö. HC III, 316.

¹⁵⁴ Az oklevélről készített digitális felvétel Ráczy György közvetítésével jutott el hozzám, segítségét ezúton is köszönöm.

¹⁵⁵ Thomas Niger püspök.

sint, et forsani¹ in futurum, quod Deus avertat, nulli erunt, nec tu ad presens² habeas, quomodo speres litteras apostolicas infra³ tempus a¹ iure statutum seu alias quomodolibet etiam per constitutiones nostras p[re]fixum expedire^m et iura Camere Apostolice ac aliorum officialium persolvere, ipsiusque Thome avunculi tui attentis indefessis laboribus, quos pro cath[oli]ca^o fide proque populis Croatie, Dalmatie [et Scлавonie, in fide domini nostri]^p Iesu Christi conservandis et ad carissimos in Christo filios nostros Hungarie,^q Bohemie ac Polonie reges [illustres]^r et alios principes Christianos eundo et redeundo pertulit, ac presertim cum nuper eum pro liberatione oppidi Clissij per trimestre ab eisdem Turcis obsessi miserimus, sua industria oppidum ipsum ab obsidione huiusmodi liberavit, et Turcas illud obsidentes profligavit, ac triticum et alia, que pro ipsius oppidi defensione erant necessaria et de mandato nostro ei consignata, ipsius oppidi defensoribus nostro nomine consignavit,^s ut oppidum ipsum pro reipublice Christiane defensione conservari possit,^t et propterea primo semestre et deinde ab illius fine computandum biennium cum dimidio ad litteras super provisione et perfectione de persona sua eidem ecclesie Tragurien[si] alias factis concessimus, ac semestre ad biennium cum dimidio huiusmodi prorogavimus ita, quod¹ interim dicte ecclesie Tragurien[si] et bonorum eiusdem^v possessionem capere et fructus percipere posset. Volentes igitur, ut gratia eidem Thome episcopo facta tibi^w suffragetur, tibi, ut litteras super provisione et perfectione de persona tua eidem ecclesie Tragurien[si] factis durante dicto biennio cum dimidio expedire minime tenearis, nisi Thomas ipse episcopus^s interim decederet, in cuius eventu pro^v vita functo litteras super provisione et perfectione tuis predictis infra mensem expedire tenearis, concedimus, et propter non expeditionem litterarum ecclesiam ipsam ac beneficia per te obtenta huiusmodi minime vacare, et ad iurium Camere Apostolice et Romane Curie officialium solutionem te etiam minime teneri decernimus. Quocirca dilectis filiis capitulo Tragurien[si] sub interdicti^z ingressu ecclesie [pena],^{aa} quatenus tibi tanquam patri et pastori animarum suarum humiliter intendant ac exhibeant obedientiam et reverentiam congruentes, ac te ad possessionem huiusmodi presentium vigore admittant ac admitti tibi que de fructibus, redditibus et proventibus huiusmodi responderi faciant, necnon clero et populo civitatis et diocesis Tragurien[si] ac ipsius ecclesie vasallis sub excommunicationis late sententie pena te pro nostra et Apostolice Sedis reverentia benigne recipiant, et tuis mandatis obediant, tibi que fidelitatem solitam et consueta servitia ac iura ab eis tibi debita integre exhibeant, districte precipimus et mandamus. Non obstantibus^{bb} regula cancellarie ac felicis recordationis Bonifacii pape VIII, predecessoris nostri, que incipit Iniuncte, ac aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem, quod litteras predictas infra biennium cum dimidio huiusmodi, seu cum primum dictus Thomas episcopus fuerit vita functus, omnino expedire ac iura camere debita persolvere tenearis, alioquin presentes littere nullius sint roboris vel momen[ti ipsa] que^{cc} ecclesia Tragurien[si] vacare censeatur. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die VIII^a Iunii MDXXV, pontificatus nostri anno secundo.

Evangelista^{dd 156}

¹⁵⁶ Evangelista Tarasconi.

^a Kiszakadva. ^b Kiszakadva, a kiadásban: ‘Niger’. ^c Kiszakadva. ^d A kiadásban: ‘simul’. ^e Kiszakadva, a kiadásban nem szerepel. ^f Kiszakadva. ^g A kiadásban: ‘susceperis’. ^h Kiszakadva. ⁱ A kiadásban: ‘forsam’. ^j A kiadásban: ‘presans’. ^k A kiadásban: ‘intra’. ^l A kiadásban: ‘et’. ^m Vízfolt miatt nem olvasható, kiegészítve a kiadásból. ⁿ Kiszakadva. ^o Vízfolt és szakadás miatt nem olvasható, a kiadásból pótolva. ^q A kiadásban: ‘Ungarie’. ^r Kiszakadva, a szó a kiadásból hiányzik. ^{s-s} A kiadásból hiányzik. ^t A kiadásban: ‘possim’. ^u A kiadásban: ‘Itaque’. ^v A szó a kiadásból hiányzik. ^w A szó a kiadásból hiányzik. ^{x-x} A kiadásban: ‘epscopus [!] ipse’. ^y A kiadásban: ‘episcopo’. ^z A kiadásban: ‘interdicto’. ^{aa} A szó tollban maradt. ^{bb} A kiadásban: ‘obstante’. ^{cc} Kiszakadva. ^{dd} Saját kezű aláírás.

85.

Róma, 1525. június 20.

VII. Kelemen pápa Torquatus Jánoshoz,

Blagay Istvánhoz és Horvátország valamennyi nemeséhez

Levelükből és a hozzá küldött Sturlics Miklós domonkos szerzetestől értesült nyomorúságukról, ezért szűkös lehetőségeihez mérten támogatni fogja őket, amiről bővebben követüktől értesülnek.¹⁵⁷

ORIG.: Papír, erősen javított eredeti fogalmazvány. A lap tetején: ‘Dilectis filiis Iob[ann]i Torquato Corbauie^b et Stephano Blagaj comitibus, ceterisque nobilibus regni Croacie’. A jobb alsó sarokban más kéz írásával: ‘pr. S. V? A lap túlsó oldalán: ‘20. Iunii 1525, anno 2°. Ioanni Torquato Corbauie et Stephano Blagaj comitibus, ceterisque nobilibus regni Croacie respondetur ad suas’. Alatta más kéz írásával: ‘42’. ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 374^rv, n. 441. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 585^v–586^r; n. 421., melyről Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 340. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 650–651, n. 852. (a másolatról) CIT: MARGALITS, *Repertorium*, I, 361.

Dilecti filii. Ex litteris vestris sermoneque dilecti filii Nicolai Sturlych^c ordinis predicatorum professoris intelleximus^d cum ^eanimi sane nostris^e acrimonia ^fet dolore^f calamitates et necessitates vestras, quibus ^get pro officio nostro et pro meritis^g vestris libenter subvenissemus, si per temporum tam^h superiorum, ⁱquam presentiumⁱ huic Sancte Sedi maximeⁱ infestorum angustias ^ket inopiam^k nobis licuisset. Verum sperare vos^l in Domino volumus, cuius adiutorium suis fidelibus^m nunquam defuit, nec nos sumusⁿ defuturi.^o ^pTantam enim^p virtutem et pietatem vestram pro Christi fide assidue^q excubantem^r ^ssicuti nunc laude et commendatione, ita, quam brevi poterimus, etiam aliquo^s subsidio^t prosequi intendimus,^u quemadmodum ex eodem Nicolao plenius intelligetis. Datum Rome, 20 Iunii 1525, anno secundo.

^a Utána egy szó kihúzva, nem olvasható. ^b Utána kihúzva: ‘comiti’. ^c THEINERNÉL: ‘Stierlych’. ^d A szó sorközi beszúrással, alatta kihúzva: ‘audivimus’. ^{e-e} Sorközi beszúrással, alatta kihúzva: ‘doloris sane’. ^{f-f} Sorközi beszúrással. ^{g-g} Sorközi beszúrással, előtte kihúzva: ‘sane’, alatta kihúzva: ‘utinam pro desiderio nostro satisfacere possumus’. ^h A szó sorközi beszúrással. ⁱ⁻ⁱ Lapszéli beszúrással. ^j A szó sorközi beszúrással. ^{k-k} Sorközi beszúrással, alatta kihúzva ugyanez. ^l THEINERNÉL: ‘nos’. ^m A szó sorközi beszúrással, alatta kihúzva: ‘cultoribus et athletic’. ⁿ A szó sorközi beszúrással, alatta kihúzva: ‘que’. ^o Utána kihúzva: ‘sumus quemadmodum ex dicto Nicolao intelligetis cumi’. ^{p-p} Sorközi beszúrással. ^q A szó sorközi beszúrással, alatta kihúzva: ‘indiv’. ^r A szó javítva, eredetileg: ‘excubantes’. ^{s-s} Lapszéli beszúrással, a szövegben kihúzva: ‘etiam quo poterimus auxilio et’. ^t Utána kihúzva: ‘ample’. ^u A szó sorközi beszúrással, alatta kihúzva: ‘propediem cupimus’, utána kihúzott sorközi beszúrással: ‘et declaramus’.

¹⁵⁷ Torquatus (Korbáviai, Karlovics) János horvát, szlavón és dalmát bán (1522–1524), korbáviai gróf. Vö. VARGA, *Adalékok a Zrínyi család felemelkedéséhez*. Blagay Istvánról lásd THALLÓCZY, *Die Geschichte der Grafen von Blagay*, 54. et passim; ENGEL, *Genealógia*, Babonić (Blagaji).

86.

Róma, 1525. június 20.

VII. Kelemen pápa András választott tinini püspökhöz

Aggodalommal értesült arról, hogy jóllehet a tinini püspöki székre kinevezte, püspökké azóta sem szenteltette magát, és a rábízott egyházi szentségek elhanyagolása miatt egyházmegyéjében többek lelki üdvét veszélyeztette. Ezért felszólítja, hogy mihamarabb szenteltesse fel magát, és az egyházi szentségek felügyeletét el ne hanyagolja, máskülönben a tizedek elvételével vagy más jogi eszközzel fog fellépni ellene.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején: *‘Dilecto filio Andree electo Tininien[si]’*, a jobb alsó sarkában: *‘Episcopus Felix⁵⁸ ex parte pape’*. A lap túlsó oldalán: *‘20 Iunii 1525, anno 2°. Electo Tininien[si], ut suscipiat munus consecrationis, ad quod tenetur’*. ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 375^{rv}, n. 443. ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: *‘Dilecto filio Andree electo Tininien[si]’*. A lap túlsó oldalán: *‘20 Iunii 1525, anno 2°. Electo Tininien[si], ut suscipiat munus consecrationis’*, alatta más kéz írásával: *‘422’*. ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 375^{rv}, n. 442. COP.: 17. századi másolat: ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 586^{rv}, n. 422., amelyről Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 340–341. ED.: THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium*, I, 587, n. 799. (a másolatról) CIT.: HC III. 313; MARGALITS, *Repertorium*, I, 361.

Dilecte fili, salutem etc. Non sine gravi animi nostri molestia accepimus, quod licet dudum de persona tua ecclesie^b Tininien[si]^c tunc certo modo vacanti^d apostolica auctoritate^d provisum fuerit, tamen tu^e munus consecrationis suscipere hactenus^f distulisti, et nonnullis nobiles aliisque Christianis Tininien[si]^g diocesis^h tue cure^h ratione ipsius ecclesie commissis sacramenta ecclesiastica administrare neglexisti in illorum animarum periculum et scandalum plurimorum. Quare teⁱ auctoritate predicta tenore presentium in Domino exhortamur et attente monemus, ut dictum munus iuxta sacrorumⁱ canonum instituta quantocius suscipere procures et dictis nobiles et aliis Christianis tibi ratione dicte ecclesie subditis ecclesiastica sacramenta administrare non postponas, alioquin in premissis contra te per subtractionem decimarum, quas nobiles et alii Christiani predicti ex prediis et aliis bonis^k suis persolvere consueverunt, et alia iuris remedia opportune^l providebimus. ^mDatum Rome etc. die XXⁿ Iunii MDXXV, anno secundo.^m

^a A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: ‘N.’ ^b ORIG.: ‘ecclesiastica’. ^c THEINERNÉL: ‘Timiens’. ^{d-d} ORIG.: ‘auctoritate apostolica’. ^e A szó THEINERNÉL hiányzik. ^f Utána egy szó kihúzva, nem olvasható. ^g THEINERNÉL: ‘Timiensis’. ^{h-h} Az eredetiben tévesen: ‘tua cura’, THEINERNÉL így. ⁱ ORIG.: ‘et’. ^j ORIG.-ben: ‘sacrarum’. ^k A másolatban és emiatt THEINERNÉL: ‘locis’. ^l A másolatban és THEINERNÉL: ‘opportuna’. ^{m-m} Más kéz írása. ⁿ A szám javítva, eredetileg: ‘XXV’.

87.

Róma, 1525. június 25.

VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséhez

A korábban scardonai, jelenleg traui püspököt, Thomas Nigert, a címzett alattvalóját a Szentszék szolgálatában kívánja alkalmazni, ahogy azt tette már többször is, mivel jó szónok. Figyelmebe ajánlja a püspök érényeit, akit javadalmaiban és jogaiban megőrizzen meg.

⁵⁸ Felice Trofino (?–1527) Chieti püspöke (1524–1527), referendarius apostolicus domesticus (1524–1526), secretarius apostolicus domesticus (1526). Vö. HC III, 311; FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 322.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: *‘Duci Venetiarum’*, középen: *‘Pro Thoma Nigro episcopo Tragurien[si] olim Scardonem[si]’*. A lap túlsó oldalán: *‘23. Iunii 1525., anno 2do pro episcopo Tragurien[si] commendatitium duci Venetiarum’*, alatta más kéz írásával: *‘428’*. ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 379^{rv}, n. 450. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 589^{rv}, n. 428.

Dilecte fili, salutem etc. Cum venerabilem fratrem Thomam Nigrum episcopum Tragurien[sem], olim Scardonem[sem], vestri dominii temporalis^a subditum ob eius doctrinam, facundiam et dignam persona ac professione eius pietatem in nonnullis nostris et huius Sancte^b Sedis negotiis adhibere eiusque opera uti intendamus, nostri vicissim officii ducimus esse, ut ipsius episcopi nostra seu potius Christiane reipublice causa abfuturi res et commoda universa tue nobilitati commendemus. Quod nos equidem facere instituimus officiose magis, quam necessario, non enim ambigimus, quin ipsius episcopi pro nostra religione ardens^c zelus et iugis labor apud nobilitatem tuam in pretio sit, ut debet. Itaque nobis post Deum omnipotentem gratissimum feceris, si nostram commendationem ipsi episcopo valde profuisse volueris, in bonis, proventibus et iuribus suis universis ei favorabiliter conservandis. Datum Rome, die XXIII Iunii MDXXV, anno secundo.

^a Előtte kihúzza ugyanez a szó. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *‘et’*. ^c A szó javítva, eredetileg: *‘videns’*.

88.

Róma, 1525. július 1.

VII. Kelemen pápa I. Zsigmond lengyel királyhoz

Campeggio bíboros legátustól és Burgio nunciustól értesült a cseh ügyben végzett fáradozásairól, és reméli, továbbra is számíthat bölcsességére és tekintélyére. Ezekről bővebben Burgio nunciustól hallhat, akinek meghagyta azt is, hogy II. Lajos magyar királynak írott leveléből azokat, melyek őt is érintik, számoljon be neki is; jöllehet a körülmények változnak, mégis az abban leírtakat legalább úgy óhajtja most is, mint mikor írta.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap jobb felső sarkában: *‘171’*, felül középen: *‘Regi Polonie’*. A lap alsó sarokban kihúzza: *‘Duplicatum’*. A lap hátulján: *‘Anno secundo. 1525. Iulii prima. Regi Polonie gratie pro operibus eius maiestatis in re Boemica’*. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 270^{rv}. ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 160–161, n. 117; WOJTYSKA, *Acta Nuntiaturae Poloniae* II, 204–205, n. 26.

REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 212, n. 1267.

Carissime. Que de serenitate^a tua a dilectis filiis Laurentio etc. cardinali Campeggio legato^b et Io[anne] Antonio Pulleone^c Barone Burgii nuntio^d nostris^e accepimus, serenitatem videlicet^f tuam sua etiam legatione et auctoritate interposita adiuvisse causam Bohemorum et gentem illam ad unitatem et observantiam Sancte Sedis Apostolice hortatam fuisse, ea nobis acciderunt gratissima ac tanto gratiora,^g quod abs te profecta sunt, in quo vere^h omnia optimiⁱ regis officia et munera semper recognovimus ac virtutes quidem inter^j ceteras eximie^k sed illam religionis et pietatis maximam, que una ^lmaximis regibus^l precipue ^mdigna est et semper fuit.^m Sed etsi causa illa nondum ad eum, qui sperabatur,ⁿ exitum perducta est propterea, quod his duris difficilibusque

temporibus fretus multitudine impiorum et sceleratorum sathanas omnia ad se nititur revocare, confidimus tamen Domino Deo et in prudentia atque auctoritate tua magnam spem collocatam habemus fore aliquem aliquando^o nostris desideriis aditum et ad illas Bohemorum res et ad multas alias componendas, quod ita petimus et precamur donari nobis a misericorde Deo, si ad^p boni publici et^q Christianitatis commodum, non ad nos ipsos omnia nostra studia et labores referimus. Tibi quidem et agimus pro ea cura, quam in tam sanctum opus suscepisti, et, ut videmus sepe, acturi sumus gratias, nostrumque in te amorem optime semper locatum quotidie magis augere non desinimus, quod utinam tibi possemus^r aliquando, ut cupimus,^s declarare. Et quoniam de his et aliis multis scribimus^t ad supradictum baronem, nuntium nostrum, ut agat verbis nostris cum^t serenitate tua ac cum ea, ubi erit opus, omnia conferat, hortamur serenitatem tuam in Domino, ut ei in cunctis fidem summam habere velit. Cui cum dederimus etiam^u alias in mandatis, ut si contingeret serenitatem tuam cum carissimo in Christo filio nostro Ludovico Ungarie rege, ^vnepote tuo^v coniungi, quedam^w tibi et illi nostra mandata^x exponeret et litteras redderet, etsi^y aliquantum^z temporum est permutata condicio, tamen quoniam eadem^{aa} illa, que in dictis litteris posebamus, nunc quoque non minus, quam illo tempore cupimus. Iterum petimus a te, ut illa quoque audire et litteras legere nobisque vel Deo omnipotenti potius et reipublice Christiane salutis solitam tuam virtutem et operam prestare velis. Quod facies nobis supra omnia gratissimum. Datum^{bb} Rome, die primo^{cc} Iulii MDXXXV, anno 2.^{bb}

^a WOJTYSKÁNÁL: 'maestate'. ^b A szó WOJTYSKÁNÁL hiányzik. ^c BALANNÁL: 'Preleone'. ^d BALANNÁL és WOJTYSKÁNÁL: 'nuntius'. ^e A szó sorközi beszúrás. ^f WOJTYSKA szerint a 'videlicet' egy hibásan elhelyezett 'V. S.' szigla része, ezért nem jelöli. ^g Utána kihúzza: 'qu'. ^h A szó WOJTYSKÁNÁL: 'uno'. ⁱ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'summi'. ^j A szó BALANNÁL: 'etiam'. ^k A szó sorközi beszúrás, BALANNÁL és WOJTYSKÁNÁL: 'eximias'. ^{l-l} Sorközi beszúrás. ^{m-m} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'regia atque prestans est, utpote que duas in se contineat reliquis potiores, sapientiam videlicet et bonitatem'. ⁿ WOJTYSKÁNÁL: 'prestolatur'. ^o A szó sorközi beszúrás. ^p BALANNÁL: 'in'. ^q A szó sorközi beszúrás. ^r A szó WOJTYSKÁNÁL: 'possimus'. ^s Utána kihúzza: 'ten'. ^{t-t} E rész BALANNÁL hiányzik. ^u A szó sorközi beszúrás. ^{v-v} Sorközi beszúrás. ^w WOJTYSKÁNÁL: 'quod cum'. ^x Utána kihúzza: 'et litteras'. ^y A szó sorközi beszúrás. ^z WOJTYSKÁNÁL: 'aliquando'. ^{aa} Előtte kihúzza: 'eandem'. ^{bb-bb} Lapszéli beszúrás más kéz írásával. ^{cc} A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'XP'.

89.

Róma, 1525. július 3.

VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz

A Campeggio bíboros járandósága és közeli visszatérte, valamint egyéb dolgok miatt felmerülő költségekre pénzt nem tud küldeni. Ezért felhatalmazza, hogy ezeket a Magyarországon az ország védelmére elhelyezett pénzösszegeből fizesse ki, erről vezessen számadást, és amint lehet, az összegnek legalább nagyobb részét pótolni fogja.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején középen: 'Nuntio in Ungaria', a bal alsó sarokban más kéz írásával: 'Duplicatum', a jobb alsóban: 'rdr' illetve 'rso'. A lap túlsó oldalán: 'Anno secundo. 1525. Iunii tertia. Baroni Burgio nuntio pro pecuniis detractis a Fuccharis'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 272rv. REG.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 162; NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 213, n. 1269.

Dilecte fili. Cum ob stipendia dilecti filii nostri Laurentii ^btituli Sancte Anastasie Sancte Romane Ecclesie presbiteri cardinalis Campegij, nostri et Sedis Apostolice in Germania et Hungaria de latere^b legati^c atque ob eius proximum ad nos reditum aliasque impensas necessarias et utiles Christiane reipublice causa in istis regnis et provinciis factas seu faciendas non mediocri pecunie summa videatur fore opus, nosque huius pecunie transmittende facultatem et copiam nunc non ita habeamus, tum propter difficultates temporum et rerum atque itinerum statuimus ex eo numero pecunie, que istic ad defensionem regni Sedis Apostolice nomine posita est, impensam hanc detrahere, non quia velimus summam illam esse diminutam, quam magis amplificare intendimus, sed ut nunc faciliori modo et via presentibus necessitatibus succurramus, et quamvis hoc etiam animo inhiberi in isto regno Ungarie concessimus, quo pecuniarum maior colligeretur quantitas, eamque rationem sancte pecunie nobismet ipsis et Sedi Apostolice subtraximus, ut omnis ad tutelam istius incliti regni adverteretur, ac de illa huiusmodi impensas possemus facere, tamen devotionem tuam volumus de omni pecunia, que forte ob rationes et causas huiusmodi subtracta fuerit, diligentem computum tenere, atque, ubi et apud quos fuerit opus, fidem tuam interponere nos eandem summam vel etiam maiorem primo quoque tempore restituros, quod in verbo vere Romani pontificis facturos pollicemur. Datum ^dRome etc. die tertia Iulii MDXXV, anno secundo.^d

^a Utána kihúzza: 'abla'. ^{b-b} Sorközi beszúrás a datálást végző kéz írásával. ^c Utána kihúzza: 'etc.' ^{d-d} Más kéz írása.

90.

Róma, 1525. július 4.

VII. Kelemen pápa a szamobori obszerváns ferences kolostor szerzeteseibez

Néhai Thúry György végrendeletében a zágrábi egyházmegyei Szamobor városában a kegyurasága alatt álló falakon kívüli Mezei Szűz Mária-templomot az obszerváns ferencesekre hagyta. Mivel itt a szerzetesek a gyakori török betörések miatt nyugodtan nem élhetnek, néhai Thúry György felesége, Frangepán Ilona és az elhunyt örökösei, Johann von Ungnad és Thúry Anna azzal a kéréssel fordultak hozzá, hogy a város falain belül egy Szent Annának szentelt rendházat építhessenek a szerzeteseknek, valamint azt is kérték, hogy a falakon kívüli templomban misét mondhassanak, és az ott élőkől adományokat gyűjthessenek. Kérvényükre áldását adta.

ORIG.: Papír, 18. századi másolat. AHAZU Diplomata latina, D XXVII. 48. [MNL OL DF 232755.]

Clemens papa VII. Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem. Cum, sicuti nobis exponi fecistis, quondam Georgius de^a Turri Zagrabien[sis] diocesis ob singularem, quem ad ordinem fratrum minorum regularis observantie devotionis gerebat, affectum et pro animarum salute religionisque propagine ac divini cultus augmento terrena in celestia commutare satagens felici commercio quondam suam iure patronatus ecclesiam sine cura, que Sancte Marie de Campo nuncupatur, extra et prope muros hic ^boppidi de Samobor^b Zagrabien[sis] diocesis, ^ccuius ipse in temporalibus erat dominus,^c dictis fra-

tribus pro perpetuis usu et habitatione eorum concedere summopere cupiebat, sed quia ob crebras Turcarum incursiones, que illis in partibus indies fiunt, secure ibidem fratres habitare nullatenus poterant, dilecti filii, in Christo filii Helena de Fran-gepanibus, uxor quondam dicti Georgii et Ioannes Ungnad et Anna de Turri eius heredes ^dunum locum intra muros dicti oppidi, ^d ut ibidem unam domum sub invocatione Sancte Anne vel alterius sancti vel sancte pro perpetuis usu et habitatione quorundam fratrum cum ecclesia, campanili humili, campana, cemeterio, dormitorio, refectorio, claustro, hortis, hortaliis et aliis necessariis officinis construere et edificare seu construere et edificari faceretis, libere et gratiose ^eobtulerunt et concesserunt, ^e et nobis humiliter supplicari fecerunt, ut vobis domum ipsam intra muros noviter edificandam recipiendi et alterius predictae ecclesiae extra muros existentis domum, ita, ut missas et alia divina celebrare possitis, et elemosinas, que ibidem a Christifidelibus offeruntur, pro vestra sustentatione considerando vos inter Turcas habitare recipiendi licentiam aliasque opportune providere de benignitate apostolica dignemur. Nos igitur, qui divini cultus augmentum ubique presertim inter fidei oppugnatore et nostris temporibus intensis desideriis peroptamus, huiusmodi [*fol. rv*] supplicationibus inclinati tibi et fratribus tuis in loco intra muros per dictos dominos ^fvel incolas ^f assignando unam domum sub dicta invocatione cum ecclesia, campanili humili, campana, cemeterio, dormitorio, refectorio, claustro, hortis, hortaliis et aliis necessariis officinis pro perpetuis usu et habitatione fratrum minorum regularis observantie provincie Bosne ^gsine alicuius preiudicio ^g construendi, errigendi et edificandi seu construere, erigi et edificari faciendi, et alterius ecclesiae extra muros existentis errigendi et ibidem missas et alia divina celebrandi toties, quoties vobis fuerit visum opportune, et elemosynas, que ibidem a Christifidelibus offeruntur, pro vestra sustentatione recipiendi, et omnia et singula, que in alia domo, que est intra muros, facere poteritis, faciendi [*licentiam*] auctoritate apostolica tenore presentium concedimus pariter et indulgemus, ac domui huiusmodi, postquam constructa fuerit, et fratribus pro tempore in ea commorantibus, quod omnibus et singulis privilegiis et gratiis, concessionibus, favoribus, immunitatibus, exemptionibus et indultis tam spiritualibus quam temporalibus aliis domibus dicti ordinis et fratribus nunc et pro tempore existentibus in genere vel in specie per Sedem Apostolicam et alias concessis et concedendis, confirmatis et innovatis, ac quibus utuntur, potiuntur et gaudent, ac uti, potiri et gaudere ^hpoterunt quomodolibet in futurum, uti, potiri et gaudere ^h libere et licite valeant, apostolica auctoritate et tenore presentium concedimus et indulgemus. Non obstantibus felicitis recordationis Bonifacii pape VIII prohibitionem, qua caveatur expresse, ne prefati, nec aliorum mendicantium ordinum professores ad habitandum nova loca recipere presumant sine Sedis Apostolice licentia speciali, et aliorum Romanorum pontificum, predecessorum nostrorum constitutionibus et ordinationibus, ac dicti ordinis statutis et consuetudinibus ceterisque aliis in contrarium [*fol. 2r*] facientibus quibuscunque. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die 4^a Iulii millesimo quingentesimo vigesimo quinto, pontificatus nostri anno secundo.

^a A szó sorközi beszúrás. ^{b-b} Aláhúzva. ^{c-c} Aláhúzva. ^{d-d} Aláhúzva. ^{e-e} Aláhúzva. ^{f-f} Aláhúzva. ^{g-g} Aláhúzva.
^{h-h} Lapszéli beszúrás.

91.

Róma, 1525. augusztus 8.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Miután levelét megkapta, nyomban visszaküldi követét, Brodarics Istvánt, aki a nevében fog majd beszélni vele.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Fol. 297r tetején: 'Regi Ungarie'. Fol. 298v: 'Anno secundo, 1525. Augusti VIII. Regi Ungharie, duci Venetiarum pro Stephano Broderico oratore Ungariam redeunte'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 297r, 298v. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 216, n. 1288.

CIT.: FRANKÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxxvi (az összes ajánlólevél együttes említése).

Carissime. Statim acceptis serenitatis tue litteris misimus dilectum filium Stephanum Brodericum oratorem tuum, ut ad te quam celerrime proficisceretur, hominem, ut nos potuimus iam multis rebus perspicere, dignum omni tua liberalitate et gratia, qui omnibus nostris consiliis instructus ad te accedit. Tua serenitas, ut eum expectet et quecunque nostro nomine locutus fuerit, grato et libente, animo accipiat, in suaque optima deliberatione permaneat, illum in Domino vehementer obtestamur habituri hanc rem prorsus gratissimam. Datum ^bRome, die VIII Augusti MDXXV, anno secundo.^b

^a A szó sorközi beszúrás. ^{b-b} Más kéz írása.

92.

Róma, 1525. augusztus 8.

VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséboz

Visszaküldi II. Lajos magyar királyhoz követét, Brodarics Istvánt, akit fogadjon kegyesen.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A szöveg fölött: 'Duci Venetiarum'. A bifolium utolsó oldalán: lásd az előző levélnél frottakat. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 297r, 298v.

REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 216, n. 1290.

Dilecte fili. Remittimus ad carissimum in Christo filium nostrum, Ludovicum Ungarie regem illustrem dilectum filium Stephanum Brodericum, ipsius oratorem, hominem cum gravem et probum, tum nobis plane gratum et probatum, propter magnas causas et regni illius et etiam nostras. Hortamur nobilitatem tuam in Domino, ut eum benigne excipere, ac ei in cunctis adesse, in quibus opus fuerit, tua auctoritate et gratia velis, ac si qua tibi nostris verbis retulerit, fidem illi habere, quod faciet nobilitas tua nobis plane gratum. Datum ^aRome etc. die VIII Augusti MDXXV, anno secundo.^a

^a Más kéz írása.

93.

Róma, 1525. augusztus 8.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Spanyolországból levelek és nunciások útján arról értesült, hogy V. Károly császár és I. Ferenc francia király között hamarosan béke lesz, így a keresztény erőket végre a török ellen lehet fordítani. Visszaküldött követe, Brodaries István minderről beszámol neki.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején közepén: *'Regi Ungarie'*, a jobb felső sarkában: '195', a jobb alsóban: '228'. A lap túlsó oldalán: *'Anno secundo, 1525. Augusti VIII^a. Regi Ungarie pro Stephano Broderico'*. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 299^rv. ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 167, n. 124. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 216, n. 1289.

Carissime etc. Cum ex Hispania litteris ac nuntiis^a intellexerimus duorum instante congressu regum, cesaris videlicet et regis Christianissimi,¹⁵⁹ prope exploratam pacis spem haberi, nos id, quo iamdiu animo molimur coniungere vires Christianas adversus Turcam hostem, cupientes inque eo et totius Christianitatis commodo et istius regni nobis dilectissimi saluti consulere, decrevimus statim destinare ad serenitatem tuam dilectum filium Stephanum Brodericum, oratorem tuum, ut tecum multa nostris verbis conferret. Hortamur serenitatem tuam in Domino, ut eum libenter audire atque in cunctis, que a nobis retulerit, fidem illi indubiam habere velis. Quem etiam serenitati tue plurimum commendamus, virum enim prudentem et integrum et tui^b honoris ac nominis peramantem cognovimus dignumque, qui imprimis tua et gratia et liberalitate fruatur. Quod nos illi testimonium apud serenitatem tuam vere et sincero animo damus. Datum ^cRome etc. die VIII Augusti MDXXV, anno secundo.^c

^a Utána kihúzva: *'instante'*. ^b A szó javítva, eredetileg: *'tuis'*. ^{c-c} Más kéz írása.

94.

Róma, 1525. augusztus 8.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Örömmel vette kézbe öfelsége saját kézzel írott levelét. Mivel a jó kormányzás elengedhetlen feltételét jelentik a hű tanácsadók, akik az országot, és nem a saját érdekeiket tartják szem előtt, a kancellári tisztségre Brodaries Istvánt ajánlja.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Fol. 300^r tetején: *'Regi Ungarie'*, a jobb felső sarokban: '196', a jobb alsóban: '229'. Fol. 301^v: *'Anno secundo, 1525. Augusti octava. Regi Ungarie responsio ad eius litteras manu propria pro Stephano Broderico'*. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 300^rv, 301^v ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 651, n. 853; BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 168–169, n. 125. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 216, n. 1293. TRANS.: FRANKÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 374–375. (*partim*); SÖRÖS, *Jerosimi Brodaries István*, 29 (*partim*); ORTVAY, *Mária*, 64. (*partim*). CIT.: BALOGH, *Szalkay László*, 31.

Carissime etc. Magna letitia nos affecerunt tue serenitatis littere manu propria scripte, significarunt enim nobis et commendationes nostras pro homine prudente et prob^a in-

¹⁵⁹ V. Károly császár és I. Ferenc francia király (1515–1547).

terpositas magni momenti ^bapud te^b fuisse et spem in nobis excitarunt te optimis posthac consultoribus utentem, que a magno rege expectanda sunt, et regno populisque tuis et toti Christiane reipublice prestiturum.^c Non enim ignoramus, que sit indoles virtutis tua,^d et quantum de tua probitate, ingenio, humanitate sperandum sit, sed quod est veri regis proprium cognoscere res suas et non alienis semper oculis cernere, alienis audire auribus, id a serenitate tua pro nostro singulari et vere paterno in te amore, ut agas, expetimus. Novimus istius regni opes, vim, copiam, virorum animos et robora, que si regis prudentia recte gubernentur, industria alantur, non modo finitimis^e populis et nationibus, sed^f omnibus in omni facultate paria esse possunt. Quam tantam administrationem et moderamen rerum maximarum ^gtibi a Domino Deo datum^g cupimus a te, fili carissime, regia virtute atque animo^h gubernari. Hec vero ipsa gubernatio in duabus rebus potissimum consistit, ut et tu per te tuas res intelligas et bonorum consiliariorum ac fidelium ministrorum opera utare, qui non suum privatum commodum, sed tuam gloriam regnique totius salutem propositam habent. Hoc nos animo et hac tui honorisⁱ cupiditate inducti commendavimus tibi dilectum filium Stephanum Brodericum ad officium cancellariatus, ac nuntio istic nostro, homini prudenti commisimus, ut quecumque videret ad removendas istius regni offensiones opportuna, ea nostra auctoritate et nomine apud serenitatem tuam procuraret, quem officio functum diligenter et tuam serenitatem humanitate et prudentia in nostris monitionibus accipiendis ^jfuisse usam^j plurimum gaudemus.^k Nos veterem et perpetuum nostrum amorem erga te prosequemur, patriumque affectum, ac si filius noster esses ex nobis natus, conservabimus, nequaquam curam dimittemus ex [fol. 300v] animo istius regni cum tua laude fovendi et conservandi, cuius tu cure nostre ut auditor et socius sis studio, auctoritate, prudentia, imperio, serenitatem tuam plurimum in Domino adhortamur, nec quicquam abs te gratius expectamus, quod agas pro nobis, quam hoc ipsum, quod^l ad amplitudinem tuam et gloriam ^mtuarumque opum^m incrementum et recognitionem pertinet. In quo, que nobis ad te monendum tanquam filium necessaria visa sunt, ea dedimus ipsi Broderico in mandatis ad te perferenda, cui et nuntio una istic nostro ut serenitas tua fidem habeat, omniaque in bonam accipiat partem, omni animi studio ab ea petimus. Datum ⁿRome etc. die VIII Augusti MDXXV, anno secundo.ⁿ

^a Utána kihúzza: 'apud te'. ^{b-b} Sorközi beszúrás. ^c THEINERNÉL: 'prestiturum'. ^d BALANNÁL: 'tue'. ^e Utána kihúzza: 'sed'. ^f A szó sorközi beszúrás. ^{g-g} Lapszéli beszúrás. ^h Utána kihúzza: 'admin'. ⁱ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'amplitudinis'; az előtte lévő szó javítva, eredetileg: 'tue'. ^{j-j} Sorközi beszúrás. ^k Utána kihúzza: 'fuisse usam'. ^l A szó THEINERNÉL hiányzik. ^{m-m} THEINERNÉL: 'tuarumque operum'. ⁿ⁻ⁿ Más kéz írása.

95•

Róma, 1525. augusztus 8.

VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez

Miután Spanyolországból az a hír érkezett, hogy V. Károly császár és I. Ferenc francia király közötti béke reménytelen közelségbe került, meghagyta, hogy II. Lajos magyar király követe, Brodarics István térjen haza, akit a címzettnek ajánl.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején: 'Strigonien[sij]'. A jobb felső sarokban: '198', a jobb alsóban: '233'. A lap hátulsó oldalán: 'Anno secundo, 1525. Augusti octava. Archiepiscopo Strigonien[sij] pro Stephano Broderico'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 304rv. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 651, n. 854. REG.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 169; NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 216, n. 1291. CIT.: FRANKÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 374; SÖRÖS, *Jerosimi Brodarics István*, 29–30.

Venerabilis frater. Cum aliquot novis rebus ex Hispania allatis ac pacis prope spe inter duos reges explorata, nos illud, quod semper optavimus, intendamus parare ac moliri, ut nostro tempore aliquid Christiane reipublice consulatur, decrevimus mittere ad istum serenissimum regem dilectum filium Stephanum Brodericum ipsius oratorem, nostra cum illo consilia et desideria communicatarum, quem fraternitati tue cum his^a nostris volumus commendare, vere enim sua integritate et prudentia dignus est, cui^b ab omnibus faveatur. Quod etsi fraternitatem tuam sua sponte facturam fuisse confidebamus, tamen hanc nostram commendationem cupimus apud te non parvum momenti habere, in quo rem nobis pregratam^c facies. ^dDatum Rome etc. die VIII Augusti MDXXXV, anno secundo.^d

^a THEINERNÉL: 'litteris'. ^b THEINERNÉL: 'ut'. ^c THEINERNÉL: 'pergratam'. ^{d-d} Más kéz írása.

96.

Róma, 1525. augusztus 8.

VII. Kelemen pápa Verbőci István nádorhoz

Erényeit hosszasan méltatva örömet fejezi ki, hogy a nádori tisztséget elnyerte. Megbízta a II. Lajos királyhoz visszaküldött követet, Brodarics Istvánt, hogy nevében is gratuláljon, és néhány dologról számoljon be neki.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Fol. 305r tetején: 'Stephano Verbez comiti palatino'. A lap jobb felső sarkában: '299', a jobb alsóban: '234'. Fol. 306v: 'Anno secundo, 1525. Augusti VIII. Stephano Verbez pro Stephano Broderico'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 305rv, 306v. ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 169–170, n. 126. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 216, n. 1292. CIT.: FRANKÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 375.

Dilecte fili. Ut primum intelleximus nobilitatem tuam suis illi virtutibus et meritis suffragantibus non solum carissimi in Christo filii nostri, Ludovici Ungarie regis illustris, sed totius prope regni delectu ac iudicio ad istud comitis palatini officium fuisse sublatam ac vocatam, etsi pro illa, que inter nos semper intercessit, benevolentia gratum et iucundum id habuimus, plus tamen letitie illius regni utilitas,^a quam ratio amicitie sibi vindicavit, quamquam enim hominis nobis carissimi et, ut multis rebus iam perspeximus, nostri amantissimi honore gaudeamus, precipuum tamen illud gaudium nostrum est, quod confidimus Deo istud regnum benignius aspiciente propter prudentiam et integritatem tuam regis istius amplitudini et regni totius salutis optime esse consultum, de quo quidem nos assiduam in animo curam gerebamus et regi et regno non parum metuentes, cum finitimo hoste potentissimo eodemque insidiosis-

simo, non, ut cupiebamus, cerneremus remedia tantis periculis apta procurari, neque tamen quemquam in culpa et crimine ponimus, sed apparebit profecto et patefiet ^bbono et prudente^b viro tale munus atque officium administrante, quid possit in gubernandis rebus magnis virtus et integritas et quam vim habeat fides atque industria. Quas partes, qui^c in te esse cognoscimus, iccirco maximum est a nobis gaudium de tua dignitate susceptum, omnem enim honorem et omne incrementum auctoritatis tue ad publicum bonum referimus. De quo quidem honore tuo et tibi et regno isti paterno studio gratulamur, Dominum Deum deprecantes, ut tuam hanc laudem velit propriam esse, ut te consilia, acta et cogitationes tuas ad salutem regni istius et regis gloriam dirigente res^d et regis et regni felicissime succedant. Nos, qui et regnum et regem patris amore prosequimur, et qui divini nominis gloriam ceteris rebus preponimus, admonebimus etiam nobilitatem tuam fortassis non necessario, verum tamen amanter, ut diligenter cogitare velit, in quem honoris et muneris locum et quo tempore sit a Domino Deo vocata, cuius Dei iudicium et omnium istius regni procerum spem atque opinionem, si sua virtute et abinentia^e comprobaverit, eamque abhiberit curam et diligentiam, [fol. 305v] que in tantis negotiis et infirme dispositis ac paratis regni illius rebus est adhibenda, non solum opes suas adversus omnem impetum fortune tenaciore anchora stabiliverit, sed et magni meriti^f locum acquisiverit apud Deum, et nobis et reliquis omnibus, qui ipsius glorie favemus, maximam voluptatem attulerit. Quod, ut facias, te etiam atque etiam in Domino obtestamur,^g nosque^h magna parte huius cure leves, que de regni salute in animo nostro heret infixi,ⁱ de quo etiam tuam et conscientiam et animam apud omnipotentem Deum obstringimus. Nos cum aliquot de causis ad Christianam rempublicam spectantibus dilectum filium Stephanum Brodericum, istius regis serenissimi oratorem ad ipsum regem mitteremus, iniunximus illi, ut ipse tibi quoque nostro nomine gratularetur, tecumque conferret nonnulla, in quibus volumus illi abs te fidem certam adhiberi. Datum Rome, die VIII Augusti MDXXV, anno secundo.^j

^a A szó javítva, eredetileg: 'utilitate'. ^{b-b} Sorközi beszúrá, alatta kihúzza: 'optimo et prudentissimo'. ^c BALAN-nál: 'quoniam'. ^d Utána kihúzza: 'meliorum eventum habeant quam in'. ^e Utána kihúzza: 'exp'. ^f A szó javítva, eredetileg: 'meritum'. ^g Utána kihúzza: 'ac'. ^h A szó javítva, az utolsó szótág sorközi beszúrá. ⁱ A szó sorközi beszúrá, alatta kihúzza: 'perpetua'. ^j Más kéz írása.

97.

Róma, 1525. augusztus 8.

VII. Kelemen pápa oltalomlevele Brodarics István részére

A Szenszék és az egész kereszténység ügye miatt II. Lajos magyar királyhoz visszaküldött követ, Brodarics István és kísérete számára biztosítanak szabad átvonulást.

ORIG.: Hártya, *breve rescribendum*. Az eredeti bréve egy későbbi, csaknem azonos szövegű levél fogalmazványul is szolgált, az eltérő szövegrészeket a hártyára vezették rá. Hátlapján: 'Anno secundo. 1525. Februarii XII. Passus pro episcopo Verulano. Et pro oratore regis Ungarie'. ASV A.A. I–XVIII. n. 5046. ED.: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szenszék*, II, 374. (partim). TRANS.: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szenszék*, II, 374, 1207. jegyzet. (partim)

CLEMENS PAPA VII.

Universis et singulis, ad quos he nostre littere pervenerint, salutem et apostolicam benedictionem. ^aCum nos dilectum filium Stephanum Brodericum ^bcarissimi in Christo filii nostri Ludovici Ungarie regis illustris oratorem ad eius serenitatem^b pro nostris et Sancte Sedis Apostolice magnis rebus ^cac totius Christianitatis^c remittamus, ^acupientes nos, ut ei tutum iter ac liberum ubique pateat, omnes et singulos reges, principes, duces, marchiones, barones, populos, civitates, universitates, communitates, terrarum atque oppidum^d dominos, arcium atque passuum custodes, armorum capitaneos, aliosque quoscunque cuiusvis dignitatis, auctoritatis, potestatis, per quorum loca tam maritima, quam terrestria eidem ire, redire, stare et transire contigerit, in Domino hortamur ac requirimus, nostris vero et Sancte Romanis^e Ecclesie subiectis districte precipiendo committimus et mandamus, ut pro nostra et Apostolice Sedis reverentia latorem predictum, et qui cum eo fuerint, tam pedestres, quam equestres cum omnibus suis rebus sarcinis et impedimentis benigne suscipere, liberaliter tractare, ac libere transire velint ac permittant, absque ulla datii, gabelle, bulletarum, portorii, fundi navis aut cuiusvis alterius indicti vel indicendi oneris solutione aut impedimento eidemque, si opus fuerit, etiam comitatum, salvum conductum, omniaque alia ad iter tutius et^f commodius faciendum necessaria prestant et accommodent. In quo rem quidem nobis gratam facient, a nobisque item retributionem condignam Deo dante occasionem expectabunt. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, ^gdie VIII Augusti MDXXV,^g pontificatus nostri anno secundo.

^{a-a} Lapolji beszűrás, a szövegben kihűzva: *‘Cum presentium lator a nobis ob res maximi momenti ad nos et Sanctam Sedem Apostolicam ac totius Christianitatis commodum pertinentes mittatur’*; az ötödik szótól a mondat végéig terjedő szakasz sorközi beszűrás, alatta kihűzva: *‘pro nonnullis rebus et negotiis maximi momenti ultra montes proficiscatur’*. ^{b-b} Sorközi beszűrás. ^{c-c} Sorközi beszűrás, alatta kihűzva: *‘ad carissimum in Christo filium nostrum Ludovicum Ungarie regem illustrem’*. ^d *Sic!* Helyesen: *‘oppidorum’*. ^e *Sic!* ^f A szó sorközi beszűrás. ^{g-g} Lapszéli beszűrás, a szövegben kihűzva: *‘die duodecima Februarii MDXXV’*.

98.

Róma, 1525. augusztus 22.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar és I. Zsigmond lengyel királyhoz

A két király olmützi találkozója alkalmából méltatja a kettejüknek a lutheri eretnekség visszaszorítása és a cseheknek a keresztény közösségbe való visszavezetése terén végzett fáradozásait. Lajos királyt atyai szeretetéről biztosítja, Zsigmond királyt pedig arra kéri, hogy legyen gondja rokona, az ifjú magyar király nevelésére. Emellett kéri őket, hogy nunciusa iránt legyenek bizalommal.¹⁶⁰

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány. Fol. 307r tetején közepén: *‘Regibus’*, jobb felső sarkában: *‘200’*, a jobb alsó sarokban: *‘236’*. Fol. 307v jobb oldali margóján a datálást végző kéz írásával: *‘Duplicatum’*. Fol. 308v: *‘Anno secundo 1525. Augusti XXII. Regi Polonie, regi Ungarie Olomutii conventuris’*. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 307rv, 308v. ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 170–171, n. 127; WOJTYSKA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, II, 210–212, n. 29. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 216, n. 1295.

¹⁶⁰ Az olmützi királytalálkozó végül nem valósult meg, erről lásd NEMES, *Elszalasztott lebetőségek*, 14.

Carissimi. Gratias agimus Deo, qui vota nostra exaudiens serenitates vestras in unum copulavit, non enim iam dubitamus, quin que nobis curam et molestiam afferebant, externa prius ab hostibus Turcis pericula, deinde vero graviora etiam intestinarum heresum mala communi amborum vestrum consilio et unanimi concordia^a extirpentur, cum uterque vestrum seorsum^b tantam dederit operam in honorem summi Dei et fidei catholice conservationem, ut et nos ipsi et quicumque Deo affecti sunt, magna se vobis devinctos fateantur gratia, nam et ad Lutheranam^c impietatem reprimendam uterque pro Dei nomine acer et promptus extitit, et ad illam inclitam Bohemorum gentem unitati Christiane restituendam omni a vobis cura et diligentia elaboratum est. Sed ut illa bene cepta^d sunt,^e sic vos ambos obsecramus in Domino, ut instare et pergere et ad extremum deducere sancta vestra consilia debeatis, Dei quidem ipsius imprimis causa, sed nonnihil etiam nostra, qui non verborum honore, sed vero animi affectu patrium^f amorem erga vos retinemus, tantumque desideramus vestram felicitatem et gloriam, quantum nostram. Illa autem, que nos admodum premunt et premebant, carissime fili Ludovice, quod regni tui statum^g atque ordinem cupiebamus aliqua ex parte in^h melius constitui, propterea quod ingenium tuum egregium et singulare ad etatem perfectam consilii nondum pervenerat, nunc sunt tibi patrii tui consilio et sapientia constituenda, illum, precamur, ut audias, habet ille erga te amorem patris, sapientiam in se summi regis, eius tu similis es futurus, hoc enim preclara indoles tua nobis pollicetur, interea quidem, que ille admonerit, tue erit virtutis et bonitatis non pretermittere. Laboramus animo pro te, in patris locum tibi successimus et tutela et benevolentia et cura, da nobis hanc letitiam, premium curarum et sollicitudinum nostrarum, ut eam, quam optamus, in te virtutem et magnitudinem animi cernere celerius, quam etas pati posse videatur, perfectam videamus. Tū vero, fili carissime Sigismunde, accipe etiam viasⁱ nostras, et in communi filio ornando ac confirmando omnem tuam, qua plurimum vales, sapientiam exprome, est ille tibi prope sanguine, nobis ex Deo filius, amore utriusque nostrum par, [fol. 307v] ut que ad eius decus et dignitatem pertinent, sint inter nos communia. Sed nos plurimum tua virtute, consilio, auctoritate confidimus, vellemus scribere omnia, si liceret, sed quoniam^j id non potest,^k hortamur vestrum utrumque in Domino, ac^l dilecto filio Baroni^m etc. nuntio nostro,¹⁶¹ homini prudentissimo et fidissimo, cui totum animi nostri sensum aperuimus, fidem summam habere et omnia in optimam a nobis partem accipere velitis. ⁿDatum Rome, die XXII Augusti MDXXV, anno secundo.ⁿ

^a Utána kihúzza: 'ex'. ^b BALANNál: 'scorsum', WOJTYSKÁNál: 'semper'. ^c A szó javítva, eredetileg: 'Lutheranas'. ^d BALANNál: 'coepta'. ^e WOJTYSKÁNál: 'sint'. ^f WOJTYSKÁNál: 'paternum'. ^g A szó sorközi beszúrás, alatta egy szó kihúzza, mely nem olvasható. ^h A szó sorközi beszúrás. ⁱ BALANNál: 'vices'. ^j WOJTYSKÁNál: 'quum'. ^k WOJTYSKÁNál: 'placet'. ^l WOJTYSKÁNál: 'ut'. ^m BALANNál: 'Barono'. ⁿ⁻ⁿ Más kéz írásá.

¹⁶¹ Giovanni Antonio Burgio.

99.

Róma, 1525. szeptember 24.

VII. Kelemen pápa Frangepán Bernáthoz

Kérésére a Modrus városától nem messze lévő Mezei Szűz Mária-templomnak elődei által adott búcsúját – amelyet a hívek a gyakori török betörések miatt nem mernek felkeresni – a hívek biztonsága érdekében az ogulini vár Szent Bernát-templomába helyezi át.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: *‘Dilecto filio nobili viro comiti Bernardino de Frangepanibus’*, a jobb alsó sarokban: *‘v. Io[annes]. Vinckel’*.¹⁶² A lap túlsó oldalán: *‘24. Septembris 1525., anno 2° pro Bernardino comite de Frangepanibus. Commutatio indulgentie de una ecclesia in aliam’*, alatta: *‘284’*. ASV Arm. XL., vol. 9, fol. 251r v, n. 298. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 45, fol. 426r–427r, n. 284.

ED.: NEMES, *VII. Kelemen*, 66–67.

Dilecte etc. Cum, sicut nobis nuper exponi fecisti, tu, tui subditi et alii Christifideles, qui ad ecclesiam campestram Sancte Marie non longe a civitate tua Modrusie pro consequendis illius indulgentiis pie confluere solebant, a certis annis citra ob sevas et assiduas Christi hostium Turcarum incursiones a pia eiusdem ecclesie visitatione deterreantur supplicarique nobis curaveris, ut pro tua eorundemque Christifidelium devotione ac [se] curitate^a easdem indulgentias ab ecclesia Sancte Marie predicta ad ecclesiam Sancti Bernardini castris tui Ogholini durante hoc metu transferre de benignitate apostolica dignemur, nos, qui tue et tuorum subditorum pro Christi fide assidue pugnantium virtuti ac pietati paterne favemus, ut debemus, preces easdem tuas pie duximus exaudiendas, itaque tuis precibus inclinati de omnipotentis Dei misericordia omnes et singulas indulgentias ecclesie Sancte Marie per Romanos pontifices, predecessores nostros concessas ad ecclesiam Sancti Bernardini huiusmodi, quoad pacata Domini ira metus hostium cessaverit, transferentes, nobilitati tue ac universis et singulis Christifidelibus vere penitentibus et confessis dictam Sancti Bernardini ecclesiam eo modo et for[m]a^b ac in die seu diebus, quibus ecclesiam Sancte Marie predictam visitabant, visitaturis, ut easdem, dicto metu durante, indulgentias consequantur, quas dictam ecclesiam Sancte Marie visitando consequerentur, auctoritate apostolica tenore presentium concedimus. Non obstantibus nostris super iubileo editis et aliis apostolicis constitutionibus et ordinationibus ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Rome etc. die XXIII Septembris 1525, anno 2°.^c

^a Kiszakadva. ^b Kiszakadva. ^c A másolatban utána lásd még: *‘Evang[el]is[ta]’*.

100.

Róma, 1525. szeptember 24.

VII. Kelemen pápa Frangepán Kristófhhoz

Kérésére megengedi, hogy ő és azok a katonái, akik a fehér kereszt jelét a mellükön viselve a legközelebbi, törökök ellen vezetett hadjáratában vele együtt harcolnak, jubileumi búcsúban részesüljenek.

¹⁶² Johann Winckel, abbreviator de parco minori (1522–1535). Vö. FRENZ, *Die Kanzlei der Päpste*, 389.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: *‘Dilecto filio nobili viro Christophoro de Frangepanibus serenissimi regis Ungarie militarium^a copiarum capitaneo generali’*, a jobb felső sarokban: ‘386’. A lap hátulján: ‘24. Septembris 1525., anno 2° pro Christophoro de Frangepanibus. Iubileum pro se et suis militibus’. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 319^v, n. 384.

Dilecte fili, salutem etc. Tuam tuorumque militum piam virtutem, que pro sancta fide adversus communes hostes Turcas assidue excubat, spiritualibus gratiis et subsidiis munire volentes tuisque a nobis pie exauditis precibus inclinati tibi ac militibus eisdem tuis omnibusque et singulis Christifidelibus, qui vere penitentes et confessi albeque crucis signum in pectore preferentes tecum adversus eosdem Turcas ^bin proxima expeditione^b pugnaverint,^c plenissimam sacri iubilii indulgentiam et peccatorum suorum remissionem de omnipotentis Dei misericordia auctoritate apostolica elargimur, perinde, ac si basilicas alme Urbis nostre presenti anno pro iubilii indulgentiis deputatas peregre visitassetis, teque et illos in Domino nostro Iesu Christo, cui militaturi estis, benedicimus per presentes. Datum Rome etc. die XXIII Septembris 1525, anno 2°.

^a A szó javítva, eredetileg: *‘miliarum’*. ^{b-b} Lapszéli beszúrás. ^c Utána kihúzva: *‘sanctissimam ac’*.

101.

Róma, 1525. szeptember 29.

VII. Kelemen pápa az esztergomi káptalanhoz

Egykor a székesegyház oldalában lévő Szűz Mária-kápolna jövedelméből Filippo Sergardi számára az 500 forintnak – amely a káptalannal való egyezség alapján megillette – a ki nem fizetése miatti *interdictum*ot II. Lajos magyar király kérésére négy hónapra, majd a király újabb kérésére újabb hat hónapra felfüggesztette. (Erről lásd n. 34.) Végül amiatt, hogy a mindenkori magyar király egyúttal esztergomi kanonok is, valamint az ügy botrányos volta és a hívek között keletkezett zavarodottság miatt úgy döntött, hogy minden, a per során kirótt egyházi büntetés alól a káptalan tagjait felmenti.

ORIG.: Hártáya, eredeti pápai bére. A külzeten: *‘Dilectis filiis capitulo et canonicis ecclesie Strigonien[sis]’*, a címzés mellett vörös viaszba nyomott pápai gyűrűspecst nyoma. PL Esztergomi székeskáptalan magánlevéltára, Acta radicalia, Lad. 44., fasc. 10. n. 9. [MNL OL DF 237396.] ORIG.: ORIG.-el nagyrészt megegyező másodpéldány, a címzéstől jobbra vörös viaszba nyomott pápai gyűrűspecst nyoma. Uo., Lad. 44., fasc. 10. n. 10. [MNL OL DF 237397.]

CLEMENS PAPA VIIIS

Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem. Alias postquam nos omnes et singulas censuras ecclesiasticas, quibus vos ad instantiam dilecti filii magistri Philippi de Senis,¹⁶⁵ notarii nostri et Camere Apostolice clerici pretextu cuiusdam concordie seu conventionis alias inter vos et ipsum Philippum vigore certi instrumenti desuper confecti sub penis et censuris in eodem instrumento contentis, ut asseritur, inite ob non solutionem quingentorum florenorum Hungaricalium occasione quorundam fructuum seu proventuum capelle Beatissime Marie Virginis ad latus ecclesie vestre Strigonien[sis] fundate, super qua idem Philippus in

¹⁶⁵ Filippo Sergardi.

Romana Curia litigando rem iudicatam pro se et contra vos ac singulares personas vestri capituli reportaverat, debitorum fueratis irretiti, ad supplicationem carissimi in Christo filii Ludovici Hungarie et Boemie regis illustris ad quatuor menses extunc computandos per quasdam relaxaveramus, et vos ab illis realiter absolveramus, ac interdictum ecclesiasticum, si quod in dicta vestra vel quibusvis aliis ecclesiis seu locis forsitan propterea impositum fuerat, ad eosdem quatuor menses suspendimus, vosque, quoad premissa, ad pristinum statum, in quo ante censurarum predictarum fulminationem extiteratis, restitueramus et reposueramus, ut concordia, que inter vos et eundem Philippum tractabatur, perfici posset, prefato rege id exoptante terminum dictorum quatuor mensium ad alios sex menses a fine ipsorum quatuor mensium computandos per alias nostras in forma brevis litteras prorogavimus, et illis duranti- bus vos ab eisdem censuris et penis absolvimus, ac interdictum predictum relaxavimus, ac demum tunc in partibus istis noster et Apostolice Sedis legatus¹⁶⁴ semestre predictum ad certum tempus tunc expressum auctoritate nostra prorogavit, prout in nostris et predicti legati litteris plenius continetur. Cum autem, sicut accepimus, concordia ipsa, ut sperabatur, nondum iniri potuerit, cupiatis tamen illam ad finem perducere, nos attendentes ecclesiam predic- tam, cuius prefatus Ludovicus et pro tempore existens Hungarie rex canonicus existit, pluri- mum insignem existere, et non sine magno scandalo et fidelium partium illarum perturbatione vos censuris irretitos et ecclesiam ipsam interdicto subiacere, ac sperantes auctore pacis coope- rante rem huiusmodi medio oratorum vestrorum componi, ac propterea futuris incommodis verisimiliter subsequuturis obviare, motu proprio et ex certa nostra scientia vos et vestrum singulos a quibusvis censuris et penis ecclesiasticis, quibus ad ipsius Philippi instantiam aut aliter premissorum occasione quomodolibet irretiti estis, ad nostrum beneplacitum auctoritate apos- tolica tenore presentium absolvimus et liberamus, ac sententias, censuras et penas ipsas tollimus, necnon interdictum ecclesiasticum in eadem vestra Strigonien[si] et quibusvis aliis ecclesiis et locis propterea appositum, ita, ut in illis misse et alia divina officia absque alicuius censure seu pene incursu celebrari ac ecclesiastica sacramenta ministrari et recipi possint, relaxamus, ac vobiscum super irregularitate, si quam censuris predictis ligati missas et alia divina officia cele- brando aut illis vos immiscendo contraxistis, dispensamus, vosque ad beneficia quecunque cuiuscunque qualitatis existentia, que obtinebatis, ac alias in pristinum et eum statum, in quo, antequam sententie, censure et pene predicte in vos late fuissent, quomodolibet eratis, restituimus, reponimus et plenarie reintegramus, abolentes omnem inhabilitatis et infamie maculam sive notam per quemlibet vestrum premissorum occasione forsitan contractam ac decernentes presentes litteras quovis pretextu seu quavis occasione vel causa de nullitatis vitio seu intentionis defectu notari seu impugnari aut illas etiam per quascunque commissiones nisi manu nostra propria pro tempore signatas aut per litteras nostras sub annulo piscato- ris expeditas^a et tunc dato vobis sex mensium spatio antequam illarum effectus exequutioni mandetur, ut ad nos et ad mentem nostram melius percipiendum recursum habere possitis,^a suspendi, revocari aut alterari non posse, nisi^b earundem presentium tenor de verbo ad ver- bum insertus fuerit et expresse appareat illas non voluisse suspendere, revocare aut alterare et causa urgens ac sufficiens exprimat, et si illas alias nisi, ut premittitur, suspendi, revocari

¹⁶⁴ Lorenzo Campeggio.

aut alterari contigerit, suspensiones, revocationes et alterationes huiusmodi nemini suffragari, sed quotiens ille emanaverint, totiens presentes litteras et in eis contenta quecunque in pristinum statum restitutas ac repositas et plenarie reintegratas, ac denuo concessas esse et censeri, sicque per quoscunque iudices quavis auctoritate fungentes sublata eis quavis aliter iudicandi et interpretandi facultate iudicari et diffiniri debere ac irritum et inane, quicquid secus contigerit, attentari decernimus. Non obstantibus premissis ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XXIX^a Septembris MDXXV, pontificatus nostri anno secundo.

Euangelista¹⁶⁵

^{a-a} E rész csak ORIG.₂-ben. ^b A szó ORIG.₁-ben: 'et'.

102.

Róma, 1525. október 10.

VII. Kelemen pápa Erdődi Simon zágrábi püspökböz

Vrecsevics András zágrábi áldozópapot ajánlja, aki a szentév idején a Szent Péter-bazilikában gyóntatott, és akinek a kérésére arra ösztönzi, hogy a legelőször megüresedő egyházi javadalmat neki adja.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: *Venerabili fratri Simoni episcopo Zagabrien[si]*, a jobb felső sarokban: '442'. A lap aljára külön papírszalagot ragasztottak, melyre más kéz írásával írva: *'[Dominus] Datarius'*. A lap hátulján: *'X. Octobris 1525., anno 2° pro Andrea Vrechie episcopo Zagabriensi commendatitium'*. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 334^rv, n. 402.

Venerabilis frater etc. Cum dilectus filius Andreas Vrecheuie presbiter Zagabriensis a principio huius anni iubilei hucusque semper ex ordinatione nostra in basilica nostra Sancti Petri de Urbe operam dederit audiendis confessionibus Christifidelium istinc ad Urbem ipsam pro consequendis indulgentiis iubilei huiusmodi confluentium, in eo quoque diligentem se prebuerit et plane bonus et religiosus cognitus sit, nobisque humiliter supplicari fecerit, ut eam in patriam redire cupientem et admodum pauperem velimus tibi per litteras nostras commendare, ut munere tue fraternitatis, cuius observantissimus est, de aliquo beneficio ecclesiastico ad collationem tuam spectante, quo se honeste sustentare valeat, provideatur. Nos, qui commendationem nostram in rebus honestis nemini humiliter petenti denegare valemus, etiam eidem Andree ex causis predictis libenter eum^c concessimus. Quare fraternitatem tuam in Domino hortamur, velis pietatis causa eidem Andree de aliquo beneficio ecclesiastico ad collationem tuam spectante primo vacaturo providere. In eoque existimes te et Deo omnipotenti maxime acceptam et nobis gratam rem esse facturum. Datum Rome etc. die X Octobris MDXXV, anno secundo.

^a Sic! ^b Sic! ^c A kéziratban tévesen: 'eam'.

¹⁶⁵ Euangelista Tarasconi.

103.

Róma, 1525. november 7.

VII. Kelemen pápa a Sváb Szövetség kapitányaihoz

Tudatja, hogy II. Lajos magyar királyt brevéje útján arra kérte, hogy a Fuggereknek szolgáltatson igazságot, és a nekik okozott károkat térítse meg.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetjén: 'Capitaneis lige Sueuice', a jobb felső sarokban: '490'. A lap alján: 'Dilectis filiis^a statuum lige et confederationis Sueuice capitaneis'. A lap hátulján: 'Anno secundo, 1525. Novembris VII. Lige Sueuice responsivum ad eorum litteras pro Fucherbis'. Alatta más kéz írásával: 'sine subscriptione'. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 348^{rv}, n. 421.

Dilecti filii etc. Diligimus paterna caritate dilectos filios Iacobum et alios de Fucherbis et devotiones vestras, vestris^b desideriiis,^c quantum cum Deo possumus, libenter satisfacimus. Audito itaque illorum incommodo et iactura in regno Ungarie accepta et medicina^d quam^e ei malo^f a nobis adhiberi desideratis,^g intellecta, nos, qui pro communis pastoris officio iustitiam et quietem inter Christianos precipue procuramus, hortati sumus impense per nostras litteras in forma brevis carissimum in Christo filium nostrum Ludovicum^h Ungarie et Boemie regem illustrem, ut ipsos Fucheros commendatos habere velit, ac pro iustitie et equitatis debito omnem illorum causam mandet terminari et damnaⁱ iniuste illataⁱ refici. In quo speramus eius serenitatem pro sua virtute et bonitate sue nature neque nobis, neque iustitie defuturam [...]. Jero^j erit, quod vobis et in hac et in ceteris rebus prestare amplius [...]^k nullum erga vos et^l [illam]^m fortissimam nationem boni presens [...]ⁿ pretermittimus.^o Datum Rome etc. die VII Novembris MXXV, anno secundo.

^a Utána kihúzza: 'ca'. ^b A szó lapszéli beszűrés. ^c A szó sorközi beszűrés. ^d A szó sorközi beszűrés. ^e Utána kihúzza: 'medium quam'. ^f A szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza egy szó, nem olvasható. ^g Utána kihúzza: 'accepto'. ^h Az eredetileg üresen hagyott helyre Jacopo Sadoletto által utólag beírva. ^{i-k} Sorközi beszűrés Jacopo Sadoletto kézírásával. ^j Két szó vízfolt miatt nem olvasható. ^k Egy szó nem olvasható, lásd a j jegyzetet. ^l Utána kihúzza: 'invict'. ^m Egy szó nem olvasható, lásd a j jegyzetet. ⁿ Egy szó nem olvasható, lásd a j jegyzetet. ^o A szó javítva Jacopo Sadoletto kézírásával, eredetileg: 'preteribimus'.

104.

Róma, 1525. november 7.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Több német fejedelem és a Sváb Szövetség arról panaszkodott neki, hogy Magyarországon őfelsége hivatalnokai a Fuggereknek nagy károkat okoztak. Mivel úgy hiszi, hogy ezek a király tudta nélkül és akarata ellen történtek, ezért arra kéri, hogy az igazságot deríttesse ki, a Fuggereket pedig kárpótolja és fogadja vissza kegyeibe.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: 'Regi Ungarie', a jobb felső sarokban: '485'. A lap hátulján: 'Anno secundo, 1525. Novembris VII. Ungarie regi pro Fucherbis', alatta más kéz írásával: 'sine subscriptione'. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 349^{rv}, n. 422. CIT.: PÖLNITZ, *Jakob Fugger*, II, 571; HERMANN, *Jakob Fugger*, 321.

Carissime in Christo fili noster etc. Pulsamur variis querelis nonnullorum dilectorum filiorum Germanie principum et confedatorum lige Sueuice, quod^a mercatores Fucheri^a magnam bonorum et rationum suarum, quas in istud inclitum regnum collatas habent, iac-

turam^b indebite ^caccepisse dicuntur^e a quibusdam serenitatis tue officialibus et agentibus, quod certe nos te neque^d volente^e neque^f sciente^g factum esse^h credimus propter excellentem tuamⁱ tum ceterarum virtutum, tum iustitiae laudem, tamen ^jpro eo, quo^k te^l vere paterno affectu^m amamus et in visceribus caritatis tenemus infixum, proque nostro debito, qui communem Christianorum curam gerere et iustitiae partes, quantum cum Deo possumus, fovere tene-
mur, serenitati tue hoc duximus significandum teque in Domino adhortandum, ut^m omnem hanc inter te et ipsos Fucheros controversiam recteⁿ velis audire,^o neque privata cuiusquam voluntate et arbitrio decidi permittas,^p sed vero iustitiae fine terminari mandes,^q ac si quid illis forte damni indebite illatum est, iubeas resarciri,^q Fucherosque omnes ita habeas commenda-
tos, ut cum te omnes gentes et nationes clementem^r et iustum^s regem^t predicent, ipsi ^uquoque Fucheri ita^u sentiant. Quod erit^v nomini tuo consentaneum atque honorificum nobis etiam, qui dictos^w Fucheros caros habemus^x et principibus Germanie in re honesta cupimus satisfacere, non mediocriter gratum. Datum^y ^zRome, die VII Novembris MDXXXV, anno secundo.^z

^{a-a} Eredetileg kihúzza, majd pontozott aláhúzással a kihúzás érvénytelenítve. A margón kihúzott lapszéli beszúrá: *'dilecti item filii, Iacobus et alii de Fucherbis'*. ^b A szó sorközi beszúrá. ^{c-c} Javítás sorközi beszúrással Jacopo Sadoleto kézírásával, eredetileg: *'acceperunt'*. ^d A szó sorközi beszúrá, alatta kihúzza: *'non modo'*. ^e A szó javítva, eredetileg: *'nolente'*. ^f Előtte kihúzza: *'sed'*. ^g Utána kihúzza: *'quidem'*. ^h Utána kihúzza: *'confidimus'*. ⁱ A szó sorközi beszúrá. ^j Sorközi beszúrá, alatta kihúzza: *'quoniam'*. ^k Utána kihúzza: *'affectu'*. ^l A szó sorközi beszúrá. ^m Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ⁿ A szó sorközi beszúrá. ^o Utána kihúzza: *'et recto iustitiae fine terminari mandes'*. ^p Az eredetiben: *'permittas'*. ^{q-q} Lapszéli beszúrá Jacopo Sadoleto kézírásával. ^r A szó javítva, eredetileg: *'dementissimum'*. ^s A szó javítva, eredetileg: *'iustissimum'*. ^t Előtte kihúzza: *'principem'*. ^{u-u} Sorközi beszúrá Jacopo Sadoleto kézírásával. ^v Utána kihúzza: *'predarissimo'*. ^w A szó sorközi beszúrá, alatta kihúzza: *'ip'*. ^x Utána kihúzza: *'vehementer gratum'*. ^{y-y} Betoldás Jacopo Sadoleto kézírásával. ^{z-z} Más kéz írása.

105.

Róma, 1525. november 7.

VII. Kelemen pápa Lajos és Frigyes bajor hercegekhez

Miután levelükből arról értesült, hogy a Fuggerek Magyarországon károkat szenvedtek, levelet írt II. Lajos magyar királynak, hogy a kereskedőknek szolgáltasson igazságot, és kártalanítsa őket.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: *'Ducibus Bauariae'*, a jobb felső sarokban: *'479'*. A lap alján a datálást végző kéz írásával: *'Dilectis filiis nobilibus viris Ludovico Sacri Romani imperii electori ac Fridrico fratribus comitibus palatinis Rbeni et ducibus Bauariae'*. A lap hátulján: *'Anno secundo, 1525 Novembris VII Bauariae ducibus responsivum ad eorum litteras pro Fucherbis'*. Alatta más kéz írásával: *'sine subscriptione'*.

ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 349^rv, n. 423.

Dilecti filii etc. Accepimus litteras nobilitatum vestrarum, ex iisque intelleximus ^cdilecti filii Iacobi et aliorum de Fucharis^c iacturam atque^d incommodum in regno Ungarie acceptam,^e et remedium, quod a nobis in ea re adhiberi desideratis. Nos, qui^f pro singulari et paterna nostra in vos caritate vestris desideriis et precibus, quantum cum Deo possumus, libenter annuimus, et pro communi nostro officio iustitiam ubique fovere et quietem ac pacem procurare debemus, scripsimus ^gsuper ea re^g ad carissimum in Christo filium nostrum Ludovicum^h Ungarie ⁱet Boemieⁱ regem illustrem, eius serenitatem in Domino hortando, ut ipsos Fucheros tum nostra, qui illud ab eo instanter petimus, tum

iustitie causa commendatos haberet, speramus itaque et in ipsius regis virtute confidimus omne Fucherorum damnun pro iustitie debito, 'si non iure factum, restitutum' iri. Nos si quid amplius tum in hac, tum in ceteris rebus nobilitatibus vestris prestare possumus, nulla in re, quantum nobis Dominus concesserit, vobis defuturi sumus. Datum ^kRome etc. die VII Novembris MDXXV, anno secundo.^k

^a Utána áthúzza: 'Friderico'. ^b Utána kihúzza: 'Germanis'. ^{c-e} Sorközi beszűrás, alatta kihúzza: 'Jacobi et Fucherorum'. ^d A szó javítva, eredetileg: 'uc'. ^e A szó javítva, eredetileg: 'acceptum'. ^f Utána kihúzza: 'vel'. ^{g-h} Sorközi beszűrás Jacopo Sadoletto kézűrásával. ^h Eredetileg üresen hagyott helyre utólag, Jacopo Sadoletto által beírva. ⁱ⁻ⁱ Sorközi beszűrás Jacopo Sadoletto kézűrásával. ^j Sorközi beszűrás, alatta kihúzza: 'resarcitum'. ^{k-k} Más kéz írása.

106.

Róma, 1525. november 8.

VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz

A bajor hercegek és a Sváb Szövetség kapitányai nemrég beszámoltak arról, ami a Fuggerekkal néhány hónappal ezelőtt Magyarországon történt, és megkérték, hogy ez ügyben írjon levelet a magyar királyhoz. Megparancsolja, ha őfelségével ez ügyben beszél, hevesen ösztönözze, hogy úgy járjon el, amint az igazság megköveteli és ami kegyességéhez méltó.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: 'Dilecto filio Io[anni] Antonio Pulleoni Baroni Burgio nostro in Ungaria nuntio', a jobb felső sarokban: '477'. A lap hátulján: 'Anno secundo, 1525. Novembris octava. Baroni Burgio, ut faveat Fucharis apud regem'. Alatta más kéz írásával: 'sine subscriptione'. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 35rv, n. 426. CIT.: PÖLNITZ, *Jakob Fugger*, II, 571; HERMANN, *Jakob Fugger*, 321.

Dilecte fili etc.^a Scripserunt ad nos proxime dilecti filii nobiles viri duces Bauarie et capitanei lige Sueuice lige ipsius nomine, commendaruntque nobis sumnopere dilectos filios mercatores Fucharos, qui istic et in regno isto Ungarie negotiantur, propterea, que illis superioribus mensibus acciderunt. Rogaruntque preterea nos summis precibus, ut eos commendare vellemus serenissimo regi isti, quod nos aliis nostris litteris fecimus accurate. Quare tibi etiam mandamus, ut hac^b de re, cum eius serenitate loquaris nostris verbis, eamque valde horteris et requiras, ut cum Fucharis ipsis non modo, quod iustitia dictaverit, sed etiam quod eius benignitas et mentis natura in primis postulaverit, agere velit. Nam rem sue clementie fama apprime dignam, lige autem ipsi et ducibus peroptatam, nobis vero gratam admodum factura est. In quo solitam dexteritatem tuam et prudentiam requirimus. Datum Rome etc. die octava Novembris MDXXV, anno secundo.

^a Utána kihúzza: 'Superu'. ^b Utána kihúzza: 'dere'.

107.

Róma, 1525. november 15.

VII. Kelemen pápa Leonardo Cresci pápai familiárishoz

Klissza városának és más dalmáciai helyeknek a törökök elleni védekezés segítésére pénzt és gabonát küld, amelyek szállítását és szétosztását rábízza. Azok számára, akik vagy az említett helyek és különösen Klissza városának

mege erősítéséhez kővel, fával vagy más szükséges dologgal, vagy esetleg saját munkájukkal járulnak hozzá, teljes búcsút engedélyez. Meghagyja továbbá a címzettnek, hogy amikor ünnepi misét mutat be, az ott jelenlévők 100 napi búcsúiban részesüljenek.¹⁶⁶

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve. A kiüteten: *'Dilecto filio Leonardo Crescio commissario et familiari nostro'*. A címzéstől balra újkori tartalmi kivonat, jobbra vörös viaszba nyomott pápai gyűrűs pecsét nyoma.

ASV A.A. I–XVIII. n. 5047. ED.: NEMES, *VII. Kelemen*, 67–68.

CLEMENS PAPA VIII^S

Dilecte fili, salutem et apostolicam benedictionem. Nuper desiderantes civitatem Clissensem aliaque Dalmatie loca Turcis finitima et ab eis continue vexata ab ipsorum Turcarum rabie et sevitia defendere ac partium illarum Christianis populis de aliquo subsidio et commeatu providere, quo se facilius sustentare ac loca illa tueri atque defendere possint, certam pecuniarum summam ac frumenti quantitatem aliaque pro defensione huiusmodi necessaria eo mittere decrevimus, teque ad pecuniam et frumentum huiusmodi ac alia necessaria conducendum seu deportandum, ac ubi et quando necessarium esse cognoveris, distribuendum et dispensandum commissarium nostrum fecimus et deputavimus. Cum autem Christifideles illarum partium ad munitionem et reparationem dictorum locorum et presertim dicte civitatis Clissensis spiritualibus gratiis provocandi et invitandi sint, nosque id iustum et honestum esse censeamus, et ut illorum anime saluti per nos consulatur, omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus, qui ad reparationem et munitionem dictorum locorum et presertim dicte civitatis Clissensis calcem, ligna, lapides et alia necessaria obtulerint seu operas suas prestiterint usque ad valorem, de quo tibi videtur, confessorem idoneum secularem aut cuiusvis ordinis etiam mendicantium regularem, qui eis omnium suorum peccatorum, de quibus corde contriti et ore confessi fuerint, semel in vita et in mortis articulo plenariam indulgentiam et remissionem auctoritate nostra concedere valeat, eligendi, tibi vero, cum solemnem missam te in illis locis celebrare contigerit, omnibus illi interessentibus centum dies indulgentiarum largiendi licentiam et facultatem tenore presentium concedimus. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XV Novembris MDXXV, pontificatus nostri anno secundo.

Be[nedictus] electus Rauenn[ensis]^{a 167}

^a Saját kezű aláírás.

¹⁶⁶ A valószínűleg firenzei származású Leonardo Cresciről lásd NEMES, *VII. Kelemen*, 61–62.

¹⁶⁷ Benedetto Accolti.

108.

Róma, 1525. november 18.

VII. Kelemen pápa Leonardo Cresci pápai familiárishoz

Megbízta Klissza városának és más dalmáciai helyeknek a törökök elleni védekezés érdekében küldendő pénz és gabona szállításával és szétosztásával, ezért az Apostoli Kamarától havi tizenkét dukátot kap, továbbá útja során vámmentességet biztosít számára.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve. A külteten: *'Dilecto filio Leonardo Crescio familiari et commissario nostro'*. A címzéstől balra későbbi tartalmi kivonat, jobbra vörös viaszpecsétbe nyomott pápai gyűrűspecsét nyoma. ASV A.A. I–XVIII. n. 5049.

CLEMENS PAPA VIIIS

Dilecte fili, salutem et apostolicam benedictionem. Cum pro nostro pastoralis officio et pro religione et pietate nostra maxime desideremus civitatem Clissiensem aliaque Dalmatie loca Turcis finitima et ab eis continue infestata ab ipsorum rabie et sevitate defendere atque incolumes prestare, cumque eis Christianis populis opus sit aliquo subsidio et com meatu, quo se sustentare et tueri possint, decrevimus eo mittere quandam pecuniarum summam ac frumenti et pulveris quantitatem. Itaque confidentes de tua industria et diligentia te ad eam pecuniam, frumentum et pulverem ad ea loca deportandum et, ubi et quando necessarium esse cognoveris, distribuendum et dispensandum cum salario et provisione menstrua duodecim ducatorum auri de Camera tibi per camerarium nostrum infrascriptum persolvenda ad nostrum beneplacitum commissarium nostrum facimus et deputamus per presentes. Mandantes omnibus et singulis nobis et Sancte Romane Ecclesie mediate et immediate subiectis, alios vero in Domino hortamur, ut tibi eas res absque ulla datii vel gabelle aut portorii solutione depotare permittant, neque ab ullo impediri patiantur, dilecto vero filio nostro Francisco tituli Sancti Callixti et Sancte Marie in Transtiberim presbitero cardinali nostro et Sancte Romane Ecclesie camerario,¹⁶⁸ ut tibi seu procuratori tuo dictam provisionem duodecim ducatorum singulis mensibus persolvat, et in nostris et Camere Apostolice computis ponat, quod nos sumus ratum habituri. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XVIII Novembris MDXXV, pontificatus nostri anno secundo.

Be[nedictus] electus Rauenn[ensis]^{a 169}

^a Saját kezű aláírás.

¹⁶⁸ Francesco Armellini Medici.

¹⁶⁹ Benedetto Accolti.

109.

Róma, 1525. november 20.

VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez

Felicét, a régóta Magyarországon élő firenzei kereskedőt – akinek rátermettsége és tevékenysége az érsek előtt is jól ismert – neki és egy másik levelében II. Lajos magyar királynak ajánlja, és a támogatására biztatja.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: *Venerabili fratri Ladislao archiepiscopo Strigonien[si]*, a jobb felső sarokban: 469. A lap hátulján: *Anno secundo 1525. Novembris XX. Archiepiscopo Strigonien[si] pro Felice mercatore Florentino*. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 372r, n. 447.

Venerabilis frater etc. Etsi dilectum filium Felicem¹⁷⁰ civem et mercatorem Florentinum tamdiu in regno isto Ungarie apud vos vixisse eamque vobis operam ac servitium in negotiis et mercatura sua semper prestitisse scimus, ut is nec notus nec gratus minus vobis quam nobis esse debeat, nostrumque nos propterea in eo eiusque rebus vobis commendandis officium potius supervacaneum quam necessarium fore arbitremur, quoniam tamen et quod ex civitate et patria nostra,^a et quod ea vir industria et probitate est, que^b etiam vobis perspecta esse debet, valde a^c nobis in Domino diligitur. Eum, eiusque omnia et^d carissimo in Christo filio nostro Ludovico regi isti nostris itidem^e litteris^f proxime commendavimus, et nunc fraternitati tue volumus commendare. Quam quidem non tam hortamur, ut gratia, auctoritate et ope sua illi, ubi opus fuerit, adesse velit, id enim^g dictis de causis sua ipsius^g sponte factura erat, h^gquam volumus,^h ut illud sciat,ⁱ quidquid in Felicem ipsum fovendum iuvandumque eadem tua fraternitas^j contulerit, k id^j gratissimum nobis futurum esse. Datum^m Rome etc. die XX Novembris MDXXV, anno secundo.^m

^a Utána kihúzza: 'est'. ^b Utána kihúzza: 'satis'. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d Utána kihúzza: 'bi proximis'. ^e A szó sorközi beszúrás, alatta egy szó kihúzza, mely nem olvasható. ^f Utána kihúzza: 'com'. ^{g-h} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'factura erat sponte sua'. ^{h-h} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'sed tantum'. ⁱ Utána kihúzza: 'quacunque in re Felicem ipsum fovērit advēritque, se no'. ^{j-k} Sorközi beszúrás. ^k Utána három szó kihúzza: 'id [...] quaque'. ^l A szó sorközi beszúrás. ^{m-m} Más kéz írása.

110.

Róma, 1525. november 24.

VII. Kelemen pápa Thurzó Szaniszló olmützi püspökhöz

A Rómából hazatérő Georg von Logau kivívta a Város művelt férfainak tiszteletét kiváló görög és latin tudásával: mind saját, mind mások véleménye szerint kevés hozzá hasonló költő van. Maga Logau mesélte, hogy fiatal korában a címzett testvére, a néhai Thuzó János boroszlói püspök támogatta, és maga a címzett is figyelemmel kísérte öt éves itáliai tanulmányait. Arra kéri tehát mint a művészetek pártolóját, hogy támogassa az ifjút.¹⁷¹

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: *Stanislao Tursoni episcopo Olomucen[si]*, a jobb felső sarokban: 486. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 377r, n. 452.

¹⁷⁰ Szeményére lásd FRAKNÓI, *Számadáskönyv*, 61; KUBINYI, *Budai kereskedők*, 340–341; KUBINYI, *Beriszló Péter és budai szereplése*, 126; valamint KUBINYI, *Távolsági kereskedelem*, 379.

¹⁷¹ Thurzó Szaniszló (?–1540) olmützi püspök (1497–1540). Vö. HC II, 206; WENZEL, *Thurzó Zsigmond, János, Szaniszló és Ferencz*, 29–37.

^aVenerabilis frater, salutem etc.^a Dilectus filius Georgius Logus Silesius,¹⁷² cum ad aliam Urbem religionis et venie a Domino Deo consequende gratia se contulisset, ac propter ingenium et litteras a doctissimis huius civitatis viris in honore esset habitus, astitit etiam coram nobis, ex quo presente melius quoque cognovimus, quod sermonibus multorum ad nos fuerat perlatum, summum in eo esse ingenium, summum Grecarum et Latinarum litterarum studium, in quibus adeo nobis profecisse visus est, ut carminibus presertim pangendis paucos cuiuslibet etatis et nostro et aliorum iudicio habeat pares, quodque nobis mirifice placuit primariamque in eo laudem obtinere visum est, ea pietate eum intelleximus preditum, ut doctrinam suam vellet potissimum cum Dei honore et cultu vere religionis esse coniunctam. Is nobis narravit, quo in ^beum studio et pietate ab ineunte adolescentia fuerit frater tuus germanus, venerabilis frater Ioannes Thurzo episcopus Vratislaviensis,¹⁷³ tum qua tu tandem eundem, quum ille ex humanis decessisset, benignitate exceptum iam fere quinque annis in Italie gymnasiis summe^c gratia et liberalitate prosequaris.^b Quod nobis de ^dfraternitate tua^d semper optime sentientibus auxit etiam opinionem ^ebenignitatis tue, cum videremus te id, quod vel maxime ordinis vestri esse debet, de animandis ad optimas artes his, qui ad eas presertim capessendas idonei videntur, te et cura et sumptu elaborare.^e Cum autem is ad ^ffraternitatem tuam^f rediturus esset, etsi supervacuum iudicabamus tibi eum commendare, propterea, quod satis sua virtute et tuo in illum iudicio esset commendatus, voluimus tamen has ad te scribere litteras, que pondus haberent potius testimonii nostri, quam commendationis, ut cum tu sponte ad hunc^e iuvenem ornandum et fovendum te dedisses, primum intelligeres preclare abs te et operam et liberalitatem tuam fuisse positam, magnamque ^hfraternitati tue^h laudem ex eo accedere, deinde ut nostra quoque causa, qui eum tamen tibi commendamus, esses erga eum etiam propensior. Quod etsi intelligimus te per te fuisse facturum, erit tamen nobis pergratum, ut ipse sentiat et re ipsaⁱ experiaturⁱ hanc nostram commendationem non mediocri illi usui apud ^kfraternitatem tuam^k extitisse, quod ut facias, eandem ^lfraternitatem tuam^l magnopere in Domino adhortamur. ^mDatum Rome etc. die XXIII Novembris MDXXV, pontificatus nostri anno secundo.^m

^{a-a} Lapszéli beszűrás. ^{b-b} Eredetileg űresen hagyott helyre m s k z  r s val utólag hozz rva. ^c A sz  sork zi beszűr s. ^{d-d} L sd a b jegyzetet. ^{e-e} Lásd a b jegyzetet. ^{f-f} Lásd a b jegyzetet. ^g Utána kihűzva: *vizandum*. ^{h-h} Lásd a b jegyzetet. ⁱ Utána kihűzva: *Cbris*. ^j Lásd a b jegyzetet. ^{k-k} Lásd a b jegyzetet. ^{l-l} Lásd a b jegyzetet. ^{m-m} Más, harmadik k z írása.

III.

Róma, 1525. november 24.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Figyelmébe ajánlja a Rómából hazatérő Georg von Logau, aki kiváló görög és latin tudásával és verseivel nemcsak a város művelt férfiainak tiszteletét, hanem az   tetszését is kiv ta. Maga Logau beszélt neki arról, hogy  fels ge itáliai tanulmányait évi p nzj rad kkal támogatta, ezért kéri, továbbra is támogassa.

¹⁷² Georg von Logau (1500 k.–1553) neves sziléziai epigrammak lt , 1522 és 1525 között Rómában tartózkodott. V . HEGED S, *Analecta recentiora ad historiam renescentium*, 238–247; LAKATOS, *Logau*; NEMES, *Magyarország kapcsolatai*, 502–503.

¹⁷³ Thurzó János (1464–1520) boroszl i p sp k (1506–1520). V . HC II, 270; WENZEL, *Thurzó Zsigmond, János, Szaniszló  s Ferencz*, 19–28.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Fol. 361^r tetején: 'Regi Ungarie', a jobb felső sarokban: '235', a jobb alsó sarokban: '285'. Fol. 362^v: 'Anno secundo, 1525. Novembris XXIII. Regi Ungarie pro Georgio Logo'. ASV Arm. XLIV, vol. 9, fol. 361^r, 362^v. ED.: LOGUS, *Ad inclitum Ferdinandum*, fol. Orv; THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 654, n. 859; ÁBEL, *Analecta nova*, 109–110; ORTVAY, *Mária*, 80, 78. jegyzet (*partim*) (mindkettő THEINERRŐL); HEGEDŰS, *Analecta recentiora ad historiam resurgentium*, 267–268; SCHAEFFER, *Humanism on Display*, 219, 15. jegyzet (mindkettő Logusról). REG.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 187–188, n. 143; NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 222, n. 1330. CIT.: CSEPREGI, *Brandenburgi György*, 62.

Carissime etc. Dilectus filius Georgius Logus Silesius,^a subditus serenitatis tue, cum ad almam Urbem religionis et^b venie a Domino Deo consequende gratia se contulisset, ac propter ingenium et litteras a doctissimis huius civitatis viris in honore esset habitus, astitit etiam coram nobis, ex^c quo nos presente melius quoque^d cognovimus, quod sermonibus multorum ad nos fuerat perlatum, summum in eo esse^e ingenium,^f summum Grecarum et Latinarum litterarum studium, in quibus adeo nobis profecisse visus est, ut carminibus presertim pangendis paucos cuiuslibet etatis et nostro et aliorum iudicio haberet pares, quodque nobis mirifice placuit^g primariamque in eo laudem obtinere visum est, ea pietate eum intelleximus preditum, ut doctrinam suam vellet potissimum cum Dei honore et cultu vere religionis esse coniunctam. Is nobis narravit se biennium iam^h in Italie gymnasiis litteris operam dedisse, adiutum liberalitate et munificentia serenitatis tue, quod ei annum subsidium ducentorum aureorum constituisses, gratissimoque animo seseⁱ opus tuum et abs te factum esse predicavit. Quod nobis de tua serenitate semper optime sentientibus auxit etiam opinionem benignitatis tue, cum videremus te id, quod maxime est regium, de animandis ad optimas artes his, qui in regno tuo nati sunt, eis et cura et sumptu elaborare. Cum autem is ad serenitatem tuam rediturus esset, etsi supervacuum^j iudicabamus tibi eum commendare, propterea,^k quod satis sua virtute et tuo in illum iudicio esset commendatus, voluimus tamen has ad te scribere litteras, que pondus haberent potius testimonii nostri quam commendationis, ut cum tu sponte ad hunc iuvenem ornandum et fovendum te dedisses, primum intelligeres preclare abs te et operam et liberalitatem tuam fuisse positam magnamque tue serenitati laudem ex eo accedere, deinde ut nostra quoque^l causa, qui eum tamen tibi commendamus, esses erga eum etiam propensior. Quod etsi intelligimus te per te fuisse facturum, erit tamen nobis pergratum, ut ipse sentiat, et re ipsa experiatur hanc nostram commendationem, non mediocri illi usui apud serenitatem tuam extitisse. Quod, ut facias,^m eandem serenitatem tuam magnopere in Domino adhortamur. Datum ⁿRome etc. die XXIII Novembris MDXXV, anno secundo.ⁿ

^a Eredetileg üresen hagyott helyre utólag beírva más kéz által. ^b Utána kihúzza: 'indulgentie'. ^c A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'in'. ^d A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'etiam'. ^e A szó sorközi beszúrás. ^f Utána kihúzza: 'carminibus pre'. ^g Utána kihúzza: 'in quo egregiam'. ^h THEINERNÉL: 'sane'. ⁱ A szó sorközi beszúrással javítva, eredetileg: 'se'. ^j THEINERNÉL: 'supervacaneum'. ^k A szó utolsó két betűje sorközi beszúrással betoldva. ^l A szó sorközi beszúrás. ^m THEINERNÉL: 'faciat'. ⁿ⁻ⁿ Más kéz írása.

II2.

Róma, 1525. december 6. és 29.

VII. Kelemen pápa Csulai Móré Fülöp pécsi püspökhöz,
valamint Tomori Pál kalocsai érsekhez

Megengedi Móré Fülöp pécsi püspöknek, hogy a püspökké kinevezésekor esküben megígért ad limina-látogatás kötelezettsége alól a Magyarország elleni török támadás veszélye miatt 10 évre mentesüljön. Ugyanez alól felmenti Tomori Pált is 12 évre, akit a magyar hadsereg vezetőjévé neveztek ki.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: 'Venerabili fratri^a Philippo^b episcopo Quinqueecclesien[si]', a jobb felső sarokban: 'sor'. A lap aljára ragasztott papír szalagon más kéz írásával: 'Simile pro Paulo Thomor archiepiscopo^c Colocen[si]: addito hoc post verbum „se iactat”, contra quem exercitui Hungarico prefectus es, et durat ad duodecim annos. ^dSub data Rome etc. die XXIX Decembris 1526, anno 3°.^d A lap hátulján: '6. Decembris anno 3°. Pro episcopo Quinqueecl[es]ien[si] prorogatio visitationis liminum apostolorum'. ASV Arm. XL., vol. 10, fol. 348^rv, n. 420. ED.: KOLLER, *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum*, V, 105–106. CIT.: FEDELES, *Csulai Móré Fülöp*, 70.

Venerabilis frater, salutem etc. Exponi nobis nuper fecisti, quod licet alias tempore, quo ecclesie Quinqueecclesien[si] tunc certo modo vacanti in episcopum prefectus fuisti et pastorem, iuramento, ut moris est, prestito promiseris, quod certis successive tunc expressis temporibus limina apostolorum de Urbe visitares,^e tamen limina ipsa ex certis causis per te ipsum, prout teneris, commode visitare non potes, presertim propter metum tyranni Turcarum,^f qui regnum Ungarie invadere velle se iactat. Quare pro parte tua nobis fuit humiliter supplicatum, ut tibi in premissis opportune providere de benignitate apostolica dignaremur. Nos itaque huiusmodi supplicationibus inclinati tibi, ut usque ad decennium a data presentium computandum per te vel alium limina predicta visitare minime^f tenearis, auctoritate apostolica earundem tenore presentium de speciali dono gratie indulgemus, teque interim a iuramento predicto, quoad huiusmodi visitationem dumtaxat, dummodo ad illam faciendam alias minime sis astrictus, eadem auctoritate adsolvimus. Premissis ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Rome etc., die VI Decembris^g MDXXV, anno 3°.

^a Utána kihúzza: 'episcopo'. ^b A szó eredetileg üresen hagyott helyre utólag, más kéz írása által beírva. ^c A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'episcopo'. ^{d-d} Más, harmadik kéz írása. ^e Az eredetiben tévesen: 'visitare'. ^f A szó KOLLERNÉL hiányzik. ^g A szó első betűje 'N'-ről javítva.

II3.

Róma, 1526. január 5.

VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez

Bíborossá kreálását az idő alkalmatlansága miatt elhalasztani kényszerül, a bíborosok egy része ugyanis ez ellen van, de biztosítja, hogy továbbra is szándékában áll őt kinevezni, csak legyen türelemmel. Erről bővebben Burgio nuncius fog majd beszámolni, aki ezt az ügyet őelőtte képviselte.

^f4 II. Szulejmán szultán.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején: ‘Strigonien[si]’, a jobb felső sarokban: ‘263’, alatta: ‘267’, a jobb alsó sarokban: ‘419’. A lap hátulján: ‘Anno tertio, 1526. Ianuarii quinta. Archiepiscopo^a Strigonien[si] responsum ad eius litteras’. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 410^{rv}. REG.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 211; NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 227, n. 1363. CIT.: TUSOR, *A magyar koronabíborosi és bíboros protektori „intézmény” kialakulása és elhalása*, 304, 50. jegyzet; TUSOR, *Purpura Pannonica*, 50, 119. jegyzet.

Venerabilis frater. Voluntas nostra in te ornando eadem est, que semper fuit, atque utinam res ee perfecte fuissent, ^bquas expectabamus,^b et etiam exitum habuissent, quem^c nos designaveramus, preclaram enim^d occasionem^e tue dignitatis amplificande nobis prebuissent, nec fuisset expectatum tempus communis creationis, que propter innumeras difficultates, que quotidie accidunt, a nobis necessarie est prorogata, nam et plurimi petunt magnis freti intercessoribus, et venerabilium fratrum nostrorum, quorum non parva ex parte arbitrium huius rei et^f esse debet et nos ^gmore maiorum^g volumus esse, voluntas ad creationes huiusmodi non admodum propensa est, sed nos in hac difficultate temporum eam operam daturi sumus, ut et amori nostro erga istum serenissimum regem, et opinioni, quam de tua virtute et erga nos observantia habemus, per nos satisfiat, quod enim totum nostrum est studium, nominatione non deerimus, in quo ceteri partem habent, id possumus magis servare, quam certe promittere nobis ex^h sententia successurum. Quare fraternitas tua de nostra in se voluntate bono animo sit, et eam spem ferat, quam tamen prudentia et equitas animi semper comitetur, sicut ipsa in suis litteris prudentissime perscribit. De his mandavimus dilecto filio baroni Burgii nuntio nostro, qui tua causa vehementer apud nos instetit, ut tecum loqueretur, cui fraternitas tua fidem habeat. Datum ⁱRome, die V Ianuarii MDXXVI, anno tertio.ⁱ

^a A szó átírással javítva, eredetileg: ‘Cardinale’. ^{b–h} Sorközi beszúrás. ^c A szó javítva, eredetileg: ‘quas’. ^d A szó sorközi beszúrás. ^e A szó után kihúzza: ‘esse’. ^f Utána kihúzza: ‘debet’. ^{g–h} Sorközi beszúrás. ^h Utána kihúzza: ‘noto’. ^{i–i} Más kéz írása.

114.

Róma, 1526. január 5.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Szalkai László esztergomi érseknek a király által is kért bíborossá kreálását elhalasztani kényszerül, mert ehhez a bíborosi kollégium beleegyezése is szükséges, és más fejedelmek hasonló kérélmel is egyre szaporodnak. Erről bővebben Burgio nunciustól hall majd.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején: ‘Regi Ungarie’, a jobb felső sarokban: ‘265’, alatta: ‘268’, a jobb alsó sarokban: ‘420’. A lap hátulján: ‘Anno tertio, 1526. Ianuarii quinta. Regi Ungarie responsum ad eius litteras in re archiepiscopi Strigonien[sis]’. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 411^{rv}. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 658–659, n. 866; ETE I, 230–231, n. 224. (THEINERŐL); TUSOR, *A magyar koronabíborosi és bíboros protektori „intézmény” kialakulása és elhalása*, 304, 50. jegyzet és TUSOR, *Purpura Pannonica*, 25, 28. jegyzet (mindkettő *partim*, THEINERŐL). TRANS.: TUSOR, *Purpura Pannonica*, 49–50. (*partim*). REG.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 211; NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 227, n. 1364. CIT.: FRANKÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, CXXVII; FRANKÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 378; BALOGH, *Szalkay László*, 52.

Carissime etc. Quod a nobis postulas, ut in creandis cardinalibus velimus etiam habere tui honoris et desiderii rationem ac in venerabili fratre L[adislao] archiepiscopo Strigonien[si]¹⁷⁵ tante dignitatis insignibus decorando voluntati tue, que ad eam personam vehementer propensa est, satisfacere, nos ita respondemus multum valere apud animum nostrum serenitatis tue amorem atque intercessionem ipsiusque Strigoniensis virtuti et meritis nos^a valde affectos esse daturosque operam, quantum per Dei gratiam et tui istius regni salutem utilitatemque licebit, ut voluntati tue satisfiat. Verum quia in creationibus huiusmodi nos antiquum et probatum morem revocaturi^b sumus, ut nihil nisi de libero assensu et consilio venerabilium fratrum nostrorum simus acturi augenturque in dies studia et petitiones principum, ut res tota multas difficultates habitura esse videatur, propter quam etiam causam supersedere hac creatione et in aliud eam^c tempus differre fuimus coacti, nos, quod nostrum est, et quod noster paternus amor in serenitatem tuam postulat, pollicemur nos voluntati tue studio et voluntate nostra non defuturos, ac speramus quidem etiam prosperum exitum rei, sed quoniam multorum voluntates necessario sunt requirende, non existimamus prudentis et cauti pontificis esse prolixè et plane polliceri, quod ex alieno etiam arbitrio aliqua ex parte dependeat, illud efficiemus, ut in hac re, sicut in ceteris, serenitas tua intelligat magni momenti apud nos esse et voluntatem et commendationem tuam. Quemadmodum a dilecto filio barone Burgii nuntio nostro copiosius intelleges, cui fidem habebis. Datum^d Rome etc. die V Ianuarii MDXXVI, pontificatus nostri anno tertio.^d

^a A szó sorközi beszúráás. ^b THEINERNél: ‘renovaturí’. ^c A szó sorközi beszúráás. ^{d-d} Más kéz írása.

115.

Róma, 1526. január 5.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Tanácsait – amelyeket Burgio nuncius tolmácsol neki az ország helyzetével kapcsolatban – fogadja meg, mert javára fognak válni.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Fol. 412r tetején közepén: ‘Regi Ungarie’, a jobb felső sarokban: ‘247’, alatta: ‘269’, a jobb alsó sarokban: ‘421’. Fol. 413v: ‘Anno tertio, 1526. Ianuarii quinta. Regi Ungarie credentiale pro Barone Burgij’. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 412r, 413v.

ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 211, n. 162. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 227, n. 1365.

Carissime. Pro nostra paterna cura et vigilantia erga res tuas scribi mandavimus dilecto filio baroni etc.^a nuntio nostro¹⁷⁶ quedam, que cum tua serenitate verbis nostris communicet ad salutem et statum regni et auctoritatis tue valde pertinentia, petimus a te, si animum nostrum erga te plenum amantissime sollicitudinis perspectum habes, ut et illi fidem habeas et nostris consiliis obsequaris, ex quibus dignitas et amplitudo

¹⁷⁵ Szalkai László esztergomi érsek.

¹⁷⁶ Giovanni Antonio Burgio.

serenitatis tue maxime confirmabitur. Datum ^bRome etc. die V Ianuarii MDXXVI, anno tertio.^b

^a A szó BALANNál hiányzik. ^{b-b} Más kéz írása.

116.

Róma, 1526. január 20.

VII. Kelemen pápa Habsburg Mária magyar királynéboz

Verbóci István nemrég megválasztott nádort – érényeit hosszasan méltatva – ajánlja, hiszen az ellenségtől szorongatott országban hitvesének, a királynak ilyen hívekre van szüksége.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején: ‘*Regine Ungarie*’, a jobb felső sarokban: ‘76’. A lap hátulján: ‘*Anno tertio, 1526 Ianuarii XX. Regine Ungarie pro Stephano Werbez*’. Mellette fejjel lefelé: ‘*dice Mons. Cb. scripsit*’. ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 307v, n. 42.

Carissima in Christo filia nostra etc. Cum antea quidem semper ex omnium testimoniis, qualis quantusque vir et quam imprimis propensa in commune bonum voluntate sit^a dilectus filius nobilis vir Stephanus Werbez, cognovimus, tum vero preteritis mensibus multo clarius perspeximus, cum tam multorum bonorum^b consensu palatinus est factus. Quod quidem in spem maximam nos adduxit fore, ut is eiusmodi dignitate et auctoritate auctus, quantum ad munus suum attineret, non mediocre vobis et regno vestro in Dei honorem eiusque hostium repressionem^c commodum et ornamentum afferre posset. Quas ob causas eum et valde in Domino vereque paterno^d diligimus affectu, et quamquam satis serenitati tue tales homines commendatos per se esse solere non ignoremus, tibi tamen summopere,^e et quanto animi studio possumus, commendamus, ut apud serenissimum regem^f coniugem tuum omnesque alios, quibus opus fuerit, eundem ipsum eiusque dignitatem et res omnes fovere atque tueri ita velis, ut eius^g virtus fidesque erga serenitates^h vestras promereri videntur. Quod quidem non tam ipsius, quamⁱ vestra^j et rerumstrarum^k causa, quas nos paterna cura prosequimur et^l quibus huiusmodi ministri et homines sunt necessarij, nobis a tua serenitate futurum est gratissimum.^m Quemadmodum a dilecto filio Io[anni] Antonio etc. nuntio nostro⁷⁷ copiosius intelliges, cui fidem habebis. Datum ⁿRome etc. die XX Ianuarii MDXXVI, anno tertio.ⁿ

^a A szó sorközi beszúrás, alatta egy szó kihúzva, nem olvasható. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: ‘*vestrum*’. ^c A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: ‘*exilium*’. ^d Utána egy szó kihúzva, nem olvasható. ^e Utána kihúzva: ‘*commendamus*’. ^f Utána kihúzva: ‘*istum*’. ^g Utána kihúzva: ‘*sin*’. ^h Utána kihúzva: ‘*et res*’. ⁱ⁻¹ Sorközi beszúrás, alatta kihúzva: ‘*erit etiam nobis*’. ^j A szó végéről kihúzva: ‘*que*’. ^k Utána kihúzva: ‘*in primis*’. ^{l-1} Lapszéli beszúrás. ^m Utána kihúzva: ‘*Datum*’. ⁿ⁻ⁿ Más kéz írása.

⁷⁷ Giovanni Antonio Burgio.

II7.

Róma, 1526. január 21.

VII. Kelemen pápa I. Zsigmond lengyel királyhoz

Magyarországon – ahol különösen ebben a helyzetben van szükség hű emberekre – Verbóci Istvánt, a nemrég megválasztott nádort – akinek erényeit hosszasan méltatja – feladataiban hátráltatják. Emiatt írt már II. Lajos magyar királynak és másoknak is, de mivel tudja, hogy a magyar király előtt és Magyarországon milyen nagy tekintélynek örvend, így Verbóciat neki is ajánlja. Ez ügyben írt Burgio nunciussnak is, aki erről bővebben beszámol majd.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején: *'Regi Polonie'*, a jobb felső sarokban: '77'. A lap túlsó oldalán: *'Anno tertio, 1526. Ianuarii XXI. Regi Polonie pro Stephano Werbez'*, alatta más kéz írásával: *'bin.'* ASV Arm. XL., vol. II, fol. 38rv, n. 53.

Carissime etc. Arbitramur serenitati tue multo melius quam nobis notum esse, qua omnium bonorum gratia et assensu dilectus filius nobilis vir Stephanus Werbez^b regni Ungarie palatinus fuerit creatus, idque nulla eius^c ad id ambitione aut cogitatione, sed tantum ob eximias ipsius^d virtutes voluntatemque ad commune bonum maxime propensam, id quod nobis pro eo paterno amore, quo omnia regna ista ^eindies magis^e complectimur, gratissimum fuit semperque est futurum, quoties tales in locis istis ministros creari viderimus, qui ad ea a communibus hostibus conservanda et ab domesticis malis liberanda et virtute apti et voluntate parati^f ^gplane appareant.^g Sed contra^h illud nobis valde molestum est, si qui viros huiusmodi ita et virtute et integritate prestantesⁱ privato suo potius quam communi commodo forsitan^j consulentes aliquo pacto lacessere conentur. Quod cum a nonnullis contra Stephanum ipsum tentari^k presenserimus, scripsimus quidem ad serenissimum Ungarie regem et alios, uti nobis est visum^l necesse esse, sed cum quantum tue serenitatis auctoritas apud regem ipsum et in universo eo regno polleat, non ignoremus, duximus etiam necessarium esse ad serenitatem tuam hac de re scribere, virumque adeo prestantem, et qui ea, qua est auctus, dignitate maxime regno Ungarie, quantum ad munus suum attinuerit,^m ut omnes sperant, profuturus est, tibi omni studio in Domino commendare,ⁿ nec tantum causa ipsius, qui tamen id a nobis^o omnibus promereri videtur, quantum regis^p eiusdem et regni Ungarie, cui quam sint necessarii, presertim his temporibus et rerum statu huiusmodi fideles^q ministri et homines, optime tua serenitas novit, sed de hac eadem re scripsimus ad Io[annem] Anto[nium] etc. nuntium nostrum,^r ut cum serenitate^r tua ageret copiosius nostris verbis, cui ipsa plenam fidem prestabit, et cum dictis de causis, tum nostra Stephanum eundem et eius dignitatem ^svalde commendatam habebit tuebiturque, ubi opus fuerit. Quod erit nobis ab ea vehementer gratum. Datum Rome etc. die XXI Ianuarii MDXXXVI, anno tertio.^s

^a A szó sorközi beszúrás, eredetileg: *'Novembris'*. ^b Utána kihúzza: *'vel tale'*. ^c Utána kihúzza: *'eius'*. ^d A szó sorközi beszúrás. ^{e-e} Sorközi beszúrás. ^f Utána négy-öt szó kihúzza: *'[...] existimatio [...] fuit'*, fölötte kihúzott sorközi beszúrás: *'ab omnibus esse iudicantur'*. ^{g-g} Lapszéli beszúrás. ^h Utána kihúzza: *'id ne'*. ⁱ Utána kihúzza: *'suo potius'*. ^j A szó sorközi beszúrás. ^k Utána kihúzza: *'im'*. ^l Utána kihúzza: *'apertere'*. ^m Utána kihúzza: *'maxim pr'*. ⁿ Utána kihúzza: *'que'*. ^o Utána kihúzza: *'et'*. ^p A szó javítva, eredetileg: *'regni'*. ^q A szó sorközi beszúrás. ^r A szó javítva, eredetileg: *'serenitatem'*. ^{s-s} Lapszéli beszúrás.

^r8 Giovanni Antonio Burgio.

118.

Róma, 1526. január 21.

VII. Kelemen pápa Krzysztof Szydłowiecki lengyel kancellárhoz

I. Zsigmond lengyel királyhoz levelet írt Verbőci István nádorral kapcsolatban – akit érényei méltatása mellett ajánl –, és meghagyta Burgio nunciussnak, hogy őfelségével és vele erről bővebben beszéljen.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején: *‘Palatino Cracouie’*, a jobb felső sarokban: *‘42’*. A lap hátulján: *‘Anno tertio, 1526. Ianuarii XXI. Palatino Cracouie, archiepiscopo Strigonien[si] pro Stephano Werbez’*. Az oldal alján más kéz írásával: *‘bin.’*, alatta a levél írójának kézírásával fejjel lefelé: *‘Ex litteris Colocen[si] ad serenissimum regem’*. ASV Arm. XL., vol. II, fol. 40^{rv}, n. 55.

Dilecte fili etc. Scripsimus ad serenissimum regem istum Polonie^{a79} nonnulla, que ad dilectum filium nobilem virum Stephanum Werbez regni Ungarie palatinum pertinent, mandavimusque dilecto item filio Io[anni] Ant[oni]o Pulleoni Baroni Burgij^a nuntio nostro,^a ut de iis cum eius serenitate^b et cum nobilitate tua^b copiosius ageret nostris verbis. Te itaque in Domino hortamur omni studio, ut ei fidem omnem prestare eaque^c ita^d apud eundem^e regem^f tuum et omnes, quibus opus fuerit, Stephanum ipsum et eius dignitatem ac res omnes fovere ac tueri velis,^g ut^h vir tanta virtute, tamqueⁱ optima etⁱ ad omne bonum prona^k voluntate, proptereaque^l paterne ac summe a nobis dilectus a sui similibus viris, qualis tu es, videtur promereri. Quod erit a nobilitate tua summopere nobis gratum. Datum^m Rome etc. XXI Ianuarii 1526, anno tertio.^m

^{a-a} Sorközi beszűrés. ^{b-b} Lapszéli beszűrés. ^c A szó eleje kihúzással javítva, az eredeti alak nem olvasható. ^d A szó sorközi beszűrés. ^e A szó sorközi beszűrés. ^f Utána kihúzza: *‘ipsum’*. ^g A szó sorközi beszűrés. ^h Utána kihúzza: *‘talís’*. ⁱ Utána kihúzza: *‘ad commune bonum propensa voluntate’*. ^l A szó sorközi beszűrés. ^k A szó lapszéli beszűrés. ^l Utána kihúzza: *‘valde in Domino ac’*. ^{m-m} Más kéz írása.

119.

Róma, 1526. január 21.

VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez

Arra kéri, hogy Verbőci István nádort – akinek érényeit méltatja – II. Lajos magyar királynak és másoknak is ajánlja. Ez ügyben meghagyta Burgio nunciussnak, hogy részletesen tájékoztassa őfelségét és az érseket is.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A szöveg fölött középen: *‘Archiepiscopo Strigonien[si]’*. A lap hátuljára írottakat lásd a 118. sz. iratnál. ASV Arm. XL., vol. II, fol. 40^{rv}, n. 56.

Venerabilis frater etc. Commendavimus nostris litteris serenissimo regi isti dilectum filium nobilem virum Stephanum Werbez regni istius palatinum causamque commendationis eiusmodi mandavimus dilecto filio Io[anni] Ant[oni]o Pulleoni Baroni Burgij nuntio nostro, ut serenitati eius^a et tibi copiosius nostris verbis patefaciat.^b Hortamur fraternitatem tuam, ut nuntio fidem habere indubitem,^c Stephano autem ipsi eiusque dignitati et rebus omnibus^d apud eundem regem et^e aliis, quibus opus fuerit, ita adessee velit et favere, ut talis tantique viri^f erga vos^f merita optimaque^g erga^h communeⁱ regni istius et vestrum omnium commodum et ornamentum voluntas^j imprimis promereri

⁷⁹ I. Zsigmond lengyel király.

videntur. Quod nobis, qui talibus de causis illum valde in Domino diligimus, faciet tua fraternitas gratissimum. Datum ^kRome etc. XXI Ianuarii 1526, anno tertio.^k

^a Utána kihúzza: ‘*copio*’. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*obseruaret*’. ^c *Sic!* ^d Utána kihúzza: ‘*ita facere et adesse et fave*’. ^e Utána kihúzza: ‘*omnes*’. ^{f-f} Sorközi beszúrás. ^g A szó javítva, eredetileg: ‘*optimamque*’. ^h Előtte kihúzza: ‘*voluntatem*’. ⁱ Utána kihúzza: ‘*vestru*’. ^j A szó javítva, eredetileg: ‘*voluntatem*’. ^{k-k} Más kéz írása.

I 20.

Róma, 1526. január 21.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Arról értesült, hogy többen Verbóci István méltóságát és tekintélyét nádorrá választása után csorbítani igyekeznek. Meghagyta Burgio nunciának, hogy ez ügyben bővebben beszéljen öfelségével és ajánlja ezt az erényes férfiút, akire az ország megőrzése és gyarapítása végett szükség van.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: ‘*Regi Ungarie*’, a jobb felső sarokban: ‘44’. A lap hátulján: ‘*Anno tertio, 1526. Ianuarii XXI. Regi Ungarie pro Stephano Werbez*’. ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 40^{rv}, n. 57.

Carissime etc. Facit paternus amor et cura, qua serenitatem tuam regnumque^a et res tuas prosequimur, ut eos quoque in Domino diligamus, qui virtute et integritate sua tibi et regno tuo decori et adiumento futuri esse videntur. Id quod erga dilectum filium nobilem virum Stephanum Werbez facimus non mediocriter, quando eius virtutes et animi prestantiam, cum antea omnium quidem testimonio, tum postea preclaris signis perspeximus, cum is nil tale querens aut cogitans communi^b tam multorum bonorum istic consensu in palatinum delectus et creatus fuit. Quapropter, cum nonnihil ad aures nostras pervenerit, quod quidam istic suum privatum potius quam^c commune commodum forsitan ambientes in eiusmodi ipsius dignitatem auctoritatemque moliri cogitent, mandavimus dilecto filio Io[anni] Ant[oni]o Pulleoni Baroni Burgij nuntio nostro, ut nonnulla ad id pertinentia cum serenitate tua nostro nomine loqueretur. Hortamur eam in Domino, ut nuntium audire diligenter eique plenam prestare fidem velit. Stephanum vero ipsum, etsi supradictis de causis satis iam a te id fieri confidimus, ita commendatum habere ac tueri, ut eiusmodi viri et ministri^d exposcere et^d promereri videntur, qui quidem^e ad principis nomen et rerum statum conservandum amplificandumque plurimum videntur esse necessarii. Datum ^fRome etc. die XXI Ianuarii MDXXXVI, anno tertio.^f

^a Az utolsó szótag utólagos betolás. ^b A szó javítva, eredetileg: ‘*communis*’. ^c Utána kihúzza: ‘*quam*’. ^{d-d} Sorközi beszúrás. ^e A szó sorközi beszúrás. ^{f-f} Más kéz írása.

I 21.

Róma, 1526. január 21.

VII. Kelemen pápa az országgyűlésre összegyűlő főpapokhoz és bárókhoz

Meghagyta Burgio nunciának, hogy nekik is tolmácsolja Verbóci István nádorral kapcsolatos szavait, és a címzetteket az ország java érdekében a nádor támogatására buzdítja.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején: *'Prelatis et baronibus regni Ungarie in conventu congregatis'*, a jobb felső sarokban: '66'. A lap alján a datálást végző kéz írásával: *'Simile baronibus et nobilibus in conventu congregatis'*, alatta kihúzza: *'Dilecti filii'*. A lap hátulján: '1526. Ianuarii XXI. Prelatis et baronibus Ungarie pro Stephano Verbez'. ASV Arm. XL., vol. II, fol. 51^{rv}, n. 69.

Venerabiles fratres^a etc.^b Mandavimus dilecto filio Io[anni] Ant[oni]o Pulleoni Baroni Burgij nuntio istic nostro, ut nonnulla, que ad dilectum item filium nobilem virum Stephanum Werbez regni istius palatinum pertinent, cum vestris fraternitatibus^c ageret^d nostris verbis. Hortamur eas in Domino omni studio, ut fidem ei omnem prestare indubitanter velint. Stephanum vero ipsum ita, ubi opus fuerit, cum ob merita eius et virtutes, tum ob commune vestrum et regni istius commodum et decus, ad quod quam is sit propensus, omnes novistis, fovere et iuvare, ut non minorem in eius dignitate et auctoritate conservanda laudem consequamini, quam in augenda estis consecuti, id quod communi^e vestrum omnium commodi et decoris Deique inprimis et eius sancte fidei honoris causa, ad que^f omnia^g adversus^h communes hostes tuenda et amplificandaⁱ tales et tam prestantes viri^k et^l ministri omnino sunt necessarii,^l summopere nobis gratum^m et Deo ipsi acceptum est futurum. Datum ⁿRome etc. die XXI Ianuarii MDXXVI, anno tertio.ⁿ

^a Fölötte aláhúzza: *'Dilecti filii'*, a lap alán megjelölt másik brévéré vonatkozó változat. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'et dilecti filii'*. ^c Fölötte aláhúzza: *'nobilitatibus'*, valószínűleg a lap alján megjelölt másik brévéré vonatkozó változat. ^d Előtte kihúzza: *'et nobilitatibus'*. ^e Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^f A szó javítva, eredetileg: *'quem'*. ^g A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'contra communem'*. ^h Utána kihúzza: *'eiusdem Dei'*. ⁱ Utána kihúzza: *'quam'*. ^j Sorközi beszúrás. ^k Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^l Utána kihúzza: *'qualem vos'*. ^m Utána kihúzza: *'est futurum'*. ⁿ Más kéz írása.

122.

Róma, 1526. január 21.

VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez

Ha jogosan neheztelne is, akkor is csak jobbító szándék vezérli válaszlevelével. Sok panasz érkezett ugyanis az érsek ellen, amelyek szerint saját érdekeit a közügyek elé helyezve az ország bajainak orvoslását elhanyagolja. Ha a vád jogtalan, arra kéri, hogy ne csak a bűnt, hanem annak gyanúját is kerülje el, hiszen méltóságának gyarapítása továbbra is szándékában áll. Mindezekről bővebben beszél Francesco Marsuppini királyi követtel, és irat majd Burgio nunciának is.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Fol. 416^r tetején: *'Archiepiscopo Strigoniens[i]'*, a jobb felső sarokban: '259', alatta: '272', a jobb alsó sarokban: '425'. Fol. 417^v: *'Anno tertio, 1526. Ianuarii XXI. Archiepiscopo Strigoniens[i] responsum ad eius litteras'*. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 416^r; 417^v. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungarum sacram illustrantia*, II, 659, n. 867; BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 211, n. 163; ETE I, 231–232, n. 225; ORTVAY, *Mária*, 146, 18. jegyzet (utóbbi kettő THEINERRŐL). REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 228, n. 1367. TRANS.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápaikövetek jelentései*, CXXVII. (partim); FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 378. (partim); BALOGH, *Szalkay László*, 52. (partim). CIT.: FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 376, 1211. jegyzet.

Venerabilis frater. Non ingrante nobis fuerunt fraternitatis tue littere, que dum te cum aliquo dolore ferre significant, si quid in nobis opinionis est conceptum, quasi tu ad com-

modum reipublice parum propensus sis, magnum nobis indicium afferunt innocentie tue et optime in salutem communem istius regni voluntatis, de qua tamen nos semper rectius existimare cetera tue virtutes coegerunt. Cum enim doctus vir cum ingenio non mediocri preditus, cum Dei altissimi sacerdos in ampla dignitate constitutus sis, non potuimus unquam nobis prorsus^a persuadere te publicas rationes posteriores^b privatis commodis ducere, id enim certe indignum et minime tibi congruum esset. Sed cum quotidie aliquod oppidum captum, ^caliquam urbem amissam, ^caliquam cladem regno isti illatam audiremus, cum, quod proprium videbatur esse et consilii et auctoritatis tue, parum adhiberi cure ac^d providentie his tot malis repellendis intelligeremus, ut sumus salutis et incolumitatis istius et regis et regni amantissimi, non mirum, si aliquantum egre tulimus, cum non ignoraremus posse te, si animum adverteres, multis rebus providere. Hac quidem nos extimulati cura, quotiens nobis occasio data^e est, que hoc^f iubilei anno accidit, etiam^g crebrior^h volumus nosse et audire, que esset tantorum periculorum origo et causa, in qua inquisitione nostra de te potissimum, ingenue enim loquimur,ⁱ querele facte sunt, nec tam quod tu auctor esses, nunquam enim hoc fuit a nobis receptum, sed quod, cum multa rectius constitui per te possent, negligeres. Quare si iuste te aliquantum accusavimus, non fuit repudiandi et damnandi tui causa, sed emendandi, si iniuria, erit iam deinceps prudentie tue non solum crimen, sed suspicionem etiam criminis effugere, qua nos laude tue virtutis et integritatis non minus quam tute ipse gavisuri sumus, amamus enim fraternitatem tuam paterno affectu et in tuum honorem ac decus optimo animo sumus. Quod si fraternitas tua effecerit id, quod facile potest, ut sua^j virtus apud omnes nitida et illustris appareat, intelliges nobis cure esse dignitatem et auctoritatem tuam,^k sicut cum dilecto filio Fran[cisc]o Marsupino regio oratore,¹⁸⁰ qui causam tuam apud nos diligentissime egit, latius locuti sumus, et ad dilectum item filium Baronem etc.¹⁸¹ nuntium nostrum^l iussimus perscribi, quibus fraternitas tua fidem habeat. ^mDatum Rome, die XXI Ianuarii MDXXVI, anno tertio.^m

^a A szó sorközi beszúrás. ^b A szó sorközi beszúrás, alatta kihúзва: 'potiores'. ^{c-c} Javítva, eredetileg: 'aliquas urbes amissas'; THEINER e javítást figyelmen kívül hagyva az eredeti alakot közölte. ^d A szó BALANNÁL: 'et'. ^e A szó THEINERNÉL: 'illa'. ^f A szó THEINERNÉL: 'hic'. ^g A szó sorközi beszúrás. ^h A szó THEINERNÉL: 'celebrior'. ⁱ A szó az eredetiben tévesen: 'loquemur'. ^j A szó THEINERNÉL: 'tua'. ^k Utána kihúзва: 'sicut cum dilecto filio Barone etc. latius egimus, cui tecum communicanti fraternitas tua fidem habeat'. ^l A szó BALANNÁL: 'nostram'. ^{m-m} Más kéz írása.

123.

Róma, 1526. február 9.

VII. Kelemen pápa V. Károly császárhoz

A török által fenyegetett Magyarország számára – amelyet ő hadsereggel támogatni nem tud – küldjön pénzübeli segítséget, amelyből főleg Csehországból gyalogosokat fogadnának, hogy az ellenség előrenyomulását így egy időre megállíthassák. Előadja, hogy ez ügyben összehívta a bíborosi konzisztóriumot és a Rómában

¹⁸⁰ Francesco Marsuppini (1460 k.–1532), esztergomi kanonok, nógrádi főesperes, Bakócz Tamás bíboros római ágense, majd a magyar királyok római ügyvivője (1514–1532). Vö. NEMES, *Magyarország kapcsolatai*, 483–485.

¹⁸¹ Giovanni Antonio Burgo.

tartózkodó követeket, és számos más uralkodónak is írt. Emlékezteti arra, hogy ő és elődje, VI. Adorján pápa gabonát is küldött Horvátország várainak fenntartására és a török által kétszer is megostromolt Klisz-sza városának felszabadítását is támogatta. Szorgalmazza továbbá a császár és I. Ferenc francia király közti békét. Ezekről bővebben Giovanni Salviati bíboros legátus és Baldassare Castiglione nuncius fog beszámolni.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Fol. 421r tetején: 'cesari', a jobb felső sarokban: '276', alatta: '110'. Fol. 422r jobb felső sarkában: '277', alatta: '111'. Fol. 422v: '1526. Anno tertio. Februarii nona. cesari de rebus Ungaricis'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 421r–422v. ORIG.: Papír bifolium, eredeti, tisztázott fogalmazvány. Fol. 423r tetején: 'cesari', a jobb felső sarokban: '226', alatta: '278', a bal felső sarokban: 'Duplicatum'. Fol. 424r jobb felső sarkában: '277', alatta: '279', az oldal alján vörös viasz nyomai láthatók. Fol. 424v: '1526. Anno tertio. Februarii IX. cesari, regi Anglie et regi Portugallie de rebus Ungaricis. Sad[ole]tus]. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 423r–424v. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 659–661, n. 868; BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 213–216, n. 164. (ORIG.-ről) REG.: NANNI, *Epistolaeadprincipes*, I, 228, n. 1371. TRANS.: FRANKÓI, *MagyarországésarómiaiSzeztészék*, II, 384. (partim). CIT.: FRANKÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxxx. – A szövegben látható jelölések a 123a–123c sz. szövegváltozatok egyes eltérő szakaszainak illesztési pontjait jelölik: *A*₁, *B*₁ stb. 123a; *A*₂, *B*₂ stb. 123b; *X*₁ stb. 123c.

Carissime in Christo fili noster etc. Etsi certi sumus famam ipsam, que malarum precipue rerum velox et festina est, gravem tibi nuntium de periculis Ungarie ^aad paucos dies^a allaturam, tamen existimavimus nostrarum partium esse, que ex nuntio ibidem^b nostro, ^cIoanne Antonio Pulleone^d Barone Burgij, homine prudentissimo et vigilantissimo accepimus, ea quamprimum serenitati tue significare, futura illa tibi quidem molesta, verumtamen cognitu necessaria. In his enim vulneribus, que afflicte iamdudum et labanti Christianitati quotidie afferuntur, (*A*₂) ad eum^e potissimum auctorem^f confugiendum est,^g unde salutaris medicina^h potest expectari. Ac de rebus quidem illius regni, inⁱ quoⁱ statu sint quamve misere et infirme se habeant, deque consiliis hostium, quibus iam et spe ipsorum capta atque confecta^k et nostra prope^l desperatione complorata Ungaria est, iussimus capita ipsa^m litterarum describi et ad serenitatem tuam mitti, ex quibus seriem totius negotii cognosceres. (*X*₁) Quid vero ad hec tanta et tam acerba mala ferri opis aut consilii inveniri possit, utⁿ tantisper saltem imminens excidium differatur,^o quoad constitutis desiderata^p pace Christianitatis rebus aliquis aliquando reipublice et vere pietatis amor in principum cordibus et mentibus recalescat, testamur Deum et Dominum nostrum^q nos nihil adhuc, quod placeat, statuere potuisse, sive enim viribus et opibus sit opus, omnia hic infirma et extenuata sunt, sive etiam illa ^radessent, vix^r videtur brevitatis temporis ullius iam remedii capere vim posse. In^s qua nos cura et cogitatione ancipites, ut primum littere ille nobis redde fuerunt, advocavimus e vestigio venerabiles fratres nostros atque eorum consilio et cetui regum et principum Christianorum oratores, qui in Urbe aderant, etiam adiunximus, ut et^t nobiscum et cum illis una cum^u testes essent miseriarum,^v tum^w adiutores, si fieri posset, inveniende salutis. Quorum cunctorum deliberatione et consilio que sunt explicata, in alia scheda seorsum perscripta sunt, illud quidem pre ceteris presentius et promptius remedium et nobis et illis visum est, quoniam armis et^x apparatu bellico^y occurrere in tempore ad illam nobilem ^zac maxime^z opportunam provinciam retinendam non possumus, ut^{aa} unusquisque principi^[fol. 423v]pum per suum fidelem aliquem subsidium pecunie in Ungariam mittat, per quod ex finitimis nationibus,

^{bb}Bohemisque presertim^{bb} pedites conducti sustinere^{ec} impetum ingruentium hostium tantisper^{dd} possint et regni illius spiritum atque vitam ad aliquod commodius medicine tempus^{ec} reservare. Hoc unum consilium reliquum videtur factum, in quo^{ff} spes^{gg} etiam nunc^{gg} aliqua exigue salutis resideat. Quod si neglectum et repudiatum fuerit, non veremur iam^{hh} nos quidem, sed pro certo ducimus, nos ad alterum annum Ungariam non habituros, frustraⁱⁱ deinde et nobile membrum Christianitatis et propugnaculum nationis fortissime adversus Turcarum intolerabilem potentiam^{jj} desideraturos. Que res cum sic se habeat, scribimus ad cunctos (*A*) quidem principes, et eorum auxilium rebus Ungaricis imploramus, (*B*) sed in (*X*^o) te unum precipue, fili carissime, oculi et mens nostra conversa est. Scimus te Dei causa, quid possis, novimus, quid velis, quantum autem velle debeas, omnes ignoti notique intelligunt. Ad tantam autem nature bonitatem tanto necessitudinis et erga Deum gratie officio adiuncto quid est vel^{kk} tam^{ll} arduum,^{mmm} quod pro republica, velⁿⁿ tam laboriosum,^{oo} quod pro honore Dei aut tu non suscipere aut nos de te non^{pp} sperare debeamus? Cernimus ipsi, (*X*₂) in que tempora vocati ad hoc pregrave, iam nequaquam autem iucundum pontificatus administrandi onus fuerimus, infausta videlicet et turbulenta, quibus quicquid sanandum confirmandumque apprehendas,^{qq} ut in^{rr} ruinosis parietibus putres structure solent, ita tibi apprehensum in manibus conteritur^{ss} ad nihilumque^{tt} redigitur. Tenuimus tamen^{uu} Deo adiuvante^{uu} Ungarie salutem usque in hodiernum diem. Nos enim summam pecunie, que illuc a felicis recordationis Adriano, predecessore nostro missa fuerat, auximus. Nos iam aliquotiens hordei, tritici, pulveris non mediocre numerum ad^{vv} sustentandas arces^{vv} Croacie misimus. Nos urbem Clissum bis^{ww} a Turcis obsessam et pene captam nostro item bis sumptu, nostra cura liberavimus, ut quisque in eis regionibus opis indigus est, ita ad nos opem petitum advenit, quos nos non sinimus^{xx} vacuos spei opisque discedere. Et hec facimus omni ipsi ope, omnibus prope^{yy} vectigalibus destituti, vincit tamen voluntas impotentiam, et fidei ac caritatis studio [*fol. 424r*] difficultates omnes superantur. Que cum a nobis fiant summa egestate oppressis, (*B*, *C*₂, *X*^o) quid a te expectandum^{zz} est, fili carissime, in quem omnis summi Dei beneficentia tam large et abundanter effusa est? Neque nos te monemus officii et debiti in eis regionibus celeri et opportuno pecunie subsidio adiuvandis, quo iam suscepto oneri et impendio nosmet^{aaa} ipsos^{bbb} subducamus, partesque etiam nostras in te transferamus, sed ut tu nobiscum una ad ferendam opem illi regno te accingas in honorem et salutem Christianitatis,^{ccc} cuius tibi incolumitas prope equa ex parte ac^{ddd} nobis^{eee} commendata est. Que si illa inclita natione amissa manca et mutila facta fuerit deformatoque corpore, (*D*) hanc etiam notam tue etatis seculo inusserit, ut te usque adeo florente et prepollente, immanissimis tamen hostibus prodita et abiecta fuisse videatur. Quid te, quesumus, opes tue, quid imperium, quid victoriae insignes adiuvabunt ad diluendam maculam nominis tui? Quam ad^{fff} Deum omnipotentem causam dicturus es, apud quem certe dicenda est, quando^{ggg} cetera omnia caduca et interitura sunt, opus^{hhh} religionis et pietatis solum est eternum. Sed hec agat idem ille omnipotens Deus, utⁱⁱⁱ longe sint a te atque ab etate nostra, tuque potius, (*E*) que invictissimo rege et Christianissimo cesare digna sunt, agenda, paranda navandaque suscipias, (*F*) atque utinam pace inter te regemque

Francorum conciliata, de qua rumores venerant satis constantes, ita opportuno tempore, ut iunctis simul tanti boni malique nuntiis, si modo pax ipsa^{jjj} vera^{kkk} est, ^{lll}et iram^{mmmm} simul^{lll} et misericordiam Dei immortalis omnes admiraremur. Verum que huic periculo et propinque calamitati propulsandisⁿⁿⁿ necessaria sunt, ut serenitas tua^{ooo} et Dei eiusdem et debiti sui et patrie aviteque ditiois tue^{ppp} causa, est enim Austria huic periculo finitima, maxime^{ooo} accurate, mature pieque cogitet atque efficiat, illam in Domino^{qqq} adhortantes, omni animi studio obtestamur. ^{rrr}De quo etiam^{rrr} cum ea dilectus filius noster ^{sss}Io[annes] etc. ^{sss}legatus¹⁸² et ^{ttt}dilectus^{uuu} Baldassar¹⁸³ etc. ^{ttt}nuntius nostris verbis agent, quibus illa fidem habebit. Datum ^{vvv}Rome etc., die VIII Februarii MDXXVI, anno tertio.^{vvv}

^{a-a} ORIG.₁: sorközi beszűrés. ^b ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ^c A szó THIENERNÉL hiányzik. ^d A szó THEINERNÉL: 'Bulleone'. ^e ORIG.₂: a szó fölött aláhúzza: 'eos'; THIENERNÉL és BALANNÁL is e szó szerepel. ^f A szó végződése fölött aláhúzza: 'es'; THIENERNÉL: 'auctores', BALANNÁL: 'ductores'. ^g ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ^h ORIG.₁: utána kihúzza: 'possit expectari'. ⁱ ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ^j ORIG.₁: utána kihúzza: 'et'. ^k ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'oppressa'. ^l ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés; ORIG.₁: a szó lapszéli beszűrés. ^m ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ⁿ ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'quo'. ^o ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'differrí et sustentari possit'. ^p ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ^q ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ^{r-r} ORIG.₁: sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'adsint ne'. ORIG.₁: sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'non'. ^s ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ^t ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ^u ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ^v ORIG.₁: utána kihúzza: 'et calamitatis, in quas nimis iam iniecta est Christiana respublica'. ^w ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ^x A szó ORIG.₁-ben 'atque', sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'et'. ^y ORIG.₁: utána kihúzza: 'ad illam'. ^{z-z} ORIG.₁: sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'atque'. ^{aa} ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ^{bb-bb} ORIG.₁-ben és ORIG.₂-ben egyaránt sorközi beszűrés, ORIG.₁-ben Jacopo Sadoletto kézírásával. ^{cc} ORIG.₁: a szó javítva, eredetileg: 'sustinerem'. ^{dd} ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ^{ee} ORIG.₁: utána kihúzza: 'tantisper'. ^{ff-ff} ORIG.₁-ben 'quos'. ^{gg-gg} ORIG.₁: lapszéli beszűrés. ^{hh} ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ⁱⁱ ORIG.₁: utána kihúzza: 'res'. ^{jj} ORIG.₁: utána kihúzza: 'postea'. ^{kk} ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'aut'. ^{ll} ORIG.₁-ben 'tamen'. ^{mmm} ORIG.₁: utána kihúzza: 'pro republica'. ⁿⁿ ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'aut'. ^{oo} ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'periculosum'. ^{pp} ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ^{qq} ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'postcipere assumas'. ^{rr} ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ^{ss} ORIG.₁: utána kihúzza: 'et'. ^{tt} ORIG.₁: az utolsó szótag sorközi beszűrés. ^{uu-uu} ORIG.₁: sorközi beszűrés. ^{vv-vv} ORIG.₁: sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'sustentandas urbes'. ^{ww} ORIG.₁: utána kihúzza: 'iam'. ^{xx} ORIG.₁: a szó elejéről lehúzza: 'pre'. ^{yy} ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ^{zz} ORIG.₁-ben 'expetandum'. ^{aaa} ORIG.₁: a szó utolsó szótagja sorközi beszűrés. ^{bbb} Utána kihúzza: 'sub'. ^{ccc} ORIG.₁: utána kihúzza: 'que'. ^{ddd} ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ^{eee} A szó végéről lehúzza: 'cum'. ^{fff} ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'apud'. ^{ggg} ORIG.₁: utána kihúzza: 'relega'. ^{hhh} ORIG.₁: utána kihúzza: 'pietatis'. ⁱⁱⁱ ORIG.₁: utána kihúzza: 'absint a te'. ^{jjj} ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ^{kkk} ORIG.₁: utána kihúzza: 'ipsa'. ^{lll-lll} ORIG.₁: 'et severitatem simul', sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'consilium'. ^{mmmm} ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'severitatem'. ⁿⁿⁿ ORIG.₁-ben 'propulsandí'. ^{ooo-ooo} ORIG.₁: lapszéli beszűrés, a végén kihúzza: 'causa'. ORIG.₁-ben, és a kiadások közül THEINERNÉL nem szerepel. ^{ppp} BALANNÁL: 'sue'. ^{qqq} ORIG.₁: utána kihúzza: 'quantum'. ^{rrr-rrr} ORIG.₁: sorközi beszűrés, alatta kihúzza: 'Sicut'. ^{sss-sss} ORIG.₁-ben nem szerepel. ^{ttt-ttt} ORIG.₁-ben nem szerepel. ^{uuu} ORIG.₁: a szó sorközi beszűrés. ^{vvv-vvv} ORIG.₁, ORIG.₂: más, két különböző kéz írása.

¹⁸² Giovanni Salviati bíboros.

¹⁸³ Baldassare Castiglione (1478–1529) V. Károly császárhoz küldött apostoli nuncius (1524–1529). Vö. CLAUDIO MUTINI, DBI vol. 22.

123a.

Róma, 1526. február 9.

VII. Kelemen pápa VIII. Henrik angol és III. János portugál királyhoz

A 123. sz. módosított változata a címzetteknek megfelelően. VIII. Henrik angol királynak nunciusa, Melchior Lang fog majd bővebben beszámolni.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A fenti 123. sz. bréve ORIG.₂ fogalmazványához kapcsolódó melléklet, amelyen az ahhoz viszonyított változások kerültek feltüntetésre. A bal margón az egyes változtatásokat az abc betűivel, a szöveg mellett jelölték, ezeket lásd a 123. sz. bréve szövegében: A, B, stb. A lap tetején közepén: 'Mutata ad reges Anglie et Portugallie'. A bal felső sarokban: 'Duplicatum', a jobb felső sarokban: '228', alatta: '280', a jobb alsóban: '437'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 425r. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 228, n. 1372, 1373. CIT.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 216.

- A. Sed in te quoque imprimis oculi et mens nostra conversa est, scimus te Dei causa, quid possis, novimus, quid velis, debes autem illius erga te benignitati et beneficiæ tantum, ut nihil sit vel tam arduum, quod^a pro republica, vel tam laboriosum, quod pro honore Dei aut tu non suscipere, aut nos de te non sperare debeamus // ^bcernimus etc.^b
- B. a te quoque petimus et postulamus, ut pro facultatibus et virtute tua hanc curam atque 'hoc non magnum^c impendium conservandi illius regni causa subeas // ^din honorem etc.^d
- C. non parva ex parte etiam commendata est // ^eQue si illa etc.^e
- D. hanc etiam notam nostre etatis seculo inusserit, ut te quoque in summo regii culminis fastigio posito, et ab ipso Deo collocato immanissimis tamen hostibus prodita et abiecta fuisse videatur. Quid te quesumus opes tue, quid regnum, quid plurimarum rerum ornamenta adiuvabunt ad diluendam maculam nominis tui. // ^fQuam ad Deum etc.^f
- E. que invictissimo et Christianissimo rege digna sunt // ^gagenda etc.^g
que^h invictissimo rege et fidei defensore digna sunt //
- F. atque utinam pace cum communi omnium commodoⁱ inter Christianos principes conciliata // 'de quaⁱ

^kRome, die VIII Februarii MDXXVI, anno tertio.

De^l quo etiam cum^m ea dilectus filius Melchior Langus nuntius noster nostris verbis aget, cui fidem habeat. Die VIII Februarii MDXXVI, anno tertio.^k

^a A szó sorközi beszúrás. ^{b-b} Más kéz írása. ^{c-c} Sorközi beszúrás. ^{d-d} Más kéz írása. ^{e-e} Más kéz írása. ^{f-f} Más kéz írása. ^{g-g} Más kéz írása. ^h A margón: 'Regi Anglie'. ⁱ Utána kihúzza: 'concordata'. ^{j-j} Más kéz írása. ^{k-k} Harmadik kéz írása. ^l A margón: 'Ad regem Anglie credentia'. ^m Utána kihúzza: 'serenitate tua'.

123b.

Róma, 1526. február 9.

VII. Kelemen pápa Savoyai Lujza francia anyakirálynéhoz

A 123. sz. módosított változata a címzetteknek megfelelően. Biztató híreket hallott a fia, I. Ferenc francia király és V. Károly között hamarosan létrejövő békéről, amely kedvezőbb helyzetet teremtve Magyarország támogatását is elősegítheti.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A fenti 123. sz. brève ORIG., fogalmazványához kapcsolódó melléklet, amelyen az ahhoz viszonyított változások kerültek feltüntetésre. A bal margón az egyes változtatásokat az abc betűivel, a szöveg mellett jelölték, ezeket lásd a 123. sz. brève szövegében: A, B, stb. Fol. 426^r tetején középen: *‘Mutata ad dominam Engolismensem’*, alatta: *‘Domine Engolismen[si]’*. A jobb felső sarokban: *‘32’*; alatta: *‘28r’*; a jobb alsóban: *‘435’*. Fol. 427^r tetején: *‘1526. Anno tertio. Februarii IX. Domine Engolismen[si]’*. Az oldalon több helyütt vörös viaszpecsét nyomai láthatók. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 426^r; 427^v. ED.: SADOLETUS, *Epistolae*, 55–56, n. 41; *Clarorum virorum ... epistolae*, 362–364, n. 40. (tévesen 1516. február 11-i datálással) REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 228, n. 1374. CIT.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 216.

Dilecta in Christo filia. Etsi certi sumus famam ipsam, que malarum precipue rerum velox et festina est, ad ceteros tuos omnium rerum labores gravem etiam nuntium de periculis Ungarie ad paucos dies tibi^a allaturam.

A. ^bAd eos potissimum auctores^b

B. Sed in tuam nobilitatem inprimis, ^cin Christo filia carissima,^c oculi et mens nostra conversa est. Scimus enim et novimus virtutem et religionem tuam, que in difficilibus et duris rebus exercitata nusquam tamen a Deo pietateque deflexit, meritaque est, ut letiore iam vultu divina benignitas res tuas ^daspiciat, cui^d tu certe hoc tempore ^enullum^f sacrificium sanctius,^e nullum^g obsequium gratius potes offerre, quam ostendere re atque factis illius fidem sanctumque nomen, ne ab impuris violetur, maxime tibi^h esse cure. Ac cernimus quidem ipsi

C. etiam a te et isto inclito opulentoque regno expectandum est,ⁱ filia carissima, ut partem oneris in religione Christi adiuvanda et populis fidelibus^j ab interitu vendicandis prompto et alacri animo^k suscipiatis, quo idem Deus omnipotens pristinam nobis felicitatem, id quod facturum confidimus, referat. Et quidem his ipsis diebus venerant rumores de pace satis constantes, que inter cesarem et Christianissimum filium tuum conciliata diceretur, cuius optatissimi nuntii voluptas, si, ut speramus, vera est, nam ad nos littere nulle adhuc erant misse, in ipso temporis articulo publicata^l erexit omnium mentes, ut cum ex una parte iracundiam et severitatem summi Dei metueremus, ex altera misericordiam et benignitatem experiremur, qui in maximis periculis Christianitatis haberet remedia sue clementie iam^m parata. Hanc ergaⁿ pacem et inter^o eos concordiam, quam nos pro nostra parte semper procuravimus atque suasimus intercessimusque apud cesarem, ^ppro ea^p iam^q sepius sive factam vehementer gratulamur, sive futuram esse^r non dubitamus, cuius fausto et felici nexu, si modo nunc aliquantulum^s salus Ungarie sustineatur, audemus sperare Deo freti impium hostem, que consilia nunc versat^t et in perniciem Ungarie ac Christianitatis totius machinatur, ea propediem in caput suum conversa esse sensurum. Quod ut^u contingat, atque huius singularis glorie atque virtutis maximum^v filius tuus et idem^w noster ferat partem, eundem Deum misericordie Dominum supplices deprecamur. Datum ^xRome, in die VIII Februarii MDXXVI, anno tertio.^x

^a A szó sorközi beszúrás. ^{b-b} A kiadásokból hiányzik. ^{c-c} A kiadásokból hiányzik. ^{d-d} A kiadásokban: *‘respiciat, nec’*. ^{e-e} A kiadásokból hiányzik. ^f A szó sorközi beszúrás. ^g A szó a kiadásokban: *‘ullum’*. ^h A szó sorközi beszúrás, a kiadásokból hiányzik. ⁱ A szó sorközi beszúrás. ^j A szó a kiadásokban *‘ab interitu’* után. ^k A szó kiadásokban: *‘vultu’*.

¹ A szó sorközi beszúrás. ² A szó kiadásokban: 'tam'. ³ A szó kiadásokban: 'ergo'. ⁴ Utána kihúzva: 'illos'. ⁵ Sorközi beszúrás. ⁶ A szó kiadásokban: 'tam'. ⁷ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'est'. ⁸ A szó javítva, eredetileg: 'aliquantum'. ⁹ A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'agit'. ¹⁰ Utána kihúzva: 'esse'. ¹¹ A szó kiadásokban: 'maximam'. ¹² A szó sorközi beszúrás. ^{x-x} Más kéz írása.

123c.

Róma, 1526. február 9.

VII. Kelemen pápa Ferdinánd osztrák főherceghez

A 123. sz. módosított változata a címzetteknek megfelelően. Meghagyta, hogy Giovanni Antonio Burgio nunciusnak a Magyarországot fenyegető török veszélyről írott leveleit másolják le, és küldjék el neki, mert ezekből jobban megismeri az ország helyzetét. Arra inti továbbá, hogy ha Magyarország elvész, azután az ő országának végvidékeit is nagy veszély fenyegeti majd, ezért küldjön mihamarabb segítséget. Bár kedvező hírek érkeznek vívőre, a császár és a francia király közötti béke megkötéséről, de Magyarország megsegítése most nem tűr halasztást. Erről bővebben nunciusa, Girolamo Rorario szól majd.

ORIG.: Papír bifolium, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A fenti 123. sz. brève ORIG., fogalmazványához kapcsolódó melléklet, amelyen az ahhoz viszonyított változások kerültek feltüntetésre. Fol. 428^r tetején középen más kéz írásával: 'Mutata ad archiducem', alatta: 'Archiduci'. A jobb felső sarokban: '217', alatta: '282', a jobb alsóban: '438'. Fol. 429^v: '1526. Februarii IX. Ad archiducem de rebus Ungaricis'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 428^r; 429^v ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 216–217, n. 165. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 228, n. 1375.

Dilecte fili. Credimus nobilitati tue esse iam notum, quod de periculis Ungarie gravi et tristi nuntio nos quoque cognovimus. Quod si forte adhuc non sit, rem enim nondum perulgatam neque in populum editam accepimus, quemadmodum videlicet^a et deliberatione et apparatu Turce iam in procinctu sint, ipsorumque spe iam capta atque confecta nostra prope desperatione complorata Ungaria est, iussimus capita litterarum, quas ab homine fido et prudente Io[anne] Ant[oni]o Barone etc. accepimus, de his rebus describi et ad nobilitatem tuam mitti, ut quo in statu res regni illius sint, quamque infirme et misere se habeant, planius ex illis cognosceres.^b (X - X^o) Tecum vero, carissime fili,^c non tam obstestatione aut^d precibus,^e quam ^fcura et ^fdolore agimus. Hec enim clades, si accidat, quem exitum avertat Deus, post regnum regemque illum ad te potissimum et ad status tui detrimentum pertinet, ut ad dolorem rerum illarum hic quoque de rebus tuis in animo nostro sit adiunctus metus, eo maior ac vehementior, quo nostra erga nobilitatem tuam summo quodam amore est inflammata caritas. Cernimus quidem ipsi.^g (X - X^o) Que cum a nobis fiant summa egestate oppressis, a te quoque expectandum est, fili carissime, ut tantum inferri vulnus Christiane rei publice tantique ignis incendium finibus tuis appropinquare non sinas, est tuum cum agere iuvareque pro tua parte, ut illuc celerrime subsidia mittantur, tum apud serenissimum fratrem tuum omni ope atque opera negotium promovere, in quo omni celeritate est opus, non enim temporis angustie moram ullam recipiunt. Verum ad hec te hortari fortasse superfluum est, quod habenti tibi carissima in illo regno^h pignora vel serenissime sororis tue vel regis coniunctissimi vel tue etiam finitime securitatis non est ⁱmaior adhibendaⁱ hortatio. Illo quidem recente nuntio ad aliquam nos spem erecti sumus, si modo vera est, inter serenissimum fratrem tuum et Christianissimum regem pacis conciliatio, de qua rumores venerant satis

constantes, sed ad nos nihil adhuc perscriptum fuerat, hoc enim si ita esset, satis firmum presidium haberet Christiana respublica adversus impetus futuros immanissimorum hostium, sed nunc tamen regno Ungarie et rebus illis labentibus celeriter succurrendum est. Quam ut tu quoque^k curam et cogitationem sollicito animo capias, magnopere in Domino nobilitatem tuam adhortamur. Sicut latius cum ea dilectus filius Hier[onymus] Rorarius nuntius noster nostris verbis aget, cui illa fidem habebit. Datum 'Rome etc., die VIII Februarii MDXXXVI, anno tertio.^l

^a A szó sorközi beszúrá. ^b Az utána lévő két korrektrárajel (X, X^o) szerint az innen hiányzó részt a Ferdinándhoz írott levélbe változtatás nélkül bemásolták, lásd 123. sz., ORIG., ^c Utána kihúzza: 'iam'. ^d A szó sorközi beszúrá, alatta kihúzza: 'ne'. ^e Utána kihúzza: 'agi'. ^{f-f} Sorközi beszúrá, alatta egy szó kihúzza, nem olvasható. ^g Lásd a b jegyzetet; BALAN kiadásában kiegészítette. ^h A szó sorközi beszúrá. ⁱ⁻ⁱ Sorközi beszúrá, alatta kihúzza: 'necessario'. ^j A szó sorközi beszúrá. ^k A szó sorközi beszúrá. ^{l-l} Más kéz írása.

123d.

Róma, 1526. február 9.

VII. Kelemen pápa VIII. Henrik angol királyhoz

A török által fenyegetett Magyarország számára – amelyet ő hadsereggel támogatni nem tud – küldjön pénzbeli segítséget, amelyből főleg Csehországból gyalogosokat fogadnának, hogy az ellenség előrenyomulását így egy időre megállíthassák. Előadja, hogy ez ügyben összehívta a bíborosi konzisztóriumot és a Rómában tartózkodó követeket, és számos más uralkodónak is írt. Emlékezteti arra, hogy ő és elődje, VI. Adorján pápa gabonát is küldött Horvátország várainak fenntartására és a török által kétszer is megostromolt Klissza városának felszabadítását is támogatta. Szorgalmazza továbbá a keresztény fejedelmek közti békét. Ezekről bővebben Melchior Lang nuncius fog beszámolni.

COP: 17. századi másolat. A lap tetején: *Exemplum brevis ad regem Anglie. Datum MDXXVI. VIII. Febr.* Archivio di Stato di Torino, Raccolte Private, Raccolta Francesconi, vol. 21, pag. 214r–215v. Ennek másolata MTAK Kt Ms. 4938.¹⁸⁴

Carissime in Christo fili noster etc. Etsi certi sumus famam ipsam, que malarum precipue rerum velox et festina est, gravem tibi nuntium de periculis Ungarie ad paucos dies allaturam. Tamen existimavimus nostrarum partium esse, que ex nuntio ibidem nostro, Io[anne] Ant[oni]o Pulleone Barone Burgij, homine prudentissimo et vigilantissimo accepimus, ea quamprimum serenitati tue significare, futura illa tibi quidem molesta, verumtamen cognitu necessaria. In his enim vulneribus, que afflicte iam dudum et labanti Christianitati quotidie afferuntur, ad eos potissimum auctores confugiendum est, unde salutaris medicina potest expectari. Ac de rebus quidem illius regni, in quo statu sint, quamve misere et infirme se habeant, deque consiliis hostium, quibus iam et spe ipsorum capta atque confecta, et nostra prope desperatione complorata Ungaria est, iussimus capita ipsarum litterarum describi et ad serenitatem tuam mitti, ex quibus seriem totius negotii cognosceres. Quid vero ad hec tanta et tam acerba mala ferri opis aut consilii inveniri possit, ut tantisper saltem imminens excidium differatur, quoad constitutis desperata pace Christianitatis rebus, aliquis aliquando

¹⁸⁴ Köszönöm Péterfi Bencének, hogy a forrásra felhívta figyelmemet, és az Archivio di Stato di Torinónak az elküldött felvételeket.

reipublice et vere pietatis amor in principum cordibus et mentibus recalescat, testamur Deum et Dominum nostrum nos nihil adhuc, quod placeat, statuere potuisse, sive enim viribus et opibus sit opus, omnia hic infirma et extenuata sunt, sive etiam [fol. 214v] illa adessent, vix videtur brevis temporis ullius iam remedii capere vim posse. In qua nos cura et cogitatione ancipites, ut primum littere ille nobis reddite fuerunt, advocavimus e vestigio venerabiles fratres nostros atque eorum consilio et cetui regum et principum Christianorum oratores, qui in Urbe aderant, etiam adiunximus, ut nobiscum et cum illis una cum testes essent miseriarum, tum adiutores, si fieri posset, inveniende salutis. Quorum cunctorum deliberatione et consilio que sunt explicata, in alia scheda seorsum perscripta sunt, illud quidem pre ceteris presentius et promptius remedium et nobis et illis visum est, quoniam armis et apparatu bellico occurrere in tempore ad illam nobilem et maxime opportunam provinciam retinendam non possumus, ut unusquisque principum per suum fidelem aliquem subsidium pecunie in Ungariam mittat, per quod ex finitimis nationibus, Bohemisque presertim pedites conducti sustinere impetum ingruentium hostium tantisper possint et regni illius spiritum atque vitam ad aliquod commodius medicine tempus reservare. Hoc unum consilium reliquum videtur factum, in quo spes etiam nunc aliqua exigue salutis resideat. Quod si neglectum et repudiatum fuerit, non veremur iam nos quidem, sed pro certo ducimus, nos ad alterum annum Ungariam non habituros, frustra que deinde et nobile membrum Christianitatis et propugnaculum nationis fortissime adversus Turcarum intolerabilem potentiam desideraturos. Que res cum sic se habeat, [fol. 215r] scribimus ad cunctos quidem principes, et eorum auxilium rebus Ungaricis imploramus, sed in te quoque imprimis oculi et mens nostra conversa est, scimus te Dei causa, quid possis, novimus, quid velis, debes autem illius erga te benignitati et beneficentie tantum,^a ut nihil sit vel tam arduum, quod pro republica, vel tam laboriosum, quod pro honore Dei aut tu non suscipere, aut nos de te non sperare debeamus? Cernimus ipsi, in que tempora vocati ad hoc pregrave iam nequaquam autem iucundum pontificatus administrandi onus fuerimus, infausta videlicet et turbulenta, quibus quicquid sanandum confirmandumque apprehendas, ut in ruinosis parietibus putres structure solent, ita tibi apprehensum in manibus conteritur ad nihilumque redigitur. Tenuimus tamen Deo adiuvante Ungarie salutem usque in hodiernum diem. Nos enim summam pecunie, que illuc a felicitatis recordationis Adriano, predecessore nostro missa fuerat, auximus. Nos iam aliquotiens hordei, tritici, pulveris non mediocrem numerum ad sustentandas arces Croacie misimus. Nos urbem Clissum bis a Turcis obsessam et pene captam nostro item bis sumptu, nostra cura liberavimus, ut quisque in eis regionibus opis indigus est, ita ad nos opem petitum advenit, quos nos non sinimus vacuos spei opisque discedere. Et hec facimus omni ope, omnibus prope vectigalibus destituti, vincit tamen impotentiam voluntas et fidei ac caritatis studio difficultates omnes superantur. Que cum a nobis fiant summa egestate oppressis, a te quoque petimus et postulamus, ut pro facultatibus et virtute tua hanc curam atque hoc non magnum impendium conservandi illius regni causa subeas in honorem [fol. 215v] et salutem Christianitatis, cuius tibi incolumitas non parva ex parte commendata est. Que si illa inclita natione amissa manca et mutila facta fuerit deformatoque corpore, hanc etiam notam nostre etatis seculo inusserit,^b ut te quoque in summo regii culminis fastigio posito et ab ipso Deo collocato immanissimis tamen hostibus prodita et abiecta fuisse videatur. Quid te, quesu-

mus, opes tue, quid regnum, quid plurimarum rerum ornamenta adiuuabunt ad diluendam maculam nominis tui? Quam ad Deum omnipotentem causam dicturus es, apud quem certe dicenda est, quando cetera omnia caduca et interitura sunt, opus religionis et pietatis solum est eternum. Sed hec agat idem ille omnipotens Deus, ut longe sint a te atque ab etate nostra, tuque potius, que invictissimo rege et fidei defensore digna sunt, agenda, paranda navandaque suscipias, atque utinam pace cum communi omnium commodo inter Christianissimos principes conciliata, de qua rumores venerant satis constantes, ita opportuno tempore, ut iunctis simul tanti boni malique nuntiis, si modo pax ipsa vera est, et iram simul et misericordiam Dei immortalis omnes admiraremur. Verum que huic periculo et propinque calamitati propulsandis sunt necessaria, ut serenitas tua accurate, mature pieque cogitet atque efficiat, illam in Domino adhortantes, omni animi studio obtestamur. De quo etiam cum ea dilectus filius Melchior Langus nuntius noster nostris verbis agat, cui fidem habebit. Datum etc., VIII Februarii MDXXVI, anno tertio.

^a A szó sorközi beszúrás. ^b A szó a kéziratban tévesen 'inuserit'.

124.

Róma, 1526. február 9.

VII. Kelemen pápa III. János portugál királyhoz
és Savoyai Lujza francia anyakirálynéhoz

A magyar királyhoz küldött nunciusának, Giovanni Antonio Burgiónak a Magyarországot fenyegető veszélyről és a törökök előkészületéről hozzá frott leveleit is elküldi. Emellett újfent az ország mihamarabbi megsegítésére ösztönzi, amelyről bővebben követe, Martinho de Portugal ír majd.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején középen kihúzva: 'Regi Portugallie'. A jobb felső sarokban: '128', a bal alsó sarokban: 'Duplicatum'. A levél jobb alsó sarkában: 'Simile domine Engolismen[si] mutatis mutandis^a', fölötte a javítást segítő megjegyzés: 'sequuntur ab illo'. ASV Arm. XL., vol. II, fol. 85r, n. 105.

Carissime^b etc. Per alias nostras litteras^c significavimus serenitatem^d tue, et^e quo in periculo esset regnum Hungarie a Turcis se totis viribus ad movendum iamiam^f illi bellum preparantibus, et que ad succurrendum^g remedia invenerimus. Sed, ut omnia copiosius^h et particulariusⁱ eadem tua serenitas^j intellegat, mittimus his introclusa^k et capita litterarum dilecti filii Io[annis] Antonii Pulleonis nuntii in Ungaria nostri, que de apparatu ipso Turcorum et Ungarie periculis et metu scripsit, et que ad remedia ipsa invenienda et danda^k unacum aliquot ex venerabilibus fratribus nostris et dilectis filiis principum oratoribus consultavimus deliberavimusque. Hortamur iterum serenitatem^l tuam omni studio, ut lectis^m perspectisqueⁿ diligenter rebus omnibus ea velit celeriter^o curare et deliberare, que digna imprimis^p tua in Deum pietate^q et regia maiestatem^r sint, regno^s autem Ungarie salutaria, sicut etiam^t dilectus^u filius Martinus orator¹⁸⁵ apud nos tuus ad serenitatem tuam^v eadem hec omnia scribet, cui fidem habebit.^q Datum^w Rome etc. die nona Februarii MDXXVI, anno tertio.^w

¹⁸⁵ Martinho de Portugal (1485 k.–1547) III. János portugál király római követe (1525–1532), Fuchal érseke (1533–1547). Vö. SILVA, *Corpo diplomatico portuguez*, 266–267, 282–283.

^a A szó lapszéli beszúrás és más kéz írása. ^b Fölötte aláhúzza: ‘*Dilecta in Christo filia*’, ti. a Savoyai Lujza királynéhoz írott levél szövegének változata. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d Fölötte aláhúzza: ‘*nobilitati*’, lásd a b jegyzetet. ^e A szó sorközi beszúrás. ^f A szó sorközi beszúrás. ^g Utána kihúzza: ‘*impetumque eorum obsessionem*’. ^{h-h} Sorközi beszúrás. ⁱ Fölötte aláhúzza: ‘*nobilitas*’, lásd a b jegyzetet. ^j A szó fölött sorközi beszúrás: ‘*alligata*’, lásd a b jegyzetet. ^k Utána kihúzza: ‘*asta*’. ^l Fölötte aláhúzza: ‘*nobilitatem*’, lásd a b jegyzetet. ^m A szó javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ⁿ A szó sorközi beszúrás. ^o A szó sorközi beszúrás. ^p A szó sorközi beszúrás. ^{q-q} A Savoyai Lujza királynéhoz írott levél szövege helyett: ‘*egregiaque virtute sint, Ungarie et eius necessitatibus maxime presentia et opportuna*’, az első két szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*liberalitate et animi magnitudine*’. ^r Utána kihúzza: ‘*serenitate*’. ^s A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘*Ungarie*’. ^t A szó kihúzza, de pontozott aláhúzással a kihúzás érvénytelenítve. ^u Előtte kihúzza: ‘*de*’. ^v Utána kihúzza: ‘*cumulate*’. ^{w-w} Más kéz írásával a lapalji beszúrás után.

125.

Róma, 1526. február 9.

VII. Kelemen pápa Thomas Wolsey yorki érsekhez

A Magyarországot fenyegető veszélyről írt már VIII. Henrik angol királynak, és a bíborosok és az uralkodók római követéinek részvételével tanácsot is tartottak az ország megsegítéséről. Arra kéri, hogy az ügyet karolja fel és ajánlja uralkodója figyelmébe.¹⁸⁶

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány, amely a közepén két helyütt lyukas. A lap tetején középen: ‘*Eboracen[sij] etc.*’, a jobb felső sarokban: ‘*Duplicatum*’. A hátlapján: ‘1526. Anno tertio. Februarii IX. Cardinali Eboracen[sij] de rebus Ungaricis.’ Alatta más kéz írásával: ‘*Suatoria*’, alatta egy harmadik kéz írásával: ‘66’. ASV Arm. XL., vol. 13, fol. 54rv, n. 67. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 46, fol. 102rv, n. 66; amelyről Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., tom. XI, pag. 341–342., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 468.

Dilecte fili noster^a etc. Ex litteris, quas ad serenissimum regem¹⁸⁷ istum scripsimus, exque instructionibus et scripturis nonnullis^b ad eandem rem pertinentibus, quas in manus nuntii apud nos vestri¹⁸⁸ mitti mandavimus,^c videbit tua circumspectio, et^d quo in statu quibusque in periculis rex^e regnumque Ungarie^f versetur^g in presentia^h et quomodoⁱ nos ad eis^j succurrendum^k de^l venerabilium aliquorum^m fratrum nostrorum^o acⁿ regis istius^o et ceterorum principum oratorum^p ad id^q congregatorum^r consilio^s deliberationem^t ceperimus. ^uHoc enim^u omnibus nobis presentius et^v salutaris eis de causis, quas tu etiam perspicias, visum fuit,^w tibi^x pro tua prudentia visum iri confidimus, itaque circumspectionem tuam eo^v animi studio et sollicitudine, quam res eiusmodi et metus inprimis postulat, in Domino hortamur, ut pro sua ceteris ipsis^z eximiis virtutibus adiuncta^{aa} in Deum pietate et in Christianam rempublicam amore [...]^{bb} procurare et agere apud regem ipsum [...]^{cc} nulla in hac [...]^{dd} mittatur, sed quicquid eius [...]^{ee} mittere [...]^{ff} ^{ggg}Ipse quoque pro sua prestantissima in rebus sancte fidei tutandis et conservandis virtute et gloria suscipere partes suo pristino more dignas velit saluteque illius afflicti

¹⁸⁶ Thomas Wolsey (1473 k.–1530) yorki érsek (1514–1530), bíboros (1515–1530). Vö. HC III, 14, 190; GWYN, *The King's Cardinal*.

¹⁸⁷ VIII. Henrik angol király (1509–1547).

¹⁸⁸ Gregorio Casali (1496 k.–1536) VIII. Henrik angol király római követe (1525–1526). Vö. ADRIANO PROSPERI, DBI vol. 21.

regni defendenda ceteris et facto et exemplo preire. In quo maxime circumspeditionis tue auctoritas et diligentia expetitur, que ut nobis in Dei causa et in publici boni^{hh} commo adesse velit, magnopere illam in Domino hortamur, sicut latius cum ea dilectus filius Melchior Langus nuntius noster ager, cui illa fidem habebit. Datum^{gg} ⁱⁱRome etc., die nona Februarii MDXXVI, pontificatus nostri anno tertio.ⁱⁱ

^a A másolatban lásd még: ‘salutem’. ^b Utána kihúzza: ‘*quas eius serenitatis apud nos oratores*’. ^{c-e} Sorközi beszűrés Jacopo Sadoletto kézírásával, alatta kihúzza: ‘*eius serenitatis apud nos oratores mandato nostro etiam miserunt vel mittent*’. ^d A szó sorközi beszűrés. ^e A szó sorközi beszűrés. ^f Utána kihúzza: ‘*sit*’. ^g A szó végéről lehúzza: ‘*que*’. ^{h-h} E szakasz a másolatban ‘*versetur*’ előtt. ⁱ A szó javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ^j A másolatban: ‘*et*’. ^k Utána kihúzza: ‘*et cum aliquot*’. ^l A szó sorközi beszűrés. ^m A szó sorközi beszűrés Jacopo Sadoletto kézírásával. ⁿ A másolatban: ‘*et*’. ^{o-o} Sorközi beszűrés, alatta kihúzza: ‘*eorundemque [...]*’. ^p A szó javítva, eredetileg: ‘*oratoribus*’. ^{q-q} Sorközi beszűrés. ^r A szó javítva, eredetileg: ‘*congregatis*’. ^s A szó sorközi beszűrés Jacopo Sadoletto kézírásával, alatta kihúzza: ‘*consilium*’, mellette kihúzott sorközi beszűrés: ‘*consensu*’. ^t A szó végéről lehúzza: ‘*que*’. ^{u-u} Sorközi beszűrés Jacopo Sadoletto kézírásával, alatta kihúzza: ‘*Quod ut*’. ^v A szó sorközi beszűrés. ^w A szó sorközi beszűrés, alatta kihúzza: ‘*fuerit, ita circumspeditionem tuam quotiens omni animi*’. ^x Az utolsó szótag sorközi beszűrés. ^y A szó sorközi beszűrés, alatta egy szó kihúzza, nem olvasható. ^z A szó javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ^{aa} A szó javítva, eredetileg: ‘*adiunctam*’. ^{bb} Egy szó kiszakadva. ^{cc} Egy szó kiszakadva. ^{dd} Két-három szó kiszakadva. ^{ee} Két-három szó kiszakadva. ^{ff} Két-három szó kiszakadva, utána kihúzza: ‘*quod non minimum pro eius [...] item in Deum pietate et non mediocri facultate fere speramus, quanto celerius potuerit, mittatur. Erit enim hoc regie eius maiestati et Christiane fidei defensoris proprium*’; a ‘*non mediocri*’ és a ‘*Christiane*’ sorközi beszűrés, a ‘*quanto*’ után kihúzza: ‘*citū*’, az utolsó szó után kihúzza: ‘*Tue vero*’. ^{gg-ss} Jacopo Sadoletto kézírásával lapalji beszűrés. ^{hh} Utána kihúzza: ‘*salute*’. ⁱⁱ⁻ⁱⁱ Harmadik kéz írás.

126.

Róma, 1526. február 18.

VII. Kelemen pápa Leonardo Cresci pápai familiárishoz

A Dalmáciában üresedésben lévő javadalmaknak és azok jövedelmeinek kezelését alkalmas személyek kinevezéséig rábízva, és megparancsolja, hogy az üresedésekről mihamarabb levélben értesítse.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve. A külteten: ‘*Dilecto filio Leonardo Crescio capellano et commissario nostro*’. A címzéstől balra későbbi tartalmi kivonat, jobbra vörös viaszba nyomott pápai gyűrűspectsét töredéke. ASV A.A. I–XVIII. n. 505r. COP.: 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 46, fol. 124rv, amelyről Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., tom. XI, pag. 342. – A másolat minden bizonnyal fogalmazványról készült, amely jelenleg lappang. Erre a másolat margóján szereplő ‘*Duplicatum*’ bejegyzés és a rövidített datálás is utal. ED.: THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium*, I, 591, n. 807. (a másolatról)

CLEMENS PAPA VII.

Dilecte fili, salutem et apostolicam benedictionem. Cupientes de beneficiis ecclesiasticis in provincia ista Dalmatie, in qua nostro iussu degis, consistentibus occurrente illorum vacatione personis idoneis nobisque gratis et acceptis providere, te, cuius fidem et diligentiam habemus ex familiari experientia plurimis^b in rebus perspectam, iconomum nostrum ad capiendum^c per te vel alium seu alios nostro et Camere Apostolice nomine^d omnium et singulorum in dicta provincia Dalmatie ex nunc in antea vacaturorum, tam secularium, quam quorumvis ordinum regularium, cuiuscunque qualitatis et valoris,

‘etiam si monasteria, non tamen consistorialia^e fuerint, dummodo ad collationem nostram pertineant, et sub gratiis expectativis per nos concessis minime comprehendantur,^f beneficiorum ecclesiasticorum possessionem^g captamque unacum fructibus^h illorum, quos diligenter conservare curabis,^h penes te existentibus illi postea vel illis, cui vel quibus beneficia ipsa contulerimusⁱ vel commendaverimus,ⁱ litteras apostolicas^j desuper sub plumbo^j expeditas tibi exhibentibus consignandam constituimus et deputamus. Mandantes etiam tibi, ut statim vacationem ipsam beneficiorum eorundem cum ipsorum qualitate et valore nobis^k per litteras tuas quantocius^k significare procures. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Rome, ^lapud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris,^l die XVIII Februarii MDXXXVI, pontificatus nostri anno tertio.

Be[nedictus] electus Rauenn[ensis]^m 189

^a A szó kiszakadva. ^b A másolatban és így THEINERNÉL is a szó után még: ‘que’. ^c A másolatban és így THEINERNÉL is: ‘capiendam’. ^d A másolatban és így THEINERNÉL is a szó után még: ‘possessionem’. ^{e-e} A másolatból és így THEINERNÉL is hiányzik. ^f A szó az eredetiben tévesen ‘comprebedantur’, a másolatban és így THEINERNÉL is helyesen. ^g A szó a másolatból és így THEINERNÉL is hiányzik. ^{h-h} A másolatból és így THEINERNÉL is hiányzik. ⁱ⁻ⁱ A másolatból és így THEINERNÉL is hiányzik. ^j A másolatban és így THEINERNÉL is: ‘sub plumbo desuper’. ^{k-k} A másolatból és így THEINERNÉL is hiányzik. ^{l-l} A másolatból és így THEINERNÉL is hiányzik, helyette: ‘etc.’. ^m Saját aláírás.

127.

Róma, 1526. február 22. és március 1.

VII. Kelemen pápa V. Károly császárhoz, I. Ferenc francia, VIII. Henrik angol,
III. János portugál királyhoz és Savoyai Lujza francia anyakirálynéhoz

Jóllehet nemrég küldött levelében értesítette már a címzettet a Magyarországot fenyegető veszélyről, de azóta újabb hírek érkeztek. Ezért elküldi hozzá Paolo Vettorit, a szentszéki flotta kapitányát (a későbbi, március 1-ji levelben Capino de Capit), hogy ezekről és még néhány más dologról beszéljen, és kéri, legyen bizalommal íranta.¹⁹⁰

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve. A bal felső sarokban: ‘Regi Christianissimo’. A tulsó oldalon: ‘1526. Anno tertio. Februarii XXII. Regi Christianissimo credentiale pro Paulo Victorio’, alatta más kéz írásával: ‘97’. ASV Arm. XL., vol. 13, fol. 86^{rv}, n. 105. ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve. A bal felső sarokban: ‘Domine Engolismen[si]’. A tulsó oldalon: ‘Anno tertio. Februarii XXII. Februarii. Domine Engolismen[si] credentiale pro Paulo Victorio super rebus Ungaricis’. Alatta más kéz írásával: ‘Februarius. 1526.’, alatta: ‘98’. ASV Arm. XL., vol. 13, fol. 86^{rv}, n. 106. ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején közepén: ‘cesari’, a jobb felső sarokban: ‘137’. A lap alján: ‘Simile regi Anglie, regi Portugallie’, alatta kihúzva: ‘Domine Engolismen[si] mutatis mutandis, regi Francie’. Alatta más kéz írásával: ‘Simile nobil[is] domine Engolismensi pro Capino. Datum Rome etc. prima die Martii MDXXVI, anno tertio.’ A lap tulsó oldalán: ‘1526. Anno tertio. Februarii XXII. cesari, regi Anglie, regi Portugallie credentiale pro Paulo Victorio de rebus Ungaricis’, alatta vörös viaszpecsét nyomai. ASV Arm. XL., vol. II, fol. 101^{rv}, n. 123. COP.: ORIG., 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 46, fol. 128^r; n. 97., Cseles

¹⁸⁹ Benedetto Accolti.

¹⁹⁰ Eredetileg a firenzei Paolo Vettorit, a pápai hadiflotta kapitányát szemelte ki erre, de annak váratlan halála miatt a választás Giovanni Francesco (Capino) de Capira esett, aki a madridi béketárgyalásokról február 1-jén tért vissza Rómába. Vettorira lásd GATTONI, *Clemente VII e la geo-politica*, 134; PRICE, *Paolo Vettori*; REINHARDT, *Francesco Vettori*. Capira lásd TIZIANO ASCARI, DBI vol. 18; GATTONI, *Clemente VII e geo-politica*, 133, 37. j.

Mártonnak ez utóbbiról készített másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 356–357. ED.: RAYNALDUS, *Annales ecclesiastici*, 1526, n. LVII. (ORIG.); SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 257–258. (ORIG., Cselesről); KATONA, *Historia critica*, XII, 574. (ORIG., SCHMITTHRÓL), ill. 575–576. (ORIG., RAYNALDUSRÓL, *passim*); FRAKIN, *Nonciatures de France*, I, 6, n. 2. (az eredetiről). CIT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*, cxxx; FRAKNÓI, *Magyarország és a római Szentszék*, II, 384.

CLEMENS PAPA VII.

‘Carissime in Christo fili noster,^c salutem et apostolicam benedictionem.^d Etsi superioribus diebus per alias nostras litteras ‘in omnes fere Christianorum partes^e significavimus, quo in metu et periculo rex regnumque Ungarie versaretur, quoniam tamen postea nove nobis sunt^f littere adlate, que et paulo ante audita confirmabant, et certiora gravioraque insuper afferebant, decrevimus mittere dilectum filium^g Paulum Victorium^g h^{tr}iremium nostrarum capitaneum^h i^{ad} serenitatem tuam, i^hominem fide et prudentia nobis^k probatum ac consiliorum nostrorum^l conscium, j^{ut} cum de his rebus, tum de nonnullis aliis ad communem item^m Christianitatis salutem pertinentibus cum ea nostro nomine ageret et loqueretur. Hortamur teⁿ in Domino, ut plenam illi et indubitam rerum omnium fidem habere velis. Quod faciet serenitas^o tua nobis gratissimum. Datum^p Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XXII Februarii^q MDXXVI, pontificatus nostri anno tertio.^p

Ia[cobus] Sadoletus^r

^a ORIG.₂: alatta kihúzza: ‘Martius. Maius’. ^b ORIG.₁: a szó sorközi beszúrás. ^{c-c} ORIG.₂-ben: ‘Dilecta in Christo filia’, ORIG.₃-ban: ‘Carissime etc.’ ^{d-d} ORIG.₃-ban hiányzik. ^{e-e} ORIG.₁: sorközi beszúrás, ORIG.₂-ben és ORIG.₃-ban hiányzik, helyette: ‘nobilitati tue’, ill. ‘serenitati tue’. ^f ORIG.₃: a szó sorközi beszúrás. ^{g-g} ORIG.₁: aláhúzza, lapszé-
li beszúrás: ‘Capinum de Capis equitem’; az erről készült másolatban (COP.) ez utóbbi szerepel a főszövegben, az eredeti név pedig lapszé-
li beszúrásaként. ORIG.₃-ban aláhúzza, lapszé-
li bejegyzésként: ‘Capinum de Capis equitem, hominem nobis fidum et probatum’, utána ‘ut cum de bis’-szel folytatódik. A javítások miatt a kiadások sem egysé-
gesek. Cselesnél a főszövegben ‘Capinum de Capis’, míg a margón ‘Paulum Victorium’ szerepel, SCHMITTH *Capinus de Capis*-t, KATONA *Paulus Victorius*-t írt. ^{h-h} ORIG.₁, ORIG.₂: lapalji beszúrás. ⁱ⁻ⁱ ORIG.₁: ‘ad nobilitatem tuam’.
^{j-j} ORIG.₁: lapalji beszúrás, ORIG.₂-ben szintén lapalji beszúrásaként: ‘hominem nobis fidelissimum et intime consci-
um consiliorum nostrorum omnium’, ^k ORIG.₁: utána kihúzza: ‘maxime’. ^l ORIG.₁: utána kihúzza: ‘omnium intime’.
^m A szó Cselesnél és így SCHMITTH-nél is: ‘etiam’, KATONÁNál hiányzik. ⁿ ORIG.₃: a szó sorközi beszúrás, alatta egy szó kihúzza, nem olvasható. ^o ORIG.₂: e szó helyett: ‘nobilitas’. ^{p-p} ORIG.₃-ban ehelyett: ‘Rome etc. die XXII Februarii MDXXVI, anno III.’, más kéz írásával. ^q ORIG.₁: lapszé-
li beszúrás: ‘die prima Martii’, a másolatban hasonlóké-
pen. A datálás Cselesnél és így SCHMITTH-nél is február 22., KATONÁNál március 1. ^r ORIG.₁, ORIG.₂: saját kezű alíírás, ORIG.₃-ban nem szerepel.

128.

Róma, 1526. február 22. és március 1.

VII. Kelemen pápa Charles de Lannoy nápolyi alkirályhoz,
Giovanni Salviati és Thomas Wolsey bíborosokhoz

Jóllehet nemrég küldött levelében a császárt és más uralkodókat értesítette már a Magyarországot fenyegető veszélyről, de ezt azóta újabb levelek is megerősítették. Ezért elküldi Paolo Vettoriti (a későbbi, március 1-ji

levélben Capino de Capit), hogy ezekről és még néhány más dologról beszéljen uralkodójukkal, és kéri, legyen segítségére.

ORIG.₁: Hártya, eredeti pápai bréve. A hártya bal felső sarkában: 'pro minuta', mellette más kéz írásával: 'Viceregi'. A hátlapján: 'Viceregi. 1526. Anno tertio. Februarii XXII. Viceregi credentiale pro Paulo Victorio super rebus Ungaricis.' Alatta más kéz írásával: '100', fölötté kihúzza: '101'. ASV Arm. XL., vol. 13, fol. 87rv, n. 109. CIT.: ASV Arm. XXXIX., vol. 46, fol. 128v, n. 100. ORIG.₂: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején közepén: 'Cardinali de Saluiatis'. A lap alján: 'Simile cardinali Eboracen[sis] mutatis, que interlineata sunt'. Alatta kihúzza: 'viceregi'. A túlsó oldalon: '1526. Anno tertio. Februarii XXII. Cardinali de Saluiatis, cardinali de Eboracen[sis] commendatium pro Paulo Victorio super rebus Ungaricis'. Alatta más kéz írásával: '99', fölötté kihúzza: '100'. ASV Arm. XL., vol. 13, fol. 87rv, n. 107. COP.: ORIG.₂ 17. századi másolata: ASV Arm. XXXIX., vol. 46, fol. 128v, n. 99., Cseles Márton erről készített másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 357.

CLEMENS PAPA VII.

Dilecte fili,^b salutem et apostolicam benedictionem.^c Scripsimus proxime^d ad serenissimum cesarem^e et ad ceteros Christianos reges ac principes,^f quibus in periculis esset regnum Ungarie. Nunc vero, cum et ea novis litteris confirmentur, et certiora gravioraque etiam afferantur,^h visum est mittere dilectum filiumⁱ Paulum Victorium,ⁱ qui cum eis^j de his et aliis rebus ad salutem Christianitatis pertinentibus^k ac etiam^k tecum^l loqueretur et ageret nostris verbis. Hortamur nobilitatem^m tuam, ut illi plenam fidem habereⁿ eumque^o apud^p cesarem^o ipsum^o ad ea omnia procuranda^r adiuvare velit,^r que a nobis circa hec expeti queque necessaria esse, cum ab eo intelliges, tum^s pro prudentia tua^s per te ipsum poteris cognoscere, quod erit nobis gratissimum et expectatum a tua nobilitate^t.^v Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die^w XXII Februarii^w MDXXVI, pontificatus nostri anno tertio.^v

Ia[cobus] Sadoletus^x

^a ORIG.₂: a szó sorközi beszúrás. ^b ORIG.₂: a szó után még: 'noster'. ^{c-c} ORIG.₂-ben hiányzik. ^d ORIG.₁: utána kihúzza: 'istuc', ORIG.₂-ben még előtte kihúzza: 'ad'. ^{e-e} ORIG.₁: aláhúzza. ^f ORIG.₁: fölötté aláhúzott sorközi beszúrásként: 'regem'. ^{g-g} ORIG.₁: sorközi beszúrás, ORIG.₂-ben ehelyett aláhúzza: 'et ad circumspectionem tuam', utána még: 'scribi mandavimus'. ^h ORIG.₁: utána kihúzza: 'Decrevimus'. ⁱ⁻ⁱ ORIG.₁: aláhúzza, mellette lapszéli beszúrásként a tisztázat (ORIG.) írójának kézírásával: 'Capinum de Capis equitem hominem nobis fidem et probatum'; ORIG.₂: aláhúzza, a margón lapszéli beszúrásként: 'Capinum de Capis equitem hominem nobis fidem et probatum'. ^c ORIG.₁: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'eius serenitate', ORIG.₂-ben ehelyett: 'eius serenitate'. ^{k-k} ORIG.₁: aláhúzza, fölötté kihúzott sorközi beszúrásként: 'ut cum eis'. ^l ORIG.₁: utána kihúzza: 'ageret et'. A szó fölött beszúrás: 'quibuscunque in rebus tuam nobilitatem', a szövegbe illő helye korrekciós jel nélkül biztosan nem állapítható meg. ^m ORIG.₂-ben ehelyett: 'circumspectionem', fölötté aláhúzott sorközi beszúrásként: 'nobilitatem'. ⁿ ORIG.₂: a szó lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'habeat', fölötté kihúzott sorközi beszúrásként ugyanaz. ^{o-o} ORIG.₁: aláhúzza. ^p Utána kihúzza: 'reg'. ^q ORIG.₂: fölötté aláhúzott sorközi beszúrás-ként: 'regem'. ^{r-r} ORIG.₂: lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: 'iuves', fölötté kihúzott sorközi beszúrás: 'adiuvet'. ^{s-s} ORIG.₁: sorközi beszúrás. ^{t-t} ORIG.₂: sorközi beszúrás. ^p ORIG.₂-ben ehelyett: 'circumspectione', fölötté aláhúzott sorközi beszúrásként: 'nobilitate'. ^{v-v} ORIG.₂-ben ehelyett más kéz írásával: 'Datum Rome etc. XXII Februarii MDXXVI, anno tertio'. ^{w-w} ORIG.₁: aláhúzza, mellette lapszéli beszúrásként: 'prima Martii'. ^x ORIG.₁: saját kezű aláírás.

129.

Róma, 1526. február 22. és március 1.

VII. Kelemen pápa Antoine Duprat francia nagykancellárhoz

Elküldi Paolo Vettorit, a szentszéki flotta kapitányát (a későbbi, március 1-ji levélben Capino de Capit), I. Ferenc francia királyhoz és anyjához, Savoyai Lujzához, hogy a kereszténységet és különösen a töröktől fenyegetett Magyarországot érintő veszélyekről tájékoztassa. Meghagyja, hogy követét igyekezetével, tekintélyével és tanácsaival mindenben támogassa.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején közepén: *‘Cancellario Francie’*. A lap jobb felső sarkában: ‘249’, alatta: ‘289’, a jobb alsó sarokban: ‘450’. A lap alján: *‘Simile Rubothek’*. A lap túlsó oldalán: *‘1526. Anno tertio. Februarii XXII. Magno cancellario Francie pro Paulo Victorio super rebus Ungaricis’*. Alatta más kéz írásával: 41. Az oldalon kisebb foltokban vörös viasz nyomai láthatók. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 436r. ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 221, n. 171. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 229, n. 1382.

Venerabilis^a frater. Mittimus dilectum filium^b Paulum Victorium tiremium nostrarum capitaneum,^b hominem prudentem et fidum ad istum Christianissimum regem^c et nobilem mulierem eius matrem,¹⁹¹ multa de periculis Christianitatis Ungarieque, presertim que a Turcis imminet, aliisque de rebus ad eandem publicam salutem pertinentibus cum serenitate ipsius nostris verbis communicaturum, in quibus omnibus mandavimus, ut fraternitatis tue opera, auctoritate, consilio plurimum uteretur. Non enim dubitamus, quin tua in rebus publicis et nostris virtus ac^d benevolentia ea futura sit, que semper fuit. Hortamur igitur eandem tuam fraternitatem in Domino, ut eum benigne accipere gratiamque illi tuam et opem prestare, ^eac fidem summam habere^e in omnibus velis, quo is facilius et melius nostra sibi commissa mandata exequatur. Quod facies nobis summopere optatum et gratum. Datum ^fRome etc. die ^gXXII Februarii^g MDXXVI, anno tertio.^f

^a A szó javítva, eredetileg: *‘Dilecte’*. ^{b-b} Aláhúzva, a margón lapszéli beszúrásként: *‘Capinum de Capis equitem hominem die primo Martii’*. ^c A szó sorközi beszúrással. ^d A szó sorközi beszúrással, alatta kihúzva: *‘atque erga nos’*. ^{e-e} Sorközi beszúrással. ^{f-f} Más kéz írása. ^{g-g} Aláhúzva.

130.

Róma, 1526. február 22. és március 1.

VII. Kelemen pápa Anne de Montmorencyhez, Odet de Foix-hoz,
Charles de Bourbonhoz, Philippe de Chabot-hoz, Angoulême-i Margit-hoz,
Jean de Lorraine és François-Louis de Bourbon bíborosokhoz

Elküldi Paolo Vettorit, a szentszéki flotta kapitányát (a későbbi, március 1-ji levélben Capino de Capit), I. Ferenc francia királyhoz a töröktől fenyegetett Magyarország megsegítése ügyében. Meghagyja, hogy követét – aki őket is tájékoztatja – a király előtt támogassák.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. A lap tetején: *‘Domino Memorensi’*. A lap jobb felső sarkában: ‘136’. A lap alján: *‘Simile domino de Lutrech, domino de Vandomo, domino de Brion, domine de Alanson, cardinali Lotbaringie, cardinali Borbinio mutatis mutandis’*. ASV Arm. XL., vol. 11, fol. 113r; n. 143.

¹⁹¹ I. Ferenc francia király és Savoyai Lujza francia anyakirályné.

Dilecte fili noster^d etc. Cum mitteremus dilectum filium^b Paulum Victorium triremium nostrarum capitaneum,^b nobis intimum et omnium consiliorum nostrorum apprimè conscium^c ad Christianissimum^d istum regem,^e ut cum eis de presentibus regni Ungarie periculis et de remediis ad regnum ipsum succurrendum opportunis^{ef} ac etiam de nonnullis aliis rebus ad communem^g Christianitatis salutem itidem^h pertinentibus nostro nomine ageret et loqueretur. Mandavimus etiam, ut cum nobilitateⁱ tua nostris item verbis nonnulla communicaret. Hortamur eam in Domino, ut plenam illi et indubitam rerum omnium fidem habere velit atque^k apud regem ipsum,^l et ubi opus fuerit, adesse et favere,^m quod facies nobis plenissimum gratum. Datumⁿ Rome etc., die^o XXII Februarii^o MDXXXVI, anno tertio.ⁿ

^a A szó sorközi beszúrás. ^{b-b} Aláhúzza, a margón sorközi beszúrásként: 'Capinum de Capis equitem'. ^{c-c} E Paolo Vettorira vonatkozó rész kihúzza, a Capino de Capisra vonatkozó sorközi beszúrás: 'bominem nobis fidum et probatum'. ^d A szó előtt kihúzza: 'a serenitate'. ^{e-e} Sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'vestrum et ceteros Christianos reges et principes'. ^f Utána kihúzza: 'nostro nomine ageret et loqueretur. Mandamus'. ^g A szó sorközi beszúrás. ^h A szó sorközi beszúrás. ⁱ Fölötte aláhúzott sorközi beszúrás: 'circumspectione'. ^j A szó javítva, eredetileg: 'indubiam'. ^k Utána kihúzza: 'ita'. ^l Utána kihúzza: 'ad'. ^m Utána kihúzza: 'ut'. ⁿ⁻ⁿ Más kéz írása. ^{o-o} Áthúzza és pontozottan aláhúzza, fölötte sorközi beszúrásként: 'prima Martii'.

131.

Róma, 1526. március 22.

VII. Kelemen pápa Ferdinánd osztrák főbercegehez

Tudatja, hogy a speyeri birodalmi gyűlésre bíborosai közül legátust akar küldeni, öfelsége jelöltjét azonban többen ellenezték, a konzisztórium tagjai ez ügyben egyelőre ingadoznak. Elgondolásáról nunciusa, Girolamo Rorario fog majd bővebben szólni. Megígéri, hogy Horvátország ügyét továbbra is szívében viseli, Klissza megsegítésére egy bizonyos embert és néhány ezer aranyat kiüldött.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején közepén: 'Archiduci'. A jobb felső sarokban: '243', alatta más kéz írásával: '302', a jobb alsó sarokban: '473'. A lap túlsó oldalán: 'Anno tertio. 1526. Martii XXII. Archiduci'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 45^{rv}. ED.: BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 225–226, n. 174. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 231, n. 1397.

Dilecte fili. Quod nos de ea cura, quam pro Christiane reipublice statu et regni Ungarie salute suscipimus,^a nobilitas tua commendat, agnoscimus eius bonitatem et erga Deum reverentiam magnamque spem in tua virtute ponimus tante impendentis cladis vel avertende vel in longius tempus differende, precipue enim arbitramur serenissimum fratrem tuum tua auctoritate motum iri, ut cogitationem hanc dignam sui nominis magnitudine suscipiat. Nos quidem, quoad poterimus, neque ope desistemus, neque diligentia, ut illis regnis populisque laborantibus subveniatur. Quod et assidue facimus, non enim existimamus ignota tibi esse^b opera et consilia nostra. Quod vero nos hortaris, ut ad dietam Spirensis, que proxime indicta est, velimus legatum ex latere nostro unum ex venerabilium fratrum nostrorum collegio mittere, omnino magni momenti apud nos est hortatio tua, sed multa rursus^c occurrebant, que id nobis consilium dissuaderent, que eo etiam magis nos hesitare coegerunt, quod re delata ad venerabiles fratres nostros sensimus

omnes dubia esse sententia, quid nobis potissimum faciendum esse arbitrarentur. Itaque consilii adhuc et deliberationis incerti mandavimus scribi dilecto filio Hier[onym]o Rorario nuntio nostro cogitationes nostras, ut is^d tecum communicaret, cui nobilitas^e tua fidem habebit. Illud quidem, quod et ad officium nostrum pertinet et^f ad gloriam tuam stabilitatemque tue perpetue apud summum Deum et homines dignitatis, non desistimus nobilitatem^g tuam hortari, monere, rogare, ut sive nos miserimus legatum sive non, fidem Christi Dei et statum ecclesiastici honoris habeat sibi quam commendatum, quorum sine altera nulla homini^h salus, sine altero vero omnis in precipiti et in obscuro est dignitas. Illa enim reverentia, que principatibus habetur, cum etiam addito Dei nomine debeat esse firmior, si fuerit sublata atque eversa, ne illa quidem in tuto fuerit, que sola mundana fulget potestate. Sed de his et alias satis a nobis dictum est, et tume^t tecum accuratius et diligentius potes colloqui. Nos de rebus Croatiae curam gerimus, quam possumus maximam, itaque^j ad Clisum^k oppidum periculis liberandum hominem certum aliquotque aureorum milia misimus, que speramus idonea fore subsidio, cum nec paupertas nostra, nec rerum plurimarum difficultas nos a pietatis officio deterreat. In qua eadem te esse et sententia et voluntate nobilitati tue plurimum, ^let suademus et^l ex animo gratulamur. Datum ^mRome etc., die XXII Martii MDXXVI, anno tertio.^m

^a Utána kihúzza: ‘serenitas’. ^b Utána kihúzza: ‘et’. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d Utána kihúzza: ‘eas’. ^e A szó javítva, eredetileg: ‘serenitas’. ^f Utána kihúzza: ‘ag’. ^g A szó javítva, eredetileg: ‘serenitatem’. ^h A szó a kiadásból hiányzik. ⁱ A szó utolsó szótagja, a nyomatékosító ‘met’ szócska sorközi beszúrás. ^j Utána kihúzza: ‘et’. ^k A kiadásban: ‘Olisum’. ^{l-l} Sorközi beszúrás. ^{m-m} Más kéz írása.

132.

Róma, 1526. április 4.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
és Habsburg Mária magyar királynéhoz

Nunciának, Giovanni Antonio Burgiónak megparancsolta, hogy a Szent György napjára összehívott országgyűlésen a nevében beszéljen velük.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap bal felső sarkában: ‘Regi Ungarie’. A jobb felső sarokban: ‘372’. A lap alján a szöveg alatt kihúzza: ‘Simile regi Polonie’, alatta: ‘Simile regine’. A lap hátoldalán: ‘Anno tertio. 1526. Aprilis IIII. Regi Ungarie creditale pro Barone Burgij pro conventu Sancti Georgii. Simile Regine.’ ASV Arm. XL., vol. II, fol. 227^rv, n. 255. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., tom. XI, pag. 409., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, pag. 506–507.

Carissime etc. Intelligentes de proximo futuro conventu ad diem ^aSancti Georgii^a mandavimus nonnulla dilecto filio Ioanni Antonio Pulleoni Baroni Burgij nuntio ^bapud vos^c nostro, que cum serenitate tua nostro nomine ageret et loqueretur. Hortamur eam in Domino, ut illi rerum omnium fidem habere velit eaque inde facere^d et deliberare, que sue ^epietati ac^e virtuti et optime ad bona omnia voluntati inprimis convenire perspexerit. Id quod nobis gratissimum est futurum. Datum Rome etc. die^f ^gIII Aprilis 1526, anno tertio.^g

^{a-a} Sorközi beszúrá, alatta kihúzza: *'nativitatis Beate Marie Virginis Olomutji aut Possonij indicto'*. ^{b-b} Aláhúzza, a margón kihúzott sorközi beszúrá: *'in Ungaria'*. ^c A szó sorközi beszúrá, alatta kihúzza: *'te'*. ^d A szöveg alatt a királynéhoz írott levél eltérő szövegszakasza, mely inntentől a következő: *'que inprimis bonitati et virtuti sue consentanea esse cognoscat. Id quod nobis pergratum est futurum. Datum'*. Az *'inprimis'* sorközi beszúrá, *'quod'* után kihúzza: *'etc.'*. ^{e-e} Aláhúzza. ^f Utána kihúzza: *'XXII. Augusti MDXXV, anno secundo'*. ^{g-g} Más kéz írása.

133.

Róma, 1526. április 7.

VII. Kelemen pápa minden egyházi személyhez

A török által fenyegetett dalmáciai Klissza városának megerősítésére ágyúkat, lőport, a várvédők ellátására pedig gabonát adott, amelynek elosztásával Leonardo Crescit bízta meg. Voltak azonban olyanok, akik ezekből loptak, raboltak vagy ezeket saját hasznukra fordították, és a város védelmében ezáltal jelentős károkat okoztak. Ezért megparancsolja, hogy ezeket a rablókat és tolvajokat keressék meg, fogják el és mutassák be megbízottjának, ellenkező esetben kiközösítés és *interdictum* alá essenek.

ORIG.₁: Hártya, eredeti pápai béve. A hártya túlsó oldalán későbbi tartalmi kivonat, jobb szélén vörös viaszpecsétbe nyomott pápai gyűrűspecst töredéke. ASV A.A. I–XVIII. n. 5052. ORIG.₂: Hártya, eredeti pápai béve, az ORIG.₁-el teljesen megegyező példány. A hártya túlsó oldalán későbbi tartalmi kivonat, jobb szélén vörös viaszpecsétbe nyomott pápai gyűrűspecst töredéke. ASV A.A. I–XVIII. n. 5053. ED.: THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium*, I, 591–592, n. 808.

CLEMENS PAPA VIIIS

Universis et singulis ecclesiarum prelati parochialiumque^a ecclesiarum rectoribus aliisque ecclesiasticis personis ubilibet constitutis salutem^b et apostolicam benedictionem.^b Romanus pontifex vigilis more pastoris non solum ecclesiarum omnium utilitati consulere mediante iustitia consuevit, sed etiam adversus eos, qui iura et bona per ipsum pro conservatione oppidorum contra Turcas illa expugnare conantium destinata occupare vel usurpare presumunt, ut ad illorum debitam restitutionem cogantur, opem et operam adhibet^c oportunas. Volentes nuper providere, ne oppidum Clipsis provincie Dalmatie a Turcis expugnaretur, pro necessaria illius defensione diversi generis artellarias^d ac^e pulverem et alias munitiones, necnon granum pro sustentatione illorum, qui oppidum ipsum custodire haberent, insuperque pro premissorum executione dilectum filium Leonardum Crescium^f commissarium illuc destinavimus. Cum autem^g ad aures nostras pervenerit, quod nonnulli iniquitatis filii, quos ipse commissarius prorsus ignorat, ceca cupiditate ducti nonnulla ex bonis, que pro dicta munitione illuc misimus, nequiter rapuerunt, subtraxerunt et occultarunt ac distraxerunt et detinent indebite occupata seu illa in suos usus nequiter converterunt, necnon raptoribus, subtractoribus et detentoribus prefatis auxilium, consilium vel favorem prestiterunt et prestant, in tam boni operis ac munitionis oppidi huiusmodi non modicum damnum et iacturam. Nos itaque volentes ipsius oppidi indemnitati opportune providere, vobis omnibus et singulis supradictis et vestrum cuilibet insolidum harum serie committimus, et sub excommunicationis in singulos et interdicti ecclesiastici in vestris ecclesiis, capellis et locis capitulisque^h et collegiis late sententie penis et censuris ipso facto, si non parueritis, per quemlibet vestrum incurrendis districte precipiendo mandamus, quatenus in vestris ecclesiis et locis huiusmodi aliisque locis

publicis, quotiens pro parte commissarii prefati fueritis requisiti, seu alter vestrum fuerit requisitus, omnes et singulos raptores et occultatores huiusmodi et alios quoscunque talia scientes et non revelantes inter divinorum solemnia alta et intelligibili voce moneatis et requiratis,ⁱ ut sub excommunicationis late sententiae pena ipso facto, si non paruerint, incurrenda infra terminum quindecim dierum a die monitionis huiusmodi computandum, quorum quinque pro primo et alios quinque pro secundo et reliquos quinque dies huiusmodi pro tertio et preceptorio termino ac monitione canonica assignamus et vos assignetis eisdem, ipsi occultatores et detentores huiusmodi prefato commissario nostro nomine et Camere Apostolice prefate recipienti coram notario et testibus restituant, relaxent et consignent, ac scientes raptores et occultatores ac detentores eidem commissario revelent et manifestent. Et postquam quindecim dierum terminus huiusmodi lapsus fuerit, omnes et singulos monitioni huiusmodi non parentes maioris excommunicationis et interdicti ecclesiastici sententias huiusmodi incidisse inter divinorum solemnia in ecclesiis et locis eisdem denuntietis et publicetis et pro talibus ut^k tales publice evitari, tractari et reputari mandetis. Volumus autem, quod quilibet vestrum prosequi, mediare et finire possit monitionem et requisitionem per alterum vestrum inchoandam. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die VII Aprilis MDXXVI, pontificatus nostri anno tertio.

Be[nedictus] electus Rauenn[ensis]^l 192

^a THEINERNÉL az utolsó szótag hiányzik. ^{b-b} THEINERNÉL hiányzik, helyette: 'etc.'. ^c THEINERNÉL: 'adbibere'. ^d THEINERNÉL: 'artillarias'. ^e Orig₂-ben és THEINERNÉL: 'et'. ^f Orig₂-ben és THEINERNÉL: 'Cressium'. ^g THEINERNÉL: 'autum'. ^h Orig₂-ben és THEINERNÉL az utolsó szótag hiányzik. ⁱ Orig₂-ben és THEINERNÉL: 'requiratis'. ^j A szó után THEINERNÉL még: 'et'. ^k Orig₂-ben a szó után még: 'et'. ^l Saját kezű aláírás.

134.

Róma, 1526. április 7.

VII. Kelemen pápa Leonardo Cresci pápai familiárishoz

Kérésére megengedi neki, hogy Dalmácia bármely lakosát – miután gyónásukat meghallgatta – minden bűn alól – még a Szentszéknek fenntartott ügyekben is az *In Coena Domini*-bullában szereplők kivételével – feloldozhatja.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve. A kültzeten: 'Dilecto filio Leonardo Crescio in provincia Dalmatie commissario nostro'. A címzéstől balra későbbi tartalmi kivonat, a jobb szélén vörös viaszpecsétbe nyomott pápai gyűrűspecsét nyoma. ASV A.A. I-XVIII. n. 5054.

CLEMENS PAPA VIII^S

Dilecte fili, salutem et apostolicam benedictionem. Exposit tuae devotionis sinceritas, ut votis tuis, illis presertim, per que animarum Christifidelium saluti consulatur, quan-

¹⁹² Benedetto Accolti.

tum cum Deo possumus, favorabiliter annuamus. Exponi nobis nuper fecisti, quod tu, quem commissarium nostrum ad partes Dalmatie pro conservatione oppidi Clipsis destinavimus, desideras Christifidelium illarum partium confessiones audire eosque ab eorum criminibus et excessibus absolvere posse. Nos tuis in hac parte piis supplicationibus inclinati tibi, [ut] omnium utriusque sexus Christifidelium provincie Dalmatie confessiones audire eorumque confessionibus diligenter auditis eos ab incestu, adulterio et quibusvis aliis criminibus, excessibus et delictis etiam Sedi Apostolice reservatis casibus, exceptis in bulla Cene Domini contentis, absolvere eisque penitentiam salutarem iniungere libere et licite valeas, auctoritate apostolica tenore presentium licentiam et facultatem concedimus pariter et indulgemus. In contrarium non obstantibus quibuscunque. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die VII Aprilis MDXXVI, pontificatus nostri anno tertio.

Be[nedictus] electus Rauenn[ensis]^a 193

^a Saját kezű aláírás.

135.

Róma, 1526. április 8.

VII. Kelemen pápa búcsúengedélye

Leonardo Crescinek, klisszai megbízottjának, valamint Klissza és Spalato városok lakóinak, számos más szomszédos városnak és egyházmegyének, különösen Poljica és Bosznia tartományokban élő híveknek a kérését meghallgatva azok számára, akik hitetlenek közelében vagy azok között élnek, és emiatt vagy más okból, például a múlt évben a Rómában dúló pestis miatt a tavalyi évre meghirdetett jubileumra elzarándokolni nem tudtak, ha az említett helyeken lévő, Cresci által kijelölt templomokat felkeresvén annak főoltáránál három egymást követő napon öt Miatyánkot és ugyanennyi Üdvözlégyet elimádkoznak, teljes búcsút nyernek. Ezenfelül Cresci az általa kijelölt templomokba világi papokat vagy koldulórendi szerzeteseket küldhet, akik a híveket – néhány felsorolt kivételtől eltekintve – minden bűnük alól feloldozhatják.

ORIG.: Hártya, eredeti pápai bréve. A külzeten későbbi tartalmi kivonat, a jobb szélén vörös viaszpecsétbe nyomott pápai gyűrűspecstől töredéke. ASV A.A. I–XVIII. n. 5055. ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány. ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 45^r–46^r; n. 381. ED.: THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium*, I, 592–593, n. 809.

CLEMENS PAPA VIIS

Ad futuram ^arei memoriam. ^aPastoris ^beterni vices gerentes in terris et gregem dominicum nobis commissum paterne considerationis intuitu conspicientes pro animarum singulorum fidelium populorum salute vigilamus eosque indulgentiarum favoribus prosequimur, et remissionum peccatorum gratiis confovemus. ^bExponi nobis nuper ^cfecit dilectus filius ^cLeonardus Crescius cappellanus ^det in oppido Clissie in Dalmatia commissarius noster tam se, quam universos Christifideles ecclesiasticos et seculares ^ddicti

¹⁹³ Benedetto Accolti.

oppidi Clissie ac^e Spalatren[sis]^f et^g aliarum circumvicinarum civitatum et diocesium, precipueque in Poglize et Bossine provinciis consistentes^h pie desiderare, ut ipsi, qui prope et inter infideles assidue versantur et ob hoc aliaque impedimenta, etiam pestis, que superiore anno in alma Urbe nostra viguit, ad dictam urbem pro consequenda indulgentia et peccatorum remissione preteriti anni gaudii et iubilei se conferre non potuerunt, indulgentie huiusmodi tam salutifero bono non careant. Nos, qui cunctorum fidelium salutem, ut ex debito pastoralis tenemurⁱ officii, intensis desideriis affectamus, ut Christifidelium eorundem animarum saluti salubrius consulatur, debite providere ac^e eorundem Leonardi et aliorum Christifidelium^j pio desiderio annuere volentes, de omnipotentis Dei misericordia ac Beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus^k vere penitentibus, confessis et contritis,^k qui tribus diebus^l continuis vel interpellatis per dictum Leonardum^m designandisⁿ altare maiusⁿ cuiuslibet ecclesiarum in dictis^o locis consistentium^p per eundem Leonardum^q commissarium nostrum pariter designandarum^q devote visitaverint^r et apud dicta altaria quinquies Orationem dominicam et totiens Salutationem angelicam dixerint seu recitaverint, aliquidve^s inibi in pios usus^s per dictum Leonardum commissarium declarandos^u per se ipsos, et,^v qui eorum legitime impediti fuerint, etiam per alios obtulerint,^s eandem plenariam indulgentiam et peccatorum remissionem concedimus, eosque consequi volumus, quas consecuti fuissent, si durante dicto anno^x iubilei ad dictam Urbem se personaliter contulissent et ecclesias pro consequenda indulgentia in litteris nostris iubilei huiusmodi deputatas etiam personaliter visitassent. Et, ut fidelium defunctorum anime, que Christo Iesu per caritatem unite ab hac luce migrarunt et in purgatorio detente sibi ipse proficere nequeunt et aliorum suffragiis indigere noscuntur, huius gratie participes efficiantur, quod fidelium defunctorum animabus, pro quibus aliqua elymosina iuxta eiusdem Leonardi declarationem in dictos pios usus fuerit erogata vel transmissa, indulgentia et remissio huiusmodi per modum suffragii opituletur, concedimus et indulgemus. Et insuper, ut Christifideles ipsi dicte indulgentie aptiores reddantur, eidem Leonardo commissario confessores tam seculares, quam cuiusvis ordinis etiam mendicantium regulares, tot, quot fuerint necessarii, in dictis ecclesiis^y per eum designandis^y deputandi, qui personas ipsas ecclesias predictas visitantes earum confessionibus diligenter auditis ab omnibus et singulis criminibus et delictis etiam Sedi Apostolice reservatis, conspirationis tamen in personam ac statum Romani pontificis, falsificationis litterarum apostolicarum et^z supplicationum, delationis armorum et aliorum^{aa} prohibitorum ad partes infidelium ac manuum violentarum in prelatos et personas ecclesiasticas superiores eorum iniectionis casibus dumtaxat exceptis, ^{bb}absolvere iniuncta eis pro modo culpe penitentia salutari, ^{bb}ac vota quecunque, ultramarino liminum apostolorum Petri et Pauli de Urbe, Sancti Iacobi in Compostella, Sancte Marie de Loretho ac religionis et castitatis votis etiam dumtaxat exceptis, in pias elymosinas inibi offerendas commutare^{cc} valeant, licentiam et facultatem concedimus. In contrarium non obstantibus quibuscunque.^{dd} Volumus insuper, ut presentium transumptis^{ee} manu notarii publici ac^{ee} sigillo dicti Leonardi commissarii vel alterius persone in dignitate ecclesiastica constitute^{ff} munitis plena et eadem fides in iudicio et extra adhibeatur, que adhiberetur presentibus originalibus, si essent exhibite vel

ostense. Datum ^{gg}Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die VIII Aprilis MDXXVI, pontificatus nostri anno tertio

Be[nedictus] electus Rauenn[ensis]^{hh} gg 194

^{a-a} ORIG.₂: -ből hiányzik. ^{b-b} ORIG.₂: -ből hiányzik. ^{c-c} ORIG.₂: ‘fecerunt dilecti filii vicarius venerabilis fratris archiepiscopi Spalatren[sis] [!] in spiritualibus generalis et’. ^d ORIG.₂: a szó lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘capellanus’. ^{e-e} ORIG.₂: lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘tam’. ^f Sic! ^g ORIG.₂: a szó sorközi beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘quam’. ^h ORIG.₂: a szó sorközi beszúrás. ⁱ THEINERNÉL: ‘teneamur’. ^{j-j} ORIG.₂: sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘eiusdem Ludovici’. ^{k-k} ORIG.₂: lapszéli beszúrás. ^l ORIG.₂: utána kihúzza: ‘quod’. ^m ORIG.₂: előtte kihúzza: ‘Ludovicum’. ⁿ⁻ⁿ ORIG.₂: javítva, eredetileg: ‘altaria maiora’. ^o ORIG.₂: a szó javítva, eredetileg: ‘dicta’. ^{p-p} ORIG.₂: sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘provincia’. ^{q-q} ORIG.₂: sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘seu ab eo substitutorum commissariorum, quibus pariter super hoc facultatem concedimus nominandarum’. ^{r-r} ORIG.₂: sorközi beszúrás. ^{s-s} ORIG.₂: Lapszéli beszúrás, a szövegben kihúzza: ‘suam [...] et dicti Leonardi seu ab eo substitutorum commissariorum, quibus pariter super hoc facultatem concedimus ordinationem in pios usus ibi posuerim’. ^t ORIG.₂: utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^u ORIG.₂: utána két szó kihúzza, amelyek nem olvashatók. ^v ORIG.₂: a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: ‘vel’. ^x THEINERNÉL: ‘unmo’. ^{y-y} ORIG.₂: sorközi beszúrás. ^z ORIG.₂: e szó áthúzza, fölötte sorközi beszúrásként: ‘ac’. ^{aa} ORIG.₂: a szó sorközi beszúrás. ^{bb-bb} ORIG.₂: lapszéli beszúrás. ^{cc} THEINERNÉL: ‘convertere’. ^{dd} ORIG.₂: utána kihúzza: ‘Datum’. ^{ee-ee} ORIG.₂: lapszéli beszúrás. ^{ff} ORIG.₂: utána kihúzza: ‘munitis et subscript’. ^{gg-gg} ORIG.₂: -ből hiányzik. ^{hh} Saját kezű aláírás.

136.

Róma, 1526. április 16.

VII. Kelemen pápa az obszerváns ferences rend tagjaihoz

A ferences rend és a klarisszák kolostorainak és rendházainak prokurátorai számára megadja mindazon kiváltságokat és kegyeket, amelyeket a szerzetesek élveznek, továbbá elrendeli, hogy ezen prokurátorok felett csak az adott rendház bírója ítélkezhet, más bíró ezt kiközösítés terhe mellett ne merészelje.

ORIG.: Papír, 18. századi másolat. A lap hátulján: ‘Copia bulle papalis pro syndici. Clementis papa VII.’ Mellette: ‘Ne a quoquam iudicari possint nisi a conservatoribus domorum, quarum sunt syndici’. Státny archív v Bratislave, Kolostori levéltárak töredékei, Középkori oklevelek, L ad. 38, fasc. 1, n. 7. [MNL OL DF 274749.] ED.: RODRIGUEZ, *Nova collectio*, 316–317;⁹⁵ CHERUBINI, *Bullarium*, I, 671–672, n. 19; WADDING, *Annales*, XVI, 589–590, n. 18; TOMASETTI, *Bullarium diplomatum*, VI, 106, n. 19. (WADDINGFÓL)

Clemens papa septimus

Dilecti filii, salutem et apostolicam benedictionem. Dum consideramus assiduos labores et vigiliis, quos dilecti filii, syndici et procuratores domorum et monasteriorum fratrum minorum Sancti Francisci regularis observantie et monialium Sancte Clare conceptionis et annuntiationis ordinum et sororum tertie regule Sancti Francisci sustinere non cessant, merito^a nos obligant, ut animarum suarum saluti consulamus, ipsosque a quibusvis molestiis et iniuriis sibi pro tempore illatis, ^b quantum cum^b Deo possumus, relevamus,^c idcirco uni syndico et procuratori huiusmodi cum illius uxore et liberis presenti et futuro

⁹⁴ Benedetto Accolti.

⁹⁵ A kiadásra Szovák Kornél hívta fel a figyelmemet, melyet ez úton is köszönök.

singule domui et monasterio predictis pro tempore servientibus, quod de cetero perpetuis futuris temporibus ipsi et eorum quilibet omnibus et singulis indulgentiis et peccatorum remissionibus, favoribus et gratiis, quibus fratres ordinis observantie predictorum utuntur, potiuntur et gaudent, seu uti, potiri et gaudere^d possint et valeant, et insuper quibusvis causis et rebus ipsos syndicum et procuratorem concernentibus civilibus, criminalibus et mixtis nonnisi^e coram iudicibus^f conservatoribus domorum illarum, quarum ipse syndicus et procurator fuerit, de iustitia respondere teneatur, auctoritate apostolica concedimus et indulgemus inhiendo sub excommunicationis late sententie pena universis et singulis iudicibus, commissariis ecclesiasticis et secularibus quacunq[ue] auctoritate fungentibus, nec de causis contra dictos syndicos et procuratores motis et movendis directe vel indirecte quovis quesito colore sub^g pretextu se intromittere quomodolibet de cetero audeant vel ^hpresumere decernant vel presumant decernere^h quoscunq[ue] processus contra dictos syndicos et procuratores per alios, quam dictos conservatores, in causis duntaxat contra eos motis et movendis habendos et sententias faciendasⁱ nullos et invalidos illiusque^j roboris vel momenti fuisse et esse, ac irritum et inane, si secus super his a quocunq[ue]^k quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus premissis ac constitutionibus, ordinationibus apostolicis, ^lnecnon ordinum predictorum iuramento aut confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus,^l ceterisque contrariis quibuscunq[ue]. Volumus autem, quod presentium transumptis ^mmanu publici notarii subscriptis et sigillo alicuius episcopi seu persone in dignitate ecclesiastica constitute^m eadem prorsus fides, ⁿtam in iudicio, quam extra illud adhibeatur, que adhibeatur, si presentes originales littere essent exhibite vel ostense.ⁿ Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die 16° Aprilis MDXXVI, pontificatus nostri anno tertio.

^a A szó WADDINGNÁL és RODRIGUEZNÉL hiányzik. ^{b-h} Az eredetiben és RODRIGUEZNÉL tévesen: 'quantumcunq[ue]', CHERUBININÉL 'quantum'; WADDINGNÁL így. ^c A szó CHERUBININÉL és WADDINGNÁL: 'relevemus'. ^d CHERUBININÉL utána még: 'poterunt, quomodolibet in futurum uti, potiri et gaudere'. ^e A szó WADDINGNÁL: 'nonnulli'. ^f WADDINGNÁL utána még: 'commissariis'. ^g A szó CHERUBININÉL és WADDINGNÁL: 'seu'. ^{h-h} E rész CHERUBININÉL: 'presumant decernentes'. ⁱ A szó CHERUBININÉL: 'ferendas'. ^j A kiadásokban: 'nulliusque'. ^k A szó CHERUBININÉL: 'quoquam'. ^{l-l} E rész WADDINGNÁL hiányzik. ^{m-m} E rész WADDINGNÁL hiányzik; utána CHERUBININÉL még: 'munitis'. ⁿ⁻ⁿ E rész WADDINGNÁL hiányzik. ^o WADDINGNÁL: 'XVII'.

137.

Róma, 1526. április 23.

VII. Kelemen pápa Thomas Wolsey yorki érsekhez

Nemcsak neki, hanem VIII. Henrik angol királynak és Umberto de Gambará apostoli nunciának is levélben számolt be a Magyarországot fenyegető török veszélyről. Arra kéri, hogy olyan nagy buzgósággal támogassa ezt az ügyet, amennyire csak ideje engedi, továbbá győzze meg uralkodóját – akire nagy befolyással van –, hogy mihamarabb segítsen Magyarországon.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején középen: 'Eboracen[sis]', a jobb felső sarokban: '76'. ASV Arm. XL., vol. II, fol. 230r^v, n. 258. ORIG.: Hártya, eredeti béve; a középső harmada kiszakadva, vízfoltos, töredezett, nagyrészt olvashatatlan. BL Cotton MS, Vitellius B/VIII. fol. 33r^v. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., tom. XI, pag. 397–398. ED.: ORIG.₁-ről RAYNALDUS, *Annales ecc-*

lesiastici, 1526, n. 58. (*partim*); PRAY, *Annales regum Hungariae*, V, 95. (*partim*, RAYNALDUSRól); KATONA, *Historia critica*, XII, 576. (*partim*, PRAYRól). ORIG.-Ról BREWER, *Letters and Papers*, IV, 951–952, n. 2119. REG.: KURUCZ, *Guide to Documents*, 32, n. 15.325.

Dilecte fili noster etc. Si per angustiam temporis reique necessitatem, que nos, ut re magis quam verbis agamus, admonet, liceret, pluribus cum circumspectione tua ageremus de novis et imminentibus regno Ungarie ab immanissimo hoste Turca periculis deque sollicitudine, dolore et cura, quam idcirco nos dies noctesque capimus. Sed cum et ad serenissimum invictissimumque regem¹⁹⁶ istum et ad dilectum filium Vbertum de Gambara¹⁹⁷ notarium et nuntium nostrum de his omnibus^a scripserimus, huicque, ut tecum omnia communicaret, mandaverimus, nostras autem ad regem ipsum litteras te quoque esse lecturum^b non dubitemus. Tantum hec ad te scribimus, ut si ulla in re circumspectionem tuam unquam studiose sumus adhortati, sique tu nobis^c contra satisfacere in ea studuisti, in hac non solum eandem adhortemur, sed in Domini nostri Iesu Christi nomine etiam moneamus, ut tanto maiore studio^d hoc tempore te geras, quantum necessitatem ipsam periculaque exposcere ex dictis ad regem litteris et nuntio ‘nostro poteris^e perspicere,^f que sane necessitas talis tantaque est, ut ‘vix ad^g ei parendum,^h remediaqueⁱ adhibendum ‘tempus suffecturum nobis existimemus.^j Quare ‘etsi^k optimo et Christianissimo isti principi^l supervacaneum fore existimamus, tamen ea auctoritate et gratia, qua maxima apudⁿ eum polles,^o serenitatem eius nostro et Christi Iesu^p imprimis nomine adduces, atque adeo, ut poteris, impelles, ut aliquod omnino pecuniarum presidium vel per hominem proprium,^q ut nunc et proximis mensibus ad eam scripsimus, vel alio aliquo modo in Ungariam^r maturime velit transmittere, quemadmodum et nos facere iam incepimus,^s et^t reliquos principes facturos quamprimum expectamus.^k Neque te ad id etiam pluribus hortabimur, notissima enim est nobis tua in Deum religio et pietas ergaque communem Christiani fidei et nominis non modo conserva/fól. 230v/tionem, sed etiam exaltationem et augmentum prona et propensa voluntas, que ut in regno etiam Ungarie et apud nobilissimas illas nationes,^u sicuti est^v apud ceteras Christianitatis gentes, notior sit et illustrior, tue prudentie et diligentie tue, hoc ‘pio et^w sanctissimo officio^x et merito^x procurare. Quod nobis et inprimis Deo omnipotenti certe, quam acceptissimum^y est futurum, sicut idem noster nuntius^z tecum nostris verbis latius loquetur, cui circumspectio tua fidem habebit. Datum^{aa} Rome etc., die XXIII Aprilis MDXXVI, anno tertio.^{aa}

^a A szó sorközi beszúrá. ^b Utána kihúzza: ‘arbitr’. ^c Utána kihúzza: ‘vicisim in ea’. ^d Utána kihúzza: ‘in tanta’. ^{e-e} Sorközi beszúrá, alatta kihúzza: ‘plane’. ^f A szó végződése javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ^{g-g} Sorközi beszúrá, alatta kihúzza: ‘etiam si velimus’. ^h A szó végződése javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ⁱ A szó javítva, eredetileg: ‘remediamque’. ^{j-j} Sorközi beszúrá, alatta kihúzza: ‘vix tam locus aut tempus relinquatur’. ^{k-k} A kiadásokban csak e rész szerepel. ^l Utána kihúzza: ‘non’. ^m Utána kihúzza: ‘non’. ⁿ A szó javítva, eredetileg: ‘ad’. ^o Utána kihúzza: ‘cum’. ^p RAYNALDUSnál: ‘eius’, KATONÁNál e szó hiányzik. ^q Utána kihúzza: ‘ut bis iam ad’. ^r A kiadásokban: ‘Hungariam’. ^s A kiadásokban: ‘cepimus’. ^t Utána kihúzza: ‘pr’. ^u Fölötte kihúzott sorközi beszúrásként: ‘sicut’, utána a szövegben kihúzza: ‘notior sit’. ^v A szó sorközi beszúrá. ^{w-w} Sorközi beszúrá. ^{x-x} Sorközi beszúrá. ^y Utána kihúzza: ‘fu’. ^z A szó sorközi beszúrá. ^{aa-aa} Más kéz írása.

¹⁹⁶ VIII. Henrik angol király.

¹⁹⁷ Uberto Gambara (1489–1549) VIII. Henrik angol királyhoz küldött apostoli nuncius (1525–1526). Vö. GIAMPIERO BRUNELLI, DBI vol. 52.

138.

Róma, 1526. április 23.

VII. Kelemen pápa I. Ferenc francia,

III. János portugál és VIII. Henrik angol királyhoz

Amint már több levelében is tudatta, hatalmas török sereg fog Magyarországra támadni: az országot pusztulás fenyegeti. Kéri, hogy a címzett küldjön mihamarabb pénzbeli segítséget – ezen ugyanis külföldi, elsősorban cseh gyalogosokat fogadnának majd fel –, máskülönben a törökök az országot megszállják, és nehéz lesz megakadályozni előrenyomulásukat a felkelésektől és ellenségeskedésektől sújtott Németországban. Ő maga jó példával jár elől, és 5000 dukátot szándékozik küldeni Magyarország megsegítésére. Erről bővebben követe, Capino de Capi (a császárnak Giovanni Salviati bíboros és Baldassare Castiglione, a portugál királynak Miguel da Silva, az angol uralkodónak Umberto de Gambara) számol majd be.¹⁹⁸

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával, amelyhez utólag hozzá lettek ragasztva a III. János portugál és VIII. Henrik angol királynak küldött levelek eltérő szövegrészei. A teljes fogalmazványt tartalmazó lap recto oldalának tetején középen: *'Regi Christianissimo'*, verso oldalán a szöveg alatt: *'Simile regi Anglie et regi Portugallie, mutatis, quam supra'*. A lap jobb felső részéhez ragasztott cédula recto oldalán középen felül: *'Portugallie'*, verso oldalán vörös pecsétviasz nyoma. A szöveg: *'Cuius tot in serenitatem tuam merita, tot beneficia, tot munera collata sunt. Sed nos de his etiam copiose scribi mandavimus ad dilectum filium Michaelem Syluam,¹⁹⁹ ut ea serenitati tue nostris verbis particularius referret, cui illa^a plenam fidem habeat. Datum'*. Alatta a fogalmazvány alsó feléhez ragasztott cédula: *'Anno tertio 1526. Aprilis XXIII. Regi Francie de rebus Ungaricis, ut succurrat. Simile regi Anglie et regi Portugallie mutatis, quam in bis notata sunt.'* Alatta más kéz írásával: *'170'*. A fogalmazvány alsó részéhez ragasztott, 179. számmal ellátott cédula tetején középen: *'Regi Anglie'*, hátoldalán elkent vörös pecsétviaszfoltok. A szöveg: *'neque aliorum exempla imitari expectet tua serenitas, sed potius tuo tu exemplo alios monere velis, et excitare tantoque^b celeritate reliquis anteire, quanto locorum et regni tui distantia longinquior maiorque est, ac denique in tanta rei necessitate non minus, quam alias semper, te verum Christiane fidei defensorem sicuti clarissimo^c titulo, ita re et factis hoc tempore ostendere. Sed de his omnibus scribimus copiosius ad dilectum filium Ubertum^d de Gambara notarium et nuntium nostrum, cui eadem nostris verbis tecum communicanti fidem tua serenitas habeat. Datum'*. ASV Arm. XL., vol. 13, fol. 137^rv, n. 178. ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával; a lap széle vízfoltos, rojtos és szakadozott, a tinta erősen elhalványult, nehezen olvasható. A lap tetején: *'cesari'*, a jobb felső sarokban: *'24'*, alatta: *'1526'*, a jobb alsó sarokban: *'25'*. ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 35^rv. COP.: 17. századi másolata, amely a francia királynak írott levél után folytatólagosan közli a két szövegvariációt: ASV Arm. XXXIX., vol. 46, fol. 189^r–191^r, n. 170; Cseles Márton ez utóbbról készített másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 344–346., amelynek újabb másolata: ELTE EKK, Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 471–473. COP.: Papír, korabeli másolat; jobb szélén töredezett, hiányos. BL Cotton MS, Vitellius B/VIII, fol. 34^rv. ED.: THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II, 670–671. (COP., -ről, a levél a hozzácsatolt szövegvariánsokkal együtt); PRAY, *Epistolae procerum*, I, 219–222, n. 88. (Cselesről, de csak a francia királyhoz írott levél); csak az angol királynak írott levél szövegvariánsát: SCHMITTH, *Episcopi Agrienses*, II, 258–259. (Cselesről); KATONA, *Historia critica*, XII, 575. (SCHMITTHRÓL). REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 237, n. 1428. (ORIG.); KURUCZ, *Guide to Documents*, 32, n. 15324. (COP.) CIT.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai kövek jelentései*, cxxxviii.

Carissime in Christo fili noster. Non sine maximo Dei omnipotentis beneficio eo^e potissimum tempore serenitatis tue virtus et auctoritas Christiane reipublice summo nostro cum gaudio restituta est, quo illa potest eidem reipublice Christiane esse benefica et salutaris. ^fAc vellemus quidem, ^fsi fieri posset, has nostras litteras ita accelerare per tempus et ad tuas^g manus pervenire, ut^h si mens tua ad ferendamⁱ opem Christiano no-

¹⁹⁸ A portugál király jún. 16-án kelt válaszát lásd SILVA, *Corpo diplomatico portuguez*, 268–270; ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 181–183, n. 139.

¹⁹⁹ Miguel da Silva (1480 k.–1556) portugál királyi követe Rómában (1514–1525), Viseu püspöke (1526–1539), bíboros (1539–1556). Vö. HC III, 27, 335. Vö. BUESCU, *Miguel da Silva*.

mini periclitanti inclinaverit, possit esse opportunum tempestivumque subsidium.^j Quod quidem futurum prope iam^k diffidimus, urget enim tempus, vel hora potius, qua est misere afflicteque Ungarie crudele funus^l indictum, cuius calamitatis indicia ac testimonia ex multorum litteris ac ipsius quoque^m Ungarie regisⁿⁿ significatione iussimus omniaⁿ ad te transmitti, ut videre^o posses, non nos^p esse, qui talia^p fingeremus, sed bellum ipsum, quod insidet. Maximo enim et certissimo apparatu^q nunc Ungariam^q Turca invadit, cuius potentie atque armis que a nostra parte presidia sint opposita,^r facile intelliget serenitas tua, si cogitaverit, ^sque usque huc de illo regno a Christianis principibus cura sit suscepta,^s postquam etiam^t nobis per alias nostras litteras hoc imminens^u periculum nuntiantibus et, ut subsidium aliquod pecuniarium^v ad parandum^w in illis locis peditatum^x externis ex gentibus ac presertim Bohemis^w mitteretur, orantibus, monentibus, obstantibus aut^y parva fides habita est, aut huius rei curam nemo ad animum suum studuit^z intrmittere,^{aa} ^{bb}quamquam de te quidem, fili charissime, queri non possumus^{bb}.^y Erat^{cc} autem eiusmodi^{cc} consilium nostrum, ut illis gentibus salutare^{dd} Christianis principibus^{dd} nequaquam esset incommodum, ^{ee}fideli enim^{ee} aliquo^{ff} ab ipsorum^{gg} unoquoque^{ff} illuc destinato, qui et pericula necessitatesque cognosceret, et pecuniam tractaret,^{hh} quidⁱⁱ erat tandem,^{jj} in quo fraus aliqua et^{kk} captio posset^{ll} extimesci^{mm}. Sed profecto ira Dei nobisⁿⁿ instat et urget maioraque^{oo} nostra sunt peccata, quam ut misericordiam mereantur. Qui Dominus omnipotens, si flagellandi, si castigandi sumus, cedes^{pp} potius et^{pp} direptiones et^{qq} incendia permitteret, famem et pestilentiam sincere^{rr} grassari, seditionibus^{ss} involvi omnia^{tt} pateretur, mentem saltem^{uu} et consilium^{uu} Christianis principibus relinqueret, per quod et intueri commune damnum et ruenti Christiane reipublice aliquid aliquando opis inferre cogitarent. Hac vero ipsa mente etiam erepta quid iam est, quod expectare acerbius possumus? Quamquam nos quidem in hac^{vv} cecitate animi esse nolumus, qui ab illo primo nuntio tanti periculi aliquantum pecunie colligere^{ww} sumus conati, ut, licet egre et perdifficiliter, nostre tamen optime in Christi^{xx} rem^{yy} voluntatis apud Deum et homines effectus^{zz} pateret. Itaque^{aaa} et aliis alias sepe subsidiis missis nunc quoque^{aaa} ad quinquaginta milia ducatorum^{bbb} in Ungariam destinare^{ccc} cepimus, ex qua pecunia manus aliqua virorum fortium^{bbb} parari possit. Tua vero serenitas^{ddd} pro magnitudine^{eee} et potentie et dignitatis sue^{fff} nonne ad tutandum^{ggg} Christi regnum, ad Christiane reipublice defensionem, ad arcendam et propulsandam a fide sanctissima tantam^{hhh} calamitatem aliquam partem ex opibus suis per suum honorem et vestigio transmissura, ut non solum auxilio, sed etiamⁱⁱⁱ celeritate ruinis illis subveniatur? [fol. 137v] Si enim hoc non fiat,^{ddd} illo nobili Ungarie regno, ^{jjj}quod Dominus prohibeat,^{jjj} capto atque oppresso^{kkk} ^{lll}ac^{mmmm} crudelissimoⁿⁿⁿ potentissimoque hoste in visceribus de[inde]^{ooo} Christianitatis constituto,^{lll} quis est rex et prince[ps]^{ppp} Christianus, qui, si non ad^{qqq} se at ad liberos certe^{rrr} suos eandem pestem atque perniciem non videat perventuram? Scilicet^{sss} magnus^{ttt} fuerit obex ad refrenandum^{uuu} postea^{vvv} ^{www}Turcarum impetum^{www} Germania, que tota domesticis seditionibus [et]^{xxx} inimicitiiis sic perturbata est, ut horreamus etiam^{yyy} animo cogitare,^{zzz} quid, si hoc accidat, de illa futurum sit? ^{aaaa}Que cum ita sint, cum sine tuo^{bbb} presertim, sed et aliorum principum^{bbb} auxilio tantis et tam urgentibus^{cccc} malis ob[isti]^{dddd} non possit, quesumus, fili carissime, suscipe vim solitam virtutis et magnani-

mitatis^{cccc} tue, et in hoc [po]tissimum^{ffff} facto demonstra, quid pro communi Christi^{gggg} republica cupias,^{hhhh} ⁱⁱⁱⁱ quantum Deo omnipotenti studeas e[ss]e^{jjjj} gratus, cuius ad cetera erga te innumerabilia^{kkkk} beneficia hoc etiam ceteris^{llll} meritum acc[ess]it,^{mmmm} ut ille noluerit Christianam rempublicam tanto et tam excelso rege diu esse orbatam. Nos de his latius scr[ibimus]ⁿⁿⁿⁿ ad dilectum filium Capinum²⁰⁰ hominem nostrum et etc.^{oooo} ^{aaaa} Datum Rome etc. die XXIII Aprilis MDXXVI, anno tertio.^{oooo}

^a ORIG.₁-ben a szó javítva, eredetileg: ‘illam’. ^b COP.₁-ben és így Cselesnél és a kiadásokban is: ‘tantaque’. ^c THEINERNÉL: ‘charissimo’. ^d THEINERNÉL: ‘Albertum’. ^e COP.₁-ben, Cselesnél és a kiadásokban: ‘et’. ^{f-f} ORIG.₁-ben a szavak felett szaggatott vonal, a margón: ‘Regi Anglie’, alatta: ‘Portugall[ie]’, a jelölés COP.₁-ben is szerepel; az angol (lásd COP.₁) és – minden bizonnyal – a portugál királynak, valamint a császárnak (ORIG.) írott levél ‘Vellemus si fieri posset’-tel kezdődik. ^g ORIG.₂-ben e szó helyett: ‘serenitatis tue’. ^h COP.₁-ben és így Cselesnél és a kiadásokban is: ‘et’. ⁱ COP.₁-ben, Cselesnél és THEINERNÉL: ‘ferendum’. ^j ORIG.₂-ben utána kihúzza: ‘quod quidem prope iam diffidimus. Nam cum per alias nostras die nona Februarii datas eandem serenitatem tuam de periculis Ungarie admonuissimus, ac auxilio pecuniario mittendo;’ ‘prope iam’ után kihúzott sorközi beszúrási: ‘nos posse’; ‘Nam’ sorközi beszúrási, alatta kihúzza: ‘Quando quidem’. ^k ORIG.₂: a lap széle rojtossá, szakadozott, ezért kiszakadva. ^l ORIG.₂: kiszakadva, lásd a k jegyzetet. ^{m-m} ORIG.₂: kiszakadva, lásd a k jegyzetet. ⁿ COP.₁-ben és így Cselesnél, valamint THEINERNÉL is: ‘eum’, PRAYNÁL: ‘eam’. ^o ORIG.₁-ben utána kihúzza: ‘iam’. ^{p-p} ORIG.₂: kiszakadva, lásd a k jegyzetet. ^{q-q} ORIG.₂: kiszakadva, lásd a k jegyzetet. ^r ORIG.₂: utána kihúzza: ‘intelliget serenitas tua’. ^{s-s} ORIG.₂-ben ehelyett: ‘quo adhuc auxilio illam [...] infirmam et laborantem ipsa sublevarerit’; ‘adhuc auxilio’ előtt kihúzza: ‘ipsa’. ^t COP.₁-ben és így Cselesnél és a kiadásokban is ‘a’; ORIG.₂-ből hiányzik. ^u ORIG.₂-ben a szó kiszakadva, lásd a k jegyzetet. ^v ORIG.₂-ben utána kihúzza: ‘mitteretur’. ^{w-w} ORIG.₂-ből e rész hiányzik. ^x COP.₁-ben, Cselesnél és THEINERNÉL: ‘pedituum’. ^{y-y} ORIG.₂-ben ehelyett: ‘aliquid fidei habere huiusmodi [...] ad animum tuum introire noluit, et tamen eiusmodi’; ‘aliquid’ sorközi beszúrási, alatta kihúzza: ‘nihil’; ‘habere’ után kihúzza: ‘aut’. ^z ORIG.₁-ben a szó sorközi beszúrási. ^{aa} ORIG.₁-ben utána kihúzza: ‘non’. ^{bb-bb} ORIG.₁-ben a szavak felett szaggatott vonal, a jelölés COP.₁-ben is látható; e rész az angol királynak írott levélben (COP.) nem szerepel. ^{cc-cc} ORIG.₂-ből e rész hiányzik. ^{dd-dd} ORIG.₂-ben ehelyett: ‘serenitati tue’. ^{ee-ee} ORIG.₂-ben ehelyett: ‘tuo enim fideli’. ^{ff-ff} ORIG.₂-ből e rész hiányzik. ^{gg} ORIG.₁-ben a szó felett aláhúzott sorközi beszúrásként: ‘vestrum’, a margón: ‘Angl[ie]’, alatta: ‘Portugall[ie]’; az angol és a portugál királynak írott levélben e szó szerepelt, lásd COP.₁. ^{hh} COP.₁-ben és így Cselesnél és a kiadásokban is: ‘traduceret’. ⁱⁱ COP.₂-ben: ‘quod’. ^{jj} ORIG.₂-ben ‘quesumus’. ^{kk} COP.₂-ben: ‘aut’. ^{ll} COP.₂-ben: ‘possit’. ^{mmm} A szó COP.₁-ben és így Cselesnél is: ‘extimari’, THEINERNÉL: ‘existimari’, PRAYNÁL: ‘extimeri’. ⁿⁿ ORIG.₂-ben a szó sorközi beszúrási. ^{oo} ORIG.₁-ben utána kihúzza: ‘sum’. ^{pp-pp} ORIG.₂-ben sorközi beszúrási; az ‘et’ szó COP.₁-ből és így Cselesnél és a kiadásokból is hiányzik. ^{qq} A szó ORIG.₂-ben sorközi beszúrási. ^{rr} ORIG.₂-ben, COP.₁-ben és így Cselesnél és a kiadásokban is: ‘sinceret’. ^{ss} ORIG.₂-ben utána még: ‘et inimicitias’. ^{tt} ORIG.₂-ben, COP.₁-ben és THEINERNÉL: ‘omnino’. ^{uu-uu} ORIG.₂-ben sorközi beszúrási. ^{vv} ORIG.₂-ben utána kihúzza: ‘numero’. ^{ww} ORIG.₂-ben utána kihúzza: ‘non cessari [...]’. ^{xx} COP.₁-ben és THEINERNÉL: ‘Christianam’. ^{yy} COP.₁-ben és így Cselesnél és a kiadásokban is utána még: ‘publicam’. ^{zz} COP.₂-ben: ‘affectus’. ^{aaa-aaa} ORIG.₂-ből e rész hiányzik. ^{bbb-bbb} ORIG.₂-ben ehelyett: ‘propediem sumus in Ungaria habituri, ex quibus aliqua manus fortium virorum’. ^{ccc} ORIG.₁-ben a szó javítva, eredetileg: ‘destinamus’. ^{ddd-ddd} ORIG.₁-ben ehelyett: ‘quid non, quesumus, est actura, an pati poterit se florente atque pollente Christi regnum ab immanissimis hostibus sic fedari et conculcari, an, dum exiguum sibi utilitatem confirmet, fidem suam et dubitet parva pecunia esse permutatura?’; ‘pati poterit’ után kihúzza: ‘ipsa’; az ‘ab immanissimis hostibus’ sorközi beszúrási; az ‘utilitatem’ sorközi beszúrási, alatta kihúzza: ‘pecuniam’. ^{eee} ORIG.₁-ben a szó felett aláhúzott sorközi beszúrásként: ‘parte’, a margón: ‘Portugall[ie]’; a portugál királynak írott levélben feltehetően e szó szerepelt. ^{fff} A COP.₁-ben és THEINERNÉL: ‘tue’. ^{ggg} COP.₁-ben: ‘tuendum’. ^{hhh} ORIG.₁-ben a szó sorközi beszúrási. ⁱⁱⁱ COP.₁-ben és THEINERNÉL: ‘cum’. ^{jjj-iii} ORIG.₂-ben e rész hiányzik. ^{kkk} ORIG.₂-ben utána kihúzza: ‘quis iste’. ^{lll-lll} ORIG.₂-ben sorközi beszúrási. ^{mmmm} COP.₂-ben és THEINERNÉL: ‘et’. ⁿⁿⁿ ORIG.₁-ben utána kihúzza: ‘deinceps’. ^{ooo} A kötés miatt nem olvasható, kiegészítve a másolatokból; ORIG.₂-ben sorközi beszúrási. ^{ppp} ORIG.₁-ben kiszakadva, lásd az ooo jegyzetet. ^{qqq} COP.₁-ben és THEINERNÉL: ‘in’. ^{rrr} COP.₂: a szó hiányzik. ^{sss} ORIG.₂-ben utána kihúzza: ‘obstabit Turcarum [...]’. ^{ttt} COP.₂-ben e szó helyett: ‘magni’. ^{uuu} ORIG.₂-ben a szó

²⁰⁰ Capino de Capi.

sorközi beszúrás^{vvv} ORIG.₂-ben a szó hiányzik; THEINERNÉL: *fortem*.^{www-wwv} ORIG.₂-ben ehelyett: *impetum deinceps Turcarum*.^{xxx} ORIG.₁-ben kiszakadva, lásd az ooo jegyzetet.^{yyv} A szó ORIG.₂-ben sorközi beszúrás; COP.₁-ben és így Cselesnél és a kiadásokban is: *id*.^{zzz} A szó ORIG.₂-ben sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *communicare*.^{aaa-aaa} ORIG.₂-ben ehelyett: *Tua vero Austria, tuus paternus avituque principatus quo loco futurus [deinde erit]? Que [...] que mala aut certissime subeunda sunt, aut celerrimo subsidio, quo pacto etiam alias scripsimus, propul[san]da sunt. Quod ut nunc demum facere velis, neque expectare, dum frustra postea peniteat te non fecisse, non solum rogamur et obtestamur serenitatem tuam, verum etiam tibi in Dei omnipotentis nomine et sub ipsius indignationibus imo mandamus. Illud et quoque denuntiantes nec tibi solum, sed [...] si qui regnis opibusque providi his tam grave detrimentum Christianitatis neglexerint, nos in hac parte nostro [...] Deo persoluto onere et morsu conscientie liberi [...] amur causam istorum ad tribunal et iudicium [omni]potentis Dei, ad quod citius profecto, quam quisquam de se cogitet et quam [...] inde [...] mundi affect[us] [...] cogitet omnibus veniendum esse, ubi pro merito omnibus sua merces statuatur. Nos de his etiam latius scribimus ad dilectos filios Io[annem] legatum etc. et Bal[dassarem] nuntium et etc. scribimus, quibus serenitas tua [...] fidem habere velis; a 'pacto' sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'modo'; 'denuntiantes nec'*-nél ez utóbbi szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'neque'; a 'nostro [...] Deo persoluto'* sorközi beszúrás; a *'patet'* sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'agitet'; a 'cogitent'* sorközi beszúrás, alatta kihúzza: *'patent'*.^{lbbb-lbbb} ORIG.₁-ben a szavak felett szaggatott vonal, felette sorközi beszúrásként: *'etiam'*, a margón: *'Portugall[ie]'*; a portugál uralkodóhoz írott levélben e szakasz helyett minden bizonnal ez a szó szerepelt.^{ccc} COP.₁-ben és így Cselesnél és a kiadásban is: *'imminentibus'*.^{ddd} ORIG.₁-ben kiszakadva, lásd az ooo jegyzetet.^{eee} COP.₂-ben: *'magnitudinis'*.^{fff} ORIG.₁-ben kiszakadva, lásd az ooo jegyzetet.^{ggg} COP.₁-ben és THEINERNÉL: *'Cristiane'*.^{hhh} ORIG.₁-ben utána kihúzza: *'quam'*.ⁱⁱⁱ⁻ⁱⁱⁱ Az angol (lásd COP.) és a portugál uralkodóknak írott levélben ehelyett szereplő szakasz szövegét – amelynek fogalmazványa külön cédulára lett írva – lásd fent.ⁱⁱⁱ ORIG.₁-ben kiszakadva, lásd az ooo jegyzetet.^{kkk} ORIG.₁-ben utána kihúzza: *'nec'*.^{lll} ORIG.₁-ben utána kihúzza: *'ben'*.^{mmmm} ORIG.₁-ben kiszakadva, lásd az ooo jegyzetet.ⁿⁿⁿ ORIG.₁-ben kiszakadva, lásd az ooo jegyzetet.^{oooo-oooo} Más kéz írása; ORIG.₂-ben ehelyett csak *'Datum'*.*

139.

Róma, 1526. május 5.

VII. Kelemen pápa Ferdinánd osztrák főbercegehez

II. Lajos magyar király támogatására buzdítja a törökök elleni harcban, hiszen ez saját területeinek biztonságát is befolyásolja; erről bővebben nunciásától, Girolamo Rorariótól hall majd.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázat. A lap tetején: *Dilecto filio nobili viro Ferdinando Hispaniarum principi, Austrie archiduci*. A jobb felső sarokban: *309*. A lap hátulján: *1526, anno 3°. V. Maii. Archiduci Austrie hortatorium*. ASV Arm. XL., vol. II, fol. 24^{orv}, n. 268. ED.: RAYNALDUS, *Annales ecclesiastici*, 1526, n. 59; PRAY, *Annales regum Hungariae*, V, 96; KATONA, *Historia critica*, XII. 576–577.

Dilecte fili, salutem etc. Cupientes, sicut nos non pastorale modo officium, sed paterna etiam caritas et benevolentia, qua carissimum in Christo filium nostrum, Ludovicum Ungarie et Bohemie regem illustrem prosequimur, ei open, quam possumus, adversus communem hostem Turcam ferre, mandavimus dilecto filio Hieronymo Rorario, nuntio nostro quedam in hunc desiderii nostri finem, que ex eo plenius tua nobilitas intelliget. Quam hortamur in Domino, et studiose requirimus, velit pro Dei causa et defensione affinis ac vicini regis, que ad tuorum quoque locorum ei proximorum securitatem pertinebit, eidem nuntio nostro, et in his, que dixerit, fidem, et que circa hoc^b nostro nomine apud te curaverit, omnem favorem prebere. *¶ Sicut eam esse facturam certo speramus. ¶ Datum Rome etc. die V Maii MDXXVI, anno tertio.*

^a A kiadásokban: *'Hungarie'*. ^b KATONÁNÁL: *'her'*. ^{c-c} A kiadásokból hiányzik.

140.

Róma, 1526. július 21.

VII. Kelemen pápa I. Zsigmond lengyel királyhoz

Meghagyta nunciúsának, Giovanni Antonio Burgiónak, hogy keresse fel és tájékoztassa, és arra kéri, hogy fogadja bizalommal.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetjén közepén: 'Regi Polonie', a jobb felső sarokban: '365'. A lap túlsó oldalán: 'Anno tertio. 1526 Iulii XXI. Regi Polonie pro Barone Burgij'. ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 32^{rv}, n. 365. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., tom. XI, pag. 409., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, pag. 507. ED.: WOJTYSKA, *Acta Nuntiaturae Polonae*, II, 222, n. 34.

Carissime etc. Mandavimus dilecto filio Io[anni] Antonio Pulleoni Baroni Burgio, nuntio in Ungaria nostro, ut se inde ad serenitatem tuam conferret nonnullaque nostris verbis communicaret, que ad Christianitatis precipue salutem et ad tue serenitatis honorem et laudem pertinere nobis visa sunt. Hortamur serenitatem tuam in Domino,^a ut fidem illi summam rerum omnium habere eaque^b procurare et facere, que virtute sua eximia singularique in Deum et Christianam fidem pietate digna esse cognoverit. Quod nobis a serenitate tua futurum est gratissimum. Datum °Rome etc. die XXI Iulii MDXXVI, anno tertio.^c

^a Utána kihúzza: 'quanto animi studio possumus, pro ea virtute et in Deum Christianamque fidem pietate, qua semper ipsa apud omnes in omnibus suis factis clarere studet, ita se prestare in iis, in quibus a dicto Barone requiratur, Dei ipsius honoris et eius fidei conservationis causa velit'; 'apud omnes' után kihúzza: 'claruit'; 'in quibus' sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'quam'; 'requiremur' után kihúzza: 'velit'; 'Dei ipsius' után kihúzza: 'et Domini nostri Iesu Christi causa'; 'honoris' után kihúzza: 'causa'; 'conservationem' – ez a kiadásban: 'conservationis' – után kihúzza: 'velit'. ^b Utána kihúzza: 'in ii'. ^{c-c} Más kéz írása.

141.

Róma, 1526. július 21.

VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciuszhoz

Mivel az ő és mások leveleiből nyilvánvalóvá vált a Magyarországot fenyegető biztos és közeli veszély, ezért meghagyja neki, hogy keresse fel I. Zsigmond lengyel királyt, és kérjen tőle segítséget a török elleni harchoz II. Lajos magyar király számára.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázat. A lap tetjén közepén: 'Baroni Burgij nuntio in Ungaria'. A bal felső sarokban: 'Duplicatum', a jobb felsőben: '373'. ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 33^{rv}, n. 366. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 409–410., amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 507–508. ED.: RAYNALDUS, *Annales ecclesiastici*, 1526, n. 61. (partim); PRAY, *Epistolae procerum*, I, 260–262, n. 98. (Cselesről); WOJTYSKA, *Acta Nuntiaturae Polonae*, II, 220–221, n. 33. CIT.: FRANKÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*. cxlviii.

Dilecte fili etc. Augent dolorem nostrum indies et tue et^a aliorum littere, quo regis regnique istius pericula certiora propioraque esse nobis significant,^b itaque^d ad^e omnia remedia circumspectentes^c maxime opportunum et necessarium fore iudicavimus, ut tu ad carissimum in Christo filium nostrum Sigismundum Polonie regem illustrem^f statim te conferas eiusque serenitatem, in^g qua^h una aliquid spei nobis adhuc restat, nostro

et Sancte huius Sedis ac imprimis Domini nostri Iesu Christi, cuius res precipue agitur, nomine horteris et obtesteris, ut nedum regiam et privatam fidem suam ei, qui nemini unquam fidem pactumve^d ullum servare solitus est, neque adeo nunc serenitati eius servat, quando in eius regnum totⁱ Tartarorum milia immittere iam molitur, prestare et servare studet,^k divinam et catholicam^h nostrum omnium^l fidem cum totius istius regni serenissimique et carissimi nepotis sui interitu^m ruere et perditum iri pati velit. Id,ⁿ quod cum eius quoque serenitatis regni statusque perditione^o quam sit con[fol. 33v]iunctum futurum, et ipsa per se facile poterit cognoscere et tu illi, qui [res]^p huiusmodi melius^q istic presens,^r quam nos, nosis plane declara[re].^s Itaque tibi mandamus, ut his perlectis litteris quamprimum^u ad id peragendum ceteraque omnia, que ad eiusdem re[gis]^v et regni istius salutem Christianeque fidei et nominis decus et conservationem spectare duxeris, apud eius serenitatem procuranda proficisca[ris].^w In quo ad solitam diligentiam et prudentiam tuam, eam celeritatem et curam adiunctam abs te requirimus, quam rerum istarum status summam sibi exposcere nobis videtur.^t Datum *Rome etc., die XXI Iulii MDXXVI, anno tertio.^x

^a A szó PRAYnál hiányzik. ^b PRAYnál: 'significantur'. ^{c-c} Lapszéli beszűrés, a szövegben kihúzva: 'verum multo illud magis auget, quod neque nos maiora istuc subsidia, quam misimus, mittere in presenti possumus, neque alii Christiani principes ad suam quisque open ferendam, ut totiens nos eos bortati et obtestati sumus, ita se festinos prebent, uti et rei necessitas et officii pietas postulare omnino videbatur. Sed nos, quod ad nos attinet, ubi re ipsa et factis nequaquam possumus, deficereque plurimis cogimur difficultatibus, non certe nec voluntate, nec cura, nec cogitatione ulla desumus, quibus tanto imminente malo aliquod semper remedium inveniamus. Quare cum aliunde vel propter locorum distantiam vel propter alias causas, quas nos nescimus, nihil iam aut parum presentis auxilii istic expectandum sit'; 'istuc subsidia quam' után WOJTYSKÁNÁL még: 'que'; 'obtestati sumus, ita' után 'se' és a nem sokkal utána lévő 'prebent' sorközi beszűrés; 'ulla desumus' után kihúzva: 'quare'. ^d PRAYnál a szó utolsó szótagja hiányzik. ^e PRAYnál: 'ut'. ^f A szó sorközi beszűrés, RAYNALDUSNÁL és PRAYnál hiányzik, WOJTYSKÁNÁL: 'etc.'. ^g A szó sorközi beszűrés. ^h A szó javítva, eredetileg: 'quo'. ⁱ PRAYnál: 'pactumque'. ^j WOJTYSKÁNÁL: 'octo'. ^k Az eredetiben tévesen: 'studet'; PRAYnál így. ^{l-l} WOJTYSKÁNÁL e két szó felcserélve. ^m PRAYnál: 'interitum'. ⁿ A szó PRAYnál hiányzik. ^o RAYNALDUSNÁL: 'proditione'. ^p A lap széle néhány betű szélességben levágva, de kiegészíthető Cseles másolatából és PRAY kiadásából. – A szó RAYNALDUSNÁL és WOJTYSKÁNÁL hiányzik. ^q Utána kihúzva: 'quam'. ^r A szó RAYNALDUSNÁL hiányzik. ^s Lásd a p jegyzetet; RAYNALDUSNÁL: 'declara'; WOJTYSKÁNÁL: 'declarabis'. ^{t-t} RAYNALDUSNÁL e rész hiányzik. ^u Utána kihúzva: 'ad eundem Po[lo]nie regem'. ^v Lásd a p jegyzetet. ^w Lásd a p jegyzetet. ^{x-x} Más kéz írása.

142.

Róma, 1526. július 27.

VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciusbó

Mivel szüksége van személyére és munkájára, miután e levelet elolvasta és miután az eddigiekhez hasonló buzgalommal véghezvitte és elrendezte mindazt, ami az ország megsegítése ügyében a feladataiból még hátravan, térjen vissza Rómába, és tegyen jelentést színe előtt.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázat. A lap tetején közepén: 'Baroni Burgij'. A lap hátulján: 'Anno tertio. 1526. Iulii XVII. [Sic!] Baroni Burgij licentia redeund^o'. ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 367v, n. 371. ED.: FRAKNÓI, *Magyarországi pápai követek jelentései*. CXLVIII, 2. jegyzet (partim); WOJTYSKA, *Acta Nuntiaturae Poloniae*, II, 222–223, n. 35.

Dilecte fili etc. Accidit nobis in presenti, ut nonnulla nostra et Sedis Apostolice maximi momenti negotia hic tractanda sint, in quibus persona et opera tua potissimum est necessaria. Quare mandamus tibi, ut his lectis litteris rebusque iis omnibus, que tibi istic nostro nomine in regni istius subsidium conficiendi^b adhuc restant, ea diligentia, fide et prudentia, qua summa hucusque cetera fecisti,^c peractis et^d constitutis cum bona regis ipsius venia et gratia illico^e ad hanc almam^f Urbem te conferas et coram nobis sistas,^g quod magno cum desiderio^h a te^h expectamus. Datum Rome etc., die XXVII Iulii MDXXXVI, anno tertio.ⁱ

^a Utána kihúzza: 'vel eundi in Poloniam'. ^b WOJTYSKÁNÁL: 'conficiende'. ^c A szó javítva, eredetileg: 'effecisti'. ^d Utána kihúzza: 'bene'. ^e Utána kihúzza: 'huc'. ^{f-f} Sorközi beszúrás. ^g Utána kihúzza: 'id'. ^{h-h} Sorközi beszúrás. ⁱ⁻ⁱ Más kéz írása.

143.

Róma, 1526. július 27.

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

A dolgok jelen állása arra kényszeríti, hogy nunciusat, Giovanni Antonio Burgiót a magyar királyi udvarból visszahívja.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázat, a 142. sz. irattal egy lapon. A szöveg teljes egészében áthúzott, az alsó része hiányzik. A lap tetején közepén: 'Regi Ungarie'. ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 36r.

Carissime etc. Ea nos rei^a necessitas nunc urget, ut cogamur inviti dilectum filium Io[annem] Ant[onium] Pulleonem Baronem Burgij nuntium apud te nostrum ad nos revocare,^b quamquam enim in tuum regniue tui subsidium nihil amplius, quam fecimus, facere in presentia possumus, tamen nobismetipsis satisfaciebamus hominem apud serenitatem tuam esse nostrum, qui si non vires magnas, maximam saltem et optimam nostram erga te^c voluntatem assidue declararet. Sed,^d cum ita acciderit, ut nec^e hoc etiam^f possimus, serenitatem tuam in Domino hortamur et plurimum requirimus, ut eum peractis et persolutis iis, ad que iam^g nostro nomine^g tenetur, statim ad nos bona cum tua veni[a] et^h gratia velis dimittere, indigemus enim hoc potissimum temporeⁱ summopere eius[dem]^j

^a A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'nunc cogit'. ^b Utána kihúzza: 'Itaque'. ^c Utána kihúzza: 'patris'. ^d Utána kihúzza: 'eadem ipsa nec'. ^e A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'certe et'. ^f A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'non'. ^{g-g} Sorközi beszúrás. ^h A szó második fele az oldal aljáról levágva. ⁱ⁻ⁱ Sorközi beszúrás. ^j A szöveg itt félbeszakad. A bal margón áthúzott lapszéli beszúrás, amely valószínűleg a levágott szövegrészhez kapcsolódott: 'presentis diligentia, fide et prudentia, quam cum semper quidem, tum maxime, cum istic apud te fuit, maximam et singularem iudicavimus'; 'presentis' után kihúzza: 'opera fide'; 'prudentia' után kihúzza: 'plena sicuti'; 'iudicavimus' javítva, eredetileg: 'iudicamus'.

144.

Róma, 1526. július 30.

VII. Kelemen pápa I. Ferenc francia, VIII. Henrik angol,
III. János portugál királyhoz és Ferdinánd osztrák főherceghez

Elküld egy Magyarországról újonnan kapott levelet, amely szerint a török szultán hatalmas sereggel már az ország közelébe ért, előrenyomulásukat pedig még az útjukba kerülő folyó sem akadályozhatta meg.

A pápa többször írt már a keresztény fejedelmeknek, hogy küldjenek segítséget, és most is erre buzdítja őket. Ő is úgy segít, ahogy tud: jelenleg 5000 gyalogos és 200 lovas szolgál az országban pápai zsoldon, de az itáliai helyzet miatt több segélyt nem tud küldeni. Könyörögve kéri tehát a címzettet, hogy – mivel Magyarország végveszélyben van – vagy pénzt vagy fegyvert küldjön, hogy az ellenséget feltartóztathassák. Erről bővebben nunciásától (a francia király Roberto Acciaiolitól, az angol király Umberto de Gambarától, Ferdinánd főherceg Girolamo Rorariótól) fog hallani, de beszél erről a Szentszékhez küldött – Alberto Pio de Carpi francia, Gregorio Casali angol – követtel is.

ORIG.: Hártya, eredeti bévé. A hátlapján címzés: *'Carissimo in Christo filio nostro Francisco regi Francorum Christianissimo'*. ANP Archives de l'Ancien Régime, Trésor des Chartes, II. Supplément, J 937, Dossier I, n. 19. ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap restaurált, nagyon nehezen olvasható. Fol. 47^{rv} tetején: *'Regi catholico, Christianissimo, Anglie, Portugallie et archiduci, mutatis mutandis'*, a jobb sarokban: '329', alatta: '205', a jobb alsó sarokban: '500'. ASV Arm. XLIV., vol. 9, fol. 47^{rv}. ORIG.: Hártya, eredeti bévé. A hátlapján címzés: *'Dilecto filio nobili viro Ferdinando Hispaniarum principi, Austrie archiduci'*. ASV A.A. I-XVIII. n. 2607. COP.: Papír, ORIG., egykorú másolata. A címzése: *'Dilecto filio nobili viro Ferdinando Hispaniarum principi, Austrie archiduci'*. ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 117^r–119^r. ED.: CHARRIÈRE, *Négociations de la France*, I, 152–154. (ORIG.); BALAN, *Monumenta saeculi XVI*, 236–238, n. 182. (ORIG.); ARTNER, *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*, 185–187, n. 142. (ORIG.). REG.: FRAIKIN, *Nonciatures de France*, I, 81, n. 67. (ORIG.); NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 234, n. 1414. (ORIG.) CIT.: ARTNER, *Magyarország és az Apostoli Szentszék*, 102.

CLEMENS PAPA VII.

Carissime ^ain Christo fili noster, salutem et apostolicam benedictionem^a. Mittimus ad serenitatem^b tuam nova et litteras, quas ex Ungaria accepimus,^c utinam non extremum regni et nationis illius discrimen nuntiantes. Insidet enim iam in medio prope regno illo rex^d Turcarum²⁰¹ cum exercitu maximo tantaque se vi infert, ut illum non oppositi fluminis^e gurgites, non nostrorum^f timor, non locorum ignoratio cohibere poterit, quin se^g vel prelio, si nostri conferre manum velint,^h vel expugnationi et direptioni urbium, si cesserint, paratum ardentemque offerat, cum contra ^a parte nostra nihil admodum spei aut fiducia, nihilⁱ firmi apparatus sit. Quod premonuimus quidem antea sepe et obtestati sumus tam serenitatem^k tuam, quam reliquos Christianos principes, ut ferre opem, mittere auxilium, fulcire ruinam regni nobilissimi et^l cum maxima Christianitatis pernicie casuri, nisi sua quisque pro parte opem et manum attulisset, vellent. Que si preces, monita obtestationesque nostre apud animum tuum valuissent et aliorum, tante nunc calamitatis^m dolorem non acciperemus. Ac nos quidem id suppeditavimusⁿ auxilii, quod potuimus, etenim ad hunc diem spes illarum nationum nostris maxime presidiis, nostris pecuniis sustentata est, nuncque peditum quinque milia, equites ducentos sub signis in Ungaria habemus, neque aliud firmius^o adhuc^p apparet in illo tanto metu et periculo Ungarice nationi^q subsidium, sed si temporum et rerum^r dura necessitas nos domesticis Italie rebus impendere partem cure et opis non coegisset, maiori etiam auxilio subvenire illi regno fuisset conati. Veruntamen in nostro opere^s atque officio^t ecquis^u nam^v extitit Christianus princeps, qui partem nobiscum voluerit sustinere laboris et impendii? Cum tamen ceteri temporalibus bonis a domino Deo magis quam nos ornati sint ac ceterorum florentiores res, nostre et huius Sancte Sedis vehementer attrite et extenuate sint, nunc hec summa est: deploratum

²⁰¹ II. Szulejmán szultán.

et perditum Christiane reipublice,^w nisi Deus potenti sua manu et^x celesti ope provideat, regnum esse florentissimum, aut^y etiam, si quid auxilii in Christianis principibus esse potest, nisi mature et celeriter subveniatur, exiguum ad tempus regna et loca illa omnia ad tyranni Turcarum nomen et potentiam accessura, ut nobis quotidie in angulum magis redactis et coarctatis ille ad sibi omnia subiiciendum et viribus suis et nostra negligentia fiat paratior. Hec scribimus, ^zfili carissime, ad serenitatem^z tuam omnibus illam precibus obsecrantes, ut tanti detrimenti a Christiano nomine propulsandi aliquam velis^{aa} partem et sollicitudinem ad animum tuum pervenire, quodque sepe hortati sumus, id presidii mittere, quod vel pecuniis vel armis ingruentem impetum^{bb} tanti hostis aliqua ex parte cohibere possit. Hoc autem petimus, tum propter debitum, quo Deo es astrictus, tum propter officium, quod a Christianissimo^{cc} rege desideratur.^{dd} Que etiam si cause non essent, si aut summi Dei respectus aut communis salutis consideratio aut honor nostri nominis unumquemque non movent,^{ee} quis est tam ferus animo,^{ff} tam ab omni alienus humanitate, qui optimi regis illius infortunio et tante nationis suprema calamitate ad misericordiam non moveatur, presertim cum cogitare possit, in se quoque vel posteros certe^{gg} suos eandem casibus humanis tributam^{hh} esse potestatem. Quod periculum certius et gravius futurum est, si potentissimiⁱⁱ hostis et crudelissimi, qui se solum regem^{jj} esse vult et alium preterea neminem, vis et audacia quotidie prosperis rerum eventibus et accessione regnorum et gentium augebitur. Sed de his scribi mandavimus dilecto filio ^{kk}Roberto Acciaiuolo²⁰² nuntio apud te nostro et cum dilecto item filio nobili viro Alberto Pio, comite Carpi²⁰³ oratore apud nos tuo locuti sumus, ut cum serenitate tua^{kk} diligentius agant^{ll} nostris verbis, quibus^{mmm} illa fidem habeat. Datum ⁿⁿRome, ^{oo}apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris,^{oo} die XXX Iulii MDXXVI, ^{pp}pontificatus nostri^{pp} anno tertio.ⁿⁿ

Ia[cobus] Sadoletus

a-a ORIG. -ből hiányzik. b ORIG. -ban és a másolatban és szó helyett: 'nobilitatem'. c ORIG. : utána egy szó kihúzáva, nem olvasható. d ORIG. -ban: 'princeps'. e ORIG. -ben, ORIG. -ban és a másolatban: 'fluminum'. f ORIG. : a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzáva: 'bostium' g ORIG. : utána kihúzáva: 'prelio'. h ORIG. : utána egy szó kihúzáva, nem olvasható. i A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzáva: 'ex'. j ORIG. : a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzáva egy szó, nem olvasható. k ORIG. -ban és a másolatban és szó helyett: 'nobilitatem'. l A szó BALANNÁL hiányzik. m ORIG. : utána kihúzáva: 'initium'. n ORIG. : a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzáva: 'misimus'. o ORIG. -ben e szó: 'firmum'. ° A szó előtt ORIG. -ben: 'ut'. p Utána kihúzáva: 'per'. q CHARRIÈRE-nél a szó: 'nationis'. r ORIG. : utána egy szó kihúzáva, nem olvasható. s ORIG. : utána egy szó kihúzáva, nem olvasható. t ORIG. : utána kihúzáva két-három szó, amelyek nem olvashatók. u ORIG. : a szó sorközi beszúrás, alatta kihúzáva: 'qui?'; ARTNERNÉL: 'quis'. v ORIG. : utána egy szó kihúzáva, nem olvasható. w ORIG. : utána egy szó kihúzáva, nem olvasható. x ORIG. : a szó sorközi beszúrás. y ORIG. : utána kihúzáva: 'st'. z-z ORIG. -ban és a másolatban és szakasz: 'dilecte fili ad nobilitatem'. aa BALANNÁL: 'nobis'. bb ARTNERNÉL: 'impetus'. cc ORIG. : a szó fölött sorközi beszúrásaként: 'Fr'. A szó után még: 'catholico, fidei defensore, optimo'. Fölöttük sorközi beszúrásaként: 'Sp.', 'Ang.', 'Por.'. dd ORIG. -ban és a másolatban és szó előtt: 'ab optimo principe'. ee A szó BALANNÁL: 'moveret'. ff ORIG. : a szó sorközi beszúrás. gg ORIG. : a szó sorközi beszúrás. hh ORIG. : a szó sorközi beszúrás. ii ARTNERNÉL 'pontentissimi'. jj ORIG. -ban és a másolatban és szó

²⁰² Roberto Acciaiuoli (1467–1547) a francia királyi udvarba küldött apostoli nuncius (1526). Vö. GUIDO VERUCCI, DBI vol. I.

²⁰³ Alberto (III) Pio de Carpi (1475–1531) I. Ferenc francia király római követe (1525–1526). Vö. GATTONI, *Clemente VII e la geo-politica*, 44.

után még: *'et principem'*.^{kk-kk} ORIG.₂-ben 'N', majd utána négy-öt szónyi hely üresen hagyva. Fölötte sorközi beszúrással: *'Roberto Acciaiole nuntio apud te'*; a bal margón más kéz írásával lapszéli beszúrással: *'nobili viro Alberto Pio comite Carpi et cum dilecto item filio oratore apud nos tuo locuti sumus et cum serenitate tua'*; a szöveg után lapalji beszúrással: *'scribi mandavimus dilecto filio Umberto de Gambaro nuntio apud te nostro et cum dilecto item filio Gregorio equiti Casalio oratore apud nos tuo locuti sumus'*. ORIG.₃-ban és a másolatban e szó: *'agat'*.^{mm} ORIG.₂; a szó sorközi beszúrással, alatta kihúzza: *'cui'*, ORIG.₃-ban és a másolatban szintén: *'cui'*.ⁿⁿ⁻ⁿⁿ ORIG.₂; más kéz írása.^{oo-oo} ORIG.₂-ből hiányzik. ^{pp-pp} ORIG.₂-ből hiányzik.

145.

Róma, 1526. augusztus 7.

VII. Kelemen pápa Jozefics Ferenc zenggi püspökhöz

Zengg város leveléből és követeitől arról értesült, hogy az egyházmegye néhány kapitányával nézeteltérésbe keveredvén nemcsak a zenggi székesegyházra, hanem Zengg város és az egyházmegye több világi és szerzetesi templomára is *interdictum*ot mondott ki. Magyarázatot vár, és arra inti, hogy függessze fel a büntetést.²⁰⁴

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: *'Venerabili fratri Franc[isc]o episcopo Signien[si] vel eius in spiritalibus vicario generali'*, a jobb felső sarokban kihúzza: '166'. A lap túloldalán: 1526. Anno 3. Augusti. *Pro communitate Segnien[si], hortatoria eorum episcopo'*. ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 72r, n. 413.

[Venerabilis^a frater, salutem etc. Cognosci^b fecerunt nobis per suas litteras et oratores dilecti filii iudices et^c communitas Signien[si]s, quod licet ipsi et tota tua diocesis Segnien[si]s causam nullam in hoc dederint, tamen fraternitas tua cum nonnullis capitaneis dicte diocesis²⁰⁵ differentiam habens *interdictum* non solum in cathedrali Segnien[si], sed in pluribus aliis secularibus et regularibus ecclesiis Segnien[si]s civitatis et diocesis apposuit, eoque factum est, ut ipsi sine sacramentis ecclesiasticis et divinis officiis fere^d Turcice^e viant, supplicarique nobis propterea fecerunt, ut super hoc oportune providere^f de benignitate apostolica et nostri cura^g officii dignemur. Nos autem, cum id a te, cuius equitatem novimus, non temere factum iudicemus ipsam *interdicti* relaxationem a te potius petendam, quam per nos in tui preiudicium concedendam arbitrati sumus. Teque, venerabilis frater, hortamur, ut nolis paucorum culpam ad universorum tuorum penam pertinere. Cum [enim]^h nulle humane cause satis iuste esse possint ad animarum salutem impediendam divinumque cultum et honorem imminuendam, cupide itaque audiemus has nostras apud fraternitatem tuam valuisse in ipso *interdicto* vel in totum relaxando, quod magis vellemus, vel saltem ad locum aliquod tempus suspendendo, ut interim controversie vestre aliquo pacto componi possint. In quo nequeⁱ nostram auctoritatem, neque operam, si eam tua fraternitas oportunam censuerit, interponere defugiemus. Datum Rome etc. VII^a Augusti 1526, anno 3.

Archiepiscopus Felix²⁰⁶

²⁰⁴ Jozefics Ferenc zenggi püspök. 1522 áprilisában a nürnbergi birodalmi gyűlésen az egyik magyar követként jelent meg (KOSÁRY, *Magyar külpolitika*, 128; LAKATOS, *Bernhard von Cles*, 219.), 1523-ban királyi titkár és II. Lajos követe Raguzában (GELCICH–THALLÓCZY, *Ragusa és Magyarország*, 683–684, n. 438–440).

²⁰⁵ Krusics Péter és Orlovesics Gergely zenggi kapitányok.

²⁰⁶ Felice Trofino.

^a A szó eleje a lap széléről levágva. ^b Eredetileg tévesen: ‘*congnosti*’. ^c Utána kihúzza: ‘*communitas Segnien[sis]*’.
^d Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^e A szó sorközi beszúrás. ^f A szó sorközi beszúrás. ^g A szó sorközi
 beszúrás. ^h Egy szó kiszakadva. ⁱ A szó sorközi beszúrás.

146.

Róma, 1526. augusztus 30.

VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz

Arról értesült, hogy Jozefics Ferenc zenggi püspök jobbágyait és jövedelmeit egyházmegyéje néhány kapitánya fosztogatja, sőt még zenggi székesegyházát is méltatlanul meggyalázták. Ezért írt Szalkai László esztergomi érseknek, hogy a püspököt ért cárok elégtétele ügyében intézkedjen, neki pedig meghagyja, hogy a püspök kártalanításán, valamint a főpásztor és a kapitányok kibékítésén az érsek és II. Lajos magyar király előtt is buzgón fáradozzon.

ORIG.: Papír, eredeti, tisztázott fogalmazvány. A lap tetején: ‘*Dilecto filio Io[anni] Ant[oni]o Pulleoni Baroni Burgij apud carissimum in Christo filium nostrum Ludovicum Hungarie et Bobemie regem illustrem nostro et Apostolice Sedis nuntio*’. A hátlapon: ‘1526, anno 3. Augusti. Pro episcopo Segnien[si] commendatitium Baroni Burgij’. ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 96r; n. 447. REG.: KOLLÁNYI, *Regesták a római és a parmai levéltárakból*, 314–315.

Dilecte fili noster, salutem etc. Cum audiremus non sine animi nostri molestia venerabilem fratrem Fran[cis]cum episcopum Segnien[sem]²⁰⁷ a nonnullis capitaneis sue diocesis,²⁰⁸ qui ei obsequentes filii esse debuissent, non solum certis colonis et^b preventibus sue ecclesie de facto spoliatum et privatum, sed etiam indignis contumeliis et iniuriis etiam in ipsa ecclesia Segnien[si] affectum non sine vite periculo inde evasisse. Nos^c [etiam] tali^d fratris nostri iniuria iure commoti et^e pacem ipsi episcopo cum satisfactione debita reddi cupientes scripsimus ad venerabilem fratrem archiepiscopum Strigonien[sem],²⁰⁹ ut rem ex equo et bono componere ac eidem episcopo per capitaneos predictos tam de colonis et preventibus, quam de iniuriis illatis canonice satisfieri curaret. Quemadmodum ex aliis nostris ad dictum archiepiscopum litteris, quarum exemplum his includi fecimus, prospicies. Nunc te volumus omni studio curare cum apud archiepiscopum, tum et apud serenissimum illum regem, si opus fuerit, ut eidem episcopo satisfactio predicta plene et integre impendatur paxque inter episcopum,^f ad hoc nostro nomine hortaberis, et^g capitaneos predictos statuatur, ne in futurum similia scandala ex iracundia animorum reside repullulent.^h Datum Rome, die XXX^a Augusti 1526, anno 3°.

^a A szó lapszéli beszúrás. ^b A szó javítva, eredetileg: ‘*ut*’. ^c A szó lapszéli beszúrás. ^d A szó eleje kiszakadva. ^e A szó sorközi beszúrás, alatta a kihúzott szó kiszakava. ^f Utána kihúzza: ‘*quam*’. ^g Utána egy szó kihúzza, nem olvasható. ^h A szó javítva, eredetileg: ‘*repullebant*’.

²⁰⁷ Jozefics Ferenc zenggi püspök.

²⁰⁸ Krusics Péter és Orlovcsics Gergely zenggi kapitányok.

²⁰⁹ Szalkai László esztergomi érsek.

147.

Róma, 1526. augusztus 30.

VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez

Orlovcsics Gergely és Krusics Péter zenggi kapitányok Jozefics Ferenc zenggi püspököt, illetve a zenggi egyházmegye jobbágyait és jövedelmeit megkárosították; a püspök beszámolt neki arról, hogy az egyházakra kimondott *interdictummal* csak jó útra akarta téríteni a kapitányokat, akik ezután felfegyverkezve a székesegyházban rátámadtak, és alig tudott elmenekülni. Meghagyja tehát, hogy az említett püspök és kapitányok között teremtsen békét és gondoskodjon a főpásztor és egyháza kártalanításáról is; bővebben nunciusa, Giovanni Antonio Burgio számol majd be neki.

ORIG.: A hátlapon: '1526 n. 3. Augusti. Pro episcopo Signien[si] commendatitium archiepiscopo Strigonien[si]'. ASV Arm. XL., vol. 12, fol. 96r, n. 448. COP.: Cseles Márton másolata: ELTE EKK Ms. Ab 50., vol. XI, pag. 408–409; amelynek újabb másolata: ELTE EKK Coll. Kapr. A, tom. XIV, fol. 505–506. ÉD.: NEMES, VII. Kelemen, 68–69. REG.: KOLLÁNYI, *Regesták a római és a parmai levéltárakból*, 314.

Venerabilis frater, salutem etc. Arbitramur fraternitatem tuam pari, qua nos, molestia intellexisse venerabilem fratrem^a Franciscum episcopum Signien[sem],²¹⁰ dum colonos et proventus ad suam ecclesiam spectantes et ab iniquitatis filiis, Gregorio Orhenzijch et Petro Crosich capitaneis sue diocesis²¹¹ indebite occupatos humaniter repetit, et^b ob denegationem illorum superbam interdictum in ecclesiis suis apponit, ut hac saltem via durities illorum emollita ad debitam restitutionem compelleretur, fuisse ab eisdem capitaneis ita indigne et contumeliose habitum, ut^c illis in ecclesiam Segnien[sem] cum magna armatorum manu convenientibus^d et percussorem sibi submittentibus egre servatus sit. Inde ad tue fraternitatis auctoritatem iustitiamque confugerit. Hec, venerabilis frater, cum semper et ubique impia et indigna sunt, episcopos, qui sanctorum apostolorum nomen et successiones referunt, a suis presertim spiritualibus filiis et in Dei domibus, ecclesiis violari, tum hoc precipue tempore atque ex illis locis a nobis minime expectata fuerunt,^e cum placanda nunc Dei ira sit ingruentibus hostibus, non in violatione sacramentorum personarum et locorum irritanda. Quare speramus fraternitatem tuam ex se ipsa suoque officio ac pietate, quam Deo et sacro ordini episcopali debet et habet, illo episcopo in his opportune favisse et esse fauturum. Tamen illam hortamur in Domino eique amanter precipimus, ut eidem episcopo et ecclesie tam insigniter violatis satisfactionem canonicam per dominos capitaneos impendi ac^f colonos et proventus ablatos, si et prout iustitie fore cognoverit, restitui auctoritate nostra cures et mandes et, ne huiusmodi zizania inimici operis seminata aliquando repulluletur, ipsos episcopum et capitaneos^g [ad] concordiam et amorem [in]ducere^g filiosque patri et pastori reconciliare studebis. In quo placebis tu quidem nobis, qui pacem et indemnitate dicti episcopi et eius ecclesie optamus, ut debemus, verum et officio et consuetudini tue nostreque^h de tua^h prestanti pietate opinioni respondebis, et rem exequeris Deo omnipotenti inprimis acceptam, sicut hec latius nuntius istic nosterⁱ tue fraternitati explicabit. Datum Rome, die XXX^a Augusti 1526, anno 3°.

²¹⁰ Jozefics Ferenc zenggi püspök.

²¹¹ Krusics Péter és Orlovcsics Gergely zenggi kapitányokra lásd NEMES, VII. Kelemen, 57–63.

^a Utána egy szó kihúzva, nem olvasható. ^b A kéziratban tévesen: 'ut'. ^c A szó sorközi beszúrás. ^d A kéziratban tévesen: 'conventibus'. ^e A szó javítva, eredeti alakja nem vehető ki. ^f Utána egy szó kihúzva, nem olvasható. ^{g-g} Lapszéli beszúrás. ^{h-h} Sorközi beszúrás. ⁱ Az eredetiben tévesen: 'vester'.

148.

Róma, s. d. (1525. július)

VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz

Mihelyt arról értesült, hogy Szalkai László esztergomi érsek a kancellárságról lemondott, meghagyta nunciúsának, Giovanni Antonio Burgiónak, hogy a hivatalra II. Lajos magyar királynak római követét, Brodarics Istvánt ajánlja. Mivel úgy tudja, hogy őfelsége még mindig nem döntött a kancellárság hivataláról, ismét Brodaricsot ajánlja; erről bővebben nunciúsától, Giovanni Antonio Burgiótól hall majd.

ORIG.: Papír, eredeti tisztázat. A lap tetején: 'Regi Ungarie'. A jobb felső sarokban: '54'. ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 76r.
REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 271, n. 1645.

Carissime etc. Etsi superioribus diebus, cum intellexissemus venerabilem fratrem L[adislau]m archiepiscopum Strigonien[sem]²¹² sigillum et officium cancellariatus regni istius tui Ungarie relinquere, et in serenitatis tue manus deponere ac restituere velle, ad dilectum filium Io[annem] Antonium Pulleonem Baronem Burgij nuntium apud te nostrum scribendum curavimus, ut dilectum item^a filium Stephanum Brodericum tuum apud nos oratorem serenitati tue commendaret eamque hortaretur nostris verbis, ut illum ad dictum officium ob eius imprimis virtutem et probitatem deligere et admittere vellet, nunc tamen, cum intelligamus esse iam idem officium in manibus serenitatis tue, nec de eo adhuc quicquam deliberatum, eadem nos Stephani probitas virtusque movit, ut id, quod tunc nostro nuntio faciendum^b mandavimus, his etiam nosmet litteris repetamus tuamque serenitatem iterum in Domino et plurimum adhortemur, ut ipsa, sicuti et nos fecimus, velit considerare ita esse Step[han]num^c ipsum eadem sua et probitate dignum et virtute idoneum, qui omnibus ornetur honoribus fortunisque augeatur, adeoque preterea de tua serenitate ob operam et servitiam, que tibi omni cum fide et diligentia^d prestat, benemeritum, ut si hoc a te munere donetur, non mediocrem inde apud bonos omnes tua sit serenitas laudem consecutura, nobisque, qui cum dictis de causis tum tua eum valde in Domino diligimus, rem certe gratam admodum factura, sicuti ab eodem nuntio nostro plenius intelliget, cui fidem habebit. Datum.

^a A szó lapszéli beszúrás. ^b A szó sorközi beszúrás. ^c Kiszakadva. ^d A szó sorközi beszúrás, utána a szövegben kihúzva: 'prudencia', fölötte kihúzva: 'sapientia'.

²¹² Szalkai László esztergomi érsek.

149.

Róma, s. d. (1526. április–július)

VII. Kelemen pápa levele Szalkai László esztergomi érsekhez

A közelgő háborús veszély előtt teljes támogatásáról biztosítja, de ugyanakkor arra kéri, hogy ő is minden igyekezetével és fáradozásával országa javára működjék. Erről bővebben nunciusa, Giovanni Antonio Burgio számol majd be, akinek a tanácsait fogadja meg.

ORIG.: Papír, eredeti fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. A lap tetején közepén: 'Strigonien[sij]', a jobb felső sarokban: '43', a bal alsó sarokban: '62'. Fol. 61r: A lap tetején más kéz írásával: 'Sadoletto. Rome etc.'.

ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 61r. REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 269, n. 1637.

Venerabilis frater. Si quando tua virtus et prudentia in istius regni commodo et utilitate versata est et si quid pro Christiane reipublice honore et gloria ac rerum Ungaricarum salute velles, occasionem declarandi^a aliquam dari tibi appetivisti, nunc est tempus illud, quo omnia abs te officia et studia et opera expectamus, agitur enim non iam de honore, nec de levi aut tolerabili periculo propulsando, sed de^b totius regni istius spiritu atque vita, que nisi hoc tempore omni vi conatuque retineatur, rebus omnibus amissis ac perditis non erit iam deinceps nec consulendi nec subveniendi locus, tantum est hoc periculum, quod imminet, tam [...] bellum, quod paratur. Ac nos quidem quantum ope, quantum auxilio, quantum cura, quantum consilio laboremus, ut illis rebus labentibus feramus opem, fraternitas tua et ex [litteris nostris]^d et a dilecto filio Barone etc. nuntio etc. intelliget, cui tu in omnibus fidem habe[as indubitata]^e, cogitationes et consilia omnia conferre ut velis, te obtestamur, sed quantum tu quoque [...] f ancipite casu subvenire et regi tuo et patrie et communi saluti possis, tute [...] re^g potes, quam nos scribere. Scribimus quidem nos ad plerosque [principes ...]^h proceres illos hortantes et monentes, ut fortunas suas, que paulo post [...] miⁱ hostiⁱ omnino futuri essent, conferre potius velint ad commodum commune patrie [...] k quam immanibus hostibus relinquere, cum si hoc fecerint, maxime illas perpetuo sic^l possessuri sint et in terris sua dignitate retenta etiam in celo thesauros opum verissimarum [sibi],^m paraturi sed ceterorum hortandorum et stimulandorum ac ad officium et fidem trahendorum maximam reponimus in fraternitatis tue auctoritate et prudentia spem, facile enim illa mandet etiam et verbo et exemplo, et quod facultatem rerum plurimarum tibi nos una et dicto Baroni damus atque committimus, quam abs te impigre et naviter volumus exerceri. Hec est opportunitas fraternitati tue divinitus data demerendi genus Christianum universum singulari beneficio, si te nullum onus recusare pro salute patrie tue ostenderis. Nos quidem certe tantum [debituri]ⁿ tibi sumus, ut cum^o omni premio^p virtutem tuam remuneraverimus, non simus tamen nobis [...] q vel minimam partem tuorum meritorum nos esse assecutos, sed sapienti [...] r enim prudentia tecum aptis colloquetur, illud repetimus nullum [...] s turbulentis [...] t sed nec ita aptum [...] u tibi potuisse, quo [...] v virtutem tuam sapientiamque ostendas [...]. Datum.

^a A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzza: 'ostendisti ostendendū'. ^b A szó sorközi beszúrás. ^c A lap széle vízfoltos, rojtos és szakadozott, ezért egy vagy két szó kiszakadva. ^d Kiszakadva, lásd a c jegyzetet. ^e Kiszakadva, lásd a c jegyzetet. ^f Egy vagy két szó kiszakadva, lásd a c jegyzetet. ^g Két-három szó kiszakadva, lásd a c jegyzetet.

^h Három-négy szó kiszakadva, lásd a c jegyzetet. ⁱ Két-három szó kiszakadva, lásd a c jegyzetet. ^j A szó javítva, eredetileg: *'hostis'*. ^k Egy-két szó kiszakadva, lásd a c jegyzetet. ^l Utána kihúzva: *'possessiv'*. ^m Egy vagy két szó kiszakadva, lásd a c jegyzetet. ⁿ Egy szó nem olvasható, lásd a c jegyzetet. ^o A szó sorközi beszúrás. ^p Utána kihúzva: *'simus'*. ^q Egy szó nem olvasható, lásd a c jegyzetet. ^r Egy szó nem olvasható, lásd a c jegyzetet. ^s Egy szó nem olvasható, lásd a c jegyzetet. ^t Egy szó kiszakadva, lásd a c jegyzetet. ^u Egy szó nem olvasható, lásd a c jegyzetet. ^v Egy szó nem olvasható, lásd a c jegyzetet. ^w Egy szó sorközi beszúrásban nem olvasható, lásd a c jegyzetet.

150.

Róma, s. d. (1526. június-július)

VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz

Mivel a török Magyarország megtámadására készül, úgy látja, hogy az országnak segélyre és tanácsra is szüksége van. Küldött egy összeget az ország védelmének költségeire: ezt és minden olyan pénzt, ami nála maradt vagy a Fuggereknél letétbe van helyezve, fordítson az ország védelmére, pontos számadást vezetve az elköltésükről. II. Lajos magyar királynak azt tanácsolja, hogy gyűjtsön hadsereget, hadvezéreivel és katonáival vonuljon a várakhoz, ellenkező esetben az országra biztos pusztulás vár. Meghagyja a nunciushoz, hogy azon fáradozzon, hogy tanácsát a király ne hagyja figyelmen kívül. Öfelségét kövesse, de ne keveredjen fegyveres összecsapásba, és ha a királyi felséggel Budán kívül szükséges útra kelnie, akkor a Szentszék által küldött pénzből tisztességesen készüljön fel.

ORIG.: Papír, fogalmazvány Jacopo Sadoletto kézírásával. Középen felül: *'Baroni'*. A lap jobb felső sarkában: '64', a jobb alsóban: '12r'. ASV Arm. XLIV., vol. 8, fol. 87r. ED.: SADOLETUS, *Epistolae*, 158–159, n. 106.

REG.: NANNI, *Epistolae ad principes*, I, 272, n. 1652.

Dilecte fili. Cum in hoc gravi et turbulento motu, quo Turcarum tyrannus²¹³ ad bellum inferendum Ungarie^a se apparat, eas partes curarum et sollicitudinis capiamus, quas onus pregrave pontificatus nobis imponit, videamusque et auxilio nostro opus esse et consilio, auxilium quidem illud mittimus, quod possumus, summa^b enim aliquante pecunie ex maximis rerum nostrarum et Sedis Apostolice angustiis comparata^c illam^d ad te transmittimus, ^equam et ^fillas omnes^f pecunias,^g que relique apud te aut dilectos filios Fucharos^h deposite sunt, volumus per te ⁱin ^jomne hoc^j opus defensionis istius regni dispensari sive te ipso expendente, sive per alios, quos iudicaveris idoneos,ⁱ diligente,^k tamen ^lcomputo^l ac^l ratione omni per te retinenda, quando et quomodo impendatur.^e Consilio autem in eam rem potissimum instamus, ut carissimus filius^m Ludovicus rex etc.ⁿ in castra se conferat et in suo exercitu animandis atque hortandis^o ducibus militibusque suis versetur, nisi enim id faciat, et offensionem belli ac periculi certio^rem et^p ipsius regis ac nominis Ungarici^q ignominiam cernimus manifestio^rem.^r Quare volumus, ut tu nostro nomine toto animi^s studio contendas ab eo, ut in hoc nobis omnino obtemperet, neque monitiones nostras posthabeat ullo pacto, aut negligat. ^tQuodque id^t ardentius et magis assidue exequare, etiam tibi iniungimus, ut ipsius regis personam comitare, non tamen armis et tumultui bellico te immisceas, non enim est nostre nec Apostolice Sedis dignitatis, ut nuntii eius armis et vi, sed, ut consilio et prudentia rem gerant, quorum in te utrumque abunde est, quatenus quidem tuto et sine periculo licitum erit, ut cum

²¹³ II. Szulejmán szultán.

rege coniunctus sis, nostrasque illi monitiones ut ingeras. Hoc est, quod tibi mandamus illud etiam statuentes, ut que tibi ad iter et moram cum persona regia extra Budam civitatem trahendam necessaria sunt, tam in equis, quam in cetera supellectili ex^u nostris et Sedis Apostolice pecuniis honeste compares, in^v quibus omnibus tuam solitam fidem prudentiamque adhibebis. Datum.^w

^a A kiadásban: 'Hungarie'. ^b Sic! A szó a kiadásban: 'summam'. ^c Sic! A szó a kiadásban: 'comparatam'. ^d A szó a kiadásokból hiányzik. ^{e-e} Lapalji beszúrás. ^{f-f} A kiadásban: 'omnes illas'. ^g A szó sorközi beszúrás. ^h A kiadásban: 'Fascaros'. ⁱ⁻ⁱ Sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'venerabili fratri Paulo archiepiscopo Colocen[sis] nostro at Sedis Apostolice adversus Turcas capitaneos pro militibus parandis consignari', 'paulo' után két szó, 'Turcas' után egy szó nem olvasható. ^{j-j} A kiadásban: 'hoc omne'. ^k A kiadásban: 'diligenti'. ^{l-l} A kiadásból hiányzik. ^m A szó a kiadásból hiányzik. ⁿ A szó a kiadásból hiányzik. ^o A kiadásban: 'adhortandis'. ^p Utána kihúzva: 'illius ac'. ^q A kiadásban: 'Hungarici'. ^r A szó a kiadásból hiányzik. ^s A szó kiadásban: 'animo', utána még: 'toto'. ^{t-t} A kiadásban: 'quod ut'. ^u A kiadásban: 'et'. ^v A szó sorközi beszúrás, alatta kihúzva: 'super'. ^w A kiadásban utána még: 'Rome. Sadoletus'.

OLASZ NYELVŰ SZAVAK JEGYZÉKE

banco, banche (35.) = bank

bulletta (bolletta) (56., 97., 108.) = elismervény, számla

comitiva (10.) = társaság

cota (quota) (26.) = hányad, rész

datium (dazio) (56., 97., 108.) = vám, illeték

gaballerius (cavaliere) (75.) = lovas, lovag

gabella (56., 97., 108.) = vám

grippum (grippe) (59., 60.) = nagy méretű hajó elnevezése az Adriai-tenger vidékén

iulium (giulio) (50., 68.) = pápai váltópénz

parafrenarius (palafreniere) (75.) = lovász

publicanus (pubblicano) (75.) = vámos

scorta (10.) = kíséret

FORRÁSOK

ARCHIVES NATIONELES – PARIS

Archives de l'Ancien Régime
Trésor des Chartes, J 937, Dossier I, n. 19.

ARCHIVIO DI STATO DI ROMA – ROMA

Aquisiti e doni vol. 26/I. 27/I.

ARCHIVIO SEGRETO VATICANO – CITTÀ DEL VATICANO

A.A. I–XVIII. n. 2607. 5029. 5046. 5047 5049. 5051–5055. 6522.
Arm. XXXIX. (Registra Brevium) vol. 16D. 44–46.
Arm. XL. (Minutae Brevium) vol. 6–13.
Arm. XLIV. (Epistolae ad principes) vol. 8. 9.
Dataria Apostolica
 Brevia Lateranensia, vol. 9.
Instrumenta Miscellanea n. 4151.
Registri Vaticani vol. 244.

BRITISH LIBRARY – LONDON

Cotton Manuscripts
 Vitellius B/VIII.

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM KÖNYVTÁRA, KÉZIRATTÁR – BUDAPEST

Collectio Kaprinayana A, tom. XIV.
Collectio Kaprinayana B, tom. XXVII.
Ms. Ab 50., tom. XI.

MAGYAR NEMZETI LEVÉLTÁR ORSZÁGOS LEVÉLTÁRA – BUDAPEST

Diplomatikai Levéltár (DL) 34428. 82653. 82655. 104282. 104413.

Diplomatikai Fényképtár (DF) 219362. 232496. 232755. 237395-97. 250380. 256707.
256755. 274749. 275560-3. 276881. 277802. 292014.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁR, KÉZIRATTÁR – BUDAPEST

Ms. 4938.

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR, KÉZIRATTÁR – BUDAPEST

Fol. Hung. vol. 1277.

PRÍMÁSI LEVÉLTÁR – ESZTERGOM

Archivum Ecclesiasticum Vetus, n. 82/1b

THE NATIONAL ARCHIVES – LONDON

Letters and Papers Henry VIII
General Series SP 1/34.

BIBLIOGRÁFIA

- ÁBEL JENŐ: *Magyarországi humanisták és a Dunai Tudós Társaság* (Értekezések a Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Széptudományi Osztálya köréből), Budapest 1880.
- Acta Tomicianae I–VII. Epistolae et legationes, responsa, actiones, res gestae ... Sigismundi I. regis Poloniae ...* ed. STANISLAUS GÓRSKI, Poznaniae 1852–1857.
- AFFÒ, IRENEO: *Memorie degli scrittori e letterati parmigiani III*, Parma 1791.
- Analecta nova ad historiam renascentium in Hungaria litterarum spectantia, ex scriptis EUGENIO ÁBEL relictis cum commentariis edidit partimque auxit Stephanus Hegedús*, Budapest 1903.
- ARTNER EDGÁR: *Magyarország és az Apostoli Szentszék viszonya a mohácsi vést megelőző években (1521–1526)*, Mohácsi emlékkönyv 1526, 63–123.
- ARTNER EDGÁR: *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája* (CVH I/1; kiad. Szovák Kornél–Török József–Tusor Péter), Budapest–Róma 2004.
- BALAN, PETRUS (ed.): *Monumenta saeculi XVI. historiam illustrantia. I: Clementis VII. epistolae per Sadoletum scriptae*, Oeniponte 1885.
- BALOGH ISTVÁN: *Szalkay László esztegomi érsek (†1526)*, Kassa 1942.
- BALOGH ISTVÁN: *Velencei diplomaták Magyarországról (1500–1526)*, Szeged 1929.
- BARRACLOUGH, GEOFFREY: *Minutes of papal letters (1316–1317)*, Miscellanea archivistica Angelo Mercati, 109–127.
- BÉKEFI REMIG: *A káptalani iskolák története Magyarországon 1540-ig*, Budapest 1910.
- BESSENYEI JÓZSEF (kiad.): *Lettere di principi. Fejedelmi levelek a pápának (1518–1578)*, ford.: Kulcsár Péter (olasz), Nagy Gábor (latin) (Bibliotheca Academiae Hungariae in Roma, Fontes 3), Roma–Budapest 2002.
- BOCK, FRIEDRICH: *Einführung in das Registerwesen des Avignonischen Papsttums*, QFIAB 31 (1941) 1–107.
- BOCK, FRIEDRICH: *Kodifizierung und Registrierung in der spätmittelalterlichen kurialen Verwaltung. Eine Immediatforschungsbericht über die päpstlichen Register*, Archivalische Zeitschrift 56 (1960) 11–75.
- BOCK, FRIEDRICH: *Über Registrierung von Sekretbriefen. Studien zu den Sekretregistern Benedikts XII*, QFIAB 29 (1938–1939) 41–88.
- BOCK, FRIEDRICH: *Über Registrierung von Sekretbriefen. Studien zu den Sekretregistern Johannis XXII*, QFIAB 28 (1937–1938) 147–234.
- BÓNIS GYÖRGY: *Szentszéki regeszták* (Jogtörténeti Tár 1/1), Budapest 1997.
- BOYLE, LEONARD E. OP: *A Survey of the Vatican Archives and of its Medieval Holdings* (Subsidia mediaevalia 1), Toronto 1972.
- BREWER, JOHN SHERREN (ed.): *Letters and Papers, Foreign and Domestic, of the reign of Henry VIII*, I–IV, London 1862–1870.
- BROSIVS, DIETER: *Breven und Papst Pius II*, RQ 70 (1975) 180–224.
- BUESCU, ANA ISABEL: *D. João III e D. Miguel da Silva, bispo de Viséu: novas razões para um ódio velho*, Revista de História da Sociedade e Cultura 10 (2010) I, 141–168.
- BUNYITAY VINCE, *A váradi püspökség története I–IV*, Nagyvárad, Debrecen 1883–1935.
- Caesaris S.R.E. Card. Baronii, Od. Raynaldi et Jac. Laderchii ... Annales ecclesiastici denuo et accurate excusi XXX–XXXI*, Paris 1887.
- Catalogus manuscritorum Bibliothecae Reg. Scient. Universitatis Budaepetimensis II/1–3*, Budaepetini 1889–1907.

- CHARRIÈRE, ERNEST: *Négociations de la France dans le Levant I* (Collection de documents inédits sur l'histoire de France), Paris 1848.
- CHERUBINI, LAERTIUS: *Bullarium sive nova collectio plurimarum constitutionum apostolicarum diversorum Romanorum Pontificum ...*, I, Romae 1617.
- Clarorum virorum Théodori Prodromi, Dantis Alighierj, Franc. Petrarcbae, Galeacii Vicecomitis, Ant. de Tartona, Colucii Salutati, Leonardi Aretini, Caroli Aretini, Porcelli, Jo. Manzini de Motta et Jacobi Sadoleti epistolae ex codicis Manuscriptis bibliothecae collegii Romani S.J. nunc primum vulgatae*, Romae 1754.
- COSMA, RITA: *Due nuovi registri di brevi di Sixto IV*, ASRomSP 103 (1980) 305–312.
- CSEPREGI ZOLTÁN: „*Es laufft auch der Lutter in alle schen uberall mitt...*” *Brandenburgi György örgróf (1484–1543) szerepe Boroszló város reformációjában*, Daniel Heinz–Fazekas Csaba–Rajki Zoltán (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Szigeti Jenő 70. születésnapjára*, Miskolc 2006, 54–62.
- DE WITTE, CHARLES MARTIAL OSB: *Notes sur les plus anciens registres de breffs*, Bulletin de L'Institut historique Belge de Rome 31 (1958) 153–168.
- DÉCSÉNYI-SCHÖNHERR GYULA: *Olaszországi történelmi kutatások*, Századok 26 (1892) 467–475, 550–559.
- DESWARTE-ROSA, SYLVIE: *Le voyage épigraphique de Mariangelo Accursio au Portugal, printemps 1527*, Maria Berbara–Karl A. E. Enekel (ed.): *Portuguese Humanism and the Republic of Letters* (Intersections. Interdisciplinary Studies in Early Modern Culture 21) Leiden 2012, 19–112.
- DIENER, HERMANN: *Die grossen Registererien im Vatikanischen Archiv (1378–1523)*, Tübingen 1972.
- Dizionario Biografico degli Italiani I–LXXXI*, Istituto della Enciclopedia Italiana, Roma 1960–2014.
- DOUGLAS, RICHARD M.: *Jacopo Sadoletto, 1577–1547: Humanist and Reformer*, Cambridge 1959.
- Egyháztörténelmi emlékek a magyarországi bitűjítás korából I–V*, kiad. BUNYITAY VINCE–KARÁCSONYI JÁNOS–KOLLÁNYI FERENC–LUKCSIS JÓZSEF–RAPAICS RAJMUND, Budapest 1902–1912.
- ENGEL PÁL: *Magyar Középkori Adattár. Középkori Magyar Genealógia*, PC-CD-ROM 2001.
- ERDÉLYI GABRIELLA: *Egy kolostorper története. Hatalom, vallás és mindennapok a középkor és az újkor határán* (Társadalom- és Művelődéstörténeti Tanulmányok 38), Budapest 2005.
- ERDÉLYI, GABRIELLA: *The Register of a Convent Controversy (1517–1518). Pope Leo X, Cardinal Bakócz, the Augustinians, and the observant Franciscans in contest* (CVH II/1), Budapest–Rome 2006.
- ÉRSZEGI GÉZA: *A Curia Romana középkori levéltárai*, Levéltári Szemle 28 (1978) 321–339.
- Észtergomi érsekek 1001–2003*, szerk. BEKE MARGIT, Budapest 2003.
- FEDELES TAMÁS: *A pécsi székeskáptalan személyi összetétele a késő középkorban (1354–1526)* (Tanulmányok Pécs történetéből 17), Pécs 2005.
- FEDELES TAMÁS: *Egy Jagelló-kori humanista pályaképe. Csulai Móré Fülöp (1476/77–1526)*, LK 78 (2007) 35–84.
- FINK, KARL AUGUST: *Das Vatikanische Archiv. Einführung in die Bestände und ihre Erforschung*, Rom 1951².
- FINK, KARL AUGUST: *Die ältesten Breven und Brevenregister*, QFIAB 20 (1934–1935) 292–307.
- FINK, KARL AUGUST: *L'origine dei brevi apostolici*, Annali della Suola Speciale per Archivisti e Bibliotecari dell'Università di Roma 11 (1971) 75–81.
- FINK, KARL AUGUST: *Poggio-Autographen kurialer Herkunft*, Miscellanea archivistica Angelo Mercati, 129–133.
- FINK, KARL AUGUST: *Untersuchungen über die päpstlichen Breven des 15. Jabrhunderts*, QFIAB 32 (1942) 55–86.
- FINK, KARL AUGUST: *Zu den Brevia Lateranensia des Vatikanischen Archivs*, RQ 43 (1935) 260–266.
- FÓGEL JÓZSEF: *II. Lajos udvartartása 1516–1526*, Budapest 1917.
- FRAIKIN, J[OSEPH]: *Nonciatures de France. Nonciatures de Clement VII*, Tome I (Depuis la bataille de Pavie jusqu'au rappel d'Acciaiuoli), (Archives de l'histoire religieuse de la France), Paris 1906.
- FRAKNÓI VILMOS–DÉCSÉNYI-SCHÖNHERR GYULA (eds.): *Mátyás király levelezése a római pápákkal 1458–1490*, (MVH I/6), Budapest 1891.
- FRAKNÓI VILMOS (kiad.): *Magyarországi pápai követek jelentései 1524–1526* (MVH II/1), Budapest 1884.
- FRAKNÓI VILMOS: *Erdődi Bakócz Tamás élete* (Magyar Történelmi Életrajzok), Budapest 1889.
- FRAKNÓI VILMOS: *II. Lajos király számadáskönyve 1525. január 12. – június 16.*, Magyar Történelmi Tár 22 (1877) 45–236.
- FRAKNÓI VILMOS: *Magyarország a mobácsi vész előtt. A pápai követek jelentései alapján* (Házi könyvtár 49), Budapest 1884.

- FRANKÓI VILMOS: *Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római szentszékekkel I–III*, Budapest 1901–1903.
- FRANKÓI VILMOS: *Tomori Pál élete*, Századok 15 (1881) 286–312, 377–396, 723–746.
- FRANKÓI VILMOS: *Werbőczy István életrajza* (Magyar Történelmi Életrajzok), Budapest 1899.
- FRENZ THOMAS: *Armarium XXXIX. vol. II. im Vatikanischen Archiv. Ein Formelbuch für Breven aus der Zeit Julius' II*, Römische Kurie. Kirchliche Finanzen. Vatikanisches Archiv, I, 197–209.
- FRENZ, THOMAS: *Das Eindringen humanistischer Schriftformen in die Urkunden und Akten der päpstlichen Kurie im 15. Jahrhundert*, AFD 19 (1973) 287–418, 20 (1974) 384–506.
- FRENZ, THOMAS: *Die Kanzlei der Päpste der Hochrenaissance 1471–1527* (Bibliothek des deutschen Instituts in Rom 63), Tübingen 1986.
- FRENZ, THOMAS: *Die verlorenen Brevenregister 1421–1527*, QFIAB 57 (1977) 354–365.
- FRENZ, THOMAS: *L'introduzione della scrittura umanistica nei documenti e negli atti della curia pontificia del secolo XV* (Littera Antiqua 12), Città del Vaticano 2005.
- FRENZ, THOMAS: *Papsturkunden des Mittelalters und der Neuzeit* (Historische Grundwissenschaften in Einzeldarstellungen 2), Stuttgart 1986.
- FRENZ, THOMAS: *Repertorium Officiorum Romanae Curiae*, <http://www.phil.uni-passau.de/histhw/RORC/>.
- FRENZ, THOMAS: *Zur äußeren Form der Papsturkunden 1230–1530*, AFD 22 (1976) 347–375.
- GATTONI, MAURIZIO: *Clemente VII e la geo-politica dello Stato pontificio (1523–1534)* (CAV 49), Città del Vaticano 2002.
- GELCICH JÓZSEF–THALLÓCZY LAJOS (kiad.): *Raguzs és Magyarország összeköttetései oklevéltára*, Budapest 1887.
- GWYN, PETER: *The King's Cardinal. The Rise and Fall of Thomas Wolsey*, London 1992.
- HAUSMANN, FRANK-RUTGER: *Individualschriften und ihre Bedeutung für die Erforschung des italienischen Humanismus*, Scriptorium 31 (1977) 267–277.
- HAUSMANN, FRANK-RUTGER: *Tomus 10 des Archivio Segreto Vaticano*, QFIAB 50 (1971) 112–180.
- HEGEDÜS, STEPHANUS: *Analecta recentiora ad historiam renascentium in Hungariam litterarum spectantia*, Budapest 1906.
- HERMANN ZSUZSANNA: *Jakob Fugger* (Életek és korok), Budapest 1976.
- Hierarchia Catholica medii et recentioris aevi, sive Summorum Pontificum, S.R.E. Cardinalium, ecclesiarum Antistitum series I–VIII*, ed. GUILLELMUS VAN GULIK–CONRADUS EUBEL–PATRICIUS GAUCHAT–LUDOVICUS SCHMITZ–KALLENBERG–REMIGIUS RITZLE–PRIMINUS SEFRIN, Monasterii–Patavii 1913–1978.
- HODINKA ANTAL: *A római levéltárak*, Bossányi Árpád: Regesta supplicationum. (A pápai kérvénykönyvek magyar vonatkozású adatai) I–II, 1342–1394, Budapest 1916–1918. I, 7–165 és II, 7–148.
- HOFMANN, WALTER VON: *Forschungen zur Geschichte der Kurialen Behörden vom Schisma bis zur Reformation I–II* (Bibliothek des Königlich-Preußischen Historischen Instituts in Rom 12–13), Rom 1914.
- KALOUS, ANTONÍN: *Plenitudo potestatis in partibus? Papežští legáti a nunciové ve střední Evropě na konci středověku (1450–1526)* (Knihnice Matice Moravské 30), Brno 2010.
- KALTENBRUNNER, FERDINAND: *Die Fragmente der ältesten Registra Brevium im Vatikanischen Archiv*, Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 6 (1885) 79–93.
- KATONA, STEPHANUS: *Historia critica regum Hungariae I–XLII*, Buda–Vacuum–Coloca 1779–1817.
- KATONA, STEPHANUS: *Historia metropolitanae Colocensis ecclesiae I–II*, Colocae 1800.
- KEHR, PAUL: *Die Minuten von Passignano. Eine diplomatische Miscelle*, QFIAB 7 (1904) 8–41.
- KNAUZ NÁNDOR: *Balbi Jeromos II. Lajos király tanára*, Magyar Sion 4 (1866) 5–27, 81–106, 161–183, 241–261, 321–352, 401–419, 481–502.
- KOLLÁNYI FERENC: *Esztergomi kanonokok 1100–1900*, Esztergom 1900.
- KOLLÁNYI FERENC: *Regesták a római és a parmai levéltárakból*, Történelmi Tár 6 (1905) 311–376.
- KOLLER, JOSEPHUS: *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum I–VII*, Posonium–Pestinum 1782–1812.
- KOSÁRY DOMOKOS: *Magyar külpolitika Mohács előtt* (Gyorsuló idő), Budapest 1978.
- KÖBLÖS JÓZSEF: *Az egyházi középértelem Mátyás és a Jagellók korában (A budai, febrvári, győri és pozsonyi káptalan adattárával)* (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 12), Budapest 1994.
- KÖRMENDY KINGA: *A jogtudó magyar értelmiség és a Curia Romana a 16. század elején. Az esztergomi Boldogságos Szűz Mária kápolna és a káptalan uniójának amata-pere*, Tanulmányok a magyarországi egyházjog

- középkori történetéről. Kéziratok kódexek, zsinatok, középkori műfajok, szerk. Erdő Péter (Bibliotheca Institutii Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae III. Studia 3), Budapest 2002, 211–223.
- KÖRMENDY KINGA: *Studentes extra regnum. Esztergomi kanonokok egyetemjárása és könyvhasználatja 1183–1543* (Bibliotheca Institutii Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae III. Studia 9) Budapest 2007.
- KRAUS, ANDREAS: *Die Sekretäre Pius II. Eine Entwicklungsgeschichte des päpstlichen Sekretariats*, RQ 53 (1958) 25–80.
- KRAUS, ANDREAS: *Secretarius und Sekretariat. Der Ursprung der Intuition des Staatssekretariats und ihr Einfluß auf die Entwicklung moderner Regierungsformen in Europa*, RQ 55 (1960) 43–84.
- Krzysztof Szydłowiecki *kancellár naplója 1523-ból*, szerk. ZOMBORI ISTVÁN, a latin szöveget gondozta: Érszegi Géza, ford.: Boronkainé Bellus Ibolya (METEM Könyvek), Budapest 2004.
- KUBINYI ANDRÁS: *A királyi titkárok II. Lajos király uralkodása idejében*, Gesta 6 (2006/1) 3–22.
- KUBINYI ANDRÁS: *A magyar állam belpolitikai helyzete Mohács előtt*, Mohács. Tanulmányok a mohácsi csata 450. évfordulója alkalmából, szerk. Ruzsás Lajos–Szakály Ferenc, Budapest 1986, 59–99.
- KUBINYI ANDRÁS: *Az egészségügyi foglalkozások társadalmi és gazdasági helyzete Budán a 15–16. század fordulóján*, Kubinyi, Tanulmányok, II, 621–635.
- KUBINYI ANDRÁS: *Beriszló Péter és budai szereplése*, Budapest Régiségei 20 (1963) 125–136.
- KUBINYI ANDRÁS: *Buda és Pest szerepe a távolsági kereskedelemben a 15–16. század fordulóján*, Kubinyi, Tanulmányok, I, 361–405.
- KUBINYI ANDRÁS: *Budai kereskedők udvari szállításai*, Kubinyi, Tanulmányok, I, 337–359.
- KUBINYI ANDRÁS: *Szalkai László esztergomi érsek politikai szereplése*, Uő: Főpapok, egyházi intézmények és vallásosság a középkori Magyarországon (METEM Könyvek 22), Budapest 1999, 147–160.
- KUBINYI ANDRÁS: *Tanulmányok Budapest középkori történetéről I–II*, szerk. Kenyeres István–Kis Péter–Sasfi Csaba (Várostörténeti tanulmányok), Budapest 2009.
- KUBINYI ANDRÁS: *Werbőczy Mohács (1526) előtti politikai pályafutása*, Tanulmányok Werbőczy Istvánról, szerk. Hamza Gábor (MF Könyvek 21), Budapest 2001, 65–98.
- KURUCZ, GYÖRGY: *Guide to Documents and Manuscripts in Great Britain relating to the Kingdom of Hungary from the Earliest Times to 1800*, London–New York 1992.
- LACZLAVIK GYÖRGY: *Kettős pecsét alatt. Várday Pál esztergomi érsek, királyi helytartó (1483–1549)*, Budapest 2014.
- LAKATOS BÁLINT: *Kálnai Imre főesperesi és királyi titkári kinevezése (1523–1525). Adalékok a pápaság magyar személyi politikájához Mohács előtt*, Századok 144 (2010) 411–431.
- LAKATOS BÁLINT: *Logau, Georg von*, Magyar Művelődéstörténeti Lexikon VII, főszerk. Kőszeghy Péter, szerk. Tamás Zsuzsanna, Budapest 2007, 78–79.
- LAKATOS BÁLINT: *Magyar vonatkozású 1526 körüli oklevelek és levelek Bernhard von Cles trienti püspök levelezésében. Kutatási jelentés (Archivio di Stato di Trento, Archivio principato vescovile, Corrispondenza Clesiana)*, LK 84 (2013) 201–225.
- LAKATOS BÁLINT: *The Papacy's Policy on Hungarian Court Personnel 1523–1526: the Case of Imre Kálnai's Appointments as Archdeacon and Royal Secretary*, Infima aetas Pannonica. Studies in Late Medieval Hungarian History, eds. Péter E. Kovács–Kornél Szovák, Budapest 2009, 78–119.
- LOGUS, GEORGIUS SILESIUS: *Ad inchtum Ferdinandum Pannoniae et Bobemiae regem invictissimum bende-casyllabi, elegiae et epigrammata*, Vienna 1529.
- MARGALITS EDE: *Horvát történelmi repertórium I–II*, Budapest 1900–1902.
- Miscellanea archivistica Angelo Mercati* (Studi e testi 165), Città del Vaticano 1952.
- Mohácsi emlékkönyv 1526*, szerk. LUKINICH IMRE, Budapest 1926.
- MONAY FERENC: *A római magyar gyóntatók*, Róma 1956.
- Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis I–IV*, ed. GUILIEMUS FRAKNÓI–IOSEPHUS LUKSICS, Budapest 1896–1908.
- Monumenta rusticorum in Hungaria rebellium anno MDXIV*, maiorem partem collegit ANTONIUS FEKETE NAGY, ediderunt VICTOR KENÉZ et LADISLAUS SOLYOSI atque in volumen redegit GEISA ÉRSZEGI (Magyar Országos Levéltár Kiadványai II. Források 12), Budapest 1979.

- NANNI, LUIGI (ed.): *Epistolae ad principes I–III*, (CAV 28–29, 41), Città del Vaticano 1992–1997.
- NEMES GÁBOR: *A Jagelló-kori Magyarország és az Apostoli Szentszék kapcsolatai a pápai brévék tükrében. Kutatási beszámoló*, Tíz éves a Történelemtudományi Doktori Iskola, szerk. Fröhlich Ida, Piliscsaba 2011, 43–58.
- NEMES GÁBOR: *Az Apostoli Szentszék és a Jagelló-kori Magyarország kapcsolatai különösen VII. Kelemen pápa idején (1523–1526)*, Ph.D. értekezés, PPKÉ 2014.
- NEMES GÁBOR: *Elszalasztott lebetőségek. VII. Kelemen pápa és II. Lajos országainak belpolitikája (1523–1526)*, Egyháztörténeti Szemle 15 (2014/4) 3–19.
- NEMES GÁBOR: *Magyarország kapcsolatai az Apostoli Szentszékkel (1523–1526)*, Századok 149 (2015) 479–506.
- NEMES GÁBOR: *VII. Kelemen pápa magyar vonatkozású brévéi (1523–1526). Adatok a Magyar Királyság és a Szentszék kapcsolataiból*, Magyarország és a római Szentszék (Források és távlatok). Tanulmányok Erdő bíboros tiszteletére, szerk. Tusor Péter (CVH I/8), Budapest–Róma 2012, 51–69.
- NEUMANN TIBOR: *A Korlátkövek. Egy előkelő család története és politikai szereplése a 15–16. században* (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 5), Győr 2007.
- OPITZ, GOTTFRID: *Über Registrierung von Sekretbriefen. Studien zu den Sekretregistern Clemens VI*, QFIAB 29 (1938–1939) 89–134.
- OPITZ, GOTTFRIED: *Die Sekretäre Franciscus de Sancto Maximo und Johannes de Sancto Martino. Bemerkungen zur Frühzeit des päpstlichen Sekretariats*, QFIAB 30 (1940) 189–206.
- ORTVAY TIVADAR: *Mária, II. Lajos magyar király neje (1505–1558)* (Magyar Történeti Életrajzok), Budapest 1914.
- ORTVAY TIVADAR: *Pozsony város története I–IV*, Pozsony 1892–1912.
- ÓVÁRY LIPÓT: *Hazai állapotaink a mobácsi vész előtt*, Századok 19 (1885) 396–403, 482–490.
- PÁSZTOR LAJOS, *AVatikáni Levéltár*, LK 20–23 (1942–1945) 100–129.
- PÁSZTOR, LAJOS: *Guida delle fonti per la storia dell'America Latina negli archivi della Santa Sede e negli archivi ecclesiastici d'Italia* (CAV 2), Città del Vaticano 1970.
- PÁSZTOR, LAJOS: *Per la storia degli archivi della Curia Romana nell'epoca moderna. Gli archivi delle Segreterie dei Brevi ai Principi e delle Lettere Latine*, Römische Kurie. Kirchliche Finanzen. Vatikanisches Archiv, II, 659–686.
- PETRUCCI, ARMANDO: *L'origine dei brevi pontifici e gli antichi eruditi*, ASRomSP 89 (1966) 79–84.
- PETRUS KASZA (ed.): *Stephanus Brodericus: Epistolae*, (Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum. Series Nova 16) Budapest 2012.
- PÖLNITZ, GÖTZ FREIHERRN VON: *Anton Fugger I–II*, Tübingen 1958.
- PÖLNITZ, GÖTZ FREIHERRN VON: *Jakob Fugger I–II*, Tübingen 1949.
- PRAY, GEORGIUS: *Annales regum Hungariae I–V*, Vindobona 1763–1770.
- PRAY, GEORGIUS: *Epistolae procerum regni Hungariae I–III*, Posonium 1806.
- PRICE, RUSSEL: *Paolo Vettori*, Cambridge Translations of Renaissance Philosophical Texts, II: Political Philosophy, ed. Jill Kraye, Cambridge 1997, 238–246.
- RABIKAUSKAS, PAULUS SE: *Diplomatica pontificia*, Roma 1998⁶.
- REINHARDT, VOLKER: *Francesco Vettori (1474–1539). Das Spiel der Macht* (Kleine politische Schriften 14), Göttingen–Bern 2007.
- RITZLER, REMIGIUS: *Die Verschleppung der päpstlichen Archive unter Napoleon I*, Römische Historische Mitteilungen 6–7 (1962–1964) 144–190.
- RODRIGUEZ, MANUEL OFM: *Nova collectio et compilatio privilegiorum apostolicorum regularium mendicantium, et non mendicantium*, Antverpiae 1616.
- ROSELLI, GUISEPPINA: *Il frammento di un registro perduto di brevi del papa Innocenzo VIII (gennaio–marzo 1489)*, Archivio Storico Italiano 149 (1991) 93–118.
- Römische Kurie. Kirchliche Finanzen. Vatikanisches Archiv. Studien zu Ebre von Hermann Hoberg I–II*, hrsg. v. ERWIN GATZ (Miscellanea Historia Pontificiae 46) Roma 1979.
- SADOLETUS, JACOBUS: *Epistolae Leonis X, Clementis VII, Pauli III nomine scriptae*, accessit Antonii Florebelli, De vita eiusdem Sadoleti commentarius et epistolarum liber, Roma 1759.
- SCALA, AIDÉE: *Girolamo Rorario. Un umanista diplomatico del Cinquecento e i suoi „Dialoghi“*, (Accademia toscana di scienze e lettere «La Colombaria». Serie Studi 222) Firenze 2004.

- SCHAEFFER, PETER: *Humanism on Display: Epistles Dedicatory of Georg von Logau*, *The Sixteenth Century Journal* 17 (1986:2) 215–223.
- SCHMITTH, NICOLAUS: *Episcopi Agrienses fide diplomatum concinnati II*, Tyrnavia 1768.
- ŠEGVIĆ, KERUBIN: *Obrana Klisa i zasluge splićanina Tome Crnica (Nigra) u pismu Klementa VII god. 1525*, *Arhivski Vjesnik* 7 (1937) 35–41.
- SETTON, KENNETH M.: *The Papacy and the Levant (1204–1517) I–III*, Philadelphia 1976–1984.
- SILVA, LUIS AUGUSTO REBELLO DA (ed.): *Corpo diplomático português contendo os actos e relações políticas e diplomáticas de Portugal com as diversas potencias do mundo desde o seculo XVI até os nossos dias*, II, Lisboa 1865.
- SOLYMOSI LÁSZLÓ (kiad.): *Az esztergomi székeskáptalan jegyzőkönyve. Registrum capituli catbedralis ecclesiae Strigoniensis (1500–1502, 1507–1527)*, Budapest 2002.
- SÖRÖS PONGRÁC: *Adatok Felsőszélestei Gosztonyi János püspök életéhez*, *Religio* 68 (1909) 595–600, 612–614, 629–633, 644–646, 660–661.
- SÖRÖS PONGRÁC: *Ferrosini Brodaries István (1471–1539)*, Budapest 1907.
- SZALAY LÁSZLÓ (ed.): *Verancsics Antal m. kir. helytartó, esztergomi érsek összes munkái*, II (MHH II/3), Pest 1857.
- SZELESTEI N. LÁSZLÓ: *Irodalom- és tudományszervezési törekvések a 18. századi Magyarországon 1690–1790* (Az Országos Széchenyi Könyvtár Kiadványai, Új Sorozat 4), Budapest 1989.
- TEKE ZSUZSA: *Egy firenzei kereskedő a Jagelló-korban: Raggione Bontempi 1488–1528*, *Századok* 141 (2007) 967–990.
- THALLÓCZY LAJOS–HODINKA ANTAL (kiad.): *A horvát végbelyek oklevéltára I: 1490–1527* (MHH I/31), Budapest 1903.
- THALLÓCZY, LUDWIG VON: *Die Geschichte der Grafen von Blagay*, Wien 1898.
- THEINER, AUGUSTIN: *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia I–II*, Roma 1859–1860.
- THEINER, AUGUSTIN: *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia I–III*, Roma 1860–1863.
- THEINER, AUGUSTIN: *Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia I–II*, Roma–Zagabria 1863–1875.
- TIMON, SAMUEL: *Purpura Pannonica, sive vitae et res gestae S. R. E. cardinalium*, Claudiopolis 1746.
- TOMASETTI, ALOYSIUS (ed.): *Bullarium diplomatum et privilegiorum Sanctorum Romanorum Pontificum*, VI, Torino 1860.
- TÓTH SZABÓ PÁL: *Szatmári György prímás, 1457–1524* (Magyar Történeti Életrajzok 22), Budapest 1906.
- TÜSOR PÉTER–NEMES GÁBOR (kiad.): *Consistorialia Documenta Pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungariae (1426–1605)* (CVH I/7), Budapest–Róma 2011.
- TÜSOR PÉTER: *A barokk pápaság (1600–1700)*, Budapest 2004.
- TÜSOR PÉTER: *A magyar koronabíborosi és bíboros protektori „intézmény” kialakulása és elbálása a XV–XVI. században*, Várak, templomok, ispotályok. Tanulmányok a magyar középkorról, szerk. Neumann Tibor (Analecta mediaevalia II), Budapest–Piliscsaba 2004, 291–310.
- TÜSOR PÉTER: *Magyar történeti kutatások a Vatikánban*. (CVH I/1 – Excerptum), Budapest–Róma 2004.
- TÜSOR PÉTER: *Pázmány bíboros olasz rejtjelkulcsa. C. H. Motmann „residente d’ Ungheria”. A római magyar agenzia történetéhez*, *Hadtörténelmi Közlemények* 116 (2003) 535–581.
- TÜSOR PÉTER: *Purpura Pannonica. Az esztergomi bíborosi szék kialakulásának előzményei a 17. században* (CVH I/3), Budapest–Róma 2005.
- UDVARDY JÓZSEF: *A kalocsai érsekek életrajza (1000–1526)* (Dissertationes Hungaricae ex Historia Ecclesiae II), Köln 1991.
- VAJAY SZABOLCS: *Spanyol királyok vére a Frangepán leszármazottakban*, *Turul* 57 (1943) 22–27.
- VARGA SZABOLCS: *Adalékok a Zrínyi család felemelkedéséhez. A Karlovics-örökség, Zrínyi Miklós élete és öröksége*, szerk. Varga Zoltán, Szigetvár 2010, 4–28.
- VEKOV KÁROLY: *Egy erdélyi reneszánsz püspök és a gyulafehérvári székesegyház kincstára*, *Emlékkönyv Jakó Zsigmond születésének nyolcvanadik évfordulójára*, szerk. Kovács András–Sipos Gábor–Tonk Sándor, Kolozsvár 1996, 451–470.
- WADDING, LUCAS: *Annales minorum seu trium ordinum a S. Francisco institutorum I–XVI*, editio secunda, Roma 1733–1736.

- WENZEL GUSZTÁV: *A Fuggerek jelentősége Magyarország történetében* (Értekezések a történelmi tudományok köréből 10), Budapest 1882.
- WENZEL GUSZTÁV: *Thurzó Zsigmond, János, Szaniszló és Ferencz. Négy egykorú püspök a betlenfalvi Thurzó családból 1497–1540* (Értekezések a történelmi tudományok köréből 7), Budapest 1878.
- WOJTYSKA, HENRICUS DAMIANUS: *Acta Nuntiaturae Poloniae II: Zacharias Ferreri (1519–1521) et nuntii minores (1522–1553)*, Romae 1992.
- Zagrebački biskupi i nadbiskupi* (ed. FRANKO MIROŠEVIĆ), Zagreb 1995.

RÖVIDÍTÉSEK

A.A.	Archivum Arcis (Archivio di Castel Sant'Angelo)
AfD	Archiv für Diplomatie
AHAZU	Arhiv Hrvatske Akademije Znanosti i Umjetnosti
ASRoma	Archivio di Stato di Roma
ASRomSP	Archivio della Società Romana di Storia Patria
ASV	Archivio Segreto Vaticano
BL Cotton MS	British Library, London – Cotton Manuscripts
Brev. Lat.	Brevia Lateranensia
Coll. Heven.	Collectio Hevenesiana
Coll. Kapr.	Collectio Kaprinayana
cop.	Másolat
CAV	Collectanea Archivi Vaticani
CVH	Collectanea Vaticana Hungariae
Dat. Ap.	Dataria Apostolica
DBI	Dizionario Biografico degli Italiani
DF	Diplomatikai Fényképgyűjtemény
DL	Diplomatikai Levéltár
ELTE EK	Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár
ETE	Egyháztörténelmi emlékek a magyarországi hitújítás korából
HC	Hierarchia Catholica
LK	Levéltári Közlemények
MFL	Magyar Ferences Levéltár
MHH	Monumenta Hungariae Historica
min.	Fogalmazvány
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
MTAK	Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
MVH	Monumenta Vaticana Hungariae
orig.	Eredeti
OSzK	Országos Széchényi Könyvtár
PL	Prímási Levéltár
QFIAB	Quellen und Forschungen aus Italienischen Archiven und Bibliotheken
reg.	Regisztrum
RQ	Römische Quartalschrift
TNA	The National Archives
trans.	Átírás

INDEX

- Acciaiuoli, Robertus (1467–1547) nuncius apostolicus in Francia (1526) n. 144.
- Accoltis, Benedictus Michaelis de (1497–1549) abbreviator de parco maiore (1515–1523), secretarius apostolicus domesticus (1523–1526), episcopus Cremonensis (1523–1549), archiepiscopus Ravenensis (1524–1549), SRE cardinalis (1527–1549) n. 16. 34. 36. 43. 44. 62. 73. 74. 107. 108. 126. 133. 134. 135.
- Acél, Stephanus (?–1526) castellanus Posoniensis (1517–1526) n. 75. 76. 77.
- Acre, Ferdinandus de, scriptor brevium (1520–1524) n. 32.
- Adrianus VI, pontifex maximus (1522–1523) n. 25. 27. 35. 123d.
- Alanson, domina de v. Angoulême, Margaretha de *Albensis Transilvaniae* v. *Transilvanensis*
- Albertus, marchio Brandenburgensis (1490–1568) frater Georgii marchionis Brandenburgensis, magister Prussie ordinis Beatae Mariae Theutonicorum (1510–1525) n. 58.
- Alemanii v. Germani
- Am. Ta., auscultator (1524–1525) n. 31. 33. 50. 64. 65. 68. 69.
- Andreas, electus episcopus Tininiensis (ca 1525–?) n. 86.
- Anglia*
– rex v. Henricus VIII, rex Angliae
- Angoulême, Margaretha de (1492–1549) ducissa de Alençon (1525–1549) n. 130.
- Antonius Ioannis et fratres, mercatores Veneti v. Seda, Antonius de
- Armellinus v. Medici, Franciscus Armellinus de *Austria* n. 123.
– archidux v. Ferdinandus I
- Azil, Stephanus v. Acél, Stephanus
- Bakócz, Thomas (1442–1521) archiepiscopus Strigoniensis (1497–1521), SRE cardinalis (1500–1521) n. 36.
- Balbi, Hieronymus (ca 1450–1535) praepositus Posoniensis (1515–1521), episcopus Gurcensis (1523–1526) n. 49.
- Banolbich, Ioannes (1524) n. 2.
- Barda, Paulus de v. Várdai, Paulus baro Siculus v. Burgio, Ioannes Antonius
- Baschenis, Ioannes de, clericus Brixiensis, scriptor brevium (1518–1529) n. 61.
- Bavaria*
– dux v. Fridericus II, Ludovicus X
Benedictus, electus Cremonensis v. Accoltis, Benedictus de
- Berislaus, Ioannes v. Berisló, Ioannes
- Berislaus, Petrus v. Berisló, Petrus
- Berisló, Ioannes, nepos Petri Berisló n. 82.
- Berisló, Petrus (ca 1475–1520) episcopus Vesprimiensis (1512–1520), banus Croatiae et Dalmatiae (1513–1520) n. 82.
- Bithowicze, Alberto de, laicus Polonus (1524) n. 46.
- Blagay, Stephanus (?–1547) n. 85.
- Blosius v. Palladius, Blosius
- Boemi v. Bohemi
- Boemia* v. *Bohemia*
- Bogány, Nicolaus, lector collegiatae ecclesiae de Posega (1524) n. 61.
- Bohemi n. 24. 51. 52. 53. 98. 123. 123d. 138.
- Bohemia* n. 49. 51. 52. 54. 62. 64. 69. 71.
– rex v. Ludovicus II.
- Bonifacius VIII, pontifex maximus (1294–1303) n. 33. 36. 48. 73. 74. 81. 84. 90.
- Borbonius, cardinalis de v. Bourbon, Franciscus Ludovicus de
- Bornemissza, Ioannes (?–1527) castellanus Budensis (1506–1526), comes Posoniensis (1515–1526) n. 14. 76.
- Bosna* n. 135.
– provincia OFM n. 90.
- Bossina* v. *Bosna*
- Bourbon, Carolus de (1489–1537) dux de Vendôme (1514–1537) n. 130.

- Bourbon, Franciscus Ludovicus de (1493–1557) SRE cardinalis (1517–1557) n. 130.
- Bracharensis (Braga in Portugallia)*
– archiepiscopus n. 33.
- Brandenburgensis
– marchio v. Albertus, marchio Brandenburgensis; Georgius, marchio Brandenburgensis
- Brion, dominus de v. Chabot, Philippus de
- Brodarics (Brodaricus), Matthias (?–ca 1560) frater Stephani Brodarics, nuntius Ludovici II Hungariae regis (1524) n. 10.
- Brodarics (Brodaricus), Stephanus (ca 1470–1539) orator Ludovici II regis Hungariae apud papam (1522–1526), cancellarius regius (1526), episcopus Sirmiensis (1526–1539) n. 7. 8. 9. 10. 27. 34. 67. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 148.
- Buchuich, Ioannes v. Bucsvics, Ioannes
- Bucsai, Elias, secretarius regius (1517), prepositus de Csorna (1522), prepositus de Lelesz (1522–1526), episcopus Hipponensis (1523–1525) n. 45.
- Bucsvics, Ioannes, orator Bernardini de Frangepanibus in Urbe (1524) n. 57.
- Buda (in Hungaria)* n. 8. 35. 62. 64. 65. 69. 70. 71. 150.
– castellanus v. Bornemissza, Ioannes
- Burgensis (Burgos in Hispania)*
– provincia OFM n. 81.
- Burgio, Ioannes Antonius Pulleus, nuntius apostolicus in Hungaria (1523–1526) n. 7. 8. 9. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 27. 35. 49. 50. 51. 52. 53. 55. 58. 59. 67. 68. 83. 89. 94. 98. 106. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 123c. 123d. 124. 132. 140. 141. 142. 143. 146. 147. 148. 149. 150.
- Burgos, Antonius de (1455–1525)
referendarius apostolicus (1514–1525, domesticus 1523–1525) n. 41.
- Calnai, Emericus v. Kálnai, Emericus
- Campeggio, Laurentius (1474–1539) SRE cardinalis (1518–1539), legatus a latere in Germania et Hungaria (1524–1525) n. 1. 2. 7. 8. 9. 19. 20. 21. 24. 35. 54. 55. 58. 62. 64. 65. 66. 69. 70. 71. 72. 89. 101.
- Campeggio, Thomas (1483–1564) episcopus Feltrensis (1520–1564), nuntius apostolicus in republica Venetiarum (1522–1526) n. 17. 18.
- Campeggius, Laurentius v. Campeggio, Laurentius
- Capis, Capinus de (ca 1490–ca 1544) nuntius apostolicus (1526) n. 127. 128. 129. 130. 138.
- Capuanus (Capua in Italia)*
– archiepiscopus v. Schönberg, Nicolaus de cardinalis Campeggius v. Campeggio, Laurentius cardinalis Lotharingiae v. Lotharingia (Lorraine), Ioannes de cardinalis de Minerva v. Vio, Thomas de cardinalis Salsburgensi v. Lang de Wellenburg, Matheus cardinalis Sancti Sixti v. Vio, Thomas de cardinalis Sanctorum Quatuor v. Pucci, Laurentius Carolus V (Habsburg, 1500–1558) imperator (1519–1556) n. 7. 8. 9. 21. 60. 78. 93. 123. 123b. 123c. 127. 128.
- Carolus, dux Münsterbergensis (1476–1536) nepos Georgii Podjebrad regis Bohemiae, locumtenens Ludovici regis in Bohemia (1523–1526) n. 53. 58.
- Casali, Gregorius (ca 1496–1536) orator Henrici VIII regis Angliae in Urbe (1525–1526) n. 125. 144.
- Castella (Castilia in Hispania)* n. 81.
- Castiglione, Baldassar (1478–1529) nuntius apostolicus apud Caesarem (1524–1529) n. 123.
- Chabot, Philippus de (1492–1543) admiralis de Brion n. 130.
- Chroborski, Stanislaus, laicus Polonus (1524) n. 46.
- Cibinium (Nagyszében, Sibiu RO)* n. 42.
- Clemens VII, pontifex maximus (1523–1534) *passim*
- Clipsis v. Clisum*
- Clissa (civitas Clissiensis, in Dalmatia; Klis, HR)* n. 28. 84. 107. 108. 123d. 131. 133. 134. 135.
- Clissa v. Clisum*
- Colocensis (Kalocsa in Hungaria)*
– archiepiscopus v. Tomori, Paulus
– civitas n. 72.
– diocesis n. 72.
– ecclesia n. 25.
- Compostella (Santiago de Compostela in Hispania)* n. 46. 135.
- Corsellini, Franciscus, civis et mercator Florentinus (1524) n. 3. 4. 5.
- Corsellini, Petrus (?–1523) civis et mercator Florentinus n. 3. 4. 5.
- Cracoviensis (Kraków in Polonia)*
– dioecesis n. 46.
– episcopus v. Tomicki, Petrus
– palatinus v. Szydłowiecki, Christophorus
- Crescius (Cresci), Leonardus, familiaris et commissarius papae in Croatia et Dalmatia (1525–1526) n. 107. 108. 126. 131. 133. 134. 135.
- Croatia* n. 27. 56. 57. 82. 84. 85. 123d. 131.

- Crosich, Petrus v. Krusics, Petrus
- Cumbertus (1503–1528) frater Georgii marchionis Brandenburgensis, canonicus Bambergensis n. 29.
- Csézi, Andreas, praepositus maior Strigoniensis (1520–1539) n. 6.
- Dalmatia* n. 27. 82. 84. 107. 108. 126. 133. 134. 135.
- Duprat, Antonius (1463–1535) magnus cancellarius Franciae (1515–1535), archiepiscopus Senonensis (1525–1535), SRE cardinalis (1527–1535) n. 129.
- Eboracensis, cardinalis v. Wolsey, Thomas
- Elias, episcopus Hipponensis v. Bucsaí, Elias
- Engolismensis, domina v. Savioa, Luisa de
- Erdődi, Simon (ca 1489–1543) episcopus Zagrabienensis (1518–1543) n. 2. 37. 39. 102.
- Eugenius IV, pontifex maximus (1431–1447) n. 26.
- Evangelista v. Tarasconus, Evangelista
- Felix episcopus v. Trofinus, Felix
- Felix, mercator Florentinus in Hungaria (1525) n. 109.
- Feltrens (Feltre in Italia)*
- episcopus v. Campeggio, Thomas
- Ferdinandus I (Habsburg, 1503–1564) archidux Austriae (1522–1564), rex Hungariae et Bohemiae (1526) 1527–1564, imperator (1556–1564) n. 7. 8. 9. 21. 62. 66. 70. 71. 83. 123c. 131. 139. 144.
- Filonardi, Ennius (1466–1549) episcopus Verulanus (1503–1538), SRE cardinalis (1538–1549) n. 97.
- Foix, Odet de (1485–1528) vicomes de Lautrec n. 130.
- Florentia (Firenze in Italia)* n. 4. 5.
- mercator v. Felix
- Florentinus, Silvester, civis Florentinus et medicinae doctor (1524) n. 4.
- Foscari, Marcus (1477–1551) orator Venetus in Urbe (1522–1526) n. 60.
- Francia* n. 33.
- Franciscus, episcopus Signiensis v. Josefics, Franciscus
- Franciscus, episcopus Transilvanensis v. Várdai, Franciscus
- Franciscus I (Valois, 1494–1547) rex Franciae (1515–1547) n. 93. 123. 123b. 123c. 127. 129. 130. 138. 144.
- Franciscus, tituli Sancti Callisti et Sancte Marie in Transtiberim presbiter cardinalis v. Medici, Franciscus Armellini de
- Frangepanibus, Bernardinus de (1460–1527) n. 30. 56. 57. 78. 79. 99.
- Frangepanibus, Christophorus de (ca 1470–1527) n. 57. 100.
- Frangepanibus, Ferdinandus de (?–1527) n. 57.
- Frangepanibus, Georgius de (?–1553) n. 57.
- Frangepanibus, Helena (1525) de n. 90.
- Frangepanibus, Mathias de (?–1526) n. 57.
- Fridericus II (Wittelsbach, 1482–1556) comes palatinus Rheni (1544–1556) n. 105. 106.
- Fringepanibus v. Frangepanibus
- Fucarus, Iacobus v. Fugger, Iacobus
- Fuccari v. Fuggeri
- Fuccaris, Iacobus de v. Fugger, Iacobus
- Fucheri v. Fuggeri
- Fugger, Iacobus (1459–1525) et nepotes, mercatores Augustani Vindelicorum n. 50. 62. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 71. 103. 105.
- Fuggeri n. 8. 9. 35. 50. 64. 65. 68. 69. 89. 103. 104. 105. 106. 150.
- Gambara, Umbertus de (1489–1549) nuntius apostolicus in Anglia (1525–1526) n. 137. 138. 144.
- Gentilis, Benedictus, scriptor Cancellariae Apostolicae (1512–1535) n. 50.
- Georgius, archiepiscopus Strigoniensis v. Szatmári, Georgius
- Georgius marchio Brandenburgensis (1484–1543) n. 12. 29.
- Germani n. 50. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 71.
- Germania* n. 7. 8. 9. 19. 20. 21. 24. 29. 49. 51. 62. 66. 70. 71. 80. 89. 104. 138.
- Ghinucci, Hieronymus (1480–1541) episcopus Wigorniensis (1522–1535), auditor Camerae Apostolicae (1511–1535) n. 26.
- Giberti, Ioannes Matheus (ca 1495–1543) secretarius apostolicus (1523–1526), datarius apostolicus (1524–1527), episcopus Veronensis (1524–1543) n. 47. 48. 102.
- Gneznensis (Gniezno in Polonia)*
- dioecesis n. 46.
- Gosztonyi, Ioannes (?–1527) episcopus Iauriensis (1515–1525), Transilvanensis (1525–1527) n. 63.
- Gozthon, Ioannes v. Gosztonyi, Ioannes
- Gratiadei (Graziadei) Antonius de, secretarius apostolicus (1509–1528, 1529–1538) n. 32.
- Gregorius, canonicus et vicarius Zagrabienensis (1517–1523) n. 2. 37. 39.
- Grimani, Antonius (1434–1523) dux Venetiarum (1521–1523) n. 26.
- Gritti, Andrea (1455–1538) dux Venetiarum (1523–1538) n. 17. 18. 26. 47. 60. 87. 91. 92.
- Grzegorzowski, Ioannes, laicus Polonus (1524) n. 46.

- Grzegorzowski, Nicolaus, laicus Polonus (1524)
n. 46.
- Guidoto, Vincentius, orator Venetus in Buda (1523–1525)
n. 59.
- Gurcensis (Gurk in Austria)*
– episcopus v. Balbi, Hieronymus
- Henricus VIII (1491–1547) rex Angliae (1509–1547)
n. 80. 123. 123a. 123d. 125. 127. 137. 138. 144.
- Hieronymus, episcopus Gurcensis v.
Balbi, Hieronymus
- Hieronymus, episcopus Wigorniensis v. Ghinucci,
Hieronymus
- Hierosolimitana (Jerusalem in Palestina)* n. 46.
- Hipponensis (Hippo Regius, Bone in Algeria)*
– episcopus v. Bucsaï, Elias
- Hispania* n. 93. 95.
- Hungaria* n. 3. 4. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19.
20. 21. 22. 23. 24. 27. 33. 35. 50. 62. 64. 66. 68. 69.
70. 71. 72. 80. 83. 89. 91. 92. 94. 96. 103. 104. 105.
106. 109. 111. 112. 114. 115. 116. 117. 119. 120. 121.
122. 123. 123a. 123b. 123c. 123d. 124. 125. 127. 128.
129. 130. 131. 137. 138. 140. 141. 144. 148. 149. 150.
– cancellarius v. Szalkai, Ladislaus
– palatinus v. Verbőci, Stephanus
– provincia (Salvatoris, OFM) n. 33. 36.
– protector v. Salviati, Ioannes
– rex v. Ludovicus II
- Iadrensis (in Dalmatia; Zadar, HR)*
– civitas n. 26. 59. 60.
- Iauriensis (Győr in Hungaria)*
– episcopus v. Gosztonyi, Ioannes
- Illiricum* n. 80.
- Ioannes Albertus (1499–1550) frater Georgii mar-
chionis Brandenburgensis, coadiutor (1523–1545),
archiepiscopus Magdeburgensis (1545–1550)
n. 29.
- Ioannes III (1502–1557) rex Portugalliae (1521–1557)
n. 123. 123a. 124. 127. 138. 144.
- Ioannes, plebanus de Tamási (1524) n. 39.
- Ioannes, XXII, pontifex maximus (1316–1334) n. 33.
- Isleuensis (Eisleben in Germania)*
– ecclesia n. 40.
- Istrigonensis v. Strigonensis*
- Italia* n. 110. 144.
- Iuggeas, Ioannes Baptista OFM (1524) n. 33.
- Josefics, Franciscus, episcopus Signiensis (1526–1549)
n. 145. 146. 147.
- Kaiar, Antonius v. Kajári, Antonius
- Kajári, Antonius, canonicus Strigoniensis (1521–1532) n. 1.
- Kálnai, Emericus (*ca* 1490–*ca* 1547) archidiaconus
Telegdiensis n. 44. 63.
- Kaplonyi, Ladislaus, canonicus Strigoniensis (1516–1528),
prepositus ecclesie Sancti Georgii de Viridi Campo
(1524–1528) n. 41.
- Katherina, uxor Andreae Trepka (1524) n. 46.
- Kermend (Körmend in Hungaria)* n. 36.
- Körmendi, Ioannes, canonicus Strigoniensis (1505–1536)
n. 6.
- Krusics (Krušić), Petrus, capitaneus Signiensis
(1521–1537) n. 145. 146. 147.
- Ladislaus, archiepiscopus Strigoniensis v. Szalkai,
Ladislaus
- Lang de Wellenburg, Matheus (1469–1540) ar-
chiepiscopus Salzeburgensis (1512–1540), SRE
cardinalis (1514–1540) n. 58.
- Lang, Melchior, nuntius apostolicus in Anglia
(1524–1526) n. 80. 123a. 123d. 125.
- Lannoy, Carolus de (1487–1527) vicerex Napoleta-
nus (1523–1526) n. 128.
- Lászai, Ioannes (*ca* 1448–1523) archidiaconus Teleg-
diensis n. 43.
- Lateranensis*
– comes palatinus v. Trepka, Andreas
Laurentius v. Medici, Laurentius Galeocti de
Lauretum (Loreto in Italia) n. 46. 135.
- Lazo, Ioannes v. Lászai, Ioannes
- Legionensis (León in Hispania)*
– episcopus n. 33.
- Leo X, pontifex maximus (1513–1521) n. 8. 9. 26. 36.
73. 74.
- Leodiensis (Liège in Belgium)*
– clericus v. Transilvanus, Ioannes
– dioecesis n. 32.
- Logus Silesius, Georgius (*ca* 1500–1553) n. 110. 111.
- Lotharingia (Lorraine), Ioannes de (1498–1550),
SRE cardinalis (1519–1550) n. 130.
- Lucas, canonicus Transilvanensis (1524) n. 38.
- Ludovicus II (Jagello, 1506–1526) rex Hungariae et
Bohemiae (1516–1526) n. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13.
14. 15. 16. 19. 20. 21. 24. 25. 26. 27. 29. 34. 40. 46.
50. 51. 52. 53. 58. 59. 60. 63. 67. 68. 75. 76. 82. 83.
84. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 101. 103. 104. 105.
106. 109. 111. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 122. 123c.
125. 127. 132. 139. 141. 142. 143. 146. 148. 149. 150.
- Ludovicus X (Wittelsbach, 1495–1545) dux Bavariae
(1514–1545) n. 105. 106.

- Lutheranus, Lutherani n. 40. 49. 98.
Lutrech, dominus de v. Foix, Odet de
- magister fratrum hospitalis Sancti Iohannis Hierosolimitanis v. Villiers de l'Isle-Adam, Philippe de
Manarris, Andreas de OFM (1524) n. 33.
Maria (Habsburg, 1505–1558) regina Hungariae et Bohemiae (1521–1526) n. 21. 29. 45. 52. 53. 63. 116. 13c. 132.
Marsupinus, Franciscus (ca 1460–ca 1537) canonicus Strigoniensis et Agriensis, archidiaconus Nogradiensis, orator regis Hungariae in Urbe (1514–1532) n. 122.
Martinus, orator Ioannis regis Portugalliae ad Urbem v. Portugalia, Martinus a
Matheus, presbyter Transilvanensis (1524) n. 38.
Medici, Franciscus Armellinus de (1470–1528) SRE cardinalis (1517–1528), SRE camerarius (1521–1528) n. 50. 62. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 71. 108.
Memorensis, dominus v. Montmorency, Anna de Michael, episcopus Milcoviensis (1518–1523) n. 38.
Milchius de Posega, Ioannes, sublector collegiatae ecclesiae de Posega (1524) n. 61.
Milchoviensis v. Milcoviensis
Milcoviensis (Milkó; Micovul, RO)
– episcopus v. Michael, episcopus Milchoviensis
– laicus v. Rechdorffer de Cibineo, Nicasius
Milkouiensis v. Milcoviensis
Mirosus, Lucas, clericus Sibinicensis (1524) n. 26.
Mittidoniensis (Mಿಂದoniensis, Mondoñedo in Hispania)
– episcopus n. 33.
Modrusia (in Croatia; Modruš, HR) n. 57. 99.
Montmorency, Anna de (1492–1567) marescalcus Franciae, n. 130.
Móré de Csula, Philippus (ca 1470–1526) episcopus Quinqueecclesiensis (1523–1526) n. 64. 65. 69. 70. 71. 112.
More, Raphael v. Móré, Philippus
- Narnia (Narni in Umbria, Italia)* n. 75.
Nicolaus v. Richardi, Nicolaus
Niger, Christophorus, canonicus Spalatensis, episcopus Traguriensis (1525–1559) n. 84.
Niger, Thomas (Negri, Mrčić, Crnić, ca 1450–ca 1532) episcopus Scardonensis (1520–1524), Traguriensis (1524–1531), orator banorum Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae in Urbe et nuntius apostolicus in Polonia et Croatia n. 26. 31. 47. 48. 56. 57. 84. 87.
- Nigro, Thomas v. Niger, Thomas
Nyási, Demetrius, canonicus Strigoniensis (1504–1526), vicarius in pontificalibus et spiritualibus Strigoniensis (1507–1526), episcopus Sanctuariensis (1513–1526), n. 1. 41.
- Ogholinum (castrum in Croatia; Ogulin, HR)* n. 99.
Olmutilum (Olomouc in Bohemia) n. 98. 132.
– episcopus v. Thurzó, Stanislaus
Orhenzjich, Gregorius v. Orlovcsics, Gregorius
Orlovcsics (Orlovčić), Gregorius, capitaneus Signiensis (?–1526) n. 145. 146. 147.
- Palladius, Blossius, (?–1550) notarius auditoris Camerae Apostolicae (1516–1525), secretarius apostolicus (1528–1546, domesticus 1531–1549) n. 70. 71.
Perényi, Franciscus, episcopus Varadiensis (1512–1526) n. 73. 74.
Picenardis, Ioannes Andreas de, commissarius suae sanctitatis, sollicitator (1525–1526) n. 75.
Pius, Albertus (III), comes Carpi (1475–1531) orator Francisci regis Franciae in Urbe (1525–1526) n. 144.
Pogljiza (Poljica, HR) n. 135.
Polonia n. 50. 62. 64. 68. 69. 71.
Portugalia, Martinus a (ca 1485–1547), orator Ioannis regis Portugalliae in Urbe (1525–1532), archiepiscopus Fuchalensis (1533–1547) n. 124.
Posega (in Sclavonia; Požega, HR)
– ecclesia collegiata Sancti Petri n. 61.
Posomiensis (Pozsony in Hungaria; Bratislava, SK) n. 132.
– comes v. Bornemissza, Ioannes
Pragensis (Praga in Bohemia)
– civitas n. 49. 54.
Pucci, Laurentius (1458–1531) SRE cardinalis (1513–1531), maior penitentiarius (1520–1529) n. 26. 31. 33. 45. 47. 48.
- Quinqueecclesiensis (Pécs in Hungaria)*
– dioecesis n. 39. 61.
– ecclesia n. 64. 65. 69. 112.
– episcopus v. More, Philippus
– presbyter v. Wyerkolrcz, Ioannes de
- Ralchele, Simon, canonicus Transilvanensis (1524) n. 42.
Rechdorffer de Cibineo, Nicasius, laicus Milcoviensis (1524) n. 42.
Richardi, Nicolaus, notarius Camerae Apostolicae n. 3. 4. 5.

*Roma, passim**Romandiola (Romagna in Italia)* n. 28. 30.

Rorarius, Hieronymus (1485–1556) nuncius apostolicus apud Ferdinandum Austriae archiducem (1524–1526) n. 62. 66. 70. 71. 123c. 131. 139. 144.

Sadoletus, Iacobus (1477–1547) secretarius domesticus papae, episcopus Carpentoratensis (1517–1535), SRE cardinalis (1536–1547) n. 40. 49. 51. 52. 53. 54. 55. 58. 70. 72. 76. 77. 78. 80. 89. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 103. 104. 105. III. 113. 114. 115. 122. 123. 123a. 123b. 123c. 127. 128. 129. 131. 138. 144. 149. 150.

Sajczlich, Ioannes, laicus Polonus (1524) n. 46.

Salviati, Iohannes (1490–1553) SRE cardinalis (1517–1553), legatus apostolicus apud Caesarem (1526), protector regni Hungariae (1524–1526) n. 7. 31. 43. 45. 123. 128.

Samobor (in Croatia; HR) n. 90.

Savioia, Luisa de (1476–1531) mater Francisci regis Franciae n. 123b. 124. 127. 129.

Scardonensis (in Dalmatia; Skradin, HR)

– ecclesia n. 47. 48.

– episcopus v. Níger, Thomas

Scopusiensis (Szepes in Hungaria; Spiš, SK)

– comes v. Szapolyai, Iohannes

Schardonensis v. *Scardonensis*

Schönberg, Nicolaus de OP (1472–1537) archiepiscopus Capuanus (1520–1535), SRE cardinalis (1535–1537) n. 8.

Schydlowjeczki v. Szydlowiecki, Christophorus

Sclavonia (in Hungaria; HR) n. 84.

Scutarius, Eusebius (?–1532) secretarius apostolicus (1504–1511, 1518–1532), abbreviator de parco minori (1523–1524) n. 6.

Seda, Antonius de, et fratres, mercatores Veneti (1525) n. 64. 65. 69. 70. 71.

Segniensis v. *Signiensis*

Senis, Philippus de v. Sergardis, Philippus de

Sergardis, Philippus de (1466–1536) clericus Camerae Apostolicae (1502–1534), secretarius apostolicus (1505–1526) n. 34. 101.

Sibimicensis (in Dalmatia; Sibenik, HR)

– civitas n. 26.

– clericus v. Miroscus, Lucas

Sicilia (insula in Italia) n. 50. 68.

Sigismundus I, rex Poloniae (1506–1548) n. 20. 22. 23. 26. 50. 58. 68. 83. 84. 98. 117. 118. 132. 140. 141.

Signiensis (Zengg in Croatia; Senj, HR)

– cathedralis ecclesia n. 145. 147.

– civitas n. 27. 59. 60. 145.

– diocesis n. 145. 146. 147.

– episcopus v. Josefich, Franciscus

Silva, Michael de (ca 1480–1556), orator Ioannis regis Portugalliae in Urbe (1526), episcopus Visensis (1526–1539), SRE cardinalis (1539–1556) n. 138.

Spalatensis (Spalato in Dalmatia; Split, HR)

– diocesis n. 84.

– ecclesia n. 84.

Spira (Speyer in Germania) n. 131.

Stadinczki, Stanislaus, laicus Polonus (1524) n. 46.

Stredo, Gaspar de, custos Vacienensis (1524) n. 41.

Strigoniensis (Esztergom in Hungaria)

– archiepiscopus v. Bakócz, Thomas; Szalkai, Ladislaus; Szatmári, Georgius

– canonicus n. 31.

– canonicus v. Kajári, Antonius; Nyási, Demetrius;

Újlaki, Andreas

– capitulum n. 34. 101.

– diocesis n. 31.

– ecclesia n. 34. 101.

– lector v. Körmendi, Iohannes

– lector praepositurae Sancti Georgii n. 41.

– praepositus v. Csézi, Andreas

– praepositus ecclesiae Sancti Georgii v. Kaplonyi, Ladislaus

– vicarius v. Nyási, Demetrius

Sturlics (Sturlych), Nicolaus OP, orator regni Croatiae apud papam (1525) n. 85.

Suevica, liga n. 103. 104. 106.

Suleiman I (1495–1566) tyrannus Turcarum (1520–1566) n. 60. 112. 144. 150.

Szalkai, Ladislaus (ca 1475–1526), cancellarius regius (1518–1526), episcopus Agriensis (1523–1524), archiepiscopus Strigoniensis (1524–1526) n. 5. 24. 49. 53. 54. 55. 58. 81. 95. 109. 113. 114. 118. 119. 122. 146. 147. 148. 149.

Szapolyai, Ioannes (1487–1540) vayvoda Transilvaniensis (1510–1526), rex Hungariae (Ioannes I, 1526–1540) n. 12. 15. 100.

Szatmári, Georgius (ca 1457–1524) archiepiscopus Strigoniensis (1522–1524) n. 1. 11. 13. 31. 33.

Szydlowiecki, Christophorus (1467–1532) cancellarius regni Poloniae (1515–1532), castellanus Cracoviensis (1515–1527) n. 23. 118.

Tamási (in Hungaria) n. 39.

Tarasconus, Evangelista (1459–1532) secretarius apostolicus (1511–1532; domesticus 1515–1530) n. 1. 2. 26. 31. 33. 45. 46. 50. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 71. 84. 101.

- Tartari n. 141.
Telegdiensis (in Transilvania; RO)
 – archidiaconus v. Lászai, Ioannes; Kálnai, Emericus
Thomasv. Tamási
Thelegdiensis v. Telegdiensis
 Thenchin, Andreas de, laicus Polonus (1524) n. 46.
 Thomas, cardinalis Sancti Martini in Montibus v.
 Bakócz, Thomas
 Thomas, episcopus Scardonensis v. Niger, Thomas
 Thomas, episcopus Traguriensis v. Niger, Thomas
 Thomor, Paulus de v. Tomori, Paulus
 Thurn, Anna (1525) n. 90.
 Thurn, Georgius (?–ca 1513) n. 90.
 Thurzó, Ioannes (1464–1520) episcopus Vratislaviensis (1506–1520) n. 110.
 Thurzó, Stanislaus (?–1540) episcopus Olomucensis (1497–1540) n. 110.
Timiniensis (in Croatia; Knin HR)
 – diocesis 86.
 – ecclesia n. 86.
 – episcopus v. Andreas
 Tomicki (Tomicki), Petrus (1464–1535) episcopus Cracoviensis (1523–1535), vicecancellarius regni Poloniae (1515–1532) n. 22.
 Tomori, Paulus OFM (ca 1475–1526) archiepiscopus Colocensis, supremus capitaneus partium regni Hungariae inferiorum (1523–1526) n. 14. 25. 73. 74. 81. 112. 118.
 Tordai, Paulus, canonicus Transilvanensis, vicarius in spiritualibus Transilvanensis (1521–1526) n. 42.
 Torquatus (Corbaviae, Karlovič), Ioannes, banus Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae (1522–1524) n. 85.
Tragenensis v. Traguriensis
Tragieriensis v. Traguriensis
Traguriensis (Trau in Dalmatia; Trogir HR)
 – capitulum n. 84.
 – civitas n. 84.
 – diocesis n. 84.
 – ecclesia n. 47. 48. 84.
 – episcopus v. Niger, Christophorus; Niger, Thomas
Transilvanensis (Erdély in Hungaria; RO)
 – canonicus v. Lucas, canonicus Transilvanensis; Ralchele, Simon
 – ecclesia n. 43. 63.
 – episcopus v. Gosztonyi, Ioannes; Várdai, Franciscus
 – praepositus n. 42.
 – presbyter v. Mattheus, presbyter Transilvanensis
 – vayvoda v. Szapolyai, Ioannes
 – vicarius n. 42.
 Transilvanus, Ioannes, clericus Leodiensis n. 32.
 Trepka, Andreas (?–1526) comes palatinus sacri palatii Lateranensis, magister curiae regiae Hungariae (1522–1526) n. 46. – eiusdem uxor v. Katherina
Triguriensis v. Traguriensis
 Trofinus, Felix (?–1527) episcopus Theatinensis (1524–1527), referendarius apostolicus domesticus (1524–1526), secretarius apostolicus domesticus (1526) n. 86. 145.
Truguriensis v. Traguriensis
 Turcae n. 8. 25. 27. 30. 43. 56. 57. 59. 60. 72. 78. 79. 80. 84. 90. 93. 98. 99. 100. 107. 108. 123c. 124. 129. 133. 137. 138. 139. 145.
 – tyrannus v. Suleiman I.
 Turri, Anna de v. Thurn, Anna
 Turri, Georgius de v. Thurn, Georgius
 Tursoni, Stanislaus v. Thurzó, Stanislaus
 Tyszerzský, Ioannes (senior) laicus Polonus (1524) n. 46.
Tylegdiensis v. Telegdiensis
 Újlaki, Andreas, canonicus Strigoniensis (1523–1526) n. 1.
 Ungnad, Ioannes (ca 1490–1564) n. 90.
 Vaarda, Paulus de v. Várdai, Paulus
Vaciensis (Vác in Hungaria)
 – custos v. Stredo, Gaspar de
Vadibid v. Váldbíd
Váldbíd (in Transylvania; Valbid, RO) n. 38.
 Valle, Andreas de (1463–1534) SRE cardinalis (1517–1534) n. 33.
 Vandomus, dominus de v. Bourbon, Carolus de
Varadiensis (Nagyvárad in Hungaria; Oradea, RO)
 – episcopus v. Perényi, Franciscus
 Várdai, Franciscus (ca 1474–1524) episcopus Transilvanensis (1514–1524) n. 42. 43. 44.
 Várdai, Paulus (1483–1549) episcopus Vesprimiensis (1520–1524), Agriensis (1524–1526), archiepiscopus Strigoniensis (1527–1549) n. 6. 16.
Veglia (in Dalmatia; Krk, HR) n. 57.
 Veneti n. 59. 60. 64. 65. 69. 70. 71.
 – dux v. Grimani, Antonius; Gritti, Andrea
 – nuntius v. Campeggio, Thomas
 – senatus n. 60.
 Verbez, Stephanus v. Verbóci, Stephanus
 Verbóci, Stephanus (ca 1460–1541) locumtenens personalis presentie regis Hungariae (1516–1525), palatinus (1525–1526) n. 12. 77. 96. 116. 117. 118. 119. 120. 121.
Verulanus (Veroli in Italia)
 – episcopus v. Filonardi, Ennius

Vesprimiensis (Veszprém in Hungaria)

– dioecesis n. 36.

– electus *v.* Várdai Paulus

– episcopus *v.* Beriszló, Petrus

Victorius (Vettori), Paulus (1477–1526) capitaneus triumvirum Sanctae Sedis, n. 127. 128. 129. 130.

Villiers de l'Isle-Adam, Philippe de (1464–1534) magnus magister equitum Rhodi (1521–1534) n. 83.

Vinckel (Winckel), Ioannes, abbreviator de parco minori (1522–1535) n. 99.

Vio, Thomas de OP (1469–1534) SRE cardinalis (1517–1534), legatus a latere in Hungaria (1523–1524) n. 3. 7. 8. 9. 19. 20. 21. 35. 50. 62. 64. 66. 68. 69. 70. 71.

*Vngaria v. Hungaria**Vratislaviensis (Wrocław in Polonia)*

– episcopus *v.* Thurzó, Ioannes

Vrecsevics (Vrecheuie), Andreas, presbiter Zagrabiensis n. 102.

*Wesprimiensis v. Vesprimiensis**Wigorniensis (Worcester in Anglia)*

– episcopus *v.* Ghinucci, Hieronymus

Wolsey, Thomas (ca 1473–1530) archiepiscopus Eboracensis (1514–1530), SRE cardinalis (1515–1530) n. 125. 128. 137.

Wrespemiensis v. Vesprimiensis

Wyerkolrcz, Ioannes de, presbyter Quinqueecclesiensis n. 37.

Wylak, Andreas *v.* Újlaki Andreas

*Ypponensis v. Hipponensis**Zagabriensis v. Zagrabiensis**Zagrabiensis (Zágráb; Zagreb, HR)*

– dioecesis n. 90.

– episcopus *v.* Erdódi, Simon

– lector n. 2. 37. 39.

– vicarius *v.* Gregorius

Zapalia, Iohannes de *v.* Szapolyai, Iohannes

AZ IRATOK JEGYZÉKE

1. Róma, 1523. november 26. VII. Kelemen pápa Kajári Antal esztergomi kanonokhoz és Nyási Demeter esztergomi érseki helynökhöz
2. Róma, 1523. december 14. VII. Kelemen pápa a zágrábi olvasókanonokhoz és Gergely zágrábi püspöki helynökhöz
3. Róma, 1524. január 1. VII. Kelemen pápa Tommaso de Vio bíboros legátushoz
4. Róma, 1524. január 1. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
5. Róma, 1524. január 1. VII. Kelemen pápa Szalkai László egri püspökhöz
6. Róma, 1524. január 14. VII. Kelemen pápa Csézi András esztergomi nagypréposthoz és Körmendi János esztergomi olvasókanonokhoz
7. Róma, 1524. január 22. VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz
8. Róma, 1524. január 22. VII. Kelemen pápa Tommaso de Vio bíboros legátushoz
9. Róma, 1524. január 22. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
10. Róma, 1524. január 24. VII. Kelemen pápa oltalomlevele Brodaries Mátyás részére
11. Róma, 1524. február 11. VII. Kelemen pápa Szatmári György esztergomi érsekhez
12. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Verbőci István királyi személynökhöz és Brandenburgi Györgyhöz
13. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Szatmári György esztergomi érsekhez
14. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa levele Bornemissza János pozsonyi ispánhoz
15. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Szapolyai János erdélyi vajdához
16. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Várdai Pál veszprémi püspökhöz
17. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Tommaso Campeggio apostoli nunciushoz
18. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséhez
19. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
20. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa I. Zsigmond lengyel királyhoz
21. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Habsburg Mária magyar királynéhez
22. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Piotr Tomicki krakkói püspökhöz
23. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Krzysztof Szydłowiecki lengyel kancellárhoz
24. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Szalkai László egri püspökhöz
25. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Tomori Pál kalocsai érsekhez
26. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséhez
27. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Zengg városához
28. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Klissza városához
29. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz és Habsburg Mária magyar királynéhez
30. Róma, 1524. február 20. VII. Kelemen pápa Frangepán Bernáthoz
31. Róma, 1524. február 23. VII. Kelemen pápa Szatmári György esztergomi érsekhez
32. Róma, 1524. február 23. VII. Kelemen pápa Ioannes Transilvanus liège-i klerikushoz
33. Róma, 1524. február 24. VII. Kelemen pápa Szatmári György esztergomi érsekhez
34. Róma, 1524. március 1. VII. Kelemen pápa az esztergomi káptalanhoz
35. Róma, 1524. március 4. VII. Kelemen pápa Lorenzo Campeggio bíboros legátushoz
36. Róma, 1524. március 11. VII. Kelemen pápa a magyarországi obszerváns ferences rendtartományhoz

37. Róma, 1524. március 21. VII. Kelemen pápa Grangyai Péter zágrábi olvasókanonokhoz és Gergely zágrábi püspöki helynökkhöz
38. Róma, 1524. március 22. VII. Kelemen pápa Mihály millkói püspökhöz és Lukács erdélyi kanonokhoz
39. Róma, 1524. március 22. VII. Kelemen pápa Grangyai Péter zágrábi olvasókanonokhoz és Gergely zágrábi püspöki helynökkhöz
40. Róma, 1524. március 23. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
41. Róma, 1524. április 8. VII. Kelemen pápa Kaplonyi László Esztergom-szentgyörgymezei préposthoz és Nyási Demeter esztergomi érseki helynökkhöz
42. Róma, 1524. április 23. VII. Kelemen pápa az erdélyi préposthoz, Ralchele Simon erdélyi kanonokhoz és Tordai Pál erdélyi püspöki helynökkhöz
43. Róma, 1524. május 18. VII. Kelemen pápa Várdai Ferenc erdélyi püspökhöz
44. Róma, 1524. május 20. VII. Kelemen pápa Várdai Ferenc erdélyi püspökhöz
45. Róma, 1524. augusztus 4. VII. Kelemen pápa Bucsai Illés hippói püspökhöz
46. Róma, 1524. augusztus 4. VII. Kelemen pápa Trepka András magyar királyi udvarmesterhez és név szerint felsorolt társaihoz
47. Róma, 1524. szeptember 5. VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséhoz
48. Róma, 1524. szeptember 5. VII. Kelemen pápa Thomas Niger traui püspökhöz
49. Róma, 1524. szeptember 28. VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez
50. Róma, 1524. október 1. VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez
51. Róma, 1524. október 6. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
52. Róma, 1524. október 6. VII. Kelemen pápa Habsburg Mária magyar királynéhoz
53. Róma, 1524. október 6. VII. Kelemen pápa Károly münsterbergi hercegehez
54. Róma, 1524. október 7. VII. Kelemen pápa Lorenzo Campeggio bíboros legátushoz
55. Róma, 1524. október 8. VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez
56. Róma, 1524. október 13. VII. Kelemen pápa oltalomlevele Thomas Niger traui püspök részére
57. Róma, 1524. október 14. VII. Kelemen pápa Frangepán Bernáthoz és fiaihoz, valamint Frangepán Mátyáshoz és Györgyhöz
58. Róma, 1524. október 19. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz, Szalkai László esztergomi érsekhez, Károly münsterbergi hercegehez és Matthäus Lang von Wellenburg bíboroshoz, salzburgi érsekhez
59. Róma, 1524. november 13. VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz
60. Róma, 1524. november 13. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
61. Róma, 1524. december 4. VII. Kelemen pápa Pozsegai Milchius János pécsi egyházmegyei klerikushoz
62. Róma, 1524. december 22. VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez
63. Róma, 1525. január 2. VII. Kelemen pápa Gosztonyi János győri püspökhöz
64. Róma, 1525. január 15. VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez
65. Róma, 1525. január 15. VII. Kelemen pápa Antonio de Seda velencei kereskedőhöz és testvéreihez
66. Róma, 1525. január 31. VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez
67. Róma, 1525. február 8. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
68. Róma, 1525. február 12. VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez
69. Róma, 1525. február 13. VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez
70. Róma, 1525. február 19. VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez
71. Róma, 1525. február 19. VII. Kelemen pápa Jakob Fugger kereskedőhöz és unokatestvéreihez
72. Róma, 1525. február 24. VII. Kelemen pápa Lorenzo Campeggio bíboroshoz
73. Róma, 1525. március 11. VII. Kelemen pápa az obszerváns ferences rend minden tagjához
74. Róma, 1525. március 12. VII. Kelemen pápa az obszerváns ferences rend minden tagjához
75. Róma, 1525. március 15. VII. Kelemen pápa Giovanni Andrea Picenardihoz
76. Róma, 1525. március 16. VII. Kelemen pápa Bornemissa János pozsonyi ispánhoz
77. Róma, 1525. március 16. VII. Kelemen pápa Verbőci Istvánhoz
78. Róma, 1525. március 21. VII. Kelemen pápa Frangepán Bernáthoz
79. Róma, 1525. március 22. VII. Kelemen pápa Frangepán Bernáthoz
80. Róma, 1525. május 7. VII. Kelemen pápa VIII. Henrik angol királyhoz

81. Róma, 1525. május 30. VII. Kelemen pápa az ob-szerváns ferences rend minden tagjához
82. Róma, 1525. június 6. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
83. Róma, 1525. június 9. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz, I. Zsigmond lengyel királyhoz és Ferdinánd osztrák főherceghez
84. Róma, 1525. június 9. VII. Kelemen pápa Christophorus Niger választott trauai püspökhöz
85. Róma, 1525. június 20. VII. Kelemen pápa Torquatus Jánoshoz, Blagay Istvánhoz és Horvátország valamennyi nemeséhez
86. Róma, 1525. június 20. VII. Kelemen pápa András választott tinini püspökhöz
87. Róma, 1525. június 25. VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséhez
88. Róma, 1525. július 1. VII. Kelemen pápa I. Zsigmond lengyel királyhoz
89. Róma, 1525. július 3. VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz
90. Róma, 1525. július 4. VII. Kelemen pápa a szamobori obszerváns ferences kolostor szerzeteseihez
91. Róma, 1525. augusztus 8. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
92. Róma, 1525. augusztus 8. VII. Kelemen pápa Andrea Gritti velencei dózséhez
93. Róma, 1525. augusztus 8. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
94. Róma, 1525. augusztus 8. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
95. Róma, 1525. augusztus 8. VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez
96. Róma, 1525. augusztus 8. VII. Kelemen pápa Verbőci István nádorhoz
97. Róma, 1525. augusztus 8. VII. Kelemen pápa otalomelevele Brodarics István részére
98. Róma, 1525. augusztus 22. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar és I. Zsigmond lengyel királyhoz
99. Róma, 1525. szeptember 24. VII. Kelemen pápa Frangepán Bernáthoz
100. Róma, 1525. szeptember 24. VII. Kelemen pápa Frangepán Kristófhöz
101. Róma, 1525. szeptember 29. VII. Kelemen pápa az esztergomi káptalanhoz
102. Róma, 1525. október 10. VII. Kelemen pápa Erdődi Simon zágrábi püspökhöz
103. Róma, 1525. november 7. VII. Kelemen pápa a Sváb Szövetség kapitányaihoz
104. Róma, 1525. november 7. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
105. Róma, 1525. november 7. VII. Kelemen pápa Lajos és Frigyes bajor hercegekhez
106. Róma, 1525. november 8. VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz
107. Róma, 1525. november 15. VII. Kelemen pápa Leonardo Crescio pápai familiárisához
108. Róma, 1525. november 18. VII. Kelemen pápa Leonardo Crescio pápai familiárisához
109. Róma, 1525. november 20. VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez
110. Róma, 1525. november 24. VII. Kelemen pápa Thurzó Szaniszló olmützi püspökhöz
111. Róma, 1525. november 24. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
112. Róma, 1525. december 6. és 29. VII. Kelemen pápa Csulai Móré Fülöp pécsi püspökhöz, valamint Tomori Pál kalocsai érsekhez
113. Róma, 1526. január 5. VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez
114. Róma, 1526. január 5. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
115. Róma, 1526. január 5. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
116. Róma, 1526. január 20. VII. Kelemen pápa Habsburg Mária magyar királynéhoz
117. Róma, 1526. január 21. VII. Kelemen pápa I. Zsigmond lengyel királyhoz
118. Róma, 1526. január 21. VII. Kelemen pápa Krzysztof Szydłowiecki lengyel kancellárhoz
119. Róma, 1526. január 21. VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez
120. Róma, 1526. január 21. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
121. Róma, 1526. január 21. VII. Kelemen pápa az országgyűlésre összegyűlő főpapokhoz és bárókhoz
122. Róma, 1526. január 21. VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez
123. Róma, 1526. február 9. VII. Kelemen pápa V. Károly császárhoz
- 123a. Róma, 1526. február 9. VII. Kelemen pápa VIII. Henrik angol és III. János portugál királyhoz
- 123b. Róma, 1526. február 9. VII. Kelemen pápa Savoyai Lujza francia anyakirálynéhoz
- 123c. Róma, 1526. február 9. VII. Kelemen pápa Ferdinánd osztrák főherceghez
124. Róma, 1526. február 9. VII. Kelemen pápa III. János portugál királyhoz és Savoyai Lujza francia anyakirálynéhoz

125. Róma, 1526. február 9. VII. Kelemen pápa Thomas Wolsey yorki érsekhez
126. Róma, 1526. február 18. VII. Kelemen pápa Leonardo Crescio pápai familiárisához
127. Róma, 1526. február 22. és március 1. VII. Kelemen pápa V. Károly császárhoz, I. Ferenc francia, VIII. Henrik angol, III. János portugál királyhoz és Savoyai Lujza francia anyakirálynéhez
128. Róma, 1526. február 22. és március 1. VII. Kelemen pápa Charles de Lannoy nápolyi alkirályhoz, Giovanni Salviati és Thomas Wolsey bíborosokhoz
129. Róma, 1526. február 22. és március 1. VII. Kelemen pápa Antoine Duprat francia nagykancellárhoz
130. Róma, 1526. február 22. és március 1. VII. Kelemen pápa Anne de Montmorencyhez, Odet de Foixhoz, Charles de Bourbonhoz, Philippe de Chabot-hoz, Angoulême-i Margithoz, Jean de Lorraine és François-Louis de Bourbon bíborosokhoz
131. Róma, 1526. március 22. VII. Kelemen pápa Ferdinánd osztrák főherceghez
132. Róma, 1526. április 4. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz és Habsburg Mária magyar királynéhez
133. Róma, 1526. április 7. VII. Kelemen pápa minden egyházi személyhez
134. Róma, 1526. április 7. VII. Kelemen pápa Leonardo Crescio pápai familiárisához
135. Róma, 1526. április 8. VII. Kelemen pápa búcsúengedélye
136. Róma, 1526. április 16. VII. Kelemen pápa az obszerváns ferences rend tagjaihoz
137. Róma, 1526. április 23. VII. Kelemen pápa Thomas Wolsey yorki érsekhez
138. Róma, 1526. április 23. VII. Kelemen pápa I. Ferenc francia, III. János portugál és VIII. Henrik angol királyhoz
139. Róma, 1526. május 5. VII. Kelemen pápa Ferdinánd osztrák főherceghez
140. Róma, 1526. július 21. VII. Kelemen pápa I. Zsigmond lengyel királyhoz
141. Róma, 1526. július 21. VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz
142. Róma, 1526. július 27. VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz
143. Róma, 1526. július 27. VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
144. Róma, 1526. július 30. VII. Kelemen pápa I. Ferenc francia, VIII. Henrik angol, III. János portugál királyhoz és Ferdinánd osztrák főherceghez
145. Róma, 1526. augusztus 7. VII. Kelemen pápa Jozefics Ferenc zenggi püspökhöz
146. Róma, 1526. augusztus 30. VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz
147. Róma, 1526. augusztus 30. VII. Kelemen pápa Szalkai László esztergomi érsekhez
148. Róma, s. d. (1525. július) VII. Kelemen pápa II. Lajos magyar királyhoz
149. Róma, s. d. (1526. április–július) VII. Kelemen pápa levele Szalkai László esztergomi érsekhez
150. Róma, s. d. (1526. június–július) VII. Kelemen pápa Giovanni Antonio Burgio nunciushoz

THE HUNGARIAN-RELATED BREVES
OF POPE CLEMENT VII
(1523–1526)

A) RESEARCH HISTORY OF THE HUNGARIAN-RELATED
BREVES OF THE JAGELLO-AGE

The Jesuit MÁRTON CSELES was the first Hungarian who conducted research in the volumes of the *Registra Brevium* and *Minutae Brevium* (Arm. XXXIX. and XL. respectively) fonds of the Vatican Archives and made copies from them, which were utilized primarily by historian members of his order (ISTVÁN KAPRINAY, GYÖRGY PRAY, MIKLÓS SCHMITTH and SÁMUEL TIMON). JÓZSEF KOLLER, the historian of the Diocese of Pécs was the first one who studied the original *minutae brevium* arranged in volumes, and who published more of them in full length. Besides, we can find many breves in the two bulky volumes compiled by AUGUSTIN THEINER, the prefect of the archives by the request of Ágoston Roskoványi the bishop of Vác, then of Nyitra. The Croatian and Polish document collections also contain some relating sources.

The revealing of sources that started with the leadership of VILMOS FRAKNÓI after the opening of the archives to researchers in 1881 and took shape in the volumes of the *Monumenta Vaticana Hungariae* caused uneven results as regards the breves of the Jagello-age. Namely, from this historical period only the reports of Cardinal Legate Lorenzo Campeggio and Nuncio Giovanni Antonio Burgio were published and the breves were put out in a book dealing with the correspondence between King Matthias and the Holy See. Naturally, this does not mean that FRAKNÓI in his summarizing works would not have drawn on these sources. Besides FRAKNÓI also the name of FERENC KOLLÁNYI is worth mentioning, who scrutinized the *minutae brevium* that had been issued after 1526.

Between the two world wars only EDGÁR ARTNER examined the breves of the Jagello-age, but he used mainly the narrow and in part already known material of the *Archivum Arcis*. More than half a century later, in 1975, LÁSZLÓ SOLYMOSSI and GÉZA ÉRSZEGI looked into the breve series along with their more extensive researches and collected the Hungarian-related material of some tomes. Finally, in 1985–1986 PÉTER E. KOVÁCS looked through the volumes of the breve registers up to 1490.

B) THE BREVES

The papal breves were written on thin, stripe-like, „Nord“-type membrane, with Humanist Chancery writing (*cancelleresca italica*) in contrast to the Gothic letters of the bulls. In the breves instead of the traditional intitulation of the bulls '*episcopus servus servorum Dei*' popes are referred to simply as *papa* and the addressing can be found on the back side. They are ended with modern dating and authenticated on the backing of the membrane with the Ring of the Fisherman (*annulus piscatoris*) sealed in red wax.

The very first known breve was issued by Pope Boniface IX in 1390; the application of this type of document, however, was the result of a complex process. Already in the anarchical period of the Avignon Papacy arose the practical claim to create a new form of correspondence concerning the diplomatic exchange of letters and state administration instead of the slow administration through the Chancery, which occasionally consisted of not entirely reliable staff. A sign of this was the gradual reinforcement of the Chamber. Parallel, a new position, that of the secretaries (*secretarius*), was created, who as notaries from the papal family were Curial clerks having little influence and being dependent on the Chamber. Under the pontificate of Pius II (1458–1464) an independent office was formed from secretaries. In the 15th century among these officers we can find many noted humanists, who arouse the dignity of the position even more. In addition, the demand that the *secretarius domesticus* and *intimus*, who depended directly on the person of the Pope, deal with the most important cases became more and more intense. This way the Roman Pontiff could have a direct control over the outgoing letters.

Initially, the emanation of the breves was exclusively the task of the secretary: he formulated their text on the basis of the Pope's oral instructions, and then wrote the diplomas. Later the preparation of the fair copy and the emanation of the document became the duty of his assistant. However, this way of arrangement for sending documents, which was quicker and cheaper than that of through the Chancery or the Chamber, resulted that from the 15th century more and more people who turned to the Holy See with a supplication (*supplicatio*) asked the papal concession in form of a breve. Therefore, along with the *breve de curia* emanated in political and administrative cases also the *breve commune* appeared that had legal aspect and contained papal concessions for the submitted petitions. A third type of breves was also created; the *breve supplicatione introclusa* that is a very conventional ordainment enclosed to the undersigned, hence, approved supplication addressed to the persons designated for the execution.

As a consequence of the growing number of secretaries a kind of hierarchy was established, among which the six-member group of the *secretarii participantes* is worth mentioning that shared the actual incomes. The most significant member of them was the *secretarius secretus* or *domesticus*, who stood directly in the service of the Pope and who established an own office having an independent scope of action with his own scribes and employees. The increased production of documents required an organised office, therefore in 1487 Innocent VIII raised the number of secretaries to 30 and estab-

lished the *collegium secretarii apostolici* and in 1503 Alexander VI founded the *collegium scriptorum brevium*.

Although the structure of the secretariat was transformed with the augmentation of the number of employees, the emanation process of the breves remained simple. The draft was written on the basis of the supplication provided with the *per breve* remark by two designated *scriptores brevium*. Then it was examined and, if it was necessary, corrected by one of the two secretaries on duty in the month, who finally allowed the emanation of the diploma by his signature. The preparation of the fair copy of the draft was naturally again the task of the *scriptores brevium*, who worked three at once in monthly exchange. Their names were preserved by the breve registers. The emanation of the original document could be made only by such clerk who did not have any other assignment in the given month. The drafts were usually written on narrow paper band, but we can find also original breves among them that were proofread and served as draft for the new diplomas (*brevia rescribenda*).

This was followed by the registration on the basis of the draft. At first the scribes, who had been entrusted to make the fair copy, having passed their period of service delivered the drafts of the given month arranged in bundles to a *scriptor* charged with the registration. The latter usually recorded them in the registries much later. After the establishment of their college in 1503, however, the process of registration changed, as one of the scribes who were on duty for a month had to carry out this task already during his period of service. The note and/or sign of registration (R) that refers to the fact of the registration can be found on the verso of the draft.

It is important to note, however, that the *secretarius domesticus* and his office operated independently from the college of secretaries. The secretary lived in the papal palace and managed the diplomatic correspondence of the Holy See: the confidential letters, about which he reported to the pope, arrived to him and he himself formulated the replies to them. He kept contact with the legates sent to the princely courts often through letters written in cipher (*ciffre*), about which he regularly informed the pope. In the preparation of the drafts and the fair copies the *abbreviator de curia* helped him and the scribe work was conducted by the *scriptor de curia*.

THE BREVES IN THE VATICAN ARCHIVES

In contrast with the considerable, some thousand-volume series of the registry of supplications and of bulls, the breves emanated before the organisational reform of the Council of Trent are located scattered and quite adventitiously in the Vatican Archives.

Most of the breves are kept in the archaic part of the archives, in the so called *Armedi* (hereinafter: Arm.), the name of which – from the Italian ‘*armadio*’ – refers to the storage unit with its ‘*armoire*’ meaning. The volumes containing the breves dated before 1567 were transmitted by Urban VIII from the Palazzo Attemps that housed the *Segreteria dei Brevi*. In the Arm. XXXVIII. original breves are kept that were not sent

or were brought back by the legate or nuncio who returned from his mission. The next, the Arm. XXXIX., got the denomination *Registra Brevium*. The first original register is from 1470–71, from the seventh year of the pontificate of Paul II, and 25 volumes are available until the pontificate of Leo X. The earlier volumes that derive from the pontificate of Martin V to Pius II are preserved partly by contemporary sample books that helped the work of secretaries, partly by later copies. The serious disaster of 1527, the *Sacco di Roma* gives an explanation to the incomplete number of registries. In addition, it is quite probable that a part of the diplomatic material, among them might as well some registries, could get into the private and family archives of the secretaries.

In the following four armoires (Arm. XL–XLIII) the *minutae brevium* got place. The drafts written on paper bands, which once had been kept certainly in bundles, in the 18th century were arranged in volumes by being mounted on board piece by piece and being glued together at spine.

In some measure also the next three armoires (Arm. XLIV–XLVI), which are called *Epistolae* or *Brevia ad principes*, are linked to the *minutae brevium*. The two volumes (Arm. XLIV. vol. 8, 9.) dealing with the examined age contain the drafts of the noted humanist, Jacopo Sadoleto.

Although there are registry volumes containing *brevia communia* also in the Arm. XXXIX, they preserved in great number in the *Brevia Lateranensia* that can be found in the Archives of the Apostolic Dataria. These volumes contain predominantly the *brevia supplicatione inntroclusa*, which were registered separately from the *communia*. The *Minutae brevium in forma gratiosa* can be also connected to this series that include the drafts of the breves to be registered. Ultimately, we have to mention that in the most archaic fond of the *Archivum Arcis* (*Archivio di Castel S. Angelo*) many original breves can be found.

C) HUNGARY AND POPE CLEMENT VII IN THE LIGHT OF THE BREVES (1523–1526)

During the systematic collection of the Hungarian-related breves of the Jagello-age it became clear that nearly one third of the revealed almost five hundred breves derive from the period 1523–1526 that is crucial from the point of view of the history of Hungary.

The majority of the breves preserved in the examined period of time were '*de curia*' type, through which the papal diplomatic correspondence was managed. Among them many letters related to the protagonists of the relations of the Hungarian Kingdom and the Apostolic See. Pope Clement VII informed *in forma brevis* the concerned about the appointment of Cardinal Campeggio as cardinal legate¹, and about the return and later revocation of Nuncio Burgio.² As the distribution of the papal aid brought

¹ Collection of Documents n. 7–9, 19–21.

² Collection of Documents n. 12–25, 142–143.

to Buda by Cardinal Vio was one of the most important tasks of the papal legation, the pope provided with instructions Cardinal Campeggio and Nuncio Burgio about it several times.³ Campeggio helped not only with money, but also through other papal concessions – such as the use of the stones of destructed churches for building border fortresses or granting plenary indulgence to those who die in the fight against the Turks – the defence against the Turks.⁴

The legate and the nuncio had to take actions in many diplomatic and legal cases. Cardinal Vio acted in the interest of the recuperation of the goods of the Florentine merchant Pietro Corsellini who died in Buda,⁵ while Burgio had to deal with the illegal selling of the cereal that was sent by Pope Adrian in order to help the defence of the Croatian military frontiers,⁶ the Turkish merchant ship captured in the harbour of Zadar,⁷ and the expulsion of the Fuggers from Hungary.⁸ Furthermore, Campeggio led the negotiations about the return of the Czech Utraquists into the Catholic Church while he was staying at Buda. Also the nuncio had a say in the maintenance of contact between the protagonists.⁹ His impact on the development of events is shown by the fact that the fail of the Czech denominational union depended significantly on the intransigency of Cardinal Campeggio, and that the appointment of László Szalkai Archbishop of Esztergom as cardinal – that closely related to this case – failed because of the negative reports of Nuncio Burgio.¹⁰ The Pope actively supported the nomination of István Brodarics the Roman legate of King Louis as Chancellor and he sent half a dozen letters of recommendation to the Hungarian and Polish royal courts in favour of István Verbóczy, with who he got acquainted as a cardinal, after his taking office as Palatine.¹¹

The pope regularly sent letters to the branch agency of the Fuggers at Buda about the utilization of the sum deposited at them. From these we can learn that not only Nuncio Burgio and Cardinal Legates Vio and Campeggio got their allowance from it, but also Girolamo Rorario, the legate sent to Archduke Ferdinand.¹²

Nuncio Burgio not only represented the interests of the pope at Buda, but he also informed regularly the Polish court about the events.¹³ Clement VII sent commissioners to the distribution of the aid at the frontier lines of Croatia and Dalmatia in the per-

³ Collection of Documents n. 35, 89, 115, 150.

⁴ Collection of Documents n. 72.

⁵ Collection of Documents n. 3–5.

⁶ Collection of Documents n. 27.

⁷ Collection of Documents n. 59–60.

⁸ Collection of Documents n. 103–106.

⁹ Collection of Documents n. 49, 51–55, 88.

¹⁰ Collection of Documents n. 54–55, 113–114, 122.

¹¹ Collection of Documents n. 94. and 96, 116–121. respectively.

¹² Collection of Documents n. 50, 62, 64–66, 68–71.

¹³ Collection of Documents n. 88, 140–141.

son of Thomas Niger Split-born diplomat of the Holy See and Leonardo Cresci, who probably was born in Florence and belonged to the papal family.¹⁴

We can find less, but similarly essential additions to the Roman representation of the Jagello-countries than to the presence of papal diplomacy in Hungary in the breves: to the activity of Cardinal Giovanni Salviati as cardinal protector¹⁵ or to the Roman “legation” of Louis II (István Brodarics, Francesco Marsuppini and Imre Kálnai) and to its operation.¹⁶ Those breves are particularly interesting which report about Hungarians who visited the Eternal City either on behalf of the royal court or as pilgrims. Among them there was for example István Acél Castellan of Pozsony, or András Trepka Hungarian Master of the Royal Court who made a pilgrimage to Rome with his numerous retinue that consisted mainly of Polish aulic nobles.¹⁷ Moreover, we find out from these documents that in the Holy Year of 1525 confession could be made also in Croatian in Rome and that the Holy Father was impressed by the poems of the Silesian Poet Georg von Logau.¹⁸

Obviously, the Turkish threat of Hungary got a significant role in the papal correspondence. The breves directed to the rulers of Europe, ecclesiastical and secular dignities by Clement VII asking for help for the empire being in extreme peril are especially important.¹⁹ The pope sent also a legation at the end of February 1526, one of which tasks was to inform the European courts about the Turkish threat.²⁰

Along with the diplomatic correspondence we can find many such breves that were emanated on the basis of approved supplications submitted to the Curia.²¹ In case of the ‘*commune*’ type breves more Franciscan supplications turn up who asked the papal answer *in forma brevis* because of the lower costs of the procedure.²² Among the beneficiaries we can find also high-ranking personalities, who were probably prompted to ask the concession in form of breve not by the cheapness, but by the fastness of the process compared to the Chancellery. Clement VII granted plenary indulgence to the first mass of Illés Bucsai the Bishop of Hippo by the request of Mary of Hungary, the consort of the king, András Trepka Hungarian Master of the Royal Court and his retinue gained a plenary remission of sins, while Bernát and Kristóf Frangepán gained indulgence of the Jubilee.²³ Furthermore, Fülöp Csulai Móré the Bishop of Pécs and Pál Tomori the Archbishop of Kalocsa obtained exemption from the actual *ad limina* visit and Ilona Frangepán, Johann von Ungnad and Anna Thúry were allowed to take

¹⁴ Collection of Documents n. 26, 31, 47–48, 56–57, 84, 87. and 107–108, 126, 131, 133–135. respectively.

¹⁵ Collection of Documents n. 31, 43, 45.

¹⁶ Collection of Documents n. 34, 44, 63, 67, 91–97, 122.

¹⁷ Collection of Documents n. 75–77. and 46. respectively.

¹⁸ Collection of Documents n. 102. and 110–111. respectively.

¹⁹ Collection of Documents n. 80, 123–125, 131, 137–139, 144.

²⁰ Collection of Documents n. 127–130.

²¹ For example: Collection of Documents n. 32, 61.

²² Collection of Documents n. 33, 36, 73, 74, 81, 136.

²³ Collection of Documents n. 45, 46, 78–79, 99–100.

steps in the instance of the Franciscan cloister of Szamobor.²⁴ The quickness and the simple way of emanation could affect the pope to send breves also in cases of lawsuits and benefices.²⁵ The '*supplicatione introclusa*' type breves were even cheaper and faster. The circle of their beneficiaries was wide; besides laics, priests and canons at one time also the name of Pál Várdai Elected Bishop of Veszprém appears.²⁶

²⁴ Collection of Documents n. 90, 112.

²⁵ Collection of Documents n. 26, 34, 43–44, 47–48, 63, 84, 86, 101–102.

²⁶ Collection of Documents n. 1–2, 6, 37–39, 41–42.

TABLE OF CONTENTS

<i>Introduction</i>	vii
I. Research History of the Hungarian-Related Breves of the Jagello-Age	ix
II. The Breves	xi
The Breves in the Vatican Archives.	xiv
III. Hungary and Pope Clement VII in the Light of the Breves (1523–1526)	xviii
IV. Guidelines of Source Publication and Principles of Issuing	xxi
<i>Collection of Documents</i>
i
<i>List of Italian Words</i>
175
<i>Sources</i>
177
<i>Bibliography</i>
179
<i>Abbreviations</i>
187
<i>Index</i>
189
<i>List of Documents</i>
197
<i>The Hungarian-Related Breves of
Pope Clement VII (1523–1526) (transl. by Krisztina Tóth)</i> |
201 |

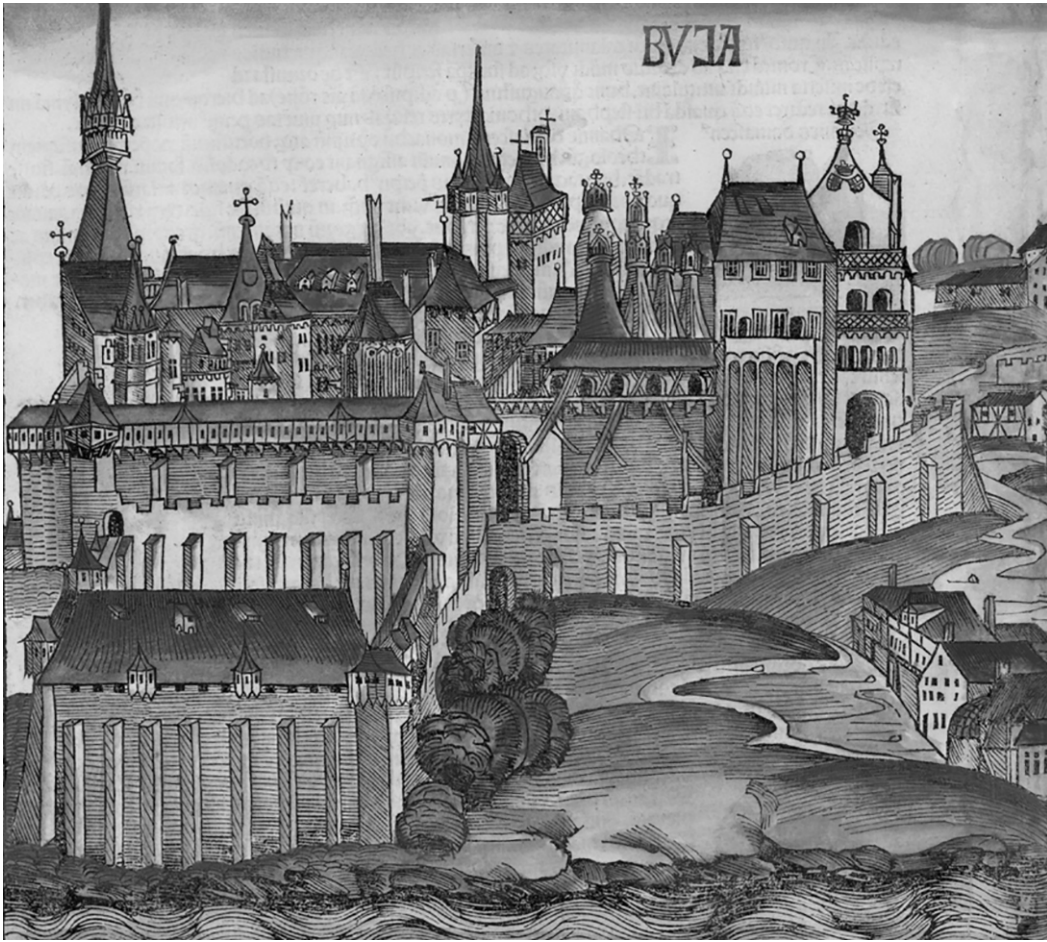
SEBASTIANO DEL PIOMBO: VII. Kelemen pápa, 1526
Museo e Gallerie Nazionali di Capodimonte, Napoli

SEBASTIANO DEL PIOMBO: Giovanni Salviati bíboros, 1530–1540 k.
John and Mable Ringling Museum of Art, Sarasota

ALBRECHT DÜRER: Jakob Fugger, 1518–1520
Staatsgalerie, Augsburg

Buda látképe Schedel világkrónikájából, 1493

HANS KRELL: II. Lajos magyar király, 1522
Kunsthistorisches Museum, Wien

HANS KRELL: Habsburg Mária királyné, 1524
Staatsgalerie in der Residenz Bamberg

HANS MALER: Ferdinánd főherceg, 1521
Kunsthistorisches Museum, Wien

LORENZO LOTTO: Thomas Niger, 1527
Ferenes kolostor, Poljud, Spalato

Klisszai vár

Misztótfalusi Kis Miklós (1650–1702) betűivel
With the letters of Nicolas Kis of Misztótfalu (1650–1702)
Nyomtatta a Kódex Könyvgyártó Kft., 2015-ben
Felelős vezető: Marosi Attila
Printed in Hungary

GONDOLAT

ISBN 978 963 508 806 5

9 789635 088065

